

Agata

10
Взроби се криваата
ГОДИНИ

Шан Са

Царица

Shan Sa

Carica

Jedan

Beskonačne mjesečeve mijene, neproziran svijet, grmljavina, vihuri, potresi. Rijetki su bili trenuci odmora; čela uprta o koljena, ruku oko lubanje, razmišljala sam, osluškivala, željela ne postojati. No život je bio tu, taj prozirni biser, ta zvijezda koja se sporo vrtjela oko svoje osi. Bila sam slijepa. Oči su mi bile uprte u taj drugi svijet, u to drugo postojanje koje je svakim danom sve više blijedilo. Boje su mu ugasle, njegove slike postale nejasne. Preostali su mi još samo krici čuđenja, slabi plač. Tištilo me nemoćno prisjećanje, Žarila me sjeta. Tko sam, zapitala sam Smrt skvrčenu do mojih nogu. Zagundala je i nije odgovorila.

Gdje sam? Čula sam smijeh, glasove kako govore: "Sigurno je dječak, Gospodaru! Miče se. Odvažan je."

Ionako je bilo nevažno što ću biti. Već sam bila umorna od te neizmjernosti. Umorna od nade, od iščekivanja, od toga da budem ja, to središte svijeta. Smirivao me šum vjetra. Slušala sam žubor kiše. Na tom svom nebu, gdje sunce nikad nije izlazilo, slušala sam pjev jedne djevojčice. Njezin me nježni i nevini glas uspavljivao. Moja sestra - sa strepnjom sam naslućivala njezinu veliku nesreću. Jedna me ruka pokušavala pomilovati. No dijelio nas je zid.

Majko, sjeno nastala na stijenci moje misli, znate li da sam ja starac osuđen na tamnicu u vašem mesu?

Na dnu jezera, u vodama boje sepije, okretala sam se, grčila, pružala, vrtjela. Iz dana u dan moje je tijelo bujalo, postajalo sve teže, sputavalo me. Voljela bih biti vršak igle, zrno pijeska, sunčev odraz u kapi vode, a pretvarala sam se u nabujalo meso, nakupinu nabora i krvi, morsko čudovište. Dah bi me podizao i ljuljao. Bila sam razdražljiva. Bila sam ojađena na sebe samu, na ženu koja me utamničila, na Smrt, moju jedinu prijateljicu.

Očekivali su me. Čula sam kako šapću da će dječaka nazvati Svjetlost. Buka priprema onemogućavala mi je meditaciju. Razgovaralo se o odjeći, pelenama, slavlju, o uhranjenim, bijelim, jedrim dojiljama. Bilo je zabranjeno izgovoriti mi ime iz straha da se demoni ne dočepaju moje duše. Čekali su me da bi otpočeli tamo gdje su se njihove

sudbine zaustavile. Sažaljevala sam ta revna, srdačna, lakoma bića. Još nisu znala da ću uništiti njihov svijet da bih izgradila svoj. Nisu znala da ću oslobođenje izboriti plamenom i ledom.

Jedne sam se noći trgnula. Voda je ključala. O mene su se razbijali bijesni valovi. Onako sklupčana, borila sam se sa strahom i pokušavala usredotočiti se na disanje, na bol koja me razdirala. Zapluskivanje plime bacilo me u neki uski usjek. Kliznula sam između stijena. Tijelo mi je krvarilo. Koža mi se razderala. Glava mi je pucala. Stiskala sam šake da ne bih zauralala.

Netko me povukao za stopala i lupnuo po stražnjici. Izrigala sam jecaje glavom okrenutom nadolje. Povili su me u platno koje me greblo. Začula sam zabrinuti glas nekog muškarca: "Dječak ili djevojčica?"

Nitko ne odgovori. Čovjek me zgrabi i pokuša razderati povoje. Jecaji neke žene ga zaustave:

- Još jedna djevojčica, Gospodaru!

- Ah! - poviče on i brizne u plač.

Desetak žena bdjelo je nad mojim napretkom. Tri su se hraniteljice izmjenjivale da utaže moju žeđ. Appetit mi je bio strašan. Već sam se smijala. Moje oči, ti veliki crni biseri, kolutale su u svojim šupljinama. Danonoćno sam promatrala svijet i nisam željela zaspati. Moja živahnost zabrinjavala je majku pa je dovela svećenike egzorciste. No nitko nije uspio istjerati demona koji je u meni prebivao.

Njihove bojazni naposljetku su me izmorile. Da bi me pustili na miru, pretvarala sam se da drijemam pod koprenastom mrežom protiv komaraca dok je jedna žena pjevušila ljuljajući kolijevku. Druga je mahala lepezom da bi otjerala rijetke leteće kukce koji bi prodrli u taj mirisni svijet. Sklopljenih kapaka puštala sam misli da odlete kroz prozor.

Kraljevstvo kojim je Otac vladao kao neograničeni gospodar dijelilo se na dva dijela. Prednja stambena četvrt bila je namijenjena isključivo muškarcima. Od rane zore onuda bi se žurili upravitelji, sekretari, računovođe, kuhari, paževi, lakaji, konjušari. Činovnici i vojni časnici primili bi naredbe i odjahati na konjima. U jednom od pokrajnjih dvorišta cijeli dan bi se uvijek bavale vojne postrojbe. Sav taj muževni svijet završavao se pred purpurnim vratnicama gdje je počinjao Ginecej. Iza visoka zida snježnobijele boje živjele su stotine žena: starice, djevojke, djevojčice. Nosile su punđe urešene utaknutim cvijećem i prstenove od žada vezane za svilene pojaseve. Te osme godine Ratničke Vrline u modi su bili blijedi tonovi tek probuđena proljeća tako da su haljine bile žute poput šafrana, zelene poput narcisina lišća, ljupke ružičaste boje nalik trešnjinu cvijetu ili goruće crvene kao sunce koje se ljeska u jezerima. Čistačice, služavke, krojačke, vezilje, nositeljice, dovilje, dadilje, kuharice, upraviteljice, pratilje, pjevačice, plesačice, sve one kretale su se polako i govorile tihim glasom. Ustajale bi u zoru, kupale se u sumrak. Poput cvjetova u vrtu moga oca, cvjetale su natječući se u ljepoti za jednu jedinu osobu.

Majka se odijevala strogo. Njezino kašljucanje značilo je naredbu, a pogled nalog. Posjedovala je urođenu eleganciju. Dok se moda mijenjala kao nestalni leptir, Majka je očuvala vječno proljeće. Njezin klan Yang iz pokrajine Hong Nong pripadao je jednoj od trideset najplemenitijih obitelji Carstva. Kao kći, nećakinja i sestra mnogih Visokih Ministara, kao rođakinja carskih Supruga i bliska rođakinja Cara i Princeza, Majka je plemenito podrijetlo nosila poput nakita, ogrtača ili aureole. U samostanima je davala milostinju i prosjacima dijelila hranu. Bila je gorljiva budistkinja, držala se vegetarijanske prehrane i nije marila za metež ovog bijednog svijeta. Brižljivim je krasopisom prepisivala sutre i sanjala da će pristupiti kraljevstvu Vrhunske Sreće Buddhe Amide, Onoga koji rasprostire bezbrojne zrake.

Majka je bila hladna, profinjena, umirujuća. Njezina britka i neshvatljiva nježnost podsjećala me na disk od žada koji je visio nad mojom kolijevkom. Čeznula sam za njom. Od čekanja bih postajala nervozna. Povremeno bi se pojavljivala nakon višednevnog izbivanja. Dok je ulazila, njezin dugi svileni veo i beskrajni šal od muslina zaljuljali bi zavjese u mojoj sobi. Tlo koje su obljubljujvale njezine papuče prelo je od zadovoljstva. Prethodio bi joj njezin miris. Odisao je suncem, snijegom, vjetrom s istoka, cvjetnim vjenčićima nabujalima od sreće.

Nikada me nije uzela u naručje i samo me izdaleka promatrala. Gutala sam je očima.

Njezine usne bile su dvije purpurne latice. Njezino lice s kojega je bila uklonjena svaka dlačica bilo je glatko poput zrcala. Njezine oči pod izbrijanim obrvama iscrtanim u obliku cvrčkovih krila odavale su razočaranje. Više bi voljela dječaka.

Mogranji su prsnuli u cvat i došlo je ljeto. Tih sto dana mojega postojanja bilo je povodom za svečanost. Majka je naložila da se otvori paviljon usred jezera i pritom okupila sve svoje plemenite prijateljice i rođakinje na veličanstvenom banketu. Prenosile su me iz ruke u ruku u dvorani okruženoj vodom koja se ljeskala. Mazile su me, hvalile me. Služavke su se petljale stubama i odlagale darove. Jedna gospođa poklonila mi je par smaragdnh narukvica. Bila je uvjerena da moje sjajne crne oči odražavaju inteligenciju. Jedna druga donijela je devet zlatnih poluga na srebrnu pladnju i ustvrdila da moje visoko čelo proriče budućnost u znaku bogatog i sretnog braka. Neka me treća opet zatrpala s devet svitaka brokata. Primijetila je da moj ravni nos, moji puni obrazi i moja obla usta najavljuju osobitu plodnost: rodit ću brojne dječake.

Majka je bila zadovoljna. Usred gozbe, na njezin znak glavom razvijen je svileni tepih gdje su me posjeli razmotanih povoja. Služavke su porazbacale desetak predmeta. Ja sam zaboravila na taj skup blijedih, bogato urešenih žena, zgrabila neku sjajnu igračku i pokušala je podići.

Zavlada žamor, a jedna žena ustvrdi:

- Nije odabrala ni rumenilo Ljepote, ni žad Plemenitosti, ni flautu Glazbe, ni knjigu Mudrosti, ni pero Pjesništva, ni računaljku Trgovine, ni brojnice Duhovnosti. Draga moja rođakinjo, budućnost vaše kćeri bit će vrlo posebna. Doista je šteta što nije dječak.

- Zaista, Visosti, prava je šteta - ponovi druga.

- E pa, ne treba zbog toga tugovati - odvrati jedan zvučni glas ispunjen ponosom. - U naše vrijeme žene su sposobne za tisuće junaštava. Nekad se velika princeza Sunce od Pinga borila za svoga oca Uzvišenoga Vladara. Na njezinu pogrebu Njegovo Veličanstvo je naredilo da sviraju trube i bubnjevi, a ta je čast inače namijenjena jedino muškarcima. Tvoja kći ima zaobljeno čelo koje može primiti nebeski dah, ima sjajne zjenice, čvrstu čeljust, raskošne usne, a posegnula je i za očevim mačem. Fantastično! Draga moja, odsad je odijevaj kao dječaka. Osiguraj joj odgoj dostojan njezine odlučnosti. Kći generala voli naređivati. Ja je vidim kao gospodaricu jedne plemenite ratničke kuće!

Ubrzo sam osjetila potrebu da se uputim prema svijetu umjesto da ga ugošćujem nepomična u svojoj kolijevci. Kako se nisam mogla držati na nogama, puzala sam. Jedan korak u nepoznato zahtijevao je usklađivanje svih mišića. Pogleda uprta u neki predmet, načuljenih ušiju, usta otvorenih kao da nečujno ričem, podizala bih ruku, pa nogu, probijala se u svijet.

Neki bi te bradati čovjek naginjao iznad mene. Umotan u svileni ogrtač podstavljen samurovinom izgledao je kao da dolazi izdaleka. Kad bih ga ugledala, čula bih konjski galop, zveket oružja, fijuk vjetra, raskalašeno stenjanje kurtizana. Ježila sam se od njegova životinjskog mirisa. Njegovi grubi poljupci grebli su mi obraze.

Jedna me Malena djevojčica promatrala. Bila sam opčinjena njezinim ružičastim tenom, njezinim čistim crtama, njezinim snažnim nogama, tamnim zjenicama i drvenom patkom koju je bez prestanka vukla za sobom. Ona bi pogledala uokolo i zatim bi stavila prst na moj dlan, a ja bih ga stezala dok ona ne bi pocrvenjela i briznula u plač. "Nemojte nanositi bol svojoj sestri", govorila bi mi Dojilja, ne znajući da će me kasnije, baš kao u

to doba nevinosti, Velika Sestra preklinjati da budem njezin krvnik. Devete godine Ratničke Vrline, Car je abdicirao u korist sina. Dvanaest mjesečevih mijena kasnije, novi vladar pozvao je Oca iz plemenite pokrajine Yang, gdje je obavljao izaslaničku misiju, i imenovao ga ovlaštenim upraviteljem pokrajine Li u kojoj je ustanak princa Li Xiao

Changa bio netom ugušen.

Bile su mi dvije godine. Posrtala sam između drvenih sanduka na kolima prekrivenima voštanim platnom, nesvjesna boli svoga oca, prognana s Dvora. Konji i volovi gazili su beskrajnom cestom koja se gubila na obzorju. Kroz procjep na vratnicama gutala sam svijet očima. Kola su poskakivala, a vani su se boje nabirale, rasprostirale i sukale. Vidjet ćemo se opet, Dugotrajni Miru, moj rodni grade!

Kameniti puteljak održavao me budnom. Prolazili smo širokom ravnicom na kojoj se užarena zemlja raspucala na suncu.

Horde djece u prnjama prilazile su nam i bacale se ničice dok smo napredovali. Čudila sam se da postoje tako mršava i prljava bića. Majka je naložila da se dijele pogače, kruh i rižina kaša koju su djeca gutala još kipuću. Mučila su me pitanja. Po cijeli dan ispitivala bih odrasle: - Što je glad? Zašto se zemlja mora obrađivati? Što je žito? Kako se dobiva kruh?...

Nakon jednomjesečnog putovanja karavana se popela do maglovitih planina. Put je bio usječen kroz litice, a naniže je rijeka Jia Ling hučala razbijajući se o neravno stijenje. Na vrhuncima su izranjale tvrđave, vojna uporišta su nam otvarala svoje branike. Carski vojnici, priprosti ljudi, pili su iz okrnjenih plitica i jeli hvatajući rukama goveđe butove. Uvečer, oko logorske vatre, pjevali su udarajući u bubnjeve. Goli do pojasa, plesali su i borili se drvenim sabljama. Pojavio se mjesec. Uspavljivala me rika tigrova. Rađala se zora. Ptice su uzlijetale u potrazi za suncem. Majmuni su bježali od svjetlosti njišući se od lijane do lijane i ispuštali prodorne krikove. Zašto se nebo rumeni? Zašto se drveće umiri? Zašto lađari imaju isječena lica? Okrvavljeni, dizali bi sidra i bacali se u bujicu.

Pod strehu sam vješala ptičje kaveze. Zacvrkutali bi crvendaći, vuge i kanarinci. Puštala sam patke u jezero, pepeljastosive ždralove na travu, paunove u grmiće kamelija. U našem novom prebivalištu namještaj se ukorijenio i razrasle se zavjese, a mačke i psi natjecali su se za teritorij. Dadilja me odijevala kao tatarskog dječaka. S plavim turbanom i kožnatim čizmama, u tunicama smaragdne boje i uskih rukava izvezenih zlatnim koncem oko ručnih zglobova, posr-tala sam poput pijanca i urlala vojničke pjesme. Četvrta godina, dijamantno doba. Slobodna. Letjela sam raširenih ruku. Novi vrt bio je prostran park, pravi kontinent. Dolazilo je ljeto, brežuljci se orosili, nebo se isparavalo, život se usporavao. Čučeći u podnožjima stabala, promatrala sam karavane mrava. Bježala sam u bambusovu šumu da bih se oslobodila pratilja. Uvečer nisam htjela zaspati i postavljala bih pitanja sve do svitanja:

- Zašto žaba ima tako veliki trbuh? Zašto komarci bježe iz trave koja sagorijeva u kadionicama? S kim zvijezde igraju skrivača? Zašto je mjesec nekad okrugao, a nekad tanak? Kome krijesnice nose malene svjetiljke? Majku su plašila moja ustrajna razmišljanja. Dovala je putujućeg svećenika kojega je proslavila njegova vidovitost. Redovnik joj je potvrdio odsutnost zlih duhova u mome tijelu, nahvalio moju inteligenciju i izjavio da imam duhovnu vokaciju. Četvrte godine Čiste Kontemplacije, Baka s majčine strane napustila je ovaj svijet. Majka me priupita želim li kao obiteljska izaslanica u samostanu obaviti korotu i moliti za spas časne pokojnice. Bilo mi je pet godina. S radošću sam prihvatila prijedlog. Otac je bio moj idol. Riječ "izaslanica" ispunjavala me ponosom - napokon ću biti jednako važna kao upravitelj tih šest kotara od četrdeset tisuća duša.

U podnožju utvrđena grada tekla je rijeka. Bujica je odbacivala jedrenjake prema nebu. Iz luke se vidjela planina Crnoga Zmaja. Na njezinim oštrim liticama stotine paviljona skrivale su ulaze u budističke špilje ispunjene kipovima i urešene freskama. Nakon vožnje brodom, na leđima služavke popela sam se strmim stubama, prešla most ispleten od konopca koji se ljuljao usred jedne doline, te stigla do samostana Čiste Samilosti koji je visio između neba i zemlje.

Izgubila sam prezime i ime i odsad mi je ime bilo Svjetlost Praznine. Nisam znala odvezati pojas. Noću sam se budila i iz svega glasa zazivala imena svojih dadilja. Nedostajale su mi njihove grudi. Pipala sam po ležaju, sisala pokrivač. Kad ne bih nalazila ni njihovu satensku kožu, ni bore njihovih bradavica, zaplakala bih.

Majka nije dolazila. Prepustila me Buddhi. Na ulazu u samostan svaki sam dan vrebala dolazak nekog od poznatih lica. Na putu koji se polako uspinjao lišće je padalo zajedno sa sumrakom.

Samostan je nastanjivalo više od tisuću redovnica, a bio je slavan u čitavoj južnoj Kini. Moga se odgoja prihvatila Čista Inteligencija. Bilo joj je dvadeset godina, njezino mišićavo tijelo mirisalo je na zeleni čaj, a brižljivo izbrijana lubanja bila je meka poput bijeloga lopočeva cvijeta. Kupala me, trljala mi veliki trbuh i mršave noge. Odgovarala mi je na pitanja i učila me čitati. Naučila me da umivam lice, da se odijevam, slažem pokrivač, pjevam napjeve iz njezina kraja.

Dok bih čistila dvorište, zamahivala bih bambusovom metlom iznad svoje glave. Verala bih se na oltare i brisala prašinu s Buddhinih lica i s lica nebeskih kraljeva. Podno vodopada kamenim bih oblucima udarala po odjeći. Brinula sam se o staricama. Onim jako umornima popravljala bih jastuke i nosila vedro, a drugima, već pomalo senilnima, služila bih kao podsjetnik. Ujutro, s drvenim lončićem u ruci, zavodila bih bogate posjetiteljice i navodila ih da budu darežljive. Uvečer, nakon gašenja svjetla, na zahtjev svih mojih družica izvodila bih velike predstave. Ponavljajući scene koje sam promatrala tijekom dana oponašala bih bogate građanke, naše preponizne upraviteljice i očajnog Buddhu. Smijeh i pohvale pljuštali su ispod pokrivača. Uživala sam u uspjehu hineći pritom skromnost.

Mojoj najboljoj prijateljici ime je bilo Zakon Praznine. Bila je to jedna posve bijela koza koja me pratila u mojim grozničavim pothvatima. Dok sam lutala hramovima, pripovijedala sam joj o životu princa Siddharte i čudesima Čiste Zemlje. Duboko u šumi, s granom u ruci, podučavala sam je u čitanju. Kad bih ožednjela, kliznula bih joj među noge. Ona mi je pružala sise ispunjene mlijekom.

Ispitivala bih je: "Šalje li te Buddha da bdiješ nada mnom?" U zlatnim zjenicama Zakona Praznine bilo je dobrote koja je nedostajala ljudima. Njezina kovrčava vuna bila je poput pergamenta istkana neizrecivim riječima. Njezina kopita, te raskoljene stijene, utapkavala su povijest svijeta. Jednog sam dana zaspala ispod kipa Bodhisattve. Probudila me ližući mi lice. Noć se širila nebom. Kasnila sam na večernju molitvu. Ustajući, na njezinoj sam njušci primjetila odsjaj osmijeha.

Zakone Praznine, jesi li ti inkarnacija Buddhe? Obiteljska kuća izbljedadjela je poput sna.

Planina je disala. Planina je bila tužna, planina je bila zadovoljna. Planina je izlagala svoje krzno od snijega, svoje brokatne haljine, svoj veličanstveni, kićeni magleni ogrtač. Dok se spuštao sumrak u žutim, crnim i crvenkastosmeđim bojama, nebo se otvaralo po okomici. Dok se večer uzdizala u dolinama, otkrivala su se zvijezde. Lijegala bih u travu. Crvena, plava, zelena, svjetlucava, umiruća, svaka zvijezda bila je tajnovito pismo, a nebo sveta knjiga. Godišnja su doba prolazila, oblaci odlazili i nisu se više vraćali. S one strane doline, na stijenkama litice, vezani konopcima nad ponorom, radnici su danonoćno klesali. Objasnili su mi da je uplaćena carska darovnica kako bi se podigao najveći Buddha na zemlji.

Mjesec je rastao i kopnio. Dani, te točkice i krugovi, pretvarali su se u izvijene znakove čije se značenje više nije moglo odrediti. Vrijeme me plašilo dok sam gledala Buddhu koji se utjelovljivao pod željeznim dljetima. Nježna pogleda, tajnovita osmijeha, obješenih ušnih resica, planina je otkrivala svoje lice. Gubila je na tvrdoći i otkrivala tijelo. Njezina je nabrana haljina zavijorila na vjetru. Ptice su kružile oko njezinih koljena i ispuštale prestravljene krikove. Njezini se članci odvojiše od stijene. Nokti na stopalima se zaoblisše. Bila sam zanijemila od zaprepaštenja: božanstvo je izronilo iz ništavila!

Jednog jutra u dvorani za primanja srela sam Majku i njezine pratilje. Udebljala se. Dojke su joj nabujale. Zabljesnula me njezina brižljiva šminka, visoko upletena kosa i izvezena haljina. Rekla mi je da je Otac imenovan izaslanim upraviteljem udaljene pokrajine Jing i upitala me želim li poći s njom ili pak ostati u samostanu.

Moja se radost slomi. Dala mi je do znanja da, odem li, više neću vidjeti planinu, a ostanem li, zauvijek ću izgubiti obitelj, Iste večeri silna je oluja potresla samostan. Grmljavina je tutnjila i zemlja se tresla. Jedno drvo udareno gromom srušilo se pred spavaonicom. Poludjele od straha, djevojke stadoše moliti. Skvrčena na ležaju, rukama sam zaklonila uši i uronila U neki drugi svijet. Tmine su me privlačile, još nikad se nisam osjećala tako osamljena. Uplašila me pomisao da ću proklizati kroz godine i da više nikada neću vidjeti Majku. Plakala sam cijelu noć.

Uoči mojega odlaska, Čista Inteligencija vratila mi je kutiju U kojoj su se nalazile stvari koje sam joj povjerila kad sam stigla u samostan. Oko vrata sam svezala ogrlicu od biserja i žada, na ušne resice sam pričvrstila naušnice i stavila tri zlatne narukvice. Sa žaljenjem sam zaključila da su mi plisirana suknja, svilena bluza i grimizni prsluk oslikan pticama postali pretijesni. Narasla sam.

Jednom sam rukom pridržavala konopac koji je bio zavezan oko vrata Zakona Praznine, a drugom grčevito stezala ruku Čiste Inteligencije. Suze su mi bez prestanka tekle niz lice, a ona je svoje brisala orukavljem tunike. Zastala je na vratima samostana.

- U svakom bolnom trenutku Buddha progovara. Poslušaj njegove riječi. Tvoja je sudbina negdje drugdje. Zaboravi me!

Okrenula se i otrčala. Njezina siva halja stopila se s drvećem.

Doviđenja, samostane! Vrijeme će te nagristi i pretvoriti u prašinu. Doviđenja, Čista Inteligencijo! Uskoro ćeš umrijeti, a mi ćemo se ponovno vidjeti u nekom sljedećem životu. Doviđenja, prijatelji majmuni, tigrovi, pande! Svi ćete se pretvoriti u lešine i jedino će planina ostati. Ona će bdjeti nad tajnovitim Buddhinim osmijehom.

Rzanje konja. Njihanje kočija. Uzvici kočijaša.

Drijemala sam skvrčena na ležaljci. Beskrajna zemlja prostirala se dok sam napredovala. U snu sam lutala u utrobi planine s bakljom u ruci. Freske su se nizale. Zeleni, blijedoljubičasti, žuti, crvenkastosmeđi, plavetni bogovi, nebeski kraljevi, Bodhisattve, svi su se pojavljivali i nestajali. Ptice su kričale, zvijeri se cerile, plesačice gazile oblake i rasipale cvjetnu kišu. Duboko u spilji vidjela sam kip polegnuta Buddha velikoga kao cijela dolina. S rukom savijenom ispod obraza, ležao je budan. Bio je samo jedan jedini udisaj, a njegovo glomazno tijelo tek lagano pero spremno da poleti. Nije se čuo ni šum vjetra ni zujanje kukaca ni kapanje vode. Svijet je ušutio pred njegovom ekstazom. Iznenada mi se Buddha nasmiješio. Probudila sam se i poskočila. Više nisam znala gdje sam ni kako mi je ime.

Izgubila sam Zakon Praznine. Koza je nestala bez traga. Uzela mi ju je planina. U nju sam ušla gotovo posve gola. Iz nje sam izlazila ne odnoseći ništa.

Čista Inteligencija mi je rekla: "Sve je samo san i iluzija."

Napustili smo čvrsto tlo. Vjetar je nadimao jedra, a brod golem poput grada spuštao se niz rijeku Long.

Obale su se pružale, planine izranjale i utapale se u magli. Prolazili smo kraj lovaca na kormorane, duž zaselaka na drvenim gredama, sela obješenih na padinama litica i utvrđenih gradova. Spuštali bismo sidro u lukama kojima se širio miris pržene ribe. Prilazile su nam stotine brodica s kojih su nam trgovci nudili tkanine, pokućstvo, odjeću, povrće, piće. Noću bi se mjesečev odraz razbijao o vodenu površinu poput bezbrojnih srebrnih leptira u letu. Iz crnih lađa pokrivenih voštanim platnom i s crvenim lampionima na vrhovima jarbola čule bi se žalopojke glazbenih instrumenata, odjekivao smijeh žena i grubi glasovi pijanih muškaraca.

Rijeka se širila. Bujice su se smirivale kao da im se sve manje žurilo da se uliju u more. Veličanstveni brodovi, još veći i ljepši od našega, prolazili su kraj nas u oba smjera.

Kad je započelo doba zelenih šljiva, kiša više nije prestajala.

U gradu Jingu voda je žuborila niz krovove, cijedila se niz zidove, uvlačila u rukopise i ostavljala otiske u obliku cvjetova. Služavke su sušile vlažnu odjeću iznad vatre zapaljene od kore sandalovine. Uz jednu odgojiteljicu proučavala sam Četiri Klasika. Kuharica bi me posjela na leda svoga magarčića i s veseljem vodila u kupovinu.

U uskim ulicama popločenima crnim kamenom crvenjela su se stopala služavki obuvena u drvene klompe. Čitav grad bi se sastajao na rijeci, na plutajućoj tržnici gdje su ogrtači ispleteni od bambusova lišća susretali šešire za kišu. Na vodi su se gurale brodice. Kuharica bi se žestoko cjenkala. Hinila bi bijes i izmišljala hvalospjeve. Poraženi njezinom govornjivošću, ribari su nam dobacivali ribu koja se bacakala u zrak.

Da bi me utješio zbog gubitka Zakona Praznine, Otac mi je darovao konja i dozvolio mi ulazak u bočni dvor. Uspjela sam ući u vježbaonice gdje su se vojnici vježbali u borilačkim vještinama. Konj velik poput planine bljuvao je užareni dah kroz velike uzdrhtale nozdrve. Iznenada je kihnuo. Prestravljena sam ustuknula i pala na stražnjicu. Zatrešao je vratom i nasmijao se pokazujući žute zube.

Nazvala sam ga Kraljem Tigrova. Kad bih ga uzjahala, svijet mi je bio pod nogama. Kad bi poletio u galop, tijelo bi mi se rastočilo, a misli raspršile s vjetrom, postajala bih ratnik na letećoj tvrđavi, boginja na krilatoj kočiji. Napokon su došli sretni dani poput podnevna sunca koje kasni u zalasku, poput proljeća koje se čini vječnim. Tim nebom djetinjstva lišena patnji, poput lakih i prolaznih oblaka prolazili su tek rijetki trenuci boli, ostavljajući za sobom samo nepreglednu svjetlost.

Odgojitelji su moje sestre i mene podučavali slikarstvu, kaligrafiji, glazbi i plesu. S dvanaest godina Velika Sestra Čistoća bila je lijepa poput zore nad rijekom Long. Budući da su joj liječnici zabranili svako izlaganje suncu zbog osjetljivosti njezine kože, više je voljela svjetlost svijeća, uz koju bi čitala i pisala po cijele dane. Njezini su stihovi već odražavali ritmičnost i zvučnost zreloga duha. Dok sam si ja razbijala glavu kako bih pronašla složene riječi i nužne ukrase svojim nemaštovitim uracima, iz njezina spretnog pera istjecale su usklađene rečenice.

Malena Sestra bila je moj dvojnjak. To sedmogodišnje dijete posjedovalo je vatrenu živost mlade životinje. Kad bi Otac odlazio u ophodnju garnizona svoga sektora, Majka bi se zatvarala u molitvu. Mi bismo pobjegle zamagljenu pogledu starih odgojiteljica i potom se upustile u pustolovinu u Prednjoj stambenoj četvrti. Ondje su golemi paviljoni doticali nebo. Na bijelim zidovima crnom tintom bila su kaligrafirana pravila ponašanja carskih dužnosnika. Zlato je bljeskalo. Stupovi su pridržavali visoke svodove. Otac, koji je bdio nad rižinim poljima i trgovačkim poslovima i imao glavnu riječ kad bi dijelio pravdu, bio je najmoćniji čovjek u pokrajini!

Osme godine Čiste Kontemplacije, Otac je priredio svečanost za moj deveti rođendan. Darovi, brdo dragocjenosti, gomilali su se u paviljonu za primanja. Otac mi je darovao crveni kožnati trbušni oklop s crnim vezicama, šešir od jelenje kože ukrašen gušćjom glavom i maleni luk od trstike. Jedan mi je general poslao mladog sokola i tri štenca. Dužnosnici iz pokrajine uputili su mi opojne pohvale. Pocrvenjela od oduševljenja, hinila sam sramežljivost i ispraćala tako posljednje dane nevinosti. Blagi dodir svile, zvuči glazbe, smijeh, vika i rzanje konja činili su taj predivni vatromet mojega djetinjstva.

Dječja dob nalikuje na krstarenje oblakom. Dok se ondje gore božanski krajolik doima nepomičnim i vječnim, na zemlji nas čeka tisuću zaravni i planina. Već je tada moje putovanje išlo kraju.

Jednoga jutra, nekoliko mjeseci nakon te svečanosti, koja mi je još odzvanjala u ušima, došla je kočija po Veliku Sestru. Odjevena poput božice izašla je iz kuće plačući i zauvijek otišla.

Godinu dana ranije zaručili su je za nekog dječaka iz lokalnog plemstva. Divila sam se njezinu mirazu smještenom u grimizne lakirane sanduke koji su zauzeli cijeli paviljon.

Dok sam brojala posuđe od žada, zlata i srebra, satenske i baršunaste pokrivače, bezbrojne haljine i izvezene cipele, gotovo da sam osjetila zavist. Nisam tada znala što znači brak. Tek nakon što je otišla, počela sam shvaćati da se srušio jedan skladni svijet u kojemu je dosad sve bilo na svome mjestu. Kasnije je u pratnji svoga supruga Čistoća došla u roditeljsku kuću. Dogodilo se ono čega sam se bojala: podignutih šiški, depilirana lica i našminkanih obraza, kose spletene u punđu, to više nije bila moja sestra. Postala je žena!

Te devete godine Čiste Kontemplacije korov je izrastao u mome srcu, i u meni je sve vrilo od prezira i drskosti. Pročitala sam Povijest dinastije Han i Pjesme zemlje Chu. Proučila sam Vrlinu i poniznost žena. Znala sam računati, poznavala kaligrafiju i slikarstvo, znala svirati citru i igrati igru Go. Dosadila mi je slika dobro odgojene djevojčice. Htjela sam nalikovati onim djevojkama koje, bose i zasukanih nogavica, jednim zamahom bacaju mreže u rijeku.

Šestoga dana pete mjesečeve mijene umre umirovljeni car. Carski glasnici kobnu su vijest proširili na sve četiri strane Carstva. Iznenađen objavom korote, Otac se sruši. Kad su mu časnici pritrčali da ga podignu, trgao se prevrnutih očiju kao da ga je zaposjeo neki nevidljivi demon. Kad se umirio odnijeli su ga u unutrašnju stambenu četvrt. No Otac se više nije probudio. Napustio je ovaj svijet.

Liječnici su se ustrčali, ali nisu znali imenovati tajnovito zlo kojemu je podlegao. Zaključili su da je toga slavnoga ratnika pozvao sam pokojni car. Bio je predodređen da ga prati na njegovu usponu prema nebeskom kraljevstvu. Uskoro je i Carski dvor potvrdio tu pretpostavku. Dirnut tim dokazom odanosti moga oca prema gospodaru, vladajući car dodijelio mu je posmrtni naslov ministra Obreda. U tome nestvarnome svijetu, ja sam lutala iz prostorije u prostoriju ne razumijevajući baš ništa. Očevo je tijelo počivalo na ledenom ležaju. Izduženih crta i poluzatvorenih kapaka, izgledao je kao da razmišlja. Majka je plakala i skidala nakit.

Iza nje su odjekivale jadikovke žena i muškaraca. Presvučena bijelim tkaninama od lana i konoplje, kuća je izgledala kao neoskvrnjeni hram. Nekoliko dana kasnije, iz Prijestolnice su na premorenim trkaćim konjima dojahala dva državna dužnosnika. Kako su prolazili, sluge su se bacale na koljena. Popeli su se stubama jecajući i bacili se pred odar uz bolne krikove.

Ja sam iza jednog prozora s nepovjerenjem promatrala te strance s crnim bradama, a zatim sam prepoznala svoju polubraču, sinove Očeve pokojne supruge.

Plač, jauci i žalopojke. Slijedilo je kupanje, zazivanje duše, ispunjavanje usne šupljine, prvo odijevanje, glavno odijevanje, polaganje u lijes, te svakodnevne žrtve. Posve neosjetljiva poslušno sam pratila zbivanja. Carski predstavnik, izaslanici visokih političara, rodbina i lokalni dužnosnici izredali su se da bi nam izrazili sućut i predali pogrebne darove. U tome neprekidnome metežu, ljeto je nad gradom prostrlo gustu maglu vrućine. Pod žalobnom odjećom moji bokovi i stražnjica bili su prekriveni sitnim prištićima. Noću sam stenjala, vrtila se na ležaju i nervozno se češala.

Lijes je otpremljen iz kuće i odnesen u hram Obožavane Sreće gdje će svećenici četrdeset devet dana čitati svete tekstove i moliti za spas pokojnikove duše. Nepoznata lica muškaraca s grubim naglaskom ispunila su kuću i nastanila se u gostinskim sobama. Majka mi je objasnila da su to očevi nećaci koji su nas došli otpratiti u zemlju očevih predaka.

Nestali su rasni konji. Govorilo se da su ih mladi gospodari prodali. Uskoro su golemi sanduci izneseni iz unutrašnje četvrti, a odgojiteljice, plesačice i kuharice su nekamo nestale. Jednoga jutra, u konjušnici ispred prazne pregrade Kralja Tigrova, meni je srce stalo. Otrčala sam u paviljon gdje je Majka molila. Zazivajući Buddhino ime pala sam na koljena. Trljala sam oči upaljene od žalovanja i izlila sve suze koje su mi preostale.

Ona je ostala nijema. Zatim me prvi put u životu iznenada uzela u naručje i zaplakala zajedno sa mnom. Sinovi su nam oduzeli novac i ključeve, a proglasili su se i vlasnicima naših dobara i gospodarima naših sudbina.

Kad je bio mlad. Otac se oženio jednom seljankom koja mu je rodila sinove. Nakon njezine smrti pokorio se vladarevoj naredbi i oženio moju majku. Već sam u djetinjstvu shvatila da je Otac bio ishodištem dvaju svjetova. Moje sestre i ja bile smo sunce i ljepota; moja braća, onako turobni i loše odjeveni, bili su pak odraz prethodnoga, neizbrisivog života. Otkako su postali državni službenici, rijetko su navraćali kući. Otac, koji je bio tako neumoljiv s podređenima i strog s nama, ustuknuo bi pred arogancijom svojih sinova. Pokušavao je kupiti njihovu naklonost zasipajući ih darovima. Moji bi se roditelji posvađali. Majka se žalila na grubost njihovih riječi i na njihove osvetoljubive poglede. Otac bi ih branio pozivajući se na njihovu bojažljivost i nepovjerenje. Majka bi izgovarala užasnu riječ "mržnja". Govorila je da joj nikada neće oprostiti što je zauzela mjesto prve supruge.

Noću bih iscrtavala Očevu sliku, potez za potezom: visoko čelo, duboke bore, četvrtastu čeljust ispod lijepe, duge bijele brade. Državni službenici pozdravljali su ga s poštovanjem, a narod se prostirao pred njegovim nogama. Jedni za drugima, zastupali su vlastite stavove i tražili pravdu. Otac bi ih strpljivo slušao i svakom pojedinačno bi odgovarao. Glas mu je bio usporen i odlučan, pogled strog. Njegov bi lik zaposjeo prostoriju i sezao čak do svoda paviljona što su ga podržavali golemi stupovi. Zatim bih ga vidjela u kućnoj odjeći, svilenoj sivoj tunici preko bijele pothalje, opasana blijedoljubičastim pojasom. Čitao je neki svitak i glavu podbočio rukom na kojoj je nosio prsten sa smaragdom isklesanim u obliku tigrove glave. Pozvao bi me: "Svjetlosti, dođi čitati sa mnom." Satima bi mi opisivao planine i rijeke, crtao bi mi kanale koje je dao iskopati kako bi povezao rječice i navodnio polja. Dan se rađao, a Otac bi otišao i sa sobom odnio slavu i raskoš. Svijet koji mi se ubuduće otvarao bio je tijesan, turoban, beznačajan.

Stigao je novi upravitelj i mi smo mu morali prepustiti svoje prebivalište i poći za mojom braćom da bismo odnijeli lijes u rodnu zemlju. Pričekali smo zimu da bismo pošli na put. Karavane kočija koje su vukli volovi i konji krenule su na put prema udaljenoj Sjevernoj zemlji. Žene, muškarci i djeca odjeveni u lanene tunike i s bijelim povezima oko čela plaćući su napustili grad Jing.

Agata

Zauvijek sam napuštala svoj grad od kamena, taj grad krilatih konja. Zauvijek je nestala rijeka Long i hućanje njezinih valova. Zauvijek sam napuštala rododendrone, kamelije i pripitomljene kormorane, te lake džunke koje su putovale nebom i zemljom. Zauvijek su nestali prostrani hramovi, tamjan koji se dimi, svećenice-prosjakinje, djevojke-ribarice. Doviđenja, mjesece, ti koji si osvjetljavao drevne bitke, ti koji si noćima vodio divlje jahače-ratnike! Ti koji znaš tajnu moje sudbine, daj mi moćno oružje, blagoslovi me!

Dva

Obzorje je uzmicalo. Cesta se račvala i gubila na suncu. Utihnulo je hućanje rijeke Han i krik galebova. Nestalo je i zeleno, plavo i crvenkastosmeđe ljeskanje rižinih polja. S one strane rijeke Huai brežuljci su postajali sve plošniji, drveće je izgubilo lišće. Iz crne zemlje metalna odsjaja izranjale su rječice i osušena trstika. Podigao se vjetar. Pod naletima su lelujala polja i jecalo slomljeno klasje. Pognutih glava, konji i volovi borili su se s vjetrom. Sestrica se sklonila u moju kočiju. Uzalud smo se nastojale ugrijati zamotane u krzna. Cijeli sam dan slušala kamenčiće kako se odbijaju o kotače i urlanje sjevernjaka koji mi je umrtvljivao misao. Srce mi se isušilo, u meni više nije bilo suza.

Jednoga jutra u tom oceanu neprestanih zapuha otkrila sam Žutu rijeku koja je svoj smrznuti tok protezala do neba. Mnogobrojne trgovačke karavane na ledu su već izbrazdale bijelu cestu. U rano poslijepodne pao je snijeg. Pahulje sa sjevera, veće od dlana, kružile su poput milijuna ptica. Crno i sivo postade neprozirnost i prozirnost. Vjetar je stao. Bili smo tek tamne mrlje koje u isprekidanoj koloni kroče tom neoskvrnjenom zemljom.

Deset dana kasnije, dok se nestalno sunce spremalo zaći iza brda, stotine muškaraca i žena odjevenih u bijelo pojavile su se u snijegu mašući pogrebnim zastavama. Braća i rođaci sišli su s konja i potrčali im ususret.

Srce mi se steglo. Dogodit će se ono čega sam se bojala: otkrit ću svoje podrijetlo.

Jedan prastric, voda klana Wu, odveo nas je do gradića. U hramu Predaka braća su pala ničice da bi najavila naš povratak. Jedna stara teta, gospodarica svih žena, uvela nas je u kuću osvijetljenu bijelim lampionima. Žalobna večera bila je sleđena. Odnekuda se čuo lavež nekog psa. Usred noći Sestrica se uvukla k meni. Drhturile smo na krevetu tvrdom poput kakve željezne ploče.

Sutrađan sam u staroj Očevoj sobi prisustvovala Prizivanju duše. Lijes i darovi položeni su iza zavjese od koprene. Članovi obitelji razderali su odjeću i udarali čelom o tlo ispuštajući jadikovke. Vrač je plesao sve dok se iz njegova grla nije zaorio snaža glas. Mahao je Očevom tunikom u smjeru sjevera gdje se nalazi kraljevstvo Tmina i prizivao je pjevajući:

Dušo, vrati se!
Zašto si napustila tijelo?
Žalosna i osamljena, ti lutaš četirima stranama svijeta!
Dušo, ne idi na Istok!
Ondje je deset sunaca isušilo mora,
spalilo polja.
Zavest će te sjajem svoga ognja i pretvoriti u pepeo!
Dušo, zaustavi se pred velikom Južnom močvarom!
Otrovnice se izvijaju u blatu, njihov otrov je zatrovao maglu.
Pretvorit će se u ljepotice,
gole i urešene zlatnim ogrlicama.
Ugušit će te svojim podatnim jezicima i ispit će ti krv!
Dušo, ne idi na Zapad!
Pustinjski pijesak skriva Ponor Svijeta.

Oluje vitlaju kamenje i izbjeljuju kosture.
Zemlja ondje bruji od postanka Svemira.
Trooki lešinari i slijepi i gluhi magarci ondje u beskonačnost ratuju.
Dušo, ne prelazi Sjeverne glečere!
Devetoglavi medvjedi čuvaju nebeska vrata.
Snježne pahulje prekrivaju škorpione od zada koji vrebaju na lutajuće duše.
Njihov otrov okamenjuje žive i rastaljuje mrtvace.
Dušo, vrati se kući!
Ovdje ti obitelj prinosi žrtvu.
Bijelu i smeđu rižu, proso, sirak!
Juhu od govedine, povrtnu juhu s puretinom, prženo meso kornjače.
Vino iz svih krajeva, zemaljski nektar, slatko pijanstvo!
Meki ležaj, zavjese od koprane, svilena postelja, meki jastuci,
ljepotice koje mirišu ljepše od orhideja!
Dušo, ne ćutiš li sjetu za nježnim pogledima,
podatnim usnama, maznim rukama?
Dušo, zar si zaboravila ljubavne noći, mladalačke užitke?
Dušo, vrati se u tijelo! Svečanost počinje i mi te čekamo da sročiš svečane stihove!
Dušo, evo te!
Zaboravi krikove utvara,
svijet bez sjena gdje blijedi mjesec nikada ne zalazi.
Evo te, uzimaš svoje odijelo!

Vrač se sruši. Pomoćnik mu uzme tuniku iz zgrčenih ruku i nestane iza zavjese.

Duša se vrati na jug. Moj otac, koji je promijenio svoju sudbinu napustivši djedovinu, nakon života punog pothvata vrati se u rodnu kuću. Njegov se kraj srodi s početkom.

Iz svih dijelova pokrajine požuriše dužnosnici, službenici, udaljeni rođaci. Ponovno sam se prostrla na sve četiri iza Majke i Braće koji su primali darove i izraze sućuti.

U meni više nije bilo ni suza ni glasa. Skrivala sam lice rukavima i izvijala se ispuštajući krikove.

Zašto se upravo Otac, taj junak čist poput nekog nebeskog bića, savršen poput diska od žada, rodio u gradiću gdje je tristotinjak članova njegova klana živjelo u bijednim kućama povezanim uskim prolazima? Zašto njegov sjajni lik već blijedi pred grubim crtama njegovih rođaka? Proganjale su me njihove nezgrapne kretnje i glasovi prožeti hrapavim naglaskom. Ti su ljudi imali njegove oči, njegove uši, ruke i bradu. Donosili su mi djeliće ružnoće od kojih sam sastavljala nekog drugog oca.

A tu je bila i preminula supruga. Njezina je sjena lutala posvuda. Otišla sam na groblje da se uvjerim da je doista mrtva, a da to nisam rekla Majci. U brižljivo njegovanom brezinom šumarku njezin se grob uzdizao velik poput kuće. Na velikoj kamenoj steli prepoznala sam zauvijek uklesan Očev rukopis. Odavao je neutješnu tugu zbog gubitka iznimne žene koja je odgojila djecu, njegovala pretke, bdjela nad slogom među članovima klana. Otkrila sam i dvije skromnije grobnice koje su pripadale sinovima, istodobnim žrtvama epidemije koja je odnijela i njihovu majku. Na njihovim stelama Otac je izražavao žaljenje što ne može napustiti Prijestolnicu i sudjelovati na pogrebu. Dužnost u ministarstvu Velikih Radova zadržavala ga je na Dvoru, govorio je, ali svake večeri njegovo je srce letjelo u rodni kraj.

Selo Wu bilo je začarano. Ukazivala su mi se ta mrtva braća, dvojica pretilih, ružičastih mališana kako se igraju pred mojim vratima. Noću bih čula tu suprugu kako tka svilu. Otac se vratio. Više nije bio ni ministar ni izaslani upravitelj. Nije znao da postojim. Pljuvao je po tlu, glasno govorio, proždrljivo jeo. Volio je tu nepismenu, ali podređenu i štedljivu ženu. Sa zadovoljstvom je promatrao svoje sinove. Za njih je gajio velike ambicije!

Očev lijes ušao je u hram Predaka. Nakon izlaganja pogrebnih predmeta i izvikivanja darovatelja, podignuta su mrtvačka nosila.

Na čelu povorke muškarci odjeveni u bijelo isticali su portrete bogova- istjerivača demona. Stotinu glazbenika sviralo je trube i udaralo u bubnjeve. Sto budističkih svećenika i taoističkih redovnika govorilo je umirujuće molitve. Službene narikače, raskuštrane i krvavih lica, derale su odjeću i nizale jadikovke. Nepregledna kolona vijugala je dolinom među poljima tek iznikla žita. Drveće je njihalo svoj zeleni veo, a rumeno se sunce polako dizalo. Nebo se prignulo. Nikada nisam vidjela ništa tako glatko, tako sjajno kao te oblake koji su pratili Oca na putovanju u Tmine.

Četvrti sin skromnog savjetnika u okrugu Istočne prijestolnice, moj otac Wu Shi Yue odrastao je unutar zidova od opeke pocrnjele od dima i iza grubo istesanih prozora. Dijete je vrlo rano iskazalo živu glad za znanjem. Zavolio je matematiku, zemljopis, povijest. Drevni junaci i carevi-osnivači dinastija postali su njegovi uzori. Rođaci su mu se rugali. Zvali su ga Luda. S petnaest godina napustio je selo i putovao po sjeveru Kine. Stekao je prijatelje koji su mu postali suradnici. Suprotstavio se volji klana i upustio se u trgovinu drvetom. U to je vrijeme Car Yang iz dinastije Sui podizao veličanstvene palače. Plemenitaši s Dvora krenuli su njegovim stopama i Carstvo je doživjelo građevinsku pomamu. U dobi od trideset godina Wu Shi Yue postao je najimućniji čovjek u pokrajini. Zapazio ga je vojni upravitelj pokrajine Li Yuan i imenovao savjetnikom. Sedme godine Velikog Puta osvajanje Koreje doživjelo je neuspjeh. Car Yang nastavio je velike radove ne brinući se za narod iscrpljen vojnim pohodima i zemljišnim porezima. Izbili su nemiri. Upravitelji pokrajina proglasili su neovisnost. Wu Shi Yue je shvatio da je dinastija Sui izgubila Nebesko Poslanstvo i da svijet čeka novoga gospodara. Svoj osobni imutak, kao i svoju knjigu Strategija, poklonio je Li Yuanu. I potaknuo ga na pobunu.

Trinaeste godine Velikog Puta Li Yuan krenuo je u pohod na Prijestolnicu. Wu Shi Yue slijedio ga je kao nadglednik nabave. Kad je pobjednik rata osnovao dinastiju Tang i proglasio se carem, dao je Wu Shi Yueu plemićki naslov i nagradio ga zemljom, palačama i robovima.

Imenovan ministrom Velikih Radova, Wu Shi Yue otpočne obnavljanje opustošena carstva. Obnovio je ceste, izgradio mostove, iskopao kanale, navodnio polja. Razvio je poljoprivredu, obrt i trgovinu. Sudjelovao je u pisanju Knjige Zakonoda v s t v a . Kad su mu umrli žena i dva sina, nije imao vremena vratiti se u rodni kraj. Dirnut njegovom privrženosti, Car naredi ponovnu ženidbu s djevojkom iz klana Yang čuvenom po vrlini i učenosti. Svadba je bila raskošna. Princeza Sunce od Imele vodila je svečanost. Zbog svog pučkog podrijetla, Wu Shi Yue smatrao je da mu je savezom s najmoćnijim plemstvom u ravnici Sredine karijera osigurana. Mjesto Visokog Ministra bilo mu je osigurano. Postat će veliki političar koji će obilježiti svoju epohu. No život mu je pripremio druga iznenađenja.

Iako je iz toga drugog braka žarko želio sinove, na svijet su došle tri kćeri. Devete godine Ratničke Vrline, dok je Wu Shi Yue po nalogu boravio u pokrajini Yang, saznao je da se u Carskoj palači dogodio puč i da je Car abdicirao u korist svoga sina. Novi vladar bio je sumnjičav prema generalima vjernima bivšem caru. Imenovao je Wu Shi Yuea izaslanim upraviteljem pokrajine Li i udaljio ga s Dvora. Dugo godina Wu Shi Yue patio je u nemilosti. Izjela ga je sjeta i oslabilo mu zdravlje. Umro je od tuge u dobi od pedeset i pet godina kad je saznao za smrt bivšega cara.

Život je započeo novo poglavlje. Moj otac, tako blizu vrhuncu, promašio je sudbinu.

U selu je banket bio u punom jeku. Od kuće do kuće čiji su prozori i vrata svi zjapili širom otvoreni, uzvanici su nazdravljali i proždrljivo jeli. Velika korota djeci pokojnika zabranjivala je vino, meso i topao objed. Kako sam za svaki obrok jela hladnu juhu od riže, postala sam lagana poput pogrebnih novčića koje su prosipali po putu. Bježeći od meteža lutala sam labirintima prolaza i galerija.

Čim sam zaobišla pregradni zid, preda mnom se pružio vrt. Ljutići su pokrivali tlo. Krošnje krušaka bile su u cvatu. Nakupine kamenčića uzdizale su se usred malena jezera. Muškarci su sjedili na verandi i promatrali meštra ceremonije čaja dok pristavlja vodu na peći. Kratko sam im se poklonila, a zatim pobjegla. Uto me zazva jedan glas:

- Gospođice, priđite, ne bojte se!

Okrenula sam se i prišla stubama, a zatim se ponovno poklonila.

- Sudeći prema tvojoj koroti, ti si vjerojatno kći neprežaljenoga Gospodara kraljevine Ying - zapita me neki čovjek s bijelom bradom odjeven u tamnu brokatnu tuniku. - Kako ti je ime?

- Svjetlost.

- Znaš li tko sam?

Podigla sam pogled i, nakon što sam promotrila sugovornika, odvrtila sam naglašavajući svaku riječ:

- Vi ste ovlašteni upravitelj naše pokrajine Bing, Veliki General Li drugoga carskog reda. Vaš portret se nalazi u paviljonu Dvadesetčetvorice Veterana dinastije. Kineski vas narod štuje. Njegovo Veličanstvo vladar imenovao vas je voditeljem naše pogrebne svečanosti. Gospodine, zahvaljujem vam na vašoj prisutnosti. Otac na nebu zahvalan vam je za tu čast.

Veliki General se nasmješi.

- Prava je rijetkost čuti tako malenu djevojčicu da govori s toliko samopouzdanja. Popni se i posluži šalicom čaja!

Prije nego što sam se pridružila odraslima, pred verandom sam se duboko poklonila.

Veliki General obrati se dužnosnicima koji su ga okruživali:

- Gospodar kraljevine Ying bio je učen čovjek sa smislom za poslove. Za vrijeme rata pokazao se izvrsnim u upravljanju financijama. Malo je govorio, promišljao svaku riječ, mnogo radio. Njegovi stavovi uvijek su bili razboriti. Kakva šteta što nas je napustio!

Te riječi kao svježi izvor oplahnule su moje isušeno srce. Poklonila sam se do poda da bih mu zahvalila. Ugledni gost ispitivao me o mojim godinama, o majčinoj boli, o mojim omiljenim knjigama, o prijateljima. Kad je čuo da jašem, nasmiješio se i pričao mi o svojim perzijskim trkaćim konjima, o njihovoj obuci i pothvatima.

Nikada prije nisam tako dugo razgovarala s nekom odraslom osobom. No Veliki General govorio je jednostavno i bez ikakva prenemaganja. Slušao me strpljivo i s oduševljenjem. Njegova su pitanja bila izravna, ali mi je njegova iskrenost ulijevala povjerenje. Njegov osmijeh me ohrabrivao. Zbog njega sam zaboravila da sam samo malena djevojčica i ravnopravno sam razgovarala s njim.

Vrijeme je proletjelo i general je morao krenuti. Prije nego je prekoračio prag na ulazu u vrt, stavio mi je ruku na rame i rekao:

- Svjetlosti, ti si iznimna malena djevojčica. Odsad ću se ja brinuti za tvoju sudbinu! Odlučnost u njegovu glasu podsjetila me je na Oca. Obuzme me snažna tuga.

Navriješe mi suze.

Razdoblje kad mi je bilo deset godina bilo je poput dugoga sna ispunjena slikama iz neke katakombe izdubljene u trbuhu planine. Pred oči mi se bez prestanka vraćala mrtvačka soba napučena keramičkim kipovima: stražari, služavke, plesačice, konji, deve, kuće, posuđe. Posvuda oko lijesa na tlu su bili razasuti kovčezi i keramičke posude u kojima su se nalazili odjevni predmeti, oružje, rukopisi, svici slika, namotani pojasevi, kopče i jedan smaragdni prsten s tigrovom glavom. Iznenada, dok sam još u grobnici, zatvaraju se kamena vrata. Teškom mukom pokušavam se popeti uz padinu, ali mi koljena klecaju, a ledena hladnoća podzemnog svijeta me usisava. Povičem: "Planina me guta!" No nitko me ne čuje, nitko mi ne dolazi u pomoć.

Veliki General Li poslao mi je ždrijebe perzijskog konja s utisnutim žigom njegove konjušnice. Ta se čast dojmila klana, a stariji ga je Brat odmah prisvojio. Već sutradan moj konj postao je njegov jahaći konj.

Seoske žene nisu bile obrazovane. Bile su izvrsne u računu i dobre u kućanskim poslovima, a nekoliko brojki i ideograma dostajalo im je da ocijene svijet u skladu s dosezima njihova duha. U kućama bi tri generacije žena po cijeli dan prele, tkale, vezle. Majka nikad nije imala dodira s tim svijetom. Nije poznavala ručne radove, a smjele su je šale užasavale; osjećala se neugodno kad su se vodili besramni razgovori i kad su se grohotom smijale, pa je izbjegavala gomilu i bježala u samoću.

Ta je posebnost smetala. Ostale su žene njezinu šutnju tumačile kao prezir.

Glasna dobacivanja i uvrede s one strane zida pljuštale su u naše dvorište:

"Kad se udaš za pijetla, postaješ kokoš; kad se udaš za psa, postaješ kuja. Kad se udaš za kmeta, kmetica si. Ona nije plemenitija od nas!"

"Misle da su princeze, a samo su još troja usta koja treba nahraniti i ništa više!"
"Paraziti!"

Majka je ravnodušno okretala brojanicu. Nisu je naučili obrani. No znala je snagu za otpor crpsti u budističkoj vjeri. Naši su se uvjeti života pogoršavali. Korota je postala pokora. Klan je prodao većinu naše posluge. Braća su za tri četvrtine smanjila našu rentu. Obroci, koji su pripemani na zajedničkoj peći, često su sadržavali trulo povrće i rižu pomiješanu sa šljunkom. U ložionici su zaboravljali našu dnevnu količinu tople vode za kupanje. Vrata koja bi zaboravili otvoriti u prolazima onemogućavala bi nam kretanje. Majka je zanemarivala nepravdu toga prostog svijeta. Vjerski žar činio ju je gluhom i slijepom za bijedu.

Ali neumoljivi je klan mučenje doveo do krajnosti.

Na zahtjev dvojice braće, Vijeće se složilo s odlukom da se posmrtni ostaci njihove majke združe s posmrtnim ostacima moga oca. Kad je novost objavljena, Majka se onesvijestila. Ukop prve supruge u grobnicu njezina gospodara zauvijek joj je onemogućio da počiva kraj njega. Nešto kasnije došla je k sebi, bez riječi, nije ni uzdahnula. Jedino sam je tada vidjela da je klonula. Nepotrebno sam se brinula za Majčino zdravlje jer, kako se naš život pogoršavao, ona je bivala sve jača. Njezina je duša već boravila u čudesnom svijetu Buddhe. Neosjetljiva na užas svakodnevice, isključivo se bavila svojim budućim životom. Tijelo joj je venulo, ali joj je lice zasjalo. Radoznala i opčinjena, promatrala sam tu krhku ženicu kako svladava vrtlog sudbine tom snagom koju naziva ju spokojem.

Sramila sam se svoga bijesa. Molila sam s njom u podnožju i Amidina kipa. Nastojala sam gledati na svijet kao na kazalište sjena, na iluziju, i ponekad sam se prisjećala jedne kuće posvećene svjetlosti, bojama, nepreglednosti. Sve se to sada nalazilo s one strane vječnosti. S jedanaest godina već sam bila starica. Klizila sam životom poput oblutka koji pada na dno zdenca. Odlučila sam da prihvatim selo i njegove izbe u kojima su bile namrljane groteskne freske. Odlučila sam da prihvatim rasporeno posuđe, svijeće koje dime, prljava vedra, smrdljive zahode, žene koje su pljuvale pred naša vrata. Sreća je umrla s Ocem. Naučila sam prkositi nesreći otvorenih očiju.

Molitve više nisu krotile moju mržnju. Želja za osvetom bila je otrovna žuč koja se svakim danom sve više širila mojim organima. Jednoga jutra, moj bijes je planuo.

Sin jednog rođaka, snažan mladić kojeg su zvali Škopac, bio je vođa bande koja se skitala selom. Kad bi ugledali Sestricu i mene, oponašali bi nam glasove i izrugivali se našim kretnjama. Naravno, mi bismo na njihova izazivanja odvrćale pogled. Držeći Sestricu za ruku, toga sam dana prolazila jednom uličicom kad su, iza drveća, izronili dječaci i uglas zavikali:

- Sudopere! Kopilad!

Krv mi je tukla u sljepoočnicama. Stala sam i nacerila im se:

- Moj djed i ujak s majčine strane bili su Visoki Ministri. Majka mi je careva rođakinja. Mi smo plemstvo, a vi bosonogi kmetovi, psi!

Škopac odgovori:

- Majčina strana se ne računa. Što ti misliš tko si ti? Kmetica kao i mi! Kmetica! A zbor prihvati još jače:

- Kmetica! Kmetica! Krastača misli da je govedo. Napuhava se, napuhava i...rasprsne!

Od djetinjstva je moj identitet izgrađivan prema Majčinu, a ona se nikada nije zasitila isticanja moći klana Yang u doba drevnih dinastija. Njezine priče prenijele su mi njihov ponos; da me ta banda lopova naziva kmeticom, bila je uvreda koju nisam mogla podnijeti.

Pustila sam Sestričinu ruku i bacila se na Škopca. Srušila sam ga jednim udarcem glavom. Nikada dotad nijedno dijete iz sela nije se usudilo uvrijediti vođu poznatog po snazi. Zaprepaštena banda se odmaknula i pustila me da se s protivnikom valjam po tlu. Ovaj se pribrao od prvotne ošamućenosti i sada me udarao šakama. Začudo, uopće me nije boljelo, urlala sam i tukla se služeći se noktima. U travi sam prstima napipala kamenčinu. Zgrabila sam je i svom je snagom usmjerila na Škopčevu lubanju.

Kod kuće me Majka oprala i povila mi rane, ali me nije ukorila. Ležeći na krevetu, pitala sam je:

- Štovana Majko, maloprije mi je Škopac rekao da vaša krv ništa ne znači i da je važno jedino podrijetlo očeva klana. Jesam li i ja kmetica kao svi moji rođaci?

Ona razmisli i odgovori mi:

- Nekada je Car Mira drevne dinastije Zhou imao nekoliko sinova. Među crtama na dlanu njegova drugog sina nalazio se i uzvišeni znak ratnik. Kad se Carstvo dijelilo, dodijelio mu je imanje Wu po kojem njegovi potomci nose ime. Danas su kraljevstvo i palače nestali, ratovi su rastjerali nekadašnje stanovnike daleko od Žute rijeke. Novi je narod doselio na limunovu zemlju. Tvoje je podrijetlo postalo tajna za koju neobrazovani ljudi ne znaju. Istina je da je u Knjizi Identiteta ime Wu svrstano kao ime pučkog podrijetla. Ali ne zaboravi da postanak tvog klana seže u doba koje se ne pamti. Tvoj predak je Car Mira kojega su štovali vladari svih dinastija poslije njega!

Da bi me kaznilo, Vijeće klana izglasalo je zatvor. Na groblju se nalazio trošni paviljon kojeg su nazivali Kajanje. Jedan stari čuvar davao mi je hranu kroz sićušni prozor, a ja sam živjela u tami sa štakorima, buhama i žoharima. Danju sam drijemala ruku prekriženih na potiljku. Tišina groblja bila je bučnija od hućanja rijeke. Kad bi sunce nestalo, vjetar bi jecao tužno poput kakve žene. Kad bih zatvorila oči, vidjela bih obojene likove, leteće buktinje, bijele obrise, crvene niti. Kad bih ih otvorila, u mraku bih raspoznavala sablasti. Htjele su me zadaviti, odvući me u vječnu tamu, a ja sam ih mašući metlom tjerala iz svoje sobe.

Tri sam mjeseca potajno skupljala otrov za štakore, pa sam imala dovoljnu dozu kad sam izašla iz paviljona. Odmah sam potrčala u konjušnicu. Nekoliko dana kasnije, konj kojega mi je darovao Veliki General Li uginuo je. Veliki Braoptužio je svoga konjušara koji je iz straha od smrtne kazne pobjegao. Muškarci iz klana dugo su ga žalili. "Bio je to izvrstan trkaći konj", govorili bi uzdišući.

Pet noći provedenih na groblju Predaka bilo je dovoljno da ostavi dojam na svu djecu iz sela. Škopac nije krio divljenje. Njegova banda lupeža odsada me je pratila i služila. Stiglo je i ljeto kad sam navršila dvanaest godina. Južno od rijeke Long para i izmaglica okruživale su sramežljive i u daljini jedva vidljive brežuljke; sjeverno od Žute rijeke, planine su besramno otkrivale šume i vrhove poput otvorenih knjiga.

Bila sam u dobi da mogu služiti Božici Svile. Jutrima bih se bosa i bez ljestava penjala na dud i ubirala najnježnije listove da nahranim dudove svilce. Visoko gore u krošnjama stabala osjećala sam kako im se korjenje širi kroz tamu zemlje i gledala njihove čvornate ruke kako grle sunce. Raskošno lišće šaptalo je otajstvo nevidljiva kraljevstva. Ponekad bih u ljeskanju primijetila skut tunike sljezove boje, zelenu stolu. Djevojke su govorile da je to neka od pratilja Božice koja dolazi provjeriti kako radimo.

Na poljima se prema nebu izvijalo žitno klasje, mladice kukuruza, sirak i šećerna trska. Ubrzo se razraslo oko cijeloga sela. U podne, dok su se odrasli odmarali sa slamnatim šeširima na glavi, ja sam trčala tim oceanom zelenih valova i igrala se rata s mladićima iz klana.

U sumrak bih sjedila pred ulazom i, glave naslonjene na ruke, promatrala oblake koji su sjali blistavim bojama. Kumulusi su se spajali u likove, planine i jezera kojima su plovile brodice. Ponekad bi se ukazivale palače s kristalnim krovovima urešene zlatnim stupovima i stubama od lazurita. Velika je korota završena. Nakon svečanosti nošenja punđe bila sam spremna ispuniti svoju sudbinu žene. Klan je započeo pregovore s nekim mjesnim obiteljima. No smrt Oca smanjila je moju vrijednost, a miraz koji su moja braća predlagala bio je oskudan. Rijetke obitelji koje je zanimao taj savez bile su obitelji malih zemljoposjednika.

Majka je odbacivala te nedostojne prosce.

Vijeće klana, nestrpljivo da me udomi, izglasalo je da neće uzeti u obzir njezino mišljenje. Majka je, dotad tako pomirljiva, odjednom izgubila živce. Naložila je da nam se složi prtljaga i htjela se vratiti u Prijestolnicu. Rođaci su nam oduzeli sva dobra i kola. Ja sam sukob ravnodušno promatrala. S trinaest godina izgubila sam dječju punašnost. Vitka i izdužena, nosila sam hlače poput dječaka. Braka se nisam bojala. Otkako je otišla Velika Sestra, shvatila sam da je zatočeništvo neizbježna istina žene. Udat ću se za pariju, za patuljka, luđaka, starca, i za mene će bijeg iz ovoga sela biti sreća. Majčina ustrajnost u meni je pobuđivala žaljenje. Muškarci iz klana znali su nametnuti autoritet. Ponekad sam, umorna od tih komičnih svađa, razmišljala da bi bilo jednostavnije potpaliti vatru na tavanu za jedne vjetrovite noći. Selo će nestati u plamenu, a ja ću završiti s tim bijednim svijetom.

Jednog posve običnoga jutra, dok sam hranila svilce dudovim lišćem, jedan vojni kurir stiže u selo i preda neko pismo vodi klana. Dok sam čistila, stari stric odmota papirnati svitak i pročita njegov sadržaj. Sanjareći sam lutala šumom i slušala pjev ptica, kad vođa klana posjeti Majku i pokaže joj povjerljivu pošiljku. Kad sam se vratila, selo je bilo neobično tiho. Djeca su me vrebala pred vratima. U središnjoj prostoriji muškarci su pili. Iza paravana žene su sjedile oko Majke i smiješile mi se.

Vođa mi priopći novost: Veliki General Li Ji, opunomoćeni upravitelj naše pokrajine, nahvalio je moje vrline na carskome Dvoru. Rješenjem vladara bit ću pozvana u unutarnju službu Zabranjena grada.

Smeten tom nenadanom časti, klan je odlučio da nas preseli u veću i udobniju kuću, ali ne i da nam vrati naša dobra. Pogled žena se izmijenio. U zjenicama sam im naslućivala nezadovoljstvo i zavist. Uskraćena mi je sloboda da trčim poljima i nosim hlače. Zatočena u svojim odajama, izložena sam postupku koji je izbljedio moju kožu pocrnjelu na suncu.

Dvije godine nakon razgovora uz šalicu čaja kao kroz maglu sam se prisjećala lica Velikoga Generala koje sam tada jedva vidjela. No u mojim je ušima još odzvanjao njegov glas. Njegova predivna boja poput čarobnih ljestava prizivala je moju maštu da se uzdigne u svijet nedohvatnih visina. Car nije bio običan smrtnik! Bio je Sin Neba i raspolagao nebeskim poslansvom da vlada ljudima. Bogovi su ga štitali, filozofski umovi podučavali, blagonakloni duhovi pomagali; bio je polubožanstvo. Njegov je duh bio laki orao, njegovo tijelo veličanstveni zmaj. U Carskom gradu pomagali su mu ministri i generali, junaci svijeta; u Unutrašnjem gradu najljepše žene izmjenjivale su se u ispunjavanju njegovih najskrovitijih želja.

Služiti Caru značilo je obožavati Nebo i Zemlju koji nam daju mir i blagostanje.

Majka je bila izbezumljena. Učila me šminkanju i odijevanju. Punila mi je glavu kozmetičkim i medicinskim receptima. Bdjela je nad pripremama moje opreme, objašnjavala mi koliko je znala pravila Dvora. Njezine monologe prekidale su suze i uzdasi koje nije mogla zadržati. Putovanje u božansko kraljevstvo bilo je bez povratka, zauvijek ću se odreći vanjskog svijeta. U Gineceji je vladar posjedovao čak deset tisuća službenica. Rijetke od njih upoznale su carsku naklonost i radost plodnosti. Odveć divlja i nedovoljno lijepa, bez podrške moćnog oca, nisam imala gotovo nikakvu priliku da me se primijeti. Ondje ću živjeti i umrijeti kao jednokratni cvijet kratkoga godišnjeg doba koji nikada neće procvjetati.

Stiglo je izaslanstvo carskih slugu odjevenih u žute i bijele tunike. Njihov vođa, golobradi muškarac ženske glasa, pregledao je kuću, objasnio tijek obreda, utvrdio protokolarna pravila i naložio da se izgrade paviljoni koji će primiti carsku službu. Ljeto je prošlo, a crvenilo dudova u krošnjama pretočilo se u crnilo. Dan mojega odlaska se približavao. Majka mi je punila uši očajničkim upozorenjima. Sestrica me više nije napuštala. Njezina šutnja bila je nepodnošljivija od riječi. Nisam je znala utješiti. Nisam joj mogla ništa obećati. Svu me obuzelo neko mrtvilo, žarka želja da napustim selo činila me neosjetljivom za njihovu patnju.

Stigli su ratnici i prikazali mi miraz koji je darovao izaslani upravitelj: bale brokata, nakit, knjige i lepeze. Nakon njihova odlaska lutala sam selom. Žalila sam te nepomične kuće. Žurilo mi se da odem.

Jednog jutra u zoru povorka konjanika pojavila se na obzorju. Tristo članova klana dočekalo ju je na koljenima. Poslanik s Dvora sišao je s kola, ušao u dvorište i popeo se stubištem. Razvio je svitak i podigao glas: - Druga kći Wu Shi Yuea, potomkinja uvažena klana, proučavala je obrede od djetinjstva i stekla mirno i ljupko držanje. Njezin ugled proširio se ginecejama cijelog Carstva. Po drevnim pravilima, Dvor ju počašćuje dužnošću u unutarnjoj službi i naslovom Darovite petoga carskog reda. Primate vladarsku volju, neizmjernu slavu, vječnu svjetlost

Povici zahvalnosti odjeknuše: "Deset tisuća godina zdravlja za Cara! Deset tisuća godina zdravlja za Cara! Deset tisuća i deset milijuna godina zdravlja za Cara!"

Srce mi je poskočilo od ponosa. Prozvana Darovitom petoga reda, odmah sam nadmašila braću, službenike sedmoga reda u carskoj hijerarhiji. Kad se sljedeći put budemo vidjeli, morat će se prostrijeti pred mojim nogama! Majka i Sestrica su jecale. Želeći ih utješiti u boli, izgovorila sam rečenicu koja je već danima kipjela u mojem duhu:

- Moj ulazak u Palaču naša je jedina prilika. Imajte povjerenja u moju sudbinu! Ne plačite!

Suze su oružje slabih, utjeha oružje moćnih. Sestrica je trčala za mojom kočijom. Dijete je naraslo. Postala je vitka i blijeda djevojka. Mahala je objema rukama i ubrzo postala tamna mrlja u nepreglednosti razbuktale jeseni.

Uljuljkana treskom putovanja, i ja sam zaplakala. Zamijerala sam samoj sebi hladnoću, neumoljivost. Sestrica me voljela više nego ja nju. Bila sam drvo koje je razvilo krošnju nad cijelim kraljevstvom njezina života. Za mene je ona bila samo prolaznica koja se šćućurila u mojoj sjeni. Ona će bez mene usahnuti.

Jednog jutra na obzorju Dugotrajni Mir se odvojio od oblaka. Obasjane suncem, njegove visoke zidine nakićene oružarnicama i izvidničkim tornjevima izgledale su poput nebeske krune postavljene na ravnici Sredine.

Na ulazu u grad gurala se gomila. Pretapali su se plavi, crveni, žuti i zeleni tonovi hlača i tunika, a vjetar je zrakom širio miris začina, tamjana, urina i voća. Pod žalosnim vrbama duž opkopa preživjeli su, kihali i drijemali konji, volovi i deve.

Muškarci s turbanima sjedili su na tepesima pred šatorima. U očekivanju da dobiju vizu za ulazak, jeli su i trgovali jedni s drugima. Moja kočija i njezina pratnja prošle su kroz tu vrevu stranih jezika i ušle u dugi tunel prokopan kroz zidine.

Brujanje najvećega grada na zemlji me preplavilo. Prodorni uzvici putujućih trgovaca miješali su se s kaskanjem konja, mukanjem volova, lupanjem s gradilišta, zvonjavom zvona. Iza zavjese moga prozora sve je blistalo. Sve je bilo metež i napetost. Očima sam gutala raskošno osedlane konje, konjanike s kićenim šeširima, hodočasnike u prnjama, trgovačke stračare natrpane predmetima. Drveće je titralo.

Nizale su se četvrti ograđene visokim zidovima. U šaci sam stezala malenu vrećicu u kojoj su se prepleteni nalazili pramenovi Majčine i Sestričine kose. Da se utješim, rugala sam se tetama i rođakinjama koje se nikada nisu udaljile iz svoga sela. Mislila sam na Majku koja je sve to napustila, na Sestricu koja će se udati za nekog seljaka, na četvrtasto dvorište, na tegleću marvu i na polja. Zaklela sam se da ću im jednog dana pružiti novo dostojanstvo.

Moja je kočija već hitala u vječnost. Bila sam sama, gola, malena. Imala sam sastanak s čovjekom, bogom i carstvom.

Na kraju prilaza Purpurne Ptice, crvene zidine pretvorile su se u crtu, a zatim u planinski lanac. Nakon što smo prošli duž jarka Carskoga grada, vojna pratnja zaustavila se pred nekim vratima; samo su kočije ušle u unutrašnjost zidina. Nakon kratkog hoda i naša se povorka zaustavila. Žene su podigle zastor na vratnicama kočije i preda mnom se ukazao širok put usred šume popločan pozlaćenom opekom. Neki posebni miris ispunio mi je nosnice. Brujanje svijeta muškaraca je nestalo. Okružila me neka obredna tišina, kao očišćena od svake ljage. Začula sam kucaje vlastitoga srca. Kako su samo ti kucaji postali svakidašnji!

Služavke su me ponizno pozdravile. Držeći u rukama zlatne plitice, srebrne posude i ručnike izvezene zlatnim nitima, dale su mi da operem ruke i lice, a zatim sam se popela u nosiljku. Prošla sam kroz šumu, kroz nove zidove i vrata. Kako sam napredovala nutrinom svete zemlje, osluškivala sam jedva primjetne šumove, šum lišća, zvuke žicanih instrumenata, žubor izvora.

Pred jednim ulaznim vratima u obliku mjeseca pozvali su me da siđem i uđem u jedan paviljon. Sjela sam usred sobe urešene freskama nasuprot otvorenih vrata koja su gledala na mirno dvorište i na stijenje obraslo nekim nepoznatim bršljanom s crvenim plodovima, i čekala. Četiri mlade djevojke spuštenih glava prošle su polagano se gegajući duž jedne galerije, popele se stubištem i prešle prag noseći sapun, ručnike, čaše, žare, posude. Ponovno su mi dale da operem ruke, isperem usta. Kad su nestale uz šuštanje svile, pojavile su se druge četiri. Na tlo su položile niske stolove prekrivene malenim obrocima i postavile jedaći pribor.

Kod kuće sam s užitkom pohlepno jela. Ovdje sam se bojala da će ismijati moje ponašanje pa sam, praćena pogledom uglađenih službenica, progutala tek nekoliko zalogaja. Iznenadila me istančanost carske kuhinje: povrće je posjedovalo teksturu mesa, meso ukus divljači, divljač oblik cvijeća. Donijeli su brončanu zdjelu, golemi lopoč ukrašen niskim reljefom u obliku lišća. Voda za kupanje bila je pomiješana s mirisnim uljem i korom mirisna drveta. Dvije služavke su me istrljale, nasapunale, isprale, osušile. Njihove su kretnje bile precizne i izvježbane.

Zatim se, u pratnji brojnih djevojaka odjevenih u muška odijela, pojavila jedna starija žena u tunici učenjaka, s muškim šeširom i cipelama s presavijenim četvrtastim vrhom. Izmjerila mi je bilo, pregledala kosu, oči, jezik, dah. Njezin visoki i suhoparni glas diktirao je dvojici pisara boju, miris, oblik mojih organa. Rekla mi je da se skinem, izmjerila mi šake, ruke, ramena, grudi, kukove, bedra, zglobove, stopala, nožne prste. "Obla, četvrtasta, trokutasta, koščata..." opisivala je. "Crvena, ružičasta, bijela..." Polegla me na leđa i naložila mi da raširim noge. Poslušala sam pocrvenjevi. Dala je da se zabilježi širina i dužina mog organa i uvela mi jednu hladnu spravu u trbuh. "Djevica!" zaključila je pregled.

Agata

Pred kraj dana primila sam nekog muškarca u žutoj tunici i crnoj lakiranoj kapi u pratnji mnogobrojnih služavki i mladića. Imao je velik trbuh i podbradak. Na napudranom i našminkanom licu oči su mu bile dva duga usjeka podvučena crnim crtama. Obzirno me pozdravio, uljudno izrekao nekoliko komplimenata i zamolio da ga pratim. Dok smo tako koračali, nailazili smo na grupe slugu s ružičastim i blijedoljubičastim lampionima koji su hodali u suprotnom smjeru. Osim šuštanja odjeće i šuma koraka, svi su hodali u tišini.

Vrtovi i paviljoni klizili su mojim vidnim poljem. Ponad tame koja se širila, nebo je bilo boje krvi. Mislila sam na Majku, na našu trošnu kuću. Ondje je započela žetva. U ovo vrijeme, pod starim čempresima, žene su šetale s djecom, muškarci su pili alkohol od riže, prastric je pričao priče o duhovima. Iznenada sam se osjetila okamenjena od straha.

Tri

Nebo i zemlja, sunce i mjesec, dan i noć, muškarac i žena, u tom svijetu u kojem se yin i yang odbijaju i privlače, ta energija dvojnosti kraljuje. Iako u vlasništvu Neograničena Gospodara, i samo srce Carstva se pokorilo svemirskome zakonu. Vanjski grad namijenjen upravi bio je protuteža Unutrašnjoj palači posvećenju užicima.

U Vanjskome se gradu nije mogla vidjeti ni jedna žena, a Sin Neba, nadređen svim državnim službenicima i generalima, ondje je upravljao državom i obnašao dužnost vrhovnog svećenika predvođeci obrede tijekom čitave godine.

Iz Unutrašnje palače, pak, muški spol je bio protjeran i jedino je vladar, oslobođen svoje posvećene zadaće, ispijao odabrane slasti deset tisuća ljepotica.

Pod strehama u Vanjskome gradu stražarili su vojnici stražarskih pukovnija u brokatnim tunikama pod brončanim oklopima, opasani kožnatim opasačima sa sabljama i naoružani lukovima opletenima trstikom i strijelama s grimiznim vrškom. Svečani prizor upotpunjavao je niz veličanstvenih dvorana čiji su krovovi bili pokriveni tirkizno i zelenkasto lakiranim crepovima. Velebnost njihovih dimenzija odražavala je nebeski sklad, a pročišćenost linija simbolizirala je

zemaljsku plodnost. U Unutrašnjoj palači arhitektura je bila neuobičajenija. Najvještiji majstori gradnje pustili su mašti na volju i nisu prezali od obilja. Ratničke premoći je nestalo, a posvuda su vladale ljupkost i bezbrižnost. Moje oči, navikle na nevelikost seoskih prebivališta, morale su se ovdje prilagoditi na svakakve pretjeranosti. Moj njuh, koji je razlikovao samo vonj sela, nije znao razabrati istančane miomirisne egzotičnog voća i rijetkog cvijeća. U kavezima poput zlatnih palača ptice su izvodile virtuozne trilere. Kožom sam otkrivala opijenost: svila, krep, saten, brokat, baršun, muslin, koprena, fini porculan, svježina posuda od žada, toplina podložaka od laka, vibriranje zlatnih kupica, kiša latica.

Dva izdužena hodnika nadovezivala su se na Unutrašnji grad kao dvije ruke koje štite tijelo: Istočna palača, u kojoj je prebivao Carski nasljednik i njegovi najbliži službenici; te Bočna četvrt, smještena na zapadu i namijenjena Dvorskim damama.

Kraljevstvo unutar Carstva, raznobojna kutijica u zlatnom kovčegu, Bočni dvor bio je labirint sastavljen od sićušnih ćelija pregrađenih zemljanim zidovima, bambusovim živicama i uskim prolazima. Paviljoni za poslugu, maleni vrtovi, sjenice od glicinija, bezbrojne sobe, sve njih su povezivali dugi nad-svođeni prolazi. Tisuće žena ulazile su i izlazile, uz šuštanje

rukava popraćeno brujanjem lepeza, i nikad se nisu izlagale ni suncu ni kiši. Unatoč tjesnoći toga prenaseljenoga svijeta, carska hijerarhija brižljivo je poštivana. Kako se silazilo na statusnoj ljestvici, sobe su postajale sve manje, ukrasi manje raskošni, pokućstvo sve skromnije. U četvrti robova sve je vrvjelo od trošnih kućica, turobnih prostorija i hladnih postelja, a žene su ondje predstavljale tek sitan bod nekakva veza.

Pod stoljetnim drvećem moja mračna soba blistavih zastora gledala je na verandu. S ležaja od bjelokosti, kroz zavjese od gaze pridignute zlatnim kopčama, mogla sam promatrati nebo zatočeno malenim dvorištem koje sam dijelila s još tri Darovite. U sumrak, dok se sunce zadržavalo iza dvostrukih zidina, gledala sam kako raspršeni vrapci kruže tamnim plavetnilom.

U skladu s mojim položajem, Dvor me obdario dvjema služavkama i jednom odgojiteljicom, krutom i hladnom ženom koja mi je znala naređivati štiteći se pritom svojim podređenim položajem. Rubin i Smaragd bile su blizanke. Potekle su iz siromašne obitelji i njihov ih je otac povjerio trgovcu Zhangu na zapadu Prijestolnice koji je vrlo uspješno trgovao s Dvorom i obiteljima dostojanstvenika dopremajući im najljepše djevojčice. Uvečer, dok su mi raščješljavale kosu, šaptale su mi na uho tajne Palače. Tako sam saznala da carske sluge nisu pravi muškarci. Njihovi roditelji bi ih kastrirali, a zatim ih prodali Dvoru. Saznala sam također da je Odgojiteljica zapravo plemenita podrijetla i da je nekada bila supruga nekog plemića koji se borio pod zastavom dinastije Sui. Nakon poraza, muškarci iz njegova klana su pogubljeni, a ona je svedena na carsku robinju.

U palači Nebeskoga Daha pohađala sam poduku namijenjenu novim Dvorskim damama. Duboki poklon, blagi poklon, naklon kao izraz zahvalnosti, naklon kao izraz poniznosti, naklon dviju žena istoga statusa, brzi hod, spori hod, u Zabranjenom gradu nije bilo mjesta spontanosti. Prirodnost je smatrana osobinom puka i barbara, a profinjenost pokreta sastojala se u apoteozni neprirodnosti. Gledati, jesti, piti, sjesti, spavati, ustati, govoriti, slušati, svi bitni životni pokreti bili su brižljivo propisani estetskim kodovima i uvjetovani praznovjerjem.

I misao se morala podrediti neumoljivosti pravila. Pridržavanje moralnih principa bilo je pitanje dobrog ukusa duha, a pokvarenost je smatrana zločinom koji se kažnjavao smrću. Sto zabrana bilo je kaligrafirano na jednom paravanu sastavljenom od deset ploča. Učenje Unutrašnjih zakona upotpunjavalo je čitanje djela Carice Književnosti i Vrline pod naslovom Vladanje dvorske dame.

Usavršavala sam se u glazbi i plesu. Upute o odijevanju naučile su me da prema promjenama u boji i nošenju određenih predmeta razlikujem devet stupnjeva službenog poretka. Mjesec se zaobljavao i kopnio. Drveće je već izgubilo lišće. Moja me nespretnost dovodila do očaja. Zavidjela sam služavkama nižeg statusa koje su me okruživale i za koje mi se činilo da napreduju ljupko i prirodno. Unatoč svim naporima, mišići su mi ostali napeti. Prebrzo sam hodala. Nisam znala rasporediti težinu između nožnih prstiju i pete. Mojim naklonima, dubokim poklonima i geganju nedostajalo je smjernosti. Nisam se mogla osloboditi svoje životinjske neuglađenosti.

Palača Nebeskoga Daha oživljavala je kako su novakinje stupale u unutarnju službu.

Slava Darovite Xu doprla je do nas već prije njezina dolaska: podrijetlom iz obitelji učenjaka, progovorila je već u dobi od pet mjeseci. S četiri je godine već mogla tumačiti Konfucijev Razgovor i govoriti stihove sabrane u Antologiji. S osam je godina počela pisati i, prema modi pjesama drevne kraljevine Chu, sastavila sljedeći stih: "Promatram duboku, raskošnu šumu; milujući granu rascvjetana cimetnjaka, pitam planinu koja je doživjela tisuću godina: čemu tolika osamljenost?"

Jednoga zimskog jutra napokon se pojavila. Uronjeno u blijedoljubičasti satenski plašt podstavljen srebrnom lisicom, njezino lice se činilo sićušno, a koža se doimala izrazito blijedom. Njezine izdužene oči, ukošene do sljepoočnica, izgledale su poput dvaju stidljivih poteza kistom. Kašljala je, a njezina boležljiva ljepota raznježila bi i najkruće učiteljice. Već je od prvoga dana stekla povlasticu da se povuče kad bi osjetila umor. Kružile su glasine da će upravo ona od svih nas zadobiti carsku naklonost. Bila je godinu dana starija od mene, izgledala je smireno poput učenjaka i posjedovala tajnovitu ljupkost zaručnice. Dvorske je kretnje izvodila točno i bez napora. Krhkost je bila njezin stil, a njezina profinjenost ispunjavala je strepnjom. Oko nje su se skupljale mnoge djevojke i ubrzo je stekla krug predanih obožavateljica, ali i suparnica spremnih da je ogovaraju. Nisam znala kako da joj priđem pa sam se držala podalje. Hinila sam ravnodušnost.

Noću, u snu, moj se prijašnji život nastavljao. Prolazila sam tim čudnim hodnicima vremena i vraćala se u djetinjstvo. Na obalama rijeke Long: vjetar, prostranstvo, golemi valovi. Galopiram, letim na svome konju, sve više, slobodnija i od galebova pješćane boje. Buđenje bi me naglo istrгло iz snova. Srce bi mi stalo. U trenutku zbunjenosti zaboravila bih tko sam i gdje sam. A zatim bi razočaranje postupno postajalo snažno, bolno. Preplavila bi me hladnoća Zabranjena grada.

Već prelistane stranice života više se nisu mogle vratiti.

Od smrti Carice Književnosti i Vrline dvije godine ranije, naslov Gospodarice Svijeta bio je nedodijeljen. Na Bočnom dvoru govorilo se da Veliki Kancelar Wu Ji, brat uzvišene pokojnice, tako čvrsto drži vlast da nikada ne bi dopustio da ijedna druga žena oskrvrne njezino prijestolje.

Vladar je zapravo želio posvetiti Dragocjenu Suprugu, kćer cara Yinga iz svrgnute dinastije, već majku dvojice prinčeva. No ministri Vanjskoga dvora odbili su zakleti se na vjernost potomkinji neprijateljskoga klana. Nakon što je rodila dječaka, miljenica Yang je istaknuta i promaknuta u Dragocjenu Suprugu. I opet su joj ministri prigovorili da je služila u Gineceji kralja od Qija ubijenog prilikom jednog puča. Jedna obeščašćena žena nikada neće biti vladarka Kine.

No ni najmoćniji među ljudima ne bi mogao zauzdati želju žena opsjednutih plodnošću i očaranih čašću. Na Bočnom dvoru deset tisuća žena bilo je deset tisuća cvjetova koji su očajnički sanjali proljeće. Brižljivo posađeni u posude ili grubo posijani na napuštenu zemlju, venuli su u žaru iščekivanja, u sivilu vječne zime. Gripa, groznica, migrena, bol u trbuhu, sve je to kosilo duše izmrcvarene nadom. Na Bočnom dvoru nije bilo starica sa sijedom kosom. Svaki dan pokojnice su izlazile na Sjeverna vrata. Negdje daleko od zidina Prijestolnice, na groblju carskih Službenica, počivale su i djevojke koje o životu još nisu ništa znale, i zrele žene koje su, nažalost, i predobro upoznale sjetu.

Krivudavi puteljci poput neprekidnih su svilenih niti na Bočnom dvoru tkali prostranu paukovu mrežu u kojoj su naši paviljoni nalikovali na mrtve kukce i gdje su one koje su preživjele još vjerovale u čuda. Princeze, plemenitašice, kmetice, sve su izgubile imena i prepoznavale su se još samo po naslovima koje su im dodijelili. Ja sam bila Darovita Wu, uljez u zemlji bogova, kamenčić na pladnju dragocjenih bisera. I sama sam sramežljivo priželjkivala carsku postelju, naklonost Sina Neba. Oko mene su se žene kretale kao u nekom polaganom plesu. Držanjem glave i čeznutljivim izrazom podsjećale su na zmije očarane jednim jedinim čovjekom.

Kružile su glasine da vladar voli debele s dvostrukim podbratkom. Moja me vitkost tjerala u očaj. Djevojke su se natjecale u kićenju, haljinama, pretjeranostima. Novac koji su im slale obitelji trošile su na mahnite narudžbe. Meni su nakit oteli da bi se platilo napredovanje mojih rođaka. Braća mi nisu poslala ništa. Kad bi mi majka poslala nekoliko novčića, znala sam da je opet potajno prodala neki od svojih budističkih ki- pića, jedino bogatstvo koje joj je ostalo. Taj sitniš pomiješan s njezinim suzama me rastuživao. Kako sam ga mogla potrošiti za kupnju kakve pribadače?

Zima stiže i prvi snijeg zamete Bočni grad. Stalaktiti koji su visili pod strehom, tragovi ptica na tlu prekrivenom mrazom probudili su moju uspavanu energiju. U rasporedu nam ponudiše bavljenje sportom. Bacala sam se po snijegu bez kaputa, podvinutih rukava i obuvena u tatarske čizme. Moja snaga i polet iznenadili su nadstojnika učilišta koji mi odmah predloži poduku iz streličarstva, inače namijenjenu dobrovoljcima koji su pratili vladara u lov. Sve pretrpljene patnje nestale su kad sam uzjahala konja sa žigom carske konjušnice. Na gađalištu s kojega je bio uklonjen snijeg, izbezumljena od želje potjerala sam konja u galop hitajući prema nekoj zamišljenoj rijeci. Vjetar mi je šibao obraze, a nebo bičevalo misli. Brzina me oslobodila nevažnih briga, osjetila sam kako se u meni ponovno rađa ponos. Daleko od gomile žena, od naličenih lica i izvještačenih osmijeha pronašla sam moć slobode, vinula se k nebu.

Prije kraja godine primila sam svoje službeničke halje. Kako nije bilo Carice, Dragocjena Supruga povelala je unutarnje i vanjske Dame da se poklone Njegovu Veličanstvu i zavjetuju mu se na odanost. Propisi Palače nalagali su hod sitnim koracima i oboren pogled. Kako mi je prema položaju bilo dodijeljeno mjesto udaljeno od prijestolja, mogla sam opaziti tamnu mrlju s licem pritiješnjenim blistavom krunom dok sam izvodila duboki poklon.

Po povratku na Bočni dvor obavijestili su nas da Car želi upoznati nove ljubavnice i da će utvrditi datum kad će nas primiti. Od te je objave paviljon Nebeskoga Daha proključao. Uskoro zatim jedan od Visokih Upravitelja prenio nam je carski poziv. Noć prije predstavljanja nisam mogla zaspati. Premda sam jahala čitavo poslijepodne i ispucala dva tobolca od po dvanaest strijela, nisam osjećala ni umor ni olakšanje.

Tisuću puta preispitivala sam svoje kretnje i držanje i pripremala odgovore u slučaju da se Njegovo Veličanstvo udostoji da mi se obrati. Tisuću sam puta zamišljala sreću i ponos ako postanem sretna odabranica. Majka bi zaboravila bol i bijedu. Nitko se više ne bi usudio da je ponizi. Kad bih postala carska miljenica i kad bi me promaknuli na viši položaj, tražila bih dozvolu da me Majka posjeti zajedno sa Sestricom. Kad bih rodila princa, ona bi kao kraljevska Baka dobila palaču s mnogobrojnom poslugom. Na jastuku koji bih dijelila sa Sinom Neba, podsjetila bih ga da je Otac bio Veteran dinastije, ratni drug Uzvišena Cara Visokog Pretka. Preklinjala bih ga da mu dodijeli posmrtni naslov Velikoga Gospodara prvoga reda.

Uzalud sam nastojala primiriti probuđenu nadu. Što sam se više rugala tom pretjeranom snu, sve je jača bivala moja očajnička želja da doprem do čovjeka kojega želi deset tisuća služavki. Ne, nisam željela ni povlastice, ni usluge, ni slavu. Zlato, biseri i velebne palače ostavljali su me ravnodušnom. Gospodara ću samo moliti da me spasi od toga polaganoga gušenja u močvari žena, od te sudbine koja me osudila na uvelost, na tihu smrt. Neka on bude moja sloboda, blistava zvijezda koja obasjava moje čelo, neka on bude to bezuvjetno biće prema kojemu ću usmjeriti energiju, žar i predanost, sve ono najljepše i najčišće što posjedujem.

Sin Neba bio je junak. Trinaest je godina ratovao s neprijateljskim klanovima. Zahvaljujući sjajnim pobjedama, Car Visoki Predak uspio je s prijestolja svrgnuti vladara Yanga i ustoličiti našu dinastiju Tang. Posvuda u Carstvu narod je opjevao njegove bitke. Prilikom nedavna pohoda na Turke na istoku, jednim je ratničkim pokličem porazio vode pobunjenika. Zamišljala sam Njegovo Veličanstvo kao snažnog, plećatog muškarca četvrtasta lica i visoka čela. Njegovom zastrašujućem pogledu dodavala sam široke kretnje, zvučan glas i dugu i brižljivo njegovanu bradu. Nisam znala što mi je činiti kad jednom budem na carskoj postelji. Izgleda da se treba prepustiti da me razodjene. Bih li imala snage izdržati njegov pogled, taj pogled koji je posramio Tatare? Kakav užitak bih osjetila kad bi na moje tijelo položili ruku koja je odrubila tisuće glava?

Odjekivali su visoki glasovi dužnosnika protokola. Ljepotice četvrtoga reda, Darovite petoga reda, Dragocjene šestoga reda, sve su se poredale prema poretku u hijerarhiji.

Zatim zavlada tišina. Stajale smo i čekale Cara koji je trebao stići s Jutarnjeg pozdrava. Traci svjetlosti prodirali su između prečki na zatvorenim prozorima i poput stotina uvelih cvjetova padali na tlo popločeno blistavim crnim pločama.

U podnožju prijestolja, na crvenom prostiraču sa zmajevima istkanima zlatnim nitima, sandalovina je sagorijevala u brončanim tronožnim stalcima. Hladnoća je poput moćnoga orla lebdjela između greda i stupova, doticala nam slabine i leđa, usijecala nam se u obraze svojim čeličnim krilima. Ukočila sam se spuštenu pogleda, ruku spojenih u rukavima i blago pognuta naprijed u stavu ponizna iščekivanja. Vrijeme je istjecalo u hidrauličkom satu. Počela sam osjećati težinu frizure visoke oko lakat i pol i okićene s pet zlatnih ogranaka optočenih draguljima. Kosa ispletana lažnim pramenovima i omotana oko strukture od brončane žice bolno me zatezala. Osjećala sam bol čitavom dužinom kralježnice, u nogama, u rukama.

Drhtala sam cijelim tijelom.

Najprije se začula neka udaljena buka. Koraci, kašljanje, a zatim netko uđe u dvoranu. Dužnosnik protokola objavi: "Vladar će uskoro napustiti palaču za Audijencije!" Val panike zavlada skupinom žena koje su nastojale ostati nepomične. Krici se izviše iz stisnutih ždrijela. Jedna se djevojka onesvijesti. Neka druga brižne u plač. Eunusi ih obje izvedoše.

Glazbenici iznenada udariše u brončana zvona i zvučno kamenje¹¹. Otvoriše se bočna vrata. Dvojica slugu odjevenih u žuti brokat podigoše zavjese na vratnicama i pridržaše ih vilama od pozlaćena drveta. Ledeni vjetar navre u dvoranu. Nakon nekog vremena, par lakaja pređe prag noseći kadionice s gorućim miomirisima. Smjestiše se slijeva i zdesna prijestolju. Prođe još jedan dugi trenutak. Ponovno se pojaviše dvojica eunuha noseći okrugle lepeze s dugim drškom. Carske slugue uđu u parovima, a zatim jedan prodorni glas propara tišinu: "Uzvišeni Vladar velike dinastije Tang!"

Krv mi se sledi. Pala sam ničice, čela priljubljena uz tlo. Ubrzano kucanje moga srca miješalo se s beskonačnim šumom satena i svilenih potplata koji su trli prostirku poput bujnih, nepresušnih bujica. Na povik izvikivača sam ustala, a zatim ponovno pala na koljena da bih se duboko poklonila. Kad sam došla k sebi od omamljenosti klanjanja, krajičkom sam oka opazila da su upalili sve svjetiljke. Nebrojene eunusi okruživali su prijestolje: jedni su nosili lepeze s dugim ručkama, znamenja carskog dostojanstva, drugi ubičajene predmete, ručnike, kutije s hranom, čaše, žare, posude.

Glavni Upravitelj Bočnoga dvora prozivao je dvorske Dame prema hijerarhiji i godinama službe. Zapahnuo me val vrućine. Oblio me znoj. Bojala sam se da mi se ne rastopi šminka, bojala sam se da neću čuti svoje ime, bojala sam se da ću se onesvijestiti. Bojala sam se da Car ne odabere neku djevojku koja je na redu prije mene i da mi sreća ne izmakne i prije nego se ukaže.

Iznenada sam začula:

- Kći Wu Shi Yuea, podrijetlom iz okruga Wen Shui pokrajine Bing, Darovita Wu.

U glavi mi je bubnjalo. Istupila sam iz reda spuštenu pogleda. Polako sam se uputila k prijestolju, a pod haljinom su mi noge drhtale. Na protokolarnoj udaljenosti, nasuprot carskom podiju, izvela sam tri duboka poklona. Između dva pokreta potajno sam uočila - ne znam ni sama kako, jer odmjeriti vladara pogledom bio je zločin koji je vodio u smrt - čovjeka umotana u žutosmeđu tuniku. Na glavi je nosio jednostavnu kapu od bijelog lakiranog lana. Nisam mogla razabrati crte njegova natekla i bezizražajna lica. Obuzme me razočaranje ledenije od sjeverna vjetra.

Sve su djevojke jedna za drugom predstavljene vladaru koji nije progovorio sve do samoga kraja. Za svaku je predviđeno vrijeme bilo jednako, nijedna nije izmamila pohvalu, osmijeh ili poziv da pristupi i pokaže lice. Po povratku u Bočni dvor, cijeli mi se dan pred oči vraćala ta prostrana i duboka dvorana prepuna tajnovitih fresaka. Je li nas Sin Neba uopće gledao? Nisam bila sigurna. Uostalom, kako je s visine prijestolja mogao razabrati crte žena koje su pod teškim frizurama morale zadržati pognutu glavu i pogled ponizno prikovan za tlo?

Na nebu je mjesec kopnio. Uskoro će nestati da bi se ponovno rodio. Saznala sam da će Darovita Xu biti primljena u carsku postelju. Neki čudni osjećaj poput otrova umrtvio mi je tijelo. Jedva da sam slušala glasine koje su govorile da je izbor bio namješten. Od samoga njezina ulaska u Palaču, za Darovitu Xu se brinuo Veliki Komornik podrijetlom iz iste pokrajine. Taj eunuh uživao je potpuno vladarevo povjerenje i pobrinuo se da sva imena budu uklonjena s prozivne liste i da jedino njegovu šticevicu otpreme u palaču Dragocjene Rose,

Nova miljenica napustila je Bočni dvor čiji uvjeti života više nisu odgovarali njezinu položaju i preselila se u Dvor sredine. U meni je nešto umrlo. Otkrila sam taoističke tekstove koji su govorili o čišćenju duše i tijela, o ljudima koji su postali besmrtni, o sjedinjenju s nebeskim dahom. Vratila sam se svakodnevnim molitvama upućenima Buddhi koje sam napustila nakon ulaska u Palaču. Svijet je iluzija, a želja izvor patnje.

Kako sam samo mogla zaboraviti učenje Probuđenoga? I ja ću se, poput mjeseca, ponovno roditi iz ništavila.

Paviljon Nebeskoga Daha zatvorio je vrata, a moje su se mlade družice raspršile za svojim službenim dužnostima.

Banketi s plesom i koncerti, mijene godišnjih doba i promjena garderobe, neprestana putovanja između naših ljetnih palača i zimskih prebivališta, događaji isprazni i važni, beznačajni i veličanstveni ispunjavali su svakodnevni život jedne Dvorske dame.

Šest ministarstava i dvadeset četiri odsjeka Carske gineceje ustanovljenih u vrijeme drevne dinastije Zhou zajedno su upravljali osmišljavanjem zabavnih sadržaja. U službenim paviljonima Visoke Upraviteljice nadgledale su nebrojene službenice. Sve su se trudile učiniti nam život skladnim i ugodnim. U odsutnosti Carice, Dragocjena Supruga vladala je našim kraljevstvom. Kako je bila slaba i blaga karaktera, bilo joj je draže upravu povjeriti najdražem eunuhu, Glavnom Upravitelju njezine palače. Prema pravilniku, četiri supruge prvoga reda trebale su bdjeti nad ponašanjem žena. Ni jedna od tih dama nije se udostojala zaprljati se prizemnim poslovima. Svaka je vlast predala u ruke izaslanika.

Dužnost Darovite bila je da daje naputke za gozbe i za razdoblje odmora, kao i da se brine o odvijanju uzgoja dudovih svilaca. Premda je to bio beznačajan posao, prihvatila sam ga se da bih odagnala dosadu. Od prvoga dana, Odgojiteljica mi je najavila da će me osloboditi i tih briga i dala mi na znanje da su od petoga reda žene obavezne besposličiti.

Grede u raznim bojama, pozlaćeni paravani i mirisna prašina isprepletali su se kao bršljan oko stabla. Život je, sumoran i spor, gutao mladost. Moje družice izgubile bi svježinu i živahnost, a ne bi ni primijetile kada i kako. Dvor je više cijenio debele, pa su se toville hranom. Njihova bijela i prozirna koža drhtala je povrh obilne masnoće. Dane su provodile češljajući se i šminkajući. Šetnja u sjevernom vrtu pretvorila se u obred prilikom kojega su uspoređivale ljepotu i ogovarale. Da izbjegnu samoću i monotoniju, neke su uzgajale pse i mačke, a neke se družile i nazivale se "sestrama".

Na Bočnome su dvoru žene bile posvuda. Šuljale su se hodnicima, izranjale i nestajale iza pregradnih paravana, njihovi su se obrisi ocrtavali na zaslonima prekrivenima rižinim papirom. Dok su se služavke pridržavale šutnje pune poštovanja, gospodarice su morale kokodakati da bi ubile dosadu. Zatvorena vrata ili spuštene zasloni odmah bi postali istoznačnicama sramnih radnji, a sobe su morale biti otvorene nenajavljenim posjetama. Grupice Dvorskih dama mogle su se pojaviti u bilo kojem trenutku tijekom dana. Morala bih im ponuditi čaj i slušati njihove brbljarije.

Zaklon sam pronašla u Unutrašnjem zavodu za književnost gdje su učeni eunusi podučavali rijetke dobrovoljne studentice iz područja književnosti, filozofije, povijesti, zemljopisa, astrologije i matematike. Knjige su mi služile kao krila koja su mi omogućavala da odletim iz palače. Ljetopisi drevnih dinastija prošlosti trgnuli su me iz mrtvila sadašnjosti. Živjela sam u propalim kraljevstvima gdje sam sudjelovala u zavjerama; jahala bojnim poljima i s junacima dijelila pobjede i poraze.

U knjižnici koju sam revno pohodila, povremeno bih susrela Darovitu Xu koja je već bila promaknuta u naslov Nježne Konkubine drugoga carskog reda. Sada sam joj se trebala duboko pokloniti, a ona mi je odvrćala dobrovoljnim naklonom. Tijelo joj se popunilo, a pogled postao tamniji. Lice joj je izgubilo pjesničku bezbrižnost. Kad bi mi se nasmiješila na usnama bih joj iščitala neku neodređenu sjetu koja kao da je izražavala gorčinu i odustajanje. Morila su me pitanja, ali ih se nisam usudila postaviti. Nježna Konkubina nikad se ne bi povjerila jednoj Darovitoj nižega položaja.

Zar nije bila sretna s one strane zida?

Dok sam na Bočnome dvoru nastojala nalikovati savršenoj dami u unutarnjoj službi, u četvrti za vježbanje zanemarila bih uglađenost. Na konju i s lukom u ruci, zaboravljala bih vrijeme koje je sporo mililo i opijala se brzinom galopa i moći strijela dok dosežu metu.

Nakon vježbanja zadržavala bih se u konj usnici. Eunusi konjušari postali su mi prijatelji. Govorila bih im pjesme koje bih pročitala toga jutra, a oni bi me učili krotiti ždrjebad i pričali mi o događajima iz Palače.

Tako sam saznala da je, u vrijeme dok je još bio samo kralj od Qina, vladar na sjevernim vratima nedaleko konjušnjica postavio zasjedu svojoj starijoj braći. Pritom su ubijeni carski nasljednik i kralj od Qija. Car Visoki Predak bio je primoran abdicirati u njegovu korist. Naš je vladar preoteo prijestolje! Junaci se nisu obazirali na sinovsku odanost ocu! To me otkriće potreslo.

U svom zadnjem pismu Majka mi je pisala da je Sestrica podlegla nekoj epidemiji. Kako ju je klan slabo njegovao, umrla je. Izgubila sam tek, zamrzila haljine, mirise i vrtove. Ljepota Palače bila je samo paravan koji je skrivao laži i leševe.

Mršav jela sam dok je oko mene meso na djevojkama bujalo. Postala sam vitka i visoka, mišić do mišića na snažnim kostima.

Jednoga se dana pojavila. Njezino lice snježne bjeline bilo je okruglo zrcalo čije su savršeno obličje izradili najvještiji majstori. Njezina su usta bila trešnja koraljne boje spremna da padne s grane. Njezine oči, izduženo vrbino lišće, usijecale su se u sljepoočnice obrasle crnom kosom i prosipale nestvarnu svjetlost. Kad sam je ugledala, zaboravila sam tugu, Bočni dvor i rastočeno Sestričino tijelo. Zaboravila sam da svijet postoji i shvatila što znači vječno prijateljstvo.

- Dakle ti si ta djevojka-koja-voli-konje? - Svijetli i oholi glas trgnuo me iz obamrlosti. - Zar nećeš pozdraviti Ljupku Suprugu?

Kleknula sam i poklonila se do zemlje. Kad sam ustala, ona me pogledala duboko u oči. Zjenice ostalih žena bile su voda, led, vatra, stijena. Jedino su njezine oči bile ispunjene sumaglicom i parom.

- Malena moja rođakinjo, o tebi sam dosta čula - reče mi naglašavajući svaku riječ. Njezine usne bile su dvije latice granatne boje. - Ja ću se pobrinuti za tvoj odgoj, malena moja divljakušo.

U kutevima usana zasja joj neki tajanstveni osmijeh, a zatim me iznenada ostavi nasred puta i nestane među drvećem u pratnji nekih desetak služavki i pratilja.

Uvečer mi se prikazalo njezino glatko lice gotovo dječje čistoće, njezine haljine od svile i muslina u slojevima predivnih nijansi. Na punđi u obliku leptira njihao se najljepši dragulj koji sam ikada vidjela. Koliko joj je bilo godina? Nisam znala. U Unutrašnjoj palači žene su brižljivo skrivale godine. Bila je bezvremena.

Bile smo rođakinje po obitelji moje majke, ali na Bočnome dvoru svi su znali da je Otac bio pučanin sa stečenim plemstvom, trgovac drvetom koji je postao dostojanstvenik. To što me nazvala rođakinjom mogao je biti znak ili uvažavanja ili ironije. No i ona je imala tamnu mrlju u svojoj prošlosti. Bila je konkubina kralja od Qija, trećega sina Cara Visokoga Pretka, koji je ubijen na sjevernim vratima i kojem je oduzet prinčevski naslov. I ona je, zajedno s drugim službenicama, na Bočni dvor ušla kao robinja. Novi vladar ju je prisvojio. Rodila je muško dijete, a on joj je podario naslov Supruge.

Uživala sam zamišljajući palaču kralja od Qija opkoljenu vojskom njegova vlastita brata. U Gineceji su eunusi naricali, žene bježale u sobe, dojlje skrivale kraljeve sinove. Ubrzo zatim zazvečalo je oružje, vojnici surovih lica prodrli su u unutrašnje odaje čijim se tlom dosad nijedan muškarac nije usudio gaziti. Pustošili su po paviljonima, klali mušku djecu, pljačkali dragocjenosti, navlačili konkubine za kosu. Usred svega toga ludila, izgurana, zavezana, potresena jecajima i strahom, moja rođakinja izgledala je poput kruškina cvijeta dotučena kišom, isprljana blatom.

Obuze me neka silna patnja i neka bezimena pohota. Vidjela sam njezino lice obliveno suzama. Zamišljala sam je izvrijeđanu, obeščašćenu tim prostačkim pogledom vojnika. Svidjela im se. Bacili su je pred noge svome vođi, bratu i krvniku njezina gospodara, budućem vladaru Carstva. On je zatražio da otkrije svoje bijelo grlo i trbuh grlice, naredio joj je da pleše, da se izvija i uspne na prste. Milovale su je njegove ruke još tople od krvi, preplavio ju je svojim sjemenom. Onako ponižena i silovana, bila je primorana smiješiti se, voljeti, svidjeti se.

Moje se tijelo zažarilo. Pustila sam da mnome ovlada čulnost te pogubljenice. Malo-pomalo, od nožnih prstiju do tjemena, moja me rođakinja izjedala, škakljala, uvukla mi se pod kožu. Ispijala sam je kao mlijeko.

Ljupka Supruga živjela je s one strane zida, na Dvoru sredine, u jednoj od dvorskih palača okruženih ljubičastim zidovima kojima su rubove nadržali stoljetni čempresi i akacije. Živjela je u vrtu u koji je jednoj skromnoj Darovitoj pristup bio zabranjen. Za nju su tkalje djevice u sumrak skupljale oblake u bojama, a krojačke iz Palače krojile najprozračnije haljine. Vezilje su dijamantnim iglama i sa sunčevim zrakama u ruci izrađivale čarobne crteže. Božanska supruga kupala se u vodi namirisanoj miomirisima izlučenima iz mjesečeve svjetlosti i ispijala zvjezdani dah. Jedna tako tankočutna i prozračna boginja nije se hranila običnim ovozemaljskim obrocima. Pčele su joj davale svoj med, voće je umiralo od želje da se rastopi pod njezinim jezikom. Kad bi ožednjela, usne bi vlažila rano-jutarnjom rosom skupljenom s latica lopoča. Kad bi se nasmiješila, cvijeće bi od ljubomore izbljedjelo, a lišće bi opadalo s grana da bi joj obgrlilo stopala.

Rekla mi je da će se pobrinuti za moj odgoj. Iako je bila plemenita i daleka, ja sam joj bezrazložno vjerovala. Bila je sadašnjost koju mi je nebo poslalo da bi me utješilo u mojoj patnji. Njezin zamagljeni pogled i nemarni glas mogli su smiriti razjaren žar moga života. U njoj ću naći zaštitu, zaslون od svile oslikan nestvarnim krajolicima koji će sakriti smrt i bijedu. Naučit će me da budem ženstvena, a ja ću joj darovati svoj poklekli ponos!

Zapravo je samo nestrpljenje da je ponovno vidim nadomjestilo svaku drugu patnju. Premda nisam više osjećala bol zbog žalovanja, postala sam robinja nove patnje. Nisam znala da je zaljubljenost značila upravo to: bila sam napeta poput zategnuta luka, razdragane duše, zgrčene želje i stisnuta trbuha.

Počelo me zanimati djevojačko uljepšavanje. Ujutro bih se promatrala u zrcalu zamišljajući njezin pogled uperen u moje čelo, dok mi je njezin glas odzvanjao u ušima. "Sviđam li vam se ovakva?" šaputala bih joj u srcu. Uvečer bih lijegala uz nju, u njezino naručje, uz njezinu lepršavu kosu.

U Unutrašnjem zavodu za Književnost prelistavala sam knjige kako bih uspostavila dijagnozu za svoju bolest. Drevni filozofi su govorili samo o vrlini, mudrosti i besmrtnosti. Uzalud sam u Ljetopisima tražila slične anegdote. U našoj velikoj biblioteci službena literatura obilovala je suhoparnim riječima, strogim mislima, moralističkim prigovorima. Naši su preci izgradili civilizaciju u kojoj su ljubav i nježnost bili zabranjeni. Nasreću, tu i tamo bi se pojavio kakav pjesnik i u moje srce ulijevao bistru vodu s izvora. U odama posvećenima planinskim božicama i vodenim duhovima nalazila sam odraz svoga očajnog obožavanja.

Dok sam gađala strijelom, zamišljala sam kako je opčinjava moja snaga. Bila bih joj darovala sve konje koje sam uvježbala. U to jedan carski nalog naredi osnivanje ekipe igračica pola. Požurila sam se, i prijavila nošena mišlju da će mi se jednoga dana ona moći nasmiješiti s carskih tribina

Odsada je moja samoća izgledala poput baršunastog kaputa u koji sam se ušuškavala da bih joj se što potpunije posvetila. Pripovijedala bih joj o svome djetinjstvu, postavljala joj tisuće pitanja. Njezini zamišljeni odgovori umanjivali su moju samoću, činili me manje tužnom. Moj me predosjećaj nije mogao prevariti. Ponovno ćemo se vidjeti!

Moja rođakinja Ljupka Supruga pritom je i dalje bila nevidljiva poput zraka. Sjećanje na nju nalikovalo je sjećanju na neku staru pjesmu koja me zaokupljala i čije su note malo-po-malo blijedjele. Proljeće je završilo. Pupoljci trešanja u cvatu zrakom su rasprostrli ružičaste i blijedoljubičaste suze. Od nje nije stizao nikakav glasnik. Svakim danom njezina je slika sve više blijedjela, a njezin snježni ten postajao je tek nejasna sjenka za koju sam se hvatala da bih mogla disati, živjeti, pobjeći od Bočnoga dvora i žamora svih tih žena.

Dani su prolazili, a ja sam u utrobi iskopala jamu koja je kap po kap prikupljala tu novu patnju. Koža mi je postala tanja, kosa crnja, bokovi zaobljeniji. Pod tunikom su mi grudi naticale, a moje kretnje privlačile su poglede. Sve me više žena zavodilo, no od nijedne nisam zatitrala i hladno bih odbacivala njihovo prijateljstvo. Kako da me dirnu te krijesnice koje lepršaju, kad sam obećana njoj, nepomičnoj zvijezdi?

Počelo je sumorno i sivo ljeto. Zrikavci su zaglušujuće cvrčali u krošnjama. Zagušljiva vrućina trajala bi do dugo u noć. Vrteći se i prevrćući u postelji od pletena bambusa, odlučila sam da je zaboravim.

Car se spremao provesti ljeto u rezidenciji Devet Zasluga U svim paviljonima započelo je slaganje, spremanje u kutije, pakiranje. Svaka je djevojka nosila svoje životinje, svoj namještaj, knjige i posude. Naslonjena na ogradu terase, promatrala sam kako odgojiteljica kori služavke. Ptice su se uznemirile u kavezima, eunusi su iz soba iznosili goleme kovčege. Sva ta pomutnja činila mi se dalekom.

U to se pojavi jedan mladi sluga u žutoj brokatnoj haljini. Slijedio je Smaragd i penjao se stubama. Prišao mi je i uz duboki poklon prozborio:

- Gospodarica palače Divne Zore, Ljupka Supruga Yang želi vas vidjeti.

Srce mi poskoči: šalje po mene kad više na nju i ne mislim. Rođakinja mi je ugovorila sastanak za sutra ujutro u sjevernom vrtu na obali Biserna jezera, gdje ćemo zajedno hraniti zlatne ribice. Probdjela sam čitavu noć ne vjerujući u tu iznenadnu sreću. Užasavala me pomisao da nisam dovoljno lijepa, dovoljno namirisana, dovoljno pametna. U zoru, nakon što sam naložila da me odjenu i našminkaju, iščekivala sam prvo jutarnje zvono koje je najavljivalo otvaranje Bočnih vrata i odjurila na sastanak.

U sjevernom vrtu magla se još nije razišla. Prve sunčeve zrake provlačile su se između neba i zemlje, poput kakva lavirana crteža na kojem se miješaju ružičasta sa smeđecrvenom, blijedoljubičasta sa žutom. Jezero je polako izranjalo iz tame kao kakvo brončano zrcalo. Na valovitoj površini, između smaragdnh lotosovih listova, krivudao je dugačak prolaz. Kad su primijetile moju sjenku na vodi, ribe su se okupile. Te su nestrpljivice morale naučiti uživati u iščekivanju. Sunce je rastjeralo maglu i četvrt po četvrt otkrivalo se plavo nebo.

Prostrano polje cjetova pod mojim nogama spuštalo se prema nekom drugom prolazu koji je okruživao paviljon na katu. Nekoliko je božura još bilo u cvatu, jorgovani su se netom otvorili, a mognanji su izbacivali grimizne pupoljke.

Na Ušću je drhtala jutarnja rosa, a njezino se svjetlucanje stapalo s očaranošću moga srca. Vrtlarice u odjeći boje blijede ruže i tamnoplave orhideje započinjale su svoj posao. Jutarnje konkubine pojavljivale su se i nestajale u šumarku žalosnih vrba. Skupina eunuha prišla je jezeru i po vodenoj površini prosula zrna žitarica. Vrućina sedizala. Uzalud sam mahala lepezom. Znoj mi je oblio čelo, a haljina mi je bila sva mokra. Stajala sam tako i na sve četiri strane vrebala obzorje, a srce bi mi poskočilo i na najmanji sušanj. Pomišljala sam da se vratim i presvučem haljinu, ali me bojazan da ću propustiti sastanak prikovala na mjestu.

Zar se razboljela? U svom svojem ushićenju možda sam se zabunila za dan. Tko je poslao tog eunuha? Je li to bila samo neslana šala?

Rubin me istragne iz mrtvila javljajući mi da je podnevni obrok poslužen. Uvečer sam saznala da je Car odlučio otputovati sa svojim miljenicama u svježini zore.

Zvijezde su lelujale nad planinom. Paviljoni, pagode, žene i drveće pod valovima Srebrne rijeke pretvarali su se u ribe. Ljetna palača bila je naš akvarij. Unatoč svježini zraka i miomirisima noćnoga cvijeća, nisam mogla zaspati. Na planini nije bilo ni vježbanja gađanja ni terena za polo. Mišići su me svrbjeli. Rubin i Smaragd brbljale su ispužene na pragu pred mojim vratima. Mukli šapat njihovih glasova prodirao je kroz zavjesu od koprene i ispunjavao moju sobu.

Na Dvoru sredine, iscrpljen ženskim hirovima, Car je još samo ljubio Nježnu Konkubinu Xu. Napuštene supruge urotile su se protiv nje u zajedničkom ratu. Pjesnikinja je nedavno bila izgubila muško dijete u osmom mjesecu trudnoće. Posvuda se šaptalo da je otrovana, a sumnjalo se na neku ljubomornu miljenicu. Nisam više primala nikakve vijesti o Ljupkoj Supruzi. Ovako upletena u mrežu intriga, kad bi ona našla vremena da pomisli na mene?

Ljeto je prošlo. Prestala sam vjerovati u iščekivanje. Povratak u Dugotrajni Mir protekao je uz monotono ljuljanje kočije. Zurilo mi se da se vratim svome konju. Dan nakon povratka jedan glasnik Ljupke Supruge bane pred moje odaje. Njezina Visost je očekivala moj posjet, bila je slobodna krajem svakog poslijepodneva.

Već sam istoga dana u pratnji Rubina i Smaragda požurila k njoj. Iznenađena mojom žurbom, primila me u donjoj odjeći. Ponudila me čajem i ispitala me o mom ulasku u Palaču. Zamuckivala sam. Njezino lijepo lice i tijelo obavijeno mirisnim oblakom ispunjavali su me nelagodom. Pod tunikom boje granata nosila je haljinu od muslina boje žutih krizantema koja je joj otkrivala ramena i razgolićavala gornji dio grudi. Dugi šal od blijedozelena krepa ovijao joj se oko ruku i mlitavo padao na tlo. Nije nosila ni periku ni metalnu strukturu za kosu, već je svoju kosu svezala u labavu punđu i na taj crni brežuljak zabola pribadaču okrunjenu biserom velikim poput prepeličjeg jajeta.

Vidjevši je tako veselu i živahnu, zaboravila sam cilj svoga posjeta: upozoriti je na opasnost koja joj vreba. Zlobne glasine optuživale su je da je trovačica. Morala se braniti! Njezin zamagljeni pogled šetao je po meni i ta je čeznutljiva sumaglica jedva prekrivala njezine crne zjenice koje su me mjercale.

Iznenadilo me kad me priupitala:

- Rođakinjo, imaš li već stariju sestru? Odmahnula sam glavom kao negativan odgovor.

- Zašto? Na Bočnom dvoru sve djevojke imaju sestru. Tako sam pocrvenjela da sam osjetila kako mi uši gore.

Kako da joj kažem da joj želim ostati vjerna?

- Nisi lijepa, reče mi zatim. Ali imaš nešto posebno što plijeni poglede. Tvoje držanje, tvoje tijelo... Je li ti već netko predložio da će se pobrinuti za tebe?

Zatim se nagne nada me i šapne mi u uho:

- Zar te još nitko nikada nije poljubio? Htjela sam propasti u zemlju.

- Dođi, pokazat ću ti svoj tajni vrt.

U to ustane, a ja krenem za njom oborena pogleda. Čula sam kako mojim služavkama izdaje odlučnu naredbu:

- Možete se vratiti kući. Recite odgojiteljici da ću zadržati svoju rođakinju na večeri. Poslat ću je malo kasnije.

Posramljena i ispunjena nelagodnom, nisam mogla prozboriti ni riječi.

Nakon što smo prošle nizom soba i dvorišta, gurnula je jedna crvena ulazna vrata ugrađena u zid oslikan u tehnicu rascvjetale kruške. Služavke su se zaustavile i zatvorile vrata iza nas. Plamičci blijedoljubičastih lampiona osvjetljavali su hodnik koji su s jedne strane obrublivali mogranji prepuni plodova, a s druge jezero prekriveno lotosovim cvjetovima.

Uzela me za ruku i povelala prema nekom paviljonu. Srce mi je tuklo kao ludo, a iz ruku nestala sva snaga. Osjećala sam da će se ovdje nešto dogoditi i da je sada prekasno za bijeg.

Vrata se otvoriše i kroz njih prodre neki blagi i tajanstveni miris. Preda mnom se ukazala osmerokutna prostorija. Sumrak je ulazio kroz drvene zidove bez prozora na kojima su drvodjeljci izrezbarili tisuće otvora u obliku peterolatičnih cvjetova.

- Dala sam izgraditi ovaj paviljon kako bih mogla promatrati sumrak, a da me ne zaslijepi. To je jedini dio dana kad je nebo vjerno ogledalo života. Pogledaj tamo: grimizno, purpurno, ljubičasto, crveno. Večeras negdje u našem carstvu krv nevinih teče poput bujice!

Raskolačila sam oči. Razabrala sam njezino lice kao nejasnu crnu kružnicu koja se približavala okupana crvenim i zlatnim odsjajima. Obgrlila me rukama. Bila sam preneražena kad sam osjetila njezin jezik kako prodire u moja usta. Pritisnula me svojim tijelom svom težinom i ja sam zajedno s njom pala među jastuke. Njezine znalačke ruke razvezale su mi pojas, skinute haljinu, hlače, svilene čarape.

- Razodjeni me, naloži mi.

Nisam znala da se sestre moraju razodjenuti do gola kad zajedno spavaju, no poslušala sam je ne oklijevajući. Skinula je zlatnu pribadaču s bisernom glavom, a njezina joj se beskrajna kosa rasprostrla niz potiljak. Ispružila se na tu prostirku od blistavih vlasi i povukla me na sebe. Stavila mi je ruku među bedra. Čim sam osjetila njezine prste, te žive igle, nenamjerni hropac rasparao mi je grudi.

Zaplakala sam zbog te sreće koju nisam zaslužila, zbog to malo ljubavi u tom tako osamljeničkom životu. Moji jecaji uzbudili su moju rođakinju. Klizila mi je tijelom, mrmljala naredbe. Ispunjavala bih što mi je naređivala. Ponavljala sam pokrete i promatrala joj lice na kojem bi se odražavao osmijeh ili nabiranje obrva. Drhtala je u neobičnom grču. Obrazi su joj se rumenjeli, a kapljice znoja orosile joj čelo. Sunce se povlačilo s njezina tijela. Na trenutak je zastalo na stropu, a zatim pobjeglo kroz zidne pregrade. Tako uronjena u mrak, više se nije micala. Dugo je ostala u tišini. Već sam pomislila da je možda mrtva, kad je kresnula kremenom i upalila svijeću. Njezino lice obrubljeno kosom u neredu imalo je zloslutno sablasno bljedilo.

Njezin tamni glas se diže:

- Mrzim noć. Tmina je moj neprijatelj. Znam da sve te žene, ljubomorne na moju ljepotu, čekaju tamu da na mene bace kakvu zlu kob. Čuješ li njihove glasove ?

Vrt je bio tih, razabirala sam samo šum lišća i disanje zemlje. Ali ona pokrije rukama uši kako bi pobjegla od zlokobnih vradžbina. Na svjetlosti svijetle ruže njezinih grudi učiniše se tako blijedima, da je njezino tijelo postalo gotovo nestvarno. Njezino lice u tom času preplavi neki izraz boli kao da joj je kakav prodorni zvuk proparao uši i ona zadrhta i brzo povuče ruke. Panično cerenje izobličilo joj lice i ona počne posvuda po prostoriji bacati jastuke na kojima smo ležale. U tom trenutku sam spazila da je pod zapravo zrcalo načinjeno od bronce i žive.

- Raširi noge, reče i primakne svijetlu. Pogledaj!

I tad sam prvi put ugledala tu dlakavu, naboranu brazdu, tu crvenu, zastrašujuću napuklinu.

- Dobro pogledaj, tim groznim usnama one pjevaju, proklinju, rigaju otrov! Zar ne čuješ tu užasnu glazbu?

Pokušala sam je obgrliti rukama. Ona me pljusne i zaviče iz svega glasa:

- Odlazi, odlazi! Gadiš mi se! Ti si samo kurva, špijunka Nježne Konkubine, trovačica!

Odlazi!

- Visosti, varate se, ne želim vam nauditi... Volim vas... Kleknula sam pred nju, čelom priklonjenim tlu. Pljunula je na mene i izudarala me kao furija. Plakala sam skrivajući lice rukama. Ona se, iscrpljena, srušila. Zatim je demon napusti i vrati joj se razum. Dopuzila je do mene i počela me preklinjati da je poljubim. Ponovno smo vodile ljubav. No više nisam ništa osjetila. A onda, iznenada, ona zastenje poput mučenice i oplahne me svojim užitkom.

U Bočnome gradu oči su vrebale, uši prislušivale, i ubrzo su mi počeli upućivati tajnovite osmijehe koji su izražavali ironiju ili zavist. Obuzeo me ponos pomiješan s očajem. Sto su sve one znale o ludilu jedne izmučene žene? Poljubivši Ljupku Suprugu, mislila sam da sam okusila užitak, a zapravo sam okusila tek prve gutljaje nekog užasnog otrova. Tisuću puta u glavi sam se vraćala na događaje toga kasnog poslijepodneva i bacala se u taj pobješnjeli paviljon kao kad ribič baca mrežu u rijeku. Svaka pojedinost tako usporena i povećana povlačila je druge prikaze koje sam bila zanemarila. Užitak, drhtaj, nelagoda, gađenje, najoprečniji osjećaji gušili su me danju i uzbunjivali noću.

Odlučila sam da je više ne vidim, da se više nikada ne vratim u taj ponor koji je gutao sunce. No ta žena začarana demonom nesumnjivo je mogla pročitati tajne moga srca. Dani su prolazili, a da nisam primala nikakav novi poziv. Odsutnost, ta čarobnica, gnušanje je pretvorila u želju. Ponovno je zavladao naborana, prljava svakodnevnica. Žene oko mene bile su poput hodajućih rana. Osjećala sam nužnost da volim, da se uzdignem prema nebu pomoću bilo kakve opsjednutosti koja bi mi ulila nadu. Za mene je Ljupka Supruga bila ta laž osloboditeljica!

Nasilje je nestalo iz moga sjećanja i njezina me je zasljepljujuća ljepota počela opsjedati. Kakva je to samo bila patnja, osjećati na licu njezine nježne grudi i njezin meki trbuh nalik pilećem, a zatim se probuditi iz toga nemoćnoga sna! Njezini krici užitka, koji su me ispočetka prestravili, sada su mi nedostajali. Noću sam u zraku mirisala njezinu kosu. Pramen po pramen, ta je kosa klizila mojim grudima, a da je nisam mogla uhvatiti rukama. Život mi je postao nepodnošljiviji no što je bio prije nego što sam je upoznala. Sada sam bila primorana pristati na svoj izbor. Sto onda ako od njega i umrem!

Tako obuzeta ludilom, jednoga sam poslijepodneva otrčala u njezinupalaču. Primila me bez iznenađenja. Jedva da smo izgovorile nekoliko izraza pristojnosti, kad je otpremila služavke, odvušla me u paviljon Sumraka i gurnula me na tlo.

Zajašila me. Ponovno sam joj dopustila da me udara. Njezin je užitak rastao dok me zasipala patnjom i poniženjem. Plakala sam, mrzila samu sebe. Predbacivala sam samoj sebi ljubav prema tom čudovištu. Moje suze oplahnule su njezinu ekstazu. Nakon što me obasula uvredama, ispraznila, zloupotrijebila, silovala, poslala me natrag ženama, na Bočni dvor.

No ja sam postala njezina robinja. Ona je poznavala moć šutnje i nikad me nije zvala. Jedva bi moje rane malo zacijelile i ja bih potrčala k njoj. Ponekad bih naišla na praznu palaču. Otišla je služiti carsku postelju. U trbuhu bih osjetila grčeve, udovi bi mi se umrtvili. U naručju Cara ponašala se kao uslužna robinja! Vraćala bih se svome svijetu uništena, mrtva.

Nisu je zanimala ni knjige, ni konji, ni njezin maleni sin, taj prelijepi princ tužna pogleda. Voljela je nakit, haljine, sićušne pse kovrčave dlake. Prije vođenja ljubavi bila je dopadljiva, nasmijana, nježna. Popravljala mi je šminku, odijevala me, a ja bih se rumenila od njezinih smjelih šala. Gola, postupno bi ludjela. Vrijeđala me i gazila. I tek nakon što bi na mene izlila svu svoju mržnju prema čovječanstvu, mogla se opustiti, prepustiti sretnoj požudi. Paviljon Sumraka bio je moja odaja za mučenje. Nametala mi je nepoznate djevojke za kojima nisam osjećala nikakvu želju. U toj gomili usana i grudi, sa zrcalom koje je umnažalo razjapljen spolovila, tukla bi me do krvi. Ostale žene zadovoljavale su se gledajući me. Gole, s glavama među bedrima, mesa izobličena u sunčevoj vatri, urlale su od užitka, a ja sam osjećala samo mržnju.

Izmijeniše se godišnja doba. Šutjela sam o svojoj boli. Moje se tijelo ukrutilo, u srcu sam osjećala mučninu, ali sam svejedno nastavila glumiti opijenost. Među nama više nije bilo riječi. Nježnosti su ustupile mjesto umnažanim stenjanjima, opčinjenost je zamijenio istrošeni erotizam. Njezin pogled bio je sve manje zamagljen, lice joj je ogrubjelo. Smatrala sam je ružnom. Dosadilo joj je moje izderano tijelo. Moji posjeti postajali su sve rjeđi, ali nisam znala kako dokrajčiti tu iscrpljenu ljubav. Zalila sam je. Kako će iskusiti užitak bez mene, bez mojih čvrstih mišića, mamca za njezina demona? Kako će živjeti bez užitka?

Jedne sam večeri otišla u njezinu palaču. Čuvarice su mi odgovorile da je gospodarica izašla. Kad se spustila noć, prošla sam kraj njezinih vrata i vidjela kako iz palače izlazi neka djevojka. Sakrila sam se iza drveta. Iste služavke koje su mene pratile na Bočni dvor pridržavale su je i lampionima osvjetljavale put. Prepoznala sam jednu Šumu Blaga koja je na dvor stigla prije mjesec dana. Hodala je posrćući. Do ušiju su mi doprli njezini jedva primjetni jecaji. Iskoristivši nepažnju čuvarica, uvukla sam se u palaču i ušuljala do paviljona Sumraka. Kroz trapezaste prečke ugledala sam kako svjetiljke osvjetljavaju prostoriju kao usred bijela dana. Gola i ispružena na jastucima, ona je sanjarila i bezbrižno jela voće, dok su joj služavke žustro masirale noge. Razvalila sam vrata, odgurnula prestravljene djevojke i zajahala je. Obuhvatila sam joj rukama vrat i svom snagom je stala daviti.

Batrgala se. Lice joj je postalo ljubičasto, oči su joj se raskolačile. Uzalud su se žene bacile na mene, pustila sam je tek kad sam mislila da je mrtva.

Te sam noći sanjala izbijeljenu konjsku lubanju. Njezine crne rupe buljile su u mene poput požudnih ženskih spolovila. Probudila sam se urlajući. Krv je natopila moju postelju. Dobila sam prvu menstruaciju.

Ljupka Supruga u meni je predosjetila tu nečistoću. Zagrizla je u moju nevinost i izdala me kad je u meni ostala samo iskvarenost. Sutradan je odgojiteljica upriličila svečanost kako bi obilježila moj ulazak u razdoblje plodnosti. Spalila je dio zamrljane plahte i dala mi da ispijem pepeo pomiješan s vrućim vinom. Dame s Bočnoga dvora uručile su mi poklone i obasule me pohvalama. Moja rođakinja, koja se pribrala, ali je ostala u krevetu, poslala mi je emajliranu kutiju u kojoj se nalazila biserna ogrlica i sljedeći stihovi:

Bjelino i čistoćo
Neka moja ljubav rascvjeta
Tvoju purpurnu Dolinu

Vratila sam joj ogrlicu i napisala:

Blago oceana
Mora vratiti noći
Razbješnjele valove .

Više je nisam vidala.

Ljupka Supruga na mene je prenijela svoj istančani ukus za haljine i svoj iskusni pogled na žene. Na tom Dvoru prepunom izvanredne ljepote, odlučila sam njegovati svoj izgled. Moja koža pozlaćena suncem, moja vitka silueta brončanih mišića prkosila je blijedim licima i pretilim tijelima. Moji energični pokreti rugali su se boležljivim kretnjama. Raskoši nakita i muslina, izvezenih cipela zavinuta vrška suprotstavila sam svoje tunike od teških tkanina krojene uz tijelo i zglavke streličara lišene dragocjena kamenja. Dok je kod drugih žena odijevanje bilo domišljato pokazivanje, zavodljiva bestidnost, za mene su haljine bile oklop koji bih navlačila prije odlaska u rat protiv života.

Obasipali su me pohvalama za eleganciju, za ten i crte lica. Tješila sam se u prolaznim pustolovinama s djevojkama koje su mi, za razliku od Ljupke Supruge, davale kakvo-takvo zadovoljstvo. Sjećanje na Paviljon Sumraka žarilo mi je utrobu, a svojim sam se čarima naučila služiti kao oružjem, igrati se srcima, ovladati svojom željom.

Snijeg je padao. Dani bez sunca bili su kratki. U noći novogodišnje proslave vidjela sam rođakinju kako pleše na nekom podiju, usred vatrometa što su ga akrobati nosili na glavama. Njezina silueta izvijala se kroz snopove iskara poput ptice koja leprša u kavezu ukrašenom draguljima.

Četiri

Jednoga proljetnog poslijepodneva konjušari su mi darovali jedno tursko ždrijebe. Čim sam ga uzjahala u otvorenoj jašionici, ono je pobjesnjelo divlje ržući. Uzalud se bacakalo u svim smjerovima, ostala sam priljubljena uz njegova leđa. Kad je od iscrpljenosti posustalo, udarcima biča naučila sam ga da sluša moje naredbe.

Nisam bila svjesna da je taj metež privukao brojne gledatelje. Kad sam skočila na zemlju, pritrča mi jedan eunuh i obavijesti me da mi princeza Sunce od Jina i kralj od Jina žele uputiti pohvale.

S one strane ograđena prostora naišla sam na curetak u muškom odijelu i mladoga kralja koji je preko blijedožute podtunike nosio brokatnu tuniku vrbine boje istkanu zlatnim lavovima. Princezine su oči blistale, nije mogla skriti divljenje. Kralj je na moj izraz poštovanja pocrvenio. Imao je lijepe iskošene oči i bio sramežljiv poput djevojčice.

Princeza me, vesela i uzbuđena, zasula pitanjima. Zapitala me u čemu je tajna moje odvažnosti. Htjela je sve znati: moje ime i dob, moja zaduženja u Palači. Kralj je slušao. Kad je čuo da sam podrijetlom iz Binga, progovorio je i obavijestio me da ga je vladar imenovao Velikim Namjesnikom te slavne pokrajine. Povjerio mi je svečanim glasom:

- Dok je Car Visoki Predak, moj uvaženi djed, još bio samo vojni namjesnik, poticao je svoju djecu da se usavršavaju u borilačkim vještinama. Zahvaljujući tome je moj časni otac vladar, kad je ustao protiv pokvarenosti Dvora dinastije Sui, poveo stričeve i tetu, princezu Sunce od Pinga, i zajedno s njima isukanih mačeva jahao na čelu vojske. I sam potičem od neustrašivih ratnika i pripremam se za osvajanje svijeta. Kad narastem, podredit ću barbare iz mračnih kraljevstava i nametnuti slavu Kine čitavoj zemlji!

Ambicija mladoga kralja bila je u neskladu s njegovim slabašnim tijelom i čelom koje su još zaklanjale mladalačke šiške, ali sam zavidno promatrala njegovo sanjarsko lice. I sama bih radije poginula na bojnopolju nego se polako gasila na Bočnome dvoru.

- Možemo li te nazvati Svjetlost? upita me Princeza. Otac me naziva Malenim Bikom, a moga brata Malenim Fazanom.

Okrene se kralju.

- Može li nas Svjetlost tako zvati? Slažeš li se?

- Imate moju dozvolu, Darovita, ali ne govorite nikome o tome. Bit će to naša tajna.

U Gineceji se za Cara rodilo četrnaest dječaka i dvadeset jedna djevojčica od kojih su dvije umrle vrlo rano. Prema običajima Dvora, nepovjerljivog prema kandidatima za prijestolje, prinčevi bi napustili Unutrašnju palaču čim bi primili kraljevski pečat i odlazili bi živjeti u službeni rezidenciju plemenitaške četvrti Dugotrajnoga Mira. No majka Malenog Fazana i Malenoga Bika bila je Carica Književnosti i Vrline. Njezina preuranjena smrt lišila ih je jedine zaštite koja je postojala u Zabranjenom gradu. Sjedinjeni u nesreći, postali su nerazdvojni. Sažalivši se nad njima, Car je posebnim nalogom mladome kralju odobrio produženje boravka u Unutrašnjosti.

Nisam znala tko je koga doveo k meni. Ne mogu objasniti kako se rodilo to prijateljstvo koje će nešto kasnije postati ugovor o životu i smrti.

Princezi je bilo devet godina, princu jedanaest, a meni četrnaest. Bili su zadivljeni mojom snagom i gledali u meni uzor, zaštitnicu. Suosjećala sam s njihovom tugom koja me podsjećala na moju. Sestrica mi je nedostajala. Princezi ću posvetiti vrijeme i strpljenje kako bih nadoknadila njezinu odsutnost.

S Malenim Fazanom dijelila sam strast za konje i streličarstvo. Na zemljopisnim smo kartama zajedno iscrtavali putove kojima će ići naše buduće ekspedicije. Preko njega sam živjela svoj san da budem slobodan i snažan muškarac. S vremenom mi je taj slabunjavi dječak tako ponosita držanja povjerio svoj strah i samoću. Njegova su starija braća napustila Zabranjeni grad. Najstariji brat, rođen od iste majke, smjestio se u istoč- noj palači i odande obnašao ulogu autoritativnoga Velikog Brata. Nije podnosio da ga zasjene mlađa braća. Miljenice u Gineceji nastojale su ga udaljiti od vladara prezauzetog državnim poslovima, koji mu se mjesecima ne bi obratio. Maleni Fazan bio je povučen i sramežljiv i zadovoljavao se životom u izmišljenom svijetu u kojemu je odnedavna i mene uključivao u svoje velike prekomorske pohode.

Pubertet je privremena ljepota. U dobi od četrnaest godina Maleni Fazan podigao je šiške i zavezao kosu u pundu. Nakon svečanosti inicijacije, Malenom Fazanu uručena je kapa zrelosti, a ministri su vladaru dali do znanja da više nije prikladno u njegovoj Gineceji zadržati jednog muškarca. Maleni Fazan nas je napustio i smjestio se u svoju kraljevsku rezidenciju. Nekoliko mjeseci kasnije pojavio se na Vanjskome dvoru u odjeći carskog službenika i od tada je sudjelovao u političkom životu.

Velika Visoka Princeza Zajedničkoga Mira ugovorila mu je zaruke s jednom od svojih unuka po bračnoj vezi, gospođicom visokoga roda iz klana Wang podrijetlom iz pokrajine Bing, čiji je djed bio Visoki Ministar u dinastiji Wei sa zapada i čiji je jedan ujak nedavno oženio jednu princezu grofovije. Nakon odlaska voljenoga brata, njegova sestra Maleni Bik izgubila je razum. Djevojka je naočigled propadala i bez prestanka me mučila okrutnim pitanjem: "Zašto je ljudski život neprestani rastanak?" Na dan kad se kralj oženio, zatvorila se u svoje odaje i ni s kim nije razgovarala. Pretjerana ju je sjeta iscrpila. Početkom zime zahvatila ju je snažna groznica. Tri dana kasnije otišla je na nebo.

Kralja sam vidjela prilikom svečanosti polaganja u lijes. Narastao je. Pod bijelom lanenom tunikom sada se krio muškarac koji je oplakivao svoju bol. Nastojala sam ga izbjeći, kad me presreo na kraju puteljka. Njegov je glas poprimio duboku boju odrasla čovjeka:

- Ubio sam je, reče udarivši nogom o zemlju. Ubio sam je!

Oboje smo bili krivi zato što smo bili voljeni. Zaboravila sam pristojnost i zaplakala zajedno s njim dok nas je vjetar šibao.

Snijeg mojih osamnaest godina padao je i prekrivao zemlju.

S one strane sjevernih vrata Carski park pružao je prema zapadu šume prepune divljači i rijeke bogate ribom. Dok je u jesen lišće oprženo suncem popimalo crvenkastosmeđu boju, rogovi i bubnjevi potresali su tlo i razjarivali pseći lavež i rikanje domaćih leoparda. Odzvanjao je pomahnitali topot kopita. Konjanici uzdignutih barjaka i stjegova širili su se poput razbješnelih rojeva. Razmaknule su se ratne zastave. Pod suncobranom od žutoga satena, na svom omiljenom trkaćem konju, Car je napinjao tetivu na svom luku izrezbarenom zlatom. Njegovo masivno tijelo u galopu je gubilo na masi i postajalo lakše. Gospodar svijeta postajao je gibljiv i živahan i ponovno se pretvarao u nepobjediva junaka koji je oružjem pokorio Carstvo.

Na obali rijeke održavale su se gozbe.

Na ražnjevima su se okretali veprovi i cijeli jeleni, a svi su se kladili na turske vojskovođe koji su se borili razgolićenih prsa premazanih životinjskom masti. Kraljevi i ministri izvodili su plesove po tatarskoj modi, a Car se čak udostojio na tamburinu udarati ritama.

Pijano i razdragano, Njegovo je Veličanstvo toga dana naredilo da se pred njegov šator dovede konj prozvan Krilati Lav, dar jednoga kralja sa Zapada. Generali i kapetani zaredali su se u želji da ispiju iz kupice koju je vladar obećao onome tko uspije zauzdati golemo čudovište pozlaćene grive. Bubnjevi su odjekivali. Krilati Lav je pobješnjelo rikao, svijao se i propinjao, izvijao i u punom trku zaustavljao da bi svoga jahača zbacio na zemlju.

Čuli su se uzvici iznenađenja i razočaranja. Ponesen tom okrutnom igrom, Car naredi da mu se zasukaju rukavi i spremi se da se i sam suoči s izazovom. Visoki Ministri baciše se na koljena.

- Vaše Veličanstvo se mora brinuti za svoje božansko tijelo.
- Nije prikladno da vladar stavi svoj život na kocku.
- Mudraci bi osudili vašu neopreznost.
- Veličanstvo, ne zaboravite vašu odgovornost prema Državi! Posramljen, Car nogom lupi o zemlju i pogleda uokolo.
- Dakle, nitko nije sposoban zauzdati ovoga konja? Na te riječi ja izađem iz reda i bacim se na tlo.

- Vaša službenica moli za dozvolu da okuša sreću!

I tada vladar prvi put spusti svoj pogled na mene. Iznenađeno i veselo me priupita:

- Moji generali nisu znali ovladati ovim čudovištem. Djevojko, ne bojiš li se umrijeti pod pomamnim okovima moga trkaćega konja?

Odgovorila sam s takvim mirom kakav u sebi nisam ni slutila:

- Veličanstvo, divlja se bića moraju ukrotiti silom. Dozvolite mi da zatražim tri pomagala: bič, bat i bodež. Najprije ću ga podučiti bičem. Ako me ne poslušaju, udarit ću ga batom po glavi. Ako se još bude odupirao, bodežom ću mu prerezati vrat.

Car prasne u smijeh. Pohvali zatim moj temperament i reče Vrhovnome Sinu da je to izvrsna metafora za strategiju koju je i on primijenio kod Tatara. Već sutra me pozvao u unutarnju službu u njegovoj palači. Odjevena u muško odijelo, s pločicom i tintarnicom oko pojasa i s kistom u pundi, pridružila sam se sviti sekretara.

Palača Dragocjene Rose pogledima je izložila cvjetnjake irisa i orhideja. Njezini stropovi, visoki poput nebeskoga svoda, njezine biserne zavjese, kaligrafirani paravani i zakrivljeni hodnici pleli su labirint intriga. Bezbrojna vrata otvarala su se na djelić neba, neki zakrivljeni krov, neki prozor u obliku mjeseca, stijenu koju su opsjedale glicinije, neko smaragdno jezero gdje su plesali bijeli ždralovi. Sve te domišljatosti svakom su gostu davale dojam da je upravo on taj koji uživa svu naklonost Sina Neba.

Na mome radnom mjestu iza pregrada od gaze i kliznih vrata, promatrala sam kako prolaze ljubomorne konkubine i prinčevi u potrazi za priznanjem. Taoistički redovnici i liječnici svađali su se oko eliksira besmrtnosti. Kad bi se ministri pojavili i nestali na ulazima u tajne prolaze, znala sam da će negdje u Carstvu pasti glave buntovnika.

Pjesnikinja Xu nije se uspjela obraniti protiv savezništva svojih suparnica. Nakon pobačaja, Nježna Konkubina povukla se iz Careva okruženja u tužan i samotnički život. Ljupka Supruga nastavila se hrabro boriti da očuva vladarevu naklonost.

Sada sam već za pola glave prerasla ženu koja mi je otkrila ljubavne slasti i poroke. Prezerala sam je, dok me ona pokušavala zavesti. Njezine oči izgubile su onu čeznutljivu zamagljenost. Lice joj je poprimalo boju olova i odisalo neprekidnim razvratom. Njezine sladunjave riječi bile su komično siktanje. Čudila sam se sama sebi kako sam se mogla tako strastveno zaljubiti u to čudovište.

Ipak sam naučila igrati se sa ženama. Kako mi ne bi postala neprijateljica, laskala sam joj sretnim lažima. Moja obećanja držala su njezinu pohotu na uzici, ali više se nisam predavala. Prva ljubav je put bez povratka. Povremeno bih susretala Malenoga Fazana koji bi mi došao izraziti poštovanje.

Uspio bi umaknuti povorci eunuha koja ga je pratila i odvlačio bi me iza kakva stupa ili drveta. Kriomice bi mi davao darove koje je kupovao na pučkim sajmištima: kakav drveni češalj, kakvu glinenu lutku ili kakva malena konjića od šećernog tijesta. Te tako obične sitnice u našem su Zabranjenome gradu imale neprocjenjivu vrijednost. U zamjenu za poklone tražio je da slušam njegove priče o zamršenim pustolovinama s njegovim mladim ljubavnicama i da ga savjetujem. S boli u srcu gledala sam kako moj kralj raste. Više nije bio onaj grozničavi mladić koji je sanjao o velebnim bitkama protiv barbara. Njegov život odrasla muškarca pretvorio se u slijed ljubavničkih osvajanja kojima bi slava ugasla već dan nakon pobjede. Vječno nezadovoljan i u potrazi za idealnom ženom, opijen se predavao ispraznim patnjama, prolaznoj sreći.

Kako je i sam bio zatvorenikom carske dokolice, je li uopće mogao naći bolju drogu od ljubavi?

Jednoga poslijepodneva Maleni Fazan iskrsne na ulazu u ja-halište gdje sam upravo krotila jednoga konja. Zatraži svoga uobičajenog trkača i pojuri galopirajući prema meni. Povika već izdaleka:

- Znaš li da se kralj od Qija, sin supruge Yi, pobunio protiv oca vladara? Ubio je izaslanog upravitelja svoje pokrajine i proglasio se carem. Otac vladar je bijesan. Ministri su odmah odobrili gušenje pobune. Vojske iz devet grofovija na putu su prema pobunjeničkim gradovima!

Kad se približio, vidjela sam mu suze na obrazima.

- Jutros, prilikom audijencije, Vrhovni Sin, moj najstariji brat, i moj drugi brat, Kralj od Weija, optužili su jedan drugoga za povezanost s ustanikom. Mislio sam da će se potući pred vladarom. Svjetlosti, moja su braća poludjela!

U Carskom gradu, suparništvo između Vrhovnoga Sina i kralja od Weija, drugog kandidata za prijestolje, obojice poteklih iz utrobe Carice Književnosti i Vrline, počelo je još u njihovu djetinjstvu. Kako je Car stario, gubio je strpljenje sa starijim koji je više volio razvrat nego učenje i sve se više priklanjao mlađemu koji se znao pokazati ozbiljnim i pametnim. Uvidjevši da mu je naslov doveden u pitanje, nasljednik je postao još osorniji i osvetničiji. Nadomak svoga cilja, Kralj od Weija postajao je sve nervozniji i neuvjerljiviji. Njihova mržnja tutnjala je Dvorom, a klanovi pristalica postupno su se okupljali. Oba tabora klevetala su se pred zbunjenim vladarem koji se nije mogao odlučiti. Nasljednik je priželjkivao smrt svoga mlađeg brata kako bi osigurao svoj položaj dok je kralj od Weija proklinjao starijeg brata jer mu pripada mjesto koje nije zaslužio. Obojica su potajno zamjerali vladaru da brani protivnika i obojica su bili sposobni ugrabiti prijestolje izazivajući puč. To je prokletstvo naše dinastije, da prinčevi postaju bratoubojice i otimači! Maleni me Fazan trgne iz razmišljanja:

- Nakon audijencije, nasljednikova kola u zavoju jedne ulice približila su se mojima. Tražio je od mene da pred Ocem oklevećem njegova neprijatelja. Nešto kasnije, u palači sam primio posjet kralja od Weija. "Suzdržanost je kukavičluk koji će biti kažnjen smrtnom kaznom", rekao mi je. Što da radim? Kako da se opredijelim? Obojica su krivi jer su posijali pomutnju u Palači. Jedan je k tome pristalica pobunjenika, a to znači da nas je izdao. Svjetlosti, ne želim se miješati ni u kakvu zavjeru! Bojim se!

Pokušala sam ga umiriti:

- Tvoj ujak, Veliki Komornik Wu Ji, brat časne pokojne carice, uživa vladarevo povjerenje. Nekad je stao uz Njegovo Veličanstvo kad se ono suočilo sa svojom braćom, a danas je čovjek koji najbolje razumije svu tragičnost situacije. Vladar je previše pogođen da bi nešto učinio, ali znam da je ovlastio gospodara Wu Jia da povede tajnu istragu. Ubrzo ćemo saznati istinu! Tvoja te braća samo žele uplašiti, a zapravo oni umiru od straha! Ne brini se, nitko neće imati dovoljno vremena da ti učini išta nažao.

U Dragocjenoj Rosi atmosfera se pogoršala. Tmuran i šutljiv, Car je miljenicama zabranio ulaz u palaču i za najmanji je nemar slao sluge na batinjanje. Noću bi pozivao neku malenu robinju koja je čistila i koju je jednoga dana zapazio, što je izazivalo snažno protivljenje Dvorskih dama. Pobunjenička pokrajina pokleknula je pred napadom carskih vojski. Kralj od Qija u Prijestolnicu je doveden u lancima. Jednim vladarevim nalogom oduzeta mu je služba, naslov i plemićki status. Svrgnut i sveden na kmeta, u zatvoru je primio naredbu da se ubije.

Istraga koju je vodio Wu Ji otkrila je zavjeru protiv vladara koju je vodio nasljednik a koju su potpomogli članovi carske obitelji i visoki dužnosnici. Vrhovni Sin u zatvoru je priznao zločin. Izgubio je naslov i pravo da nosi znakove namijenjene plemstvu. Njegov stariji sin lišen je statusa carskog Unuka. Obojica će biti prognani. Njihovi najvažniji pomagači: vladarev brat kralj od Hana, kraljičin suprug princ Dou He, čiji je otac bio jedan od dvadesetčetvorice Veterana osnivača dinastije, kao i Zhao Jie, sin Visoke Princeze Neizmjernosti, te Ho Jiun Ji, ministar Odnosa s podanicima i veliki pobjednik Korejskoga rata, svi oni bačeni su u tamnicu gdje su trebali čekati smaknuće do jeseni. Ženske članice njihovih obitelji, osim carskih princeza, postale su robinje na Bočnome dvoru. Njihovo muško potomstvo dobilo je carsko pomilovanje jer Car nije želio dodatna smaknuća. Izbičevani su i prognani južno od Granične Gore.

Maleni Fazan povjeravao mi je na jahalištu svoje nedaće. Pogođen tim nizom optužaba, činio se još bespomoćniji. Jednoga dana brižne u plač:

— Svaki dan za vrijeme audijencije nekoga uhite. Stražarski vojnici strgnu urotnicima kapu i bjelokosnu pločicu, a zatim ih odvuku iz reda državnih službenika. U tim trenucima srce mi tako tuče da mislim da ću se onesvijestiti. Svjetlosti, svi ti ljudi zakleli su se vladaru na vjernost, kako mogu pogaziti vlastitu zakletvu? Moji stričevi i tetke su s Ocem odrasli, zašto ga danas žele ubiti? Da se pobunio samo moj najstariji brat, još bih razumio. Ali zašto ta gomila izdajnika, ta horda pobunjenika? Uvijek se govorilo da Otac vlada dobrotom i pravdom i da je jedan od najboljih vladara koje je Carstvo ikad imalo.

Zašto ga onda njegove sluge žele svrgnuti?

- Visosti, u palači Dragocjene Rose čula sam iz dijelova razgovora vladara i njegovih ljudi od povjerenja da je većina muškaraca lakoma na moć i bogatstvo i da ih bilo kakvo obećanje može navesti da se predomisle. Ti ambiciozni ljudi brkaju vlastiti interes s budućnošću Carstva i ne razlikuju dobrog vladara od lošega cara...

To objašnjenje nije dostajalo da umiri Malenog Fazana. Ustrajao je:

- I sam sam čuo da je polovica tih ljudi osuđena bez dokaza. Krivi su samo zbog toga što su prijateljevali s urotnicima. Zašto je Otac postao tako okrutan?

- Visosti, obećaj mi da tu riječ nećeš izgovoriti ni pred kim drugim, a posebno ćeš svoje misli prešutjeti pred braćom. Tvoje suosjećanje moglo bi biti prijavljeno. I na tebe bi se moglo posumnjati da si u savezništvu s urotnicima.

- Ah, Svjetlosti, više nego ikada žalim zbog smrti Carice Majke. Ona bi znala ublažiti Očevu tvrdokornost i izliječiti ujakovo ubilačko ludilo!

- Visosti, obriši suze; ti, koji si sanjao da budeš osvajač, nemoj dozvoliti da te nadvlada samilost. Vladar mora obraniti krunu jer je izgradio moćno carstvo i usrećio narod. Kad se sutra oslobodi briga, ponovno će raditi na napretku dinastije. U odnosu na to značajno djelo koje donosi dobrobit milijunima ljudi, stotina odsječenih glava ne znači ništa!

Maleni Fazan uzdahne:

- Sada kad je moj brat, kralj od Weija, uklonio suparnika, naslov mu prirodno pripada. To je sumnjičav i osvetljiv čovjek. Njegovo ustoličenje bit će početak kraja. Ubit će svu svoju braću da bi sačuvao krunu.

- Car još nije imenovao nasljednika. To kašnjenje pokazuje da oklijeva i da mu se neki drugi izbor vrti po glavi.

- Tko bi mogao biti ta treća mogućnost? Kralj od Wua, sin Dragocjene Supruge? Srdito sam uzvikknula:

- Ti, Visosti! Tvoj ujak Wu Ji, vođa Visokih Ministara i vjerni čuvar sjećanja na Caricu Književnosti i Vrline, nikada neće dozvoliti da na prijestolje zasjedne dijete neke carske konkubine. Tvoje je srce čisto, a velikodušnost neizmijerna. Bit ćeš pravedan i dobar vladar, donijet ćeš Carstvu napredak i mir.

Prestravljen, on odmahne glavom.

- Svjetlosti, ti si puna ludih ideja! Kralj od Wua govori stihove od svoje četvrte godine. On je čudo od djeteta, najdraži Očev sin. Ja sam samo običan princ. Ne osjećam nikakvu želju za vlasti. Moć koja zasljepljuje moju braću meni se gadi. Više volim opasne pohode zapovjednika vojske, daleko od dvorskih zavjera. Raspitat ću se kod ujaka koji zna za vladareve namjere. Prepustit ću mjesto kralju od Wua.

- U žilama kralja od Wua teče po majci krv cara Yanga svrgnute dinastije. Nikad neće biti vladar naše dinastije. Ako budeš sada razgovarao s Wu Jiem, vodom Visokih Ministara, mislit će da zapravo nastojiš spletkariti kako bi prisvojio naslov. Prerano je da bi se naslutila budućnost i prekasno da se nešto učini. Pusti da život odluči za tebe!

Nekoliko dana kasnije, sudbina Malenog Fazana odlučena je na nevjerojatan način. Svrgnuti princ iz zatvora je napisao ocu:

"...Vaš sluga je već bio počašćen dužnošću nasljednika, što još mogu tražiti više? Kralj od Weija me oklevetao i proganjao, i ja sam od savjetnika zatražio mišljenje kako bih našao mir. Ti spletkari su me zaveli na zločinački put... Ako danas za nasljednika Vaše Veličanstvo imenuje kralja od Weija, nagradit će podmukla čovjeka koji će tako moći ostvariti svoj cilj..."

Pročitavši pismo, Car je priznao da imenovanje kralja od Weija ohrabruje sve prinčeve da priželjkuju naslov nasljednika, pa tako Carstvo nikada više neće imati mira. Visoki Ministar Wu Ji vladaru na to predloži kralja od Jina, devetoga carskog sina, ali trećega u rodu pokojne carice. Dotada zaboravljen, Maleni Fazan nametnuo se kao idealan kandidat kojega je Dvor pod pritiskom moći Wu Jia jednoglasno podržao.

Kralj od Weiija bio je lišen svih počasti i prognan u grofoviju Dong Lai. Kad je proglašen nasljednikom, Maleni Fazan odbio je dužnosti. No kako je odbijanje bilo dijelom obreda carskog imenovanja, nitko nije mislio da su mu namjere ozbiljne. Kad je želio naslov ustupiti kralju od Wua, ministri su pohvalili njegovu skromnost. Tako je u općoj pomutnji Maleni Fazan primio pečat Vrhovnoga Sina.

Vladar u to naredi da se u Carsku Knjižicu zabilježi sljedeća rečenica: "Kad se nasljednik udalji od svojih dužnosti, a kralj spletkari da bi ga ugrozio, obojica će biti izgubljeni."

Nakon što se novi prijestolonasljednik smjestio u istočnoj Palači, jedna konkubina donese na svijet princa. U dobi od šesnaest godina, Maleni Fazan tako je dosegnuo svu ovozemaljsku sreću. Čestitala sam mu, a on mi je odgovorio sjetno se smiješeći: — Nisam želio ni dijete ni naslov. Oba su me događaja iznenadila. Kad se ujutro gledam u zrcalu, ne shvaćam zašto već imam potomstvo. Nakon audijencije na Dvoru oko mene se trude ministri i dužnosnici. Jedni me pitaju za mišljenje, drugi mi daju savjete. Nekada su Visoki Ministri prolazili pokraj mene kao da me nema. Danas gotovo da pužu preda mnom i pozivaju me na svoje gozbe. Čak se i otac vladar promijenio. Još jučer je bio dalek i ponašao se prema meni kao da sam dječarac, a danas me obasipa toplinom i pažnjom, kao što je to činio i s kraljem od Weiija prije nego što je svrgnut. Svjetlosti, ne prepoznajem samoga sebe. Čini mi se da sam se uvukao u tijelo nekog nepoznatoga čovjeka.

- Maleni Fazanu, ti si se promijenio, ali je svijet ostao isti. Više nisi dijete predano uzaludnim snovima. Postao si čovjek, i to čovjek s važnom sudbinom! Vladar ti je upravo dodijelio pečat budućnosti. Upravljat ćeš svijetom vlastitim rukama i mislima, promijenit ćeš ga. Moći ćeš izbrisati laž, ispraviti pogreške i učiniti da zavladaju dobrota i samilost!

- Svjetlosti, tvoje me riječi tješe i potiču, no kad sam daleko od tebe, ponovno mi ponestane samopouzdanja. Sva ta odgovornost me nadilazi. Nisam dovoljno obrazovan, ništa ne znam o politici. Od postojeća tri savjeta, šest ministarstava i dvadeset četiri odsjeka boli me glava. Među svim ujacima, stričevima i braćom, tetama i sestrama koji se natječu u svojoj odanosti prema meni, ne znam tko mi je neprijatelj. Mislim da nisam dovoljno inteligentan da prepoznam izdajnike i lažljivce koji su dvostruko, trostruko, četverostruko stariji od mene. Ljudska me bića plaše. Nikada neću biti spreman da vladam.

Utješila sam ga:

- Povjerenje je dugotrajno učenje. Poput fizičke snage, i ono se stječe iskustvom i vježbom. Već posjeduješ skromnost i oštromnost, te osnovne kvalitete da postaneš dobar vladar. Ničega se ne plaši, Visosti, Car bdije nad tvojim obrazovanjem. Veliki General Li Ji tvoj je skrbnik. To je pravedan i odan ratnik. Bit ćeš velik vladar ako ne ustukneš pred teškoćama.

Nasljednik uzdahne, a zatim mi se obrati nakon duge šutnje:

- Svjetlosti, sve to malo mi znači. Bio bih sretan čovjek kad bih te mogao imati kraj sebe.

Pogledao me duboko u oči. Iznenadeno sam mu odvrtila:

- Visosti, ali već sam kraj tebe!

- Svjetlosti, jesi li ti doista tako slijepa? To reče i odjuri.

Preplavila me neka blaga tuga pomiješana s bijesom. Sjetila sam se našega prvog susreta. Taj je dječak onda bio manji od mene. Danas me prerastao i već je nosio rijetke brkove. Jesam li zaista bila tako slijepa? Maleni Fazan je odrastao. To više nije bio dječarac koji je tražio mudrost i utjehu sestre. Prema meni je gajio osjećaje muškarca, u meni je vidio ženu!

Otada je prijestolonasljednik tražio sve moguće izgovore kako bi došao u palaču Dragocjene Rose. Tražio me očima, a ja bih ga oborena pogleda izbjegavala. Kao Darovita petoga reda, iako nikada i nisam bila počašćena vladarevom naklonosti, moje tijelo i duša su mu pripadali. Maleni Fazan je od mene tražio incestualni osjećaj koji mu nisam mogla podariti. Kako se usudio pobrkati me sa svim tim jadtim ženama koje je zaveo, a odmah zatim i ostavio? Kako si je mogao dopustiti da me smatra predmetom pustolovine i rasonode? Ja sam željela da nas veže vječno prijateljstvo, a on mi predlaže prolaznu ljubav koja će s vremenom izbljedjeti!

Uspio me slijediti do zahoda. Zaključao je za sobom vrata i upitao me:

- Svjetlosti, zašto se skrivaš? Zašto više ne želiš sa mnom razgovarati? Ako sam te nečim uvrijedio, molim te da mi oprostiš!

Izbjegla sam njegov pogled i odgovorila:

- Nekada je vaša Visost bila dijete, danas je odrasla i postala prijestolonasljednikom Carstva. Stari govore da žena i muškarac moraju zadržati pristojnu udaljenost. Više ne želim s vama otvoreno razgovarati. Dopustite mi da odem.

- Darovita, pa ti mi sada govoriš vi! Čemu taj hladni i neugodni govor? Ja na tebe mislim svaki dan. Evo, gledaj, bio sam na tržnici da ti kupim namaz od dunje koji tako voliš. Zar ne znaš da si, od smrti Malenog Bika, ti meni najbliža osoba? Svjetlosti, budi tako dobra i nasmiješi mi se. Reci mi da se više ne ljutiš.

Kad sam čula što mi govori, pomislila sam da sam možda krivo protumačila njegove namjere. Zamjerila sam samoj sebi što sam se uvrijedila, te pojela poslasticu koju mi je stavio u ruku.

Više ništa nije bilo kao prije.

Razgovori s Malenim Fazanom izgubili su spontanost. Otkako je postao Vrhovni Sin, pazio je na odijevanje i šminku. Na tunikama s bogatim naborima blistalo je biserje i drago kamenje. Prekriveno laganim puderom, njegovo je lice izgledalo još čišće i nježnije. Od njegova mirisa srce bi mi snažnije zakucalo i zaboravljala bih što sam mu htjela reći. Duboko u sebi osjećala sam neku novu radost. Prvi put nekoga je u Zabranjenom gradu zanimao moj život i moja smrt. Maleni Fazan govorio je da bez mene ne bi mogao nadvladati bojazan i kukavičluk; no nije znao da bih bez njega bila samo jedna nesretnica više među tisućama žena koje su u Unutrašnjoj palači iz dana u dan sve više starile.

Osamnaeste godine Ciste Kontemplacije, Korejsko kraljevstvo osvoji kraljevstvo Sinra na poluotoku. Kralj Sinre pozvao je u pomoć Cara i on je odlučio da krene u pohod protiv naših povijesnih neprijatelja Koreanaca. Paradne pukovnije, carski stražari, vlada i Gineceja četrnaestoga su dana desete mjesečeve mijene ispratili vladara prema Prijestolnici Istoka Luo Yang, gdje se očekivalo okupljanje vojske od sto tisuća ratnika.

Konji su galopirali. Kroz zavjese na kolima na obzorju sam vidjela kretanje postrojbi koje su napredovale u oblaku prašine. Uvečer su se carski logori rasprostrli po čitavoj ravnici. Mnogobrojne logorske vatre zemlju su pretvorile u ocean svjetlosti.

Jedne noći, dok sam se raščešljavala pred zrcalom, netko podiže vratnice moga šatora, a da se nije najavio. Prepoznala sam prijestolonasljednika umotanog u debeli krzneni ogrtač. Kad se pojavio, Rubin i Smaragd se duboko pokloniše i povukoše. Prekasno sam shvatila da su sudionice te drskosti, a prijestolonasljednik se već udobno smjestio na jastuk iza mene. Nemiran i nervozan, ispričao mi je kako je prekoračio pijane sluge i provukao se kroz stražu. Preklinjala sam ga da ode, ali se on usprotivio:

- Budući da, otkako smo otišli iz Prijestolnice, danju nisam mogao napustiti povorku nismo se vidjeli već čitavu jednu polumjesečevu mijenu. Večeras sam odlučio riskirati, jer ovdje sam da ti kažem nešto vrlo važno.

Njegov me pogled slijedio u zrcalu. Ustala sam, navukla ogrtač i krenula prema vratima, no on me uhvati za rub tunike.

- Sami smo. Moji ljudi čuvaju vrata. Nitko ne zna da sam ovdje.

Najprije me poslušaj, a onda ću otići.

- U tom slučaju, molim vas da se udaljite od mene i da sjednete. Maleni Fazan poslušno ode i sjedne u jedan kut. Smjestila sam se nasuprot njemu na suprotnom kraju prostorije. Držao je ruke na koljenima i nije govorio. Ja sam šutke promatrala svijeću koja je plakala voštanim suzama. Iznenada podiže glavu.

- Svjetlosti, dobit ću drugo dijete. Htjela sam mu čestitati, kad on nastavi:

- Te žene mi ništa ne znače. Samo jedna osoba ispunjava moje dane i noći...

Progovori tiše:

- ...Drugačija je od svih bezličnih, prijetvornih, proračunatih dvorskih dama. Nesputana je poput konja, čista poput rijeke, slobodna poput zraka. Obožavam je i bojim je se. Razdire me pomisao da se ne mogu s njom sjediniti...

Odjednom zašuti. Njegove su oči u polumraku bile dva iskričava plamička. Vani je zviždao sjeverac. Noćobdija je udario o gong. Bilo je kasno. On iznenada počne zamuckivati:

- Svjetlosti, želim ti otkriti stvarni užitak... Znam da će ti se svidjeti to prepuštanje, ta bujica... Vidjet ćeš, bit ću vrlo nježan, a ti ćeš postupno postati žena. Bit ćeš najljepša u Carstvu!

Osjetila sam kako mi naviru suze, ali mi je glas ostao odlučan:

- Vratite se u vaš šator, Visosti, ovo što radite nije prikladno. Dugo me promatrao, a zatim ustao i nestao.

Luo Yang, istočna Prijestolnica. Duž drvoreda s krovova i drveća visjeli su stalaktiti, a krošnje su prekrili pupoljciinja. Smrznuta rijeka Luo bila je poput dugog uzdača koji se uzdizao prema umornom nebu. U Zabranjenom gradu jedino su se zimski šljivici opirali mrazu šireći divan miris. Eunusi su mi donosili novosti iz vanjskog svijeta dok sam boravila u paviljonima ruku uronjenih u muf i sa stopalima na brončanim grijačima. Prema vijestima, postrojbe pristigle iz svih dijelova Carstva utaborile su se nasuprot gradu. Garnizoni su ladanje pretvorili u ocean stjegova i konja. U pratnji prijestolonasljednika, Car se popeo iznad južnih vrata i nadgledao uvježbavanje vojnika.

Početak siječnja, povratak redovnika-hodočasnika Xuana Zanga odgodio je odlazak naših vojski. Nakon što je prošao desetke tisuća lija sedamnaest godina lutajući po kraljevstvima zapada, vraćao se u istočnu prijestolnicu sa svetim rukopisima prikupljenima u zemlji Buddhie. Car ga je primio u audijenciju, obasuo darovima i imenovao ga vrhovnim svećenikom hrama Bezgranična Blaženstva. Kako ga je Dragocjena Supruga pozvala u Unutrašnji dvor, Xuan Zang popeo se na podij od lotosa. Ondje je položio zakletvu na poruku Buddhie budućnosti Maitreye, koji se zakleo da će se reinkarnirati na zemlji kako bi poveo milijune vjernika prema vječnome miru.

No Car i njegovi generali više su voljeli osvajanja ovozemaljskog svijeta, i vladar je već kroz južna vrata napuštao Luo Yang odjeven u zlatni oklop s grimiznim vezicama. Tri tisuće glazbenika završilo je melodiju Slavnog odlaska. Ljeskala su se koplja, sjekire i trozupci. Kola i konji podigli su prašinu koja je još danima kovitlala ne smirujući se.

U odsutnosti vladara, prijestolonasljednik je iz svoje istočne palače vodio namjesništvo, a ulaz u našu gineceju muškarcima je bio zabranjen. Novosti o ratu dolazile su do nas kroz zaslone i paravane. Naša se konjica uputila morskom obalom i stigla do Koreje. Grad Peisha se predao, a osam tisuća Koreanaca palo je u zatočeništvo. Postrojbe moga dobročinitelja Velikoga Generala Li Jia prešle su rijeku Liao i postavile zasjedu oko jedne luke. Vojska kojom je zapovijedao vladar naišla je na žešći otpor. Koreanci su bili grubi ratnici i spretni strijelci i branili su svoj teritorij očajničkim žarom.

Ni ratnički poklici ni miris krvi nisu uspijevali prodrijeti kroz visoke zidove Zabranjena grada. Proljeće se vratilo u Luo Yang. Dvorske dame su na obalama rijeke odlazile na piknike. Breskvine krošnje rasipale su latice, a bezbrižni božuri šušтали su na vjetru. U odsutnosti Gospodara ljubomora i intrige su jenjavale, no miljenice su se u tom miru bez nereda počele dosađivati. Nedostajao mi je Maleni Fazan. Razdvojenost ga je učinila prisutnim u svakom mom dahu. Žene više nisu zadovoljavale želju moje duše. Njihova nametljiva pažnja još je više raspaljivala moju opsjednutost odsutnošću toga brata.

Devete mjesечеve mijene u palači Luo Yang krizanteme su se natjecale u ljepoti i smjelosti. Na sjeveru Carstva već je stigla preuranjena zima. Snijeg je obilno zapao. Hladnoća je ovladala našim postrojbama još u ljetnim odorama, pa je Car bio prisiljen prekinuti opsadu, a vojska se povukla prema unutrašnjosti. Prijelaz močvara iscrpio je ljude i konje. U pratnji lake konjice, prijestolonasljednik je krenuo ususret vladaru. Pri susretu je našao bolesnoga čovjeka i poraženog osvajača.

Dvor se vratio u Dugotrajni Mir treće mjesечеve mijene sljedeće godine. Proljeće se vratilo, no Car je i dalje ostao prikovan za postelju. Svaka dva dana, prijestolonasljednik je primao jutarnji pozdrav u svojoj istočnoj Palači. Preostalo vrijeme ispunjavao je sinovske dužnosti uz uzglavlje svoga oca. U Dragocjenoj Rosi više se gotovo i nismo razdvajali. Ponovni je susret bio manje radostan nego što sam zamišljala. Dok je bio daleko, u mislima sam čvrsto grlila njegovu sliku. Kad smo bili zajedno, očajavala sam što sam prekoračila jaz koji je dijelio prijestolonasljednika i jednu Darovitu. Progonilo me tisuće pomiješanih osjećaja, pa sam radije šutjela i patila u tišini.

Jedne noći propuh je umrtvio polovicu vladareva tijela. Car je postao još razdražljiviji i sumnjičaviji. Iz svoje je palače zamišljao urote u Vanjskom dvoru, gdje je njegova produžena odsutnost, kako je govorio, dala povoda pobunjeničkim nakanama. Zatražio je od Wu Jia da povede istragu i progoni su ponovno počeli. Uskoro je velik broj carskih zapovjednika i državnih dužnosnika izgubio glavu.

U strahu da u svojoj istočnoj palači Vrhovni Sin spletkari protiv njega, Car naredi Malenom Fazanu da se preseli u Dragocjenu Rosu i da odsada spava blizu njegove spavaće sobe. Kako bi utješio princa kojega je udaljio od njegovih konkubina, svake mu je noći slao najljepše djevice svoje gineceje. Uvečer, prije zatvaranja vrata, ja sam očajna promatrala kako žene nestaju u paviljonu Malenog Fazana osvijetljenom lampionima i bakljama. Vraćala bih se u Bočni dvor tamnim puteljcima gdje je drveće šumilo kao da mrmlja žalopojke. Suze su bez razloga tekle niz moje lice.

Bila sam slomljena.

Jedno poslijepodne, dok sam čekala da se vladar probudi u svojoj sobi, Maleni Fazan se iznenada pojavi i na silu me odvuče iza jednog paravana. Zagrli me. Za razliku od ženskih ruku, mekih i mlitavih, njegove su ruke bile snažne i mišićave. Pritiskao me uz svoja prsa ravna poput isklesana kamena dok sam slušala ubrzane kucaje njegova srca. Spustio je glavu na moje rame i prislonio obraz na moj. Njegova mlada brada me škakljala po koži, kad sam čula da govori:

— Tebe želim. S tobom vodim ljubav svake večeri.

Maleni me Fazan razdjevičio prilikom jednog od putovanja u neku ljetnu palaču. Unatoč oprezu, ta veza nije mogla promaknuti očima koje su vrebale iza zaslona i ušima koje su prisluškivale pred vratima. No sada Car više nije ustajao iz kreveta i prijestolonasljednik-regent bio je svemoćan. Umjesto da me prijave, eunusi i služavke su mi se ulagivali kako bi se svidjeli budućem vladaru. Nikada nisam saznala je li Car načuo glasine. Vjerojatno je taj ženskar, koji je nekada ocu i braći preoteo suprugu, bio ravnodušan prema naklonosti prijestolonasljednika za jednu anonimnu Darovitu. Carski je dvor bio svijet prisile i protuslovlja. Bilo je lako umrijeti zbog jedne pogreške. Bilo je lako pogaziti kakvu zabranu.

Dok je Car još snivao da osvoji Koreju, život mu se gasio. Trbuh mu je bio napuhan poput planine, a on je urlao od bolova. No taj srčani ratnik prkosio je patnjama diktirajući prijestolonasljedniku knjigu pod nazivom *U m i j e ć e v l a d a n j a*. Na prilazu na kojem sam čekala naredbe, slušala sam kako odzvanja njegov zlosutni i odlučni glas. Sjećanja iz rata i političke taktike miješala su se s moralnim i filozofskim razmišljanjima. Protrnula bih od divljenja i tuge zbog tih rečenica isprekidanih mučnim hroptanjem, od te herojske šutnje i uzdaha s drugog svijeta.

Na Bočnome se dvoru potajno šuškalalo da su astrolozi predvidjeli promjenu vlasti u toj dvadeset i trećoj godini Čiste Kontemplacije. Miljenice su skidale nakit i uklanjale dragulje s tunika. Povjeravale bi nakit eunusima koji su plaćali mise za čudotvorno ozdravljenje u svim dijelovima Carstva.

Mnogo se govorilo o budućnosti. No je li uopće bilo budućnosti za konkubine preminula vladara? Dok su se majke kraljeva mogle pridružiti sinovima na dužnosti u pokrajinama--kraljevinama, obične su žene morale odabrati između života u pogrebnoj palači Uzvišenog Pokojnika, sudbine redovnica u kakvu samostanu ili smrti u samoći na Bočnom dvoru.

Prijestolonasljednik se kleo da će mi osigurati novi život. Govorio mi je o veličanstvenoj palači i visokom položaju. Nisam vjerovala u ta naivna obećanja. Kad bi vladar nastradao u brodolomu na rijeci života, njegova bogatstva, odjeća, konji, smijeh i žene, sve te ljepote morale bi potonuti s njim u tmine i zaborav. Hoće li Maleni Fazan imati snage da me spasi od utapanja jednoga starog svijeta?

Ne vjerujući da mu se kraj bliži, Car je nastavio putovati. Od ljetne vrućine bježao je u planinu Zhong Nan, od zimskog mraza na vruće izvore. Carske karavane uljuljkivale su umorna tijela i raspaljivale čula. Prerušen u eunuha, prijestolonasljednik bi se noću uvlačio u moj šator. Njegova milovanja bila su puna nježnosti. Bojao se nanijeti mi bol. No rijetki su bili trenuci u kojima sam se prepuštala opijenosti. Okamenjena od neke bezimene strepnje, tiho sam plakala i pretvarala se da uživam. Nakon njegova odlaska, širom otvorenih očiju satima sam se borila s brigama. Predbacivala sam samoj sebi što ne osjećam nikakav užitek. Bojala sam se da ne ostanem trudna. Bila sam prestravljena pri pomisli da potajno priželjkujem vladarevu smrt. Sanjala sam spas znajući pritom da ću zauvijek ostati robinja Zabranjena grada. Predbacivala sam si da sam od svoga tijela napravila sebičnu pogodbu: održavala sam odnose s prijestolonasljednikom da bih si osigurala budućnost. No može li se uopće pronaći neka buduća zakonitost u incestu? Kad bi me Maleni Fazan zagrlio, mrzila sam njegovu sebičnu želju koja je bila slijepa za moj očaj. Čim bi se udaljio, opraštala sam mu to što je moja propast i voljela ga iz sve snage. Bio je moja jedina nada.

Novost se proširila cijelom Kinom: Car je u agoniji. Narod je bio prestravljen. Inflacija je već započela zbog nepromišljenih troškova i trgovaca koji su počeli spremati žitarice, sol i brokatne bale. Na zapadu i sjeveru špijuni su primijetili kretanje tatarskih konjica. Carstvo je čekalo potres, a naši neprijatelji svoj trenutak slave. Usred te pomutnje, ja sam nerado promatrala vlastitu metamorfozu. Grudi su mi rasle. Obrazi su mi se zaoblili, usta postala sočnija. Tijelo je negiralo moju nesreću. Postala sam ljepotica kad mi ljepota više ničem nije mogla poslužiti.

Dvadeset šestoga dana pete mjesечеve mijene, dvadeset treće godine Ciste Kontemplacije, u svojoj ljetnoj Palači na planini Zhong Nan, Car Žutog Naroda Crne Kose okonča svoje zemaljsko poslanstvo i uzdiže se na nebo gdje će odsad sjediti među moćnim bogovima. Sunce se skriva iza oblaka. Zemlja potone u mrak. Plač i molitve potresale su Carski grad dva deset sedam dana. Svečanosti prizivanja duše, kupanja, odijevanja, polaganja u lijes i zatvaranja kovčega odvijale su se u dosad neviđenoj raskoši.

Prvoga dana šeste mjesечеve mijene, u svojoj istočnoj Palači, u dobi od dvadeset dvije godine, prijestolonasljednik naslijedi pokojnoga cara i odjene carsku tuniku oslikanu s dvanaest svetih simbola, te krunu od dvanaest nizova perlica od žada. Svečana glazba prodrila je kroz grimizni zid i lebdjela pustim hodnicima Unutrašnjeg dvora. Brončana zvona i zvučno kamenje odzvonili su suprugama i konkubinama posljednji čas.

Prigušeni jecaji i pobožne molitve čuli su se iz zlokobnih soba gdje su crveni tonovi prekriveni bijelom tkaninom.

Uz uzglavlje Nježne Konkubine Xu, pokušavala sam je uvjeriti da se ne prepusti smrti. Pod lanenim pokrivačem njezino tijelo jedva da je još imalo težinu pera. Potresao ju je snažan kašalj i pljuvala je krv. Pružila mi je svoju koščatu, ledenu ruku. Nasumce smo se prisjećale naših prvih godina na Bočnome dvoru, Zavoda za književnost, pokojnog vladara. Preklinjala sam je da primi liječnika. Ona se samo smiješila i nije odgovarala. U očima sam joj pročitala odluku da prati Gospodara na drugi svijet.

Nekoliko dana kasnije je umrla. Ta je nova smrt zauvijek zakopala intrige protiv Dragocjene Supruge, Nježne Supruge i svih drugih carskih miljenica. Smirila su se suparništva i savezništva, mržnje i ljubavi. Čitavo je njihovo postojanje bilo samo isprazna tragedija, jednako tako kao i darovitost jedne čudesne pjesnikinje.

U Zabranjenom gradu sve su žene samo mirisna prašina, pa bile one lijepe ili ružne, pametne ili glupe, profinjene ili proste. Sve ih bez razlike odnosi vrtlog povijesti.

Vladar nasljednik dodijeli pokojnom vladaru posmrtni naslov Car Vječni Praotac. Čovjek koji je osvojio najprostranije carstvo pod nebeskom kapom izgubio je posljednju bitku. Svi su junaci osuđeni na poraz, no bit će uvijek novih koji će doći s iluzijom da su nepobjedivi.

Carske konkubine spremale su prtljagu oblivene suzama. Nakon vladareva pogreba, morale su svoje palače prepustiti ljubavnicama nove vlasti. Dragocjena Supruga i Ljupka Supruga pratit će svoju djecu-kraljeve i biti prognane u udaljene pokrajine. Ostale miljenice su odlučile postati svećenice. Pritisnuta tugom i neizvjesnošću, uzalud sam nastojala doprijeti do Malenog Fazana. Sada je postao svemoćni kineski Car. Njegovo prijateljstvo postala je odsada povlastica za koju će se boriti i muškarci i žene.

Pisala sam mu, ali mi nije odgovorio. Njegova prva supruga uskoro će biti proglašena caricom. Njegove ljubavnice napustit će istočnu palaču i nastaniti se na Dvoru sredine s novim ljubavnim zapletima. Za mene neće biti mjesta u tom stadu mladih i ljepših žena. Zašto onda da ostanem na Bočnome dvoru čekajući neizvjestan poziv muškarca kojega će okruživati deset tisuća ljepotica? Jedne sam noći u snu ugledala hodočasnika redovnika Xu-ana Zanga kako sjedi usred lotosova cvijeta. Njegovo tamno lice i oči isijavali su poputsunca. Kad sam se probudila, shvatila sam da mi se preko te slike obratio Buddha. U dobi od sedam godina bila sam učenica-redovnica. Nisam se bojala ni discipline, ni posta. Jedan vidoviti redovnik mojoj je majci otkrio moj duhovni poziv. Moram se vratiti u samostan.

Na datum koji su utvrdili astrolozi, Car podiže veliku paradu i napusti Zabranjeni grad. Više od sto tisuća ljudi slijedilo ga je prema planini Devet Konja gdje je netom završena carska grobnica. Maleni Fazan i njegove supruge, ministri i prinčevi, princeze i konkubine uzvišenog pokojnika slili su se u rijeku bijelih tunika iza carskog lijesa koji je vuklo tisuću vojnika.

Jedne noći probudio me metež pred mojim šatorom. Dvije osobe podižu vratnice i polože lampione na tlo, a zatim bez najave uđe treća osoba. Brzo sam ustala i bacila se pred Cara ničice.

- Svjetlosti, reče, oprost mi na šutnji. Zbog ujaka Wu Jia život mi je nemoguć! Zbog organizacije pogreba, imenovanja nove vlade i ugovora o primirju s turskim plemenima, nisam imao ni trenutka mira.

Grlo mi se steglo.

- Nedostajala si mi, nastavi. U najtežim trenucima često sam mislio da bi me ti utješila i savjetovala da si uz mene. Svjetlosti, došao sam ti reći da te nisam zaboravio. Preklinjem te da budeš strpljiva. Još ćemo mjesec ili dva biti razdvojeni, a zatim se više ne ćemo rastajati.

Suze mi navriješe na oči.

- Prekasno, Veličanstvo, nakon pogreba moram ući u samostan. Smiješak nestane s njegova lica. Od iznenađenja nije znao što bi rekao.

- Veličanstvo, vi sami ste potpisali odobrenje. Prije tri dana primila sam vaš nalog i poklone.

- Misliš li da čitam sve što potpisujem? Jesam li mogao zamisliti da će se tvoje ime naći na listi konkubina koje su na odlasku? Zašto se tako ponašaš? Već me napuštaš, mene koji sam želio da budemo ujedinjeni dok se nebo ne sruši!

Plakala sam prostrta na zemlji.

- Veličanstvo, vaša je sluškinja pripadala prošlome caru. Moj ulazak u vašu palaču bio bi takav skandal koji bi ocrnio ugled Vaše Visosti; vrlo bi se brzo otkrilo da je naša veza započela dok je prošli car još bio na životu, optužili bi Vaše Veličanstvo da je zlopotrijebilo očevo povjerenje i hinilo sinovsko poštovanje. Upravo ste preuzeli vodstvo Carstvom. Oni koji gaje snove o ugrožavanju prijestolja poslužili bi se klevetama da vas oslabe. Ako je Vaše Veličanstvo odlučilo voditi carstvo u napredak, neka me zaboravi!

- Svjetlosti, zašto si mi se podala? Zašto si me pustila da vjerujem da imamo šansu ostati zauvijek zajedno? Ova mi kruna ništa ne znači. Nisam nikada želio biti carem.

Ako postaneš redovnica, ja ću se odreći prijestolja, obrijati glavu i postati redovnik u susjednom samostanu. Stegnuo me u naručju.

- Svjetlosti, molim te, ne ostavljaj me. Ja sam car i radim što hoću. Pogubit ću sve one koji će biti protiv nas. Naređujem ti da poslušáš svog gospodara, svoga vladara: ostani, Svjetlosti, ostani sa mnom!

Riječi Malenoga Fazana bolno su mi razdirale utrobu. Povicila sam:

- Veličanstvo, pustite me da odem. Napustiti svjetovni život znači umrijeti i izbrisati svu nečistoću prošloga života. Ondje ću provesti dvadeset sedam mjeseci žalovanja. Dan i noć ću moliti za spas duše pokojnoga vladara. Nakon tog datuma možete me pozvati u Palaču. Izlazak iz hrama je ponovno rođenje i nitko mi neće moći osporiti zakonitost. Veličanstvo, to nam je jedina prilika!

Car zaplaka. No znao je da me, kad nešto odlučim, ništa ne može pokolebati. Uzdahnuo je i legao kraj mene. Naslonila sam glavu na njegove grudi i osluškivala otkucaje njegova srca. Neka me ta glazba prati na kraj svijeta! Čitave noći nisam oka sklopila. Moja me odlučnost razdirala. U tami je vrijeme istjecalo: zora će svanuti, a ova noć ubrzo ostati samo uspomena. U tom nestalnom svijetu, tko mi može obećati sreću ponovnoga susreta?

Razdijelila sam nakit, haljine, šalove, krzna. Poklonila eunusima sitnice i knjige. Spalila sam sva ljubavna pisma, te sjetne kaligrafije, kao i maramice još mirisne od suza mojih ljubavnica.

U samostanu Preporoda odrezala sam kosu, crnu rijeku koja je istekla na zemlju. Obrijali su mi glavu, skinuli mi i najdonje svileno rublje i odjenuli me u tuniku od crna pamuka. Dok sam se kupala, čvrsto sam se trljala da bih izbrisala i najmanji miris svoga prošlog života, opojni miris sandalovine, mošusa i irisa. Svega sam se odrekla, sve napustila. Bila sam spremna.

- Dok su djeca, žene ovise o ocu i njegovoj promjenjivoj sreći; kad odrastu, vezuju se za nestalnoga supruga. Čas zanemarene, čas obožavane, izjedene ljubomorom, bolesne od sumnjičene umiru od ljubavne čežnje, gase se pri porodu, kose ih bolesti. Muškarac je ženin neprijatelj! Očevi trguju našim brakovima, supružnici nam lažu i iskorištavaju nas, djeca nas izdaju i ubijaju! Plemenitašice, građanke, seljanke, sve nalikuju na tegleću marvu koja vuče kola uzaludnog postojanja. Nemojte misliti da će ishod ovozemaljskog bitka osigurati vaš budući život. Bez molitve i bez pomoći Buddhena, vaši će budući životi biti neprestano ponavljanje... Često me pitaju kako žena može zaslužiti slobodu. Odgovaram da sloboda žene počinje kad ona shvati značenje riječi "neovisnost": odreći se mekoće svile, probranih jela, ljubavnih naslada, jarma plodnosti, odreći se zadovoljstava, želja, iluzija! Zaboravite grudi koje doje tugu, zaboravite utrobu koja rađa zločin, odbijte milovanja, Izvor svih boli. Odrecite se ognjišta, muškaraca, užitka, i to će biti prvi korak prema slobodi!

Kasnije sam saznala da je Velika Svećenica bila miljenica Cara Yanga svrgnute dinastije, a da su svećenice iz samostana služile pokojnim carevima. Kako bi što bolje izbrisala sjećanje na Dvor i pokajala se za grijehe počinjene iz taštine, zajednica je primijenjivala najstroža pravila. Carske rente koje su stizale svaki mjesec omogućavale su nam da životarimo u bijedi. Bilo je zabranjeno primati roditelje i pisati pisma. Nismo smjele razgovarati i sastajati se izvan satova molitve. Izmjenjivale su se propovijedi i ispovijedi. Nadređene budističke svećenice, stare i isušene, nastojale su iskorijeniti mladost iz naših tijela, kao što se otklanja gangrena.

Vjetar je šumio svoj žalobni pjev. Visoki zidovi, bijeli poput mrtvačkog pokrova, okruživali su hramove s velikim krovovima uzdignutih rubova. Trava je gusto obrasla puteljke gdje su koze i ovce slobodno brstile. Nije bilo ni zrcala, ni zlatnih pokrivača. Nije bilo ni šminke ni mirisa ni smijeha. Nije bilo ni ptica u kavezima, ni crvenih šarana u bokalima, ni mekih prostirki, ni pozlaćenih ploča, ni mramornih bazena, kao ni stupova od miomirisna drveta. Nije postojalo ni crveno ni ružičasto ni ljubičasto ni žuto. Blijeda je bila put svećenica i crna čađa svijeća, sive su bile pamučne haljine, te plavo nebo i zelena borova šuma koja nas je okruživala.

Kao krevet mi je služila jedna drvena daska. Nije više bilo ni mesa ni vina, ni veselog pijanstva, ni improviziranih stihova uz mjesečevu svjetlost, ni glazbenih instrumenata, ni zakuski uz jezero, ni ždralova koji polijeću, tih crnih obrisa na baršunastom nebu. Trpka je noć bez razonode. Njezina me zlokobna tišina pozivala na nemirnu meditaciju.

Prva zima bila je oštra. Bilo mi je hladno. Rubin i Smaragd, koje su me slijedile i zaredile se, imale su ispucane ruke jer su moju odjeću prale u ledenoj vodi. Krala sam ulje od rasvjete i njime im liječila rane. Jutarnja molitva odvijala se u noćnoj tami. Izgovaranje sutre, te mukle psalmodije, nastavljalo se unatoč navalama kašlja. U palači se tokom dana serviralo pet obroka; redovnice u samostanu smjele su dobiti samo jutarnji i podnevni obrok. Poslijepodne bi me obuzimala glad. Nedostajali su mi konji. Bez knjiga više nisam mogla nikamo pobjeći.

Nazvali su me Savršena Jasnoća. Lice iz moga prošlog života izbledilo mi je iz sjećanja. Kako nisam imala zrcalo, redovnice su bile moj odraz: zarasle obrve, suha koža, ispijen kostur.

Tijekom sljedeće zime proširi se epidemija i obori me snažna groznica.

Danima mi se samostan pričinjao kao mrtvački grad kojim lutaju duhovi. Zazivala sam Malenog Fazana. Preklinjala ga da me odvede iz kraljevstva mrtvih. Odgovarao bi mi stežući neku lijepu konkubinu u naručju: "Svjetlosti, napustila si me. Htjela si pobjeći. Ne zamjeri mi što sam te zaboravio."

Kad sam došla k sebi, zvonila su zvona, a pogrebna molitva odzvanjala mi je u ušima. Kako je samostan zabranjivao lijekove i liječio bolesnike molitvama, pogrom je pokosio dvadesetak svećenica. Jesam li ja sljedeća na smrtnom popisu? Duboko u utrobi osjećala sam Majčinu bol koja od mene više ne prima vijesti. Ako umrem, hoće li se ta pobožna žena, koja je već svašta propatila, moći oduprijeti patnji i nastaviti nizati brojnicu?

Buddha me obdaruje čudom. Preživjela sam zimu pijući čaj. Kad sam se već dobro oporavila, bilo je proljeće. Sunce koje me zaslijepilo nije bilo isto kao ono jučer, a ni ja nisam više bila ista. Nešto u meni je izgorjelo. Više nisam osjećala želju. Seksualno uzbuđenje nestalo je kao kad se led topi u rijeci koja se odmrzava. Nisam više bila gladna i ničemu se nisam nadala. Sutre su mi se učinile razumljivima. Počela sam proučavati sanskrit i pripremala se da se uputim na veliko zamišljeno hodočašće prema zemlji u kojoj je nastao budizam.

Velika svečanost žrtve posvećena je sjenama pokojnoga cara i time je korota završena. Rubin i Smaragd na vratima su stale iščekivati glasnike iz Palače. Dani su prolazili, mjeseci istjecali, njihovo strpljenje jenjalo, nada se gasila. Zaboravio me je Maleni Fazan, Gospodar Svijeta. Više nisam bila tužna. Rubin i Smaragd kriomice su plakale. Bilo mi je jedino žao što sam ih povukla u ovaj grob gdje su žive zakopane.

Navršila sam dvadeset osam godina i ušla u dob kada žena mora završiti s iluzijama.

Pet

Rubin mi je potrčala ususret tako brzo da se spotaknula. Odmah je ustala i povikala: Upravo je otišao dvorski glasnik! Car želi doći u samostan i zapaliti tamjan, prinijeti žrtvu sjenama pokojnoga vladara i podijeliti darove negdašnjim carskim konkubinama. Gospodarice, nije vas zaboravio! Zajednicom je zavladao pomutnja. Dvoranama za molitvu širile su se glasine. Nekada tako vješte u umijeću ljubavnih intriga, svećenice su naslutile da Sin Neba posjećuje neku ženu. Iznerviran, ali i počašćen, Savjet Velikih svećenica bio je primoran obnoviti hramove i spavaonice, te podići paviljon namijenjen Uzvišenom Odmoru. Oko gradilišta su podignute ograde da bi nas zaštitile od pogleda radnika. No s koncertom čekića završeno je s tišinom meditacije. Osjećala sam se krivom zbog nereda koji je zavladao. Posebno me uznemirivala pomisao da ću ponovno vidjeti jedno izbrisano lice.

Nakon posjeta izaslanstva eunuha koji su razgledali prostorije i ustanovili pravila protokola, već u zoru dvadesetoga dana prve mjesечеve mijene carske pukovnije opkolile su šumu, a mi smo kleknule pred vratima samostana. Nakon dugog iščekivanja na obzorju su iznenada izronili zlatni kaligrafirani natpisi "zabranjen prolaz". Vjetar se smirio, ptice su umuknule. Beskrajna procesija eunuha i carskih stražara satima je prolazila u parovima prije nego što je sam Car prešao Prag Čistoće.

Nakon tri godine razdvojenosti, Maleni je Fazan bio neprepoznatljiv. Sada je imao bradu koja mu je pridavala autoritativan izgled i koračao je stalozeno. Dok je prisustvovao prostiranja svećenica, sjedio je ukočen na svom visokom sjedalu nalik svetoj ikoni, nedostupnome bogu. Nakon veličanja uslijedila je podjela darova. Svećenice su jedna po jedna iz vladarevih ruku primale tuniku i krunicu od sandalovine. Sive haljine, obrijane glave i lica bez šminke redala su se u svečanoj tišini. Maleni me Fazan nije mogao prepoznati. Svjetlost je umrla u tijelu Savršene Jasnoće!

Car se povukao da bi pojeo vegetarijanski obrok, a ja sam otrčala u svoju ćeliju da bih se isplakala. Netko mi je pokucao na vrata. Jedna mi nadređena svećenica preda carski poziv: Njegovo Veličanstvo želi razgovarati sa mnom o vjerskoj smjernosti.

Eunusi su me odveli u jedan paviljon i za mnom zatvorili vrata. Usred prostorije sjedio je Maleni Fazan. Kad me ugledao, izgledao je iznenađen. Iznenada sam postala svjesna sve patnje koju sam pretrpjela. Noge su mi popustile, pala sam na koljena. On mi je pritrčao i prigrlio me.

- Svjetlosti, nedostajala si mi!

Njegov je glas bio dublji. Ruke koje su me sada pridržavale bile su ruke stranca. Kad me privukao k sebi, ukočena sam ustuknula. Iznenađeno me zapitao:

- Nije li ti drago da me vidiš? Zar se ljutiš? Dobro znaš da su moji izlasci postali događaji za koje je potrebna protokolarna priprema i raspored tisuća slugu. Dugo mi je trebalo da pronađem izliku koja će zavarati Caricu i moga ujaka Wu Jija koji se protive svim mojim odlukama.

Pokušao mi je pomilovati lice, ali sam pognula glavu. Povukao me prema carskoj postelji već pripremljenoj za odmor. Ispružena na tlu, briznula sam u plač.

- Što ti je, Svjetlosti? Zar me više ne voliš? Zanimemila sam od očaja.
- Svjetlosti, ove tri duge protekle godine za mene su bile duga noćna mora!

Car me sruši na zemlju. Šuteći sam se opirala. Njegove grozničave ruke razderale su mi haljinu. Mrmljajući nevezana preklinjanja, pritisnuo me svojim tijelom. Kretnje su mu bile vještije, milovanja grublja. Nekada bi, nadvladan osjećajima, brzo doživljavao vrhunac, a sada je već znao produžiti zadovoljstvo. Nakon trogodišnjeg suzdržavanja, penetracija mi je nanijela bol. Tekle su mi suze, a Maleni Fazan bio je sve uzbuđeniji. Naposljetku se srušio uz dugi uzdah.

Za vrijeme ručka, sretan i opušten, prenio mi je novosti o mojim ždrijepcima koji su narasli, pričao o graditeljskim radovima koje je poduzeo, spomenuo umjetnike i pjesnike koje je otkrio. Zimsko sunce prolazilo je kroz zaslone i titralo po stolovima, po jelima. Prepoznala sam rumenilo na obrazima Malenoga Fazana kad je doživio vrhunac. Vrlo polako jedan je nestali svijet izronio i obujmio me svojom neopisivom sjetom.

Tihim kucanjem po vratima jedan eunuh upozori vladara da je vrijeme da se presvuče. Radost mu nestane s lica. Zašuti i namršti se. Još nismo razgovarali o mojoj budućnosti. Zar će otići i zauvijek nestati iz moga života?

Eunusi nisu odustajali. Umornom kretnjom on ispije posljednju šalicu čaja.

- Svjetlosti, znaš li da sam bio jako nesretan? Prošle su se godine moja sestra, Visoka Princeza Sunce od Gaa, i njezin suprug, sin Fang Xuan Linga, ministar od povjerenja prethodnoga cara, urotili protiv mene. Uspjeli su zadobiti podršku Velike Visoke Princeze Sunca od Dana i Velike Visoke Princeze od Ba Linga, mojih teta, te strica, kralja od Jinga. Moja me vlastita obitelj htjela svrgnuti s prijestolja da bi postavila moga brata, kralja od Wua. Morao sam prepustiti ujaku Wu Jiju organizaciju njihova suđenja i potpisati osudu smrtne kazne. Na carskom prijestolju ja sam onaj osamljeni čovjek koji sjedi na vrhu planine, a svuda uokolo kruže grabljivice gladne moći. Svjetlosti, već sam umoran od vladanja. Svakoga jutra ulažem napor kako bih dostigao razinu Oca Vladara, ali ministri olako shvaćaju moje naredbe i slušaju samo moga ujaka Wu Jija. Uvečer mi, u Unutrašnjoj palači, san ne dolazi na oči. Muči me ista opsjednutost koja je morila i sve prethodne careve. U tami vrebam kapi otrova, korake ubojica, žamor pobune.

Zašuti da bi obrisao suze. Pred tim čovjekom koji mi se tako otvorio zaboravila sam vlastitu patnju. Raširila sam ruke, a on mi je zaplakao na ramenu. Zatim sam mu pomogla da se presvuče Uda napudra lice. Pred zrcalom mi je priznao:

- Da bi te vratila u Palaču, Carica mora sastaviti nalog i ovjeriti ga svojim pečatom. Tu ljubomornu i ćudljivu ženu podržava njezin ujak kojega sam u jednom naletu darežljivosti imenovao Visokim Ministrom i koji mi se sada usuđuje u svemu suprotstaviti. Iscrpljen od sukoba, često sam popuštao pred njegovim nerazumnim zahtjevima. No ovaj put odlučio sam ići dokraja. Zato sam položio svoje sjeme u tvoju utrobu. Ono je zalag moje ljubavi. Nasljednik koji je začet u tvom trbuhu dat će mi snage da prkosim nemogućemu...

Učinilo mi se da sam u zrcalu na njegovu licu uočila pakostan smješak. Maleni me Fazan uhvatio u klopku. Ako ostanem trudna, više neću moći ostati u samostanu i morat ću se vratiti u Palaču. Kad je otišao, bacila sam se Buddhi pred noge. Neka mi pokaže pravi put!

Uskoro se dogodilo čudo. Jedva pet dana nakon tog događaja, Carica me pozvala na Dvor imenujući me osobnom službenicom. Kola u pratnji eunuha i vojnika došla su po mene u samostan. Bez žaljenja sam napustila svećenice, njihova mršava tijela i njihovu nijemu mržnju prema muškarcima. Buddha je progovorio. Moja me sudbina čekala negdje drugdje.

Na Bočnom dvoru moda se promijenila. Žene su sada nosile punđe u obliku ptica raširenih krila, sklupčanih zmajeva ili konja u galopu. Ukrašavale su ih svježim cvijećem i dugim grozdovima bisera. Na naličene obraze lijepile su pčele od žute svile. Stegnutim satenskim remenom ispod grudi isticale su dojke prekrivene tunikom od krepa dugih rukava, a nosile su haljine koje su otkrivale ramena i širile se u bogate plisirane suknje.

Obgrlio me vječni krajolik Dvora sredine. Palače, jezera i vrtovi nisu promijenili ni boju ni svjetlost ni disanje. Njihova će nepromjenjiva glazba trajati do kraja svetoga svijeta. No na licima slugu zavladaše bore. Mrtvi su zauvijek otišli. Preživjeli su prošli kroz unapređenje ili pali u nemilost. Neke su četvrti oživjele, druge su pak osuđene na prašinu.

Pristojnost je nalagala da se, čim stignem, predstavim Gospodarici Palače i da joj zahvalim što je potpisala nalog za moj povratak. Da ne bih pobudila njezinu ljubomoru, odabrala sam brokatnu tuniku boje šafrana i grimizne satenske hlače, a da skrijem obrijanu glavu, omotala sam je blijedoljubičastim turbanom.

Mislila sam da će me prezirno opraviti, no ona me oduševljeno primila. U vrijeme kad sam služila prethodnome caru, vidjela sam je izdaleka, no ona me vjerojatno nije poznavala. Sjedila je na podiju, ispred paravana oslikana zlatnim prahom na kojem se vidjela kaligrafija nekoga velikog majstora, ruke je položila na koljena i ukočila se u veličanstvenoj pozi, a na njezinoj pundi visokoj dva lakta bio je zaboden ružičast bo- žur. Njezine pravilne i čiste crte lica bile su fino izrezbarene slavnim podrijetlom koje je izmiješalo najplemenitije krvi Carstva. Vjerojatno joj je bilo oko dvadeset godina, ali izgledala je kao da joj je petnaest. Lice joj je bilo bezizražajno. Jedino su njezine goleme oči, koje su me ispitivački mjerile od glave do pete, odavale neku unutarnju nervozu. S njezine lijeve strane, u podnožju stuba, stajala je neka žena kojoj je moglo biti blizu četrdeset godina. Po sličnosti sam naslutila da se radi o Dami Majci.

Pala sam ničice pred noge Carice, a zatim pozdravila njezinu majku dubokim poklonom. Izrazila sam duboku zahvalnost, vladarka mi je postavila nekoliko pitanja o mome smještaju, a zatim je ušutjela. Glas joj je bio poput glasa kakve djevojčice. Učinila mi se sramežljivom i suzdržanom. Kod žena plemenita roda šutnja je bila znak elegancije. Baš sam je htjela zamoliti za dozvolu da se povučem, kad se začuo oholi glas Dame Majke:

- Darovita, kad se vladar vratio s hodočašća u samostan Preporoda, Carica je saznala za grijeh koji je ondje počinjen. Kako njezino srce ne zna za ljubomoru i budući da kao uzorna žena Gospodarevu sreću smatra svojom, predložila mu je da te pozove u Palaču da bi se ublažio skandal koji bi mogao nauditi njegovu uzvišenom ugledu. Svi ovdje znamo da si služila prethodnom caru. Kako bi osigurala tvoj povratak, Gospodarica se suprotstavila drevnim pravilima predaka i taj je prekršaj izazvao prijekore Vanjskoga dvora. Nadam se da ti danas priznaješ svoju zabludu i da ćeš svojom privrženoću pokazati zahvalnost za tu bezgraničnu velikodušnost.

Nekoliko puta sam udarila čelom o tlo ponavljajući:

- Veličanstvo, vaša službenica nikada neće zaboraviti vaše dobročinstvo. Dama Majka odmjeri me neprijateljskim pogledom i nastavi:

- Darovita, već poznaješ zakone Unutrašnjosti i ja ti ih neću navoditi. Carica nagrađuje zasluge i kažnjava zločine. Ako ponekad daje novu priliku ženama koje su posrnule, zauzvrat za tu milost traži potpunu poslušnost. Kako ne bi počinila novu grešku koja bi te stajala života, Njezino Veličanstvo me ovlastilo da te upozorim na jednu posebno izopačenu i opasnu osobu. Dama Xiao rođena je u jednoj obitelji koja je pala u nemilost. Kao dijete je upoznala bijedu i živjela na ulicama Istočne prijestolnice. Naša obitelj iz samilosti ju je prigrlila, a ja sam od nje napravila pratilju Njezina Veličanstva dok je još bila djevojka. Obasuli smo je brigom, no to stvorenje lošega ponašanja naučena u talogu društva Luo Yanga u samo nekoliko godina se preobrazilo. Kad je Njezino Veličanstvo postalo vladarevom suprugom, povelu ju je u Dugotrajni Mir. Xiao je iza leđa gospodarice zavela princa i spletkarila da bi bila promaknuta na položaj Predivne Supruge. Taj je znak priznanja samo osnažio njezinu pretjeranu ambiciju i nezasitnu pohlepu. Obuzet njezinim kobnim dražima, Car zaboravlja svoje dužnosti i gubi razum. Carica te vratila u Palaču upravo zato jer računa na tebe da spasiš vladara od opsjednutosti i da mu pomogneš da se vrati na pravi put.

Riječi Dame Majke razriješile su zagonetku ishitrene naredbe koju sam primila. Budući da je bila ljubomorna zbog naklonosti koju je uživala Predivna Supruga, Carica me htjela upotrijebiti da bih od nje odvratila vladarevu strast. Na povratku u Bočni grad na putu sam susrela ženu zapanjujuće ljepote. Predivna Supruga Xiao hinila je iznenađenje i predstavila mi se. Omotana u haljinu od krepa i tuniku od muslina, iznad desne je dojke pogledima izložila madež nalik proždrljivoj osi.

Uputila sam joj duboki naklon.

Uzvratila mi je pozdrav i rekla uslužnim i ljubaznim glasom:

- Ti si dakle Darovita dvaju vladavina! Čula sam da ti je već dvadeset osam godina, ali izgledaš kao da ti je deset godina manje! Je li istina da svećenice čuvaju čarobne recepte za očuvanje vječne mladosti? Priča se da vaši prijatelji svećenici poznaju tajnu ekstaze i da su mnogo muževniji nego obični muškarci. Svrati kad te tvoja carica oslobodi pa ćeš mi sve ispričati.

Pozivam te na ručak na moj brod. Uostalom, jadnica ti je vjerojatno pričala o meni. Sigurno je opet škrgutala zubima i lila suze! Baš dobro što je njezina morbidna ljubomora dovodi do ludila! Ta nerotkinja zamjera svim utrobama koje mogu zanijeti. Nitko joj ne priječi da zanese, ali je njezina podmuklost isušuje!

Zatim mi se približi i zasikta mi u uho:

- Znam da te Carica vratila u Palaču da mi otmeš vladara. Znaj da mu je u naručje već bacila nebrojene nesretnice. Na njezinu žalost, u Unutrašnjoj palači danas ja zapovijedam srcem Njegova Veličanstva. Sve žene koje su mi htjele preoteti njegovu naklonost loše su završile. Neke umiru ošinute Nebeskim bijesom, druge su poslone u Ledenu palaču. Znaš li za to zamrznuto mjesto gdje žene trunu u vlažnim samicama, u vlastitom izmetu? Hvata me smijeh kad pomislim na sve te ljepotice koje su završile u hrpi gnoja. Prošli mjesec mi je Car opet dopustio da onamo pošaljem neku djevojčuru koja me je htjela otrovati. Znaš li što joj se dogodilo? Naložila sam da joj odsijeku noge i ruke, a zatim da je bace u jednu vinsku žaru. Umrkla je u vlastitu pijanstvu! To reče i udalji se grohotom se smijući.

U tome zatvorenom svijetu Gineceje, unatoč vrtovima i parkovima koji se pružaju dokle pogled seže, unatoč nepremostivim zidovima koji razdvajaju paviljone i palače, klupko sudbina je nerazmrsivo. Zašto se žene vole do ludila, zašto se žene mrze s tolikim žarom, zašto zaklete neprijateljice osjećaju ujedno užas i opčinjenost? Zašto bijes postaje proganjanje, opijenost, razlog postojanja?

Zato jer u drugome nalazimo odraz našega vlastitoga demona.

Iako se udala s četrnaest godina, u dvadeset drugoj godini Carica je još imala ravan trbuh, dok su u nutrini Palače konkubine i robinje na smjenu donosile na svijet carsku djecu. Neplodnost je težak zločin počinjen prema precima, a svaki muškarac koji ima ženu nerotkinju trebao bi je otjerati. Brojne prethodne vladarice zbog toga su prekršaja izgubile naslov i Carica Wang je dobro znala kakva joj opasnost prijeti.

Poput ostalih žena iz plemstva koje su odrasle zatočene u stanovima Gineceje, i ona je cijenila blagost i profinjenost te umjetne svakodnevice. Životni polet ju je strašio. Snošaj joj je bio dosadan. Već od prvoga dana braka, carski nasrtaj dočekala je praveći se mrtva. No, da bi se začeo sin, bilo je potrebno izdržati silovanje. Svakoga jutra, već od zore, grozničavo se spremala da bi bila što ljepša. Dama Majka prisiljavala ju je da ispija ljekovite čajeve za plodnost i naložila da joj se ubrizgava neka topla tekućina među bedra. Sunce se spuštalo, a Car se i dalje ne bi pojavljivao. Ona bi sjedila usred dnevne sobe ruku sklopljenih na koljenima, a njezino ga je srce proklinjalo. Poput crne mrlje na tlu prekrivenom svilenim grimiznim tepihom, zaklinjala se da čim rodi sina više neće trpjeti ponižavanje. Noć bi ovladala Palačom, a svijeće i lampioni bi se stali paliti. Na najmanji bi se sušanj njezino lice ozarilo. Ustajala bi i trčala prema vratima. Žene koje je slala da prisluškuju vraćale bi se jedna po jedna: Njegovo Veličanstvo je završilo s večerom! Naložilo je da mu se pripremi postelja. Njegovo Veličanstvo će uskoro napustiti svoju palaču! Odlazi prema odajama Predivne Supruge!

Carica bi se srušila. Zaječali bi njezini prodorni krici: "Ugasite svjetla! Ugasite svjetla!" Odbijajući svaku pomoć, provela bi noć ondje gdje je pala na tlo. Dan se budio. Sluškinje su otvarale prozorske kapke. I nada i očaj počinjali bi sa suncem koje je vječno kružilo nebom.

Njezinoj suparnici Predivnoj Supruzi trbuh se zaoblio već tri puta, a sin joj je dobio krunu od Yonga, kraljevine-pokrajine u kojoj se nalazila prijestolnica Dugotrajni Mir, naslov obično namijenjen najstarijem sinu Gospodarice Palače. Kad god bi vladarka čula da se izgovara to proklinjano ime, zadrhtala bi i briznula u plač: ona želi istjerati tu kurvku iz Zabranjenoga grada; optužuje ju da se bavi crnom magijom koja ju je učinila neplodnom; taj demon utjelovljen u ženskom tijelu želi joj preoteti prijestolje i uništiti Carstvo!

U dobi od dvadeset tri godine Predivnoj je Supruzi srce bilo opustošeno. Strah da će pogriješiti rastao je zajedno s blagodatima kojima ju je život darivao. Na vrhuncu ljepote bila je opsjednuta starenjem i strahom da će biti napuštena. Ministri u vladi bunili su se protiv njezina postojanja. U gineceji su je žene mrzile. Njezina očajna samoća, silovita senzualnost i ogorčena borba za opstanak imali su čudan utjecaj na Cara koji je bio sit ljubavi žena bez osobnosti. Pred Caricom je bio primoran poštivati obredno ponašanje i paziti na svoje carsko izražavanje. Spavanje s Gospodaricom Svijeta bilo je sveta dužnost, pokušaj osiguravanja potomstva, dosada od koje se smrzavala krv u žilama. U palači miljenice zaboravljao bi svečane poze i prikladnu pristojnost. Užitek je imao samo jedan cilj: da bude postignut.

Unatoč zavjetima koje je ponavljao Predivnoj Supruzi, Car nije mogao ostati vjeran. Podlegnuo bi svakom iskušenju, a njegove su pustolovine za nju svaki put predstavljale nov udarac. Kad god bi uvečer nestajao u nekom od paviljona, ona je ponovno postajala ono izglednjelo siročice koje bosonogo luta ulicama Luo Yanga. Pomisao da bi mogla izgubiti svoga spasitelja, svoju splav u oceanu bijede, tištala ju je do izbezumljenosti.

Bez prestanka se osjećala izazvana ljepšim i mladim ženama. Svakoga mjeseca, kad bi krv tekla među njezinim nogama, morala se pomiriti s noćima u tišini, osamljena u svojoj nečistoći.

Bez prestanka je razmišljala, računala, lagala, smiješila se iako joj se plakalo. Njezine suparnice bile su jednako prepredene i predane kao i ona. Morala se suočiti sa sve više protivnica. Snaga joj je jenjavala. Carica i Dama Majka objavile su joj rat. Čekale su da je se vladar zasiti pa da je bace u Ledenu palaču. Tražila je smirenje u drogama, ali je buđenje bilo još bolnije. Jednoga jutra uvidjela je da je naslov Carice lijek za svaku boljku, i od toga se trenutka odlučila za borbu da bi svome sinu osigurala naslov nasljednika. U tu je svrhu upotrijebila svoj klevetnički jezik i svoju grozničavu maštu. Iz noći u noć uspjevala je vladara odvratiti od njegove svete supruge.

Dvoboj protivnica širio je strah u Unutrašnjem gradu. Dva tabora u tu su bitku slila svu energiju žena na rubu ludila. U njihovim bi palačama često pronašli otrovano vino, otrovnu odjeću, lepeze naprašene smrtonosnim tvarima. Služavke su na tajnovit način umirale umjesto gospodarica, no istraga nije nikada napredovala dalje od eunuha- slugu. Nekoliko je služavki kažnjeno jer su izdale povjerenje. Izbatinali bi ih do smrti, zatvorili u vreću i zatim bacili u carsku rijeku koja je prelazila debele zidine i tekla prema vanjskome svijetu. Car se uplašio. Kako nije mogao rasplesti klupko zločina i nametnuti svoj autoritet, a sa svih je strana morao trpjeti napade plača i prijetnje samoubojstvom, htio je pobjeći, ali nije znao kojim putem.

Još je jednom računao na mene da mu dam savjet, da odlučim umjesto njega i da budem njegova mirna luka.

Izgubila sam nešto od svoje prvotne naivnosti i stekla novu snagu. Isprazna ženska uzrujavanja više me nisu dirala. S odmakom sam promatrala uzbuđenje u Gineceji. Zabranjeni grad pokopao je moju mladost. U samostanu sam umrla i uskrsnula. Prijateljice, neprijateljice i ljubavnice su izbljedorjele. Po povratku iz jednoga nestalog svijeta nastavila sam prolaziti kroz godišnja doba i živjeti za jednog jedinog čovjeka.

Ovaj put Unutrašnja palača više nije ugošćivala onu djevojku iz pokrajine, prestravlenu svojom pohotom i iskvarenošću. Gineceja će se odsada pokoravati mojoj volji i iskustvu. Već od prvoga dana vješto sam pridobila vjernost slugu sitih despotske carice i osvetoljubive miljenice. Moje su naredbe poštovali i izvršavali. Dvorske dame zazirale su od sukoba dviju ljubavnica i uz mene nalazile smirenje i mudrost. Isprva ih je zbunjivao moj prezir prema razotkrivanju grudi, no ubrzo su prihvatile da je sramežljivost mnogo senzualnija, pa je Dvor počeo oponašati moj način odijevanja u ratnicu-svećenicu. No uzalud su djevojke nastojale utegnuti svoja krupna tijela u široki izrezbareni kožnati remen da bi izgledale otmjenije. Nije ih krasila ni moja vitkost, ni mišićavost, ni moj izduženi stas. Nisu znale da je za mene odjeća zapravo oklop.

Sramila sam se našega spola i njegova mi se agresivnost gadila. Bavila sam se svakodnevnim stvarima u Palači kako bih zaboravila njezinu bijedu. Dvor sredine bio je zadovoljan mojim sposobnostima, a Carica mi je povjeravala sve veću odgovornost. Maleni Fazan me posvuda tražio i molio za savjet.

Unatoč preklinjanjima, odbijala sam da mu se noću pridružim u njegovoj palači. Tako se domislio da me pozove u svoju radnu sobu kako bi mi diktirao pisma. Naredio bi da se zatvori ulaz u paviljon i dočekivao bi me na izlazu tajnoga prolaza.

Smiješeci se strgnuo bi svoju tuniku, razvezao svilene hlače i razgolitio svoje snažno tijelo. Moje srce bi stalo ubrzano tući. Puštala sam da me poljubi, a zatim odvuče na prostirač. Mišići su nam se doticali. Znoj nam se miješao. Kad bi Maleni Fazan prodro u mene, iznenadilo me što nisam osjetila ni najmanju bol, već naprotiv užitak. Ubrzo bi mi toplina ispunila trbuh i proširila se čitavim tijelom. Otvorila bih oči i vidjela lice Malenoga Fazana kako se stapa s freskama na stropu. Vidjela sam bogove kako plešu na oblacima i po nama posipaju milijune latica.

Uzdizala sam se iz mase podjarmljenih žena koje su se još borile. Napokon bih se istrgnula životu, prolaznosti njegovih doba, njegovu ubojitom kukavičluku.

Nakon ljubavnoga zagrljaja Maleni Fazan bi naslonio glavu na moja koljena i mrmljao jadikovke. Kada je došao na prijestolje, budući da nije imao iskustva, svome ujaku Wu Jiju prepustio je upravljanje svim važnim poslovima. Odonda se taj Veliki Komornik navikao nadzirati Carstvo i nije ga zanimalo Carevo mišljenje. Zbog neobjašnjiva straha od toga svemoćnog ujaka, Maleni je Fazan patio jer nije ispunio volju Cara Oca i jer je postao vladar-marioneta. Poticala sam ga da postupno vladi nametne svoj autoritet. Da moć ponovno ne dođe u ruke nekom ambicioznom velikašu, ponudila sam se da umjesto njega čitam političke izvještaje i da mu pomognem u pripremi audijencije.

Kako sam dugo vremena kao sekretar služila Vječnome Praocu, još sam se sjećala njegovih riječi. Kad bi Maleni Fazan pred mojim očima razmatao ministarske zahtjeve, jezik kojim su se služili uopće mi nije bio nerazumljiv, pa sam lako nalazila odgovore. Uskoro me Maleni Fazan izvijestio da je Vijeće Visokih Ministara pohvalilo iznesene prijedloge ne znajući tko im je autor i da se Wu Ji prvi put priklonio njegovim odluka- ma. Odgovor Vanjskoga dvora osnažio mi je samopouzdanje, a sastanci u radnoj sobi Malenoga Fazana postali su svakodnevni.

Nakon radosne ekstaze vladar bi utonuo u san, a ja bih čitala državne izvještaje i sastavljala komentare. Rečenica za rečenicom, učenja Vječnoga Praoca na njegovu samrtnom krevetu vraćala su mi se u pamćenje. Dok je Malenome Fazanu diktirao knjigu Umijeće vladanja, i mene je uključio u njegovu buduću vladavinu.

Tako sam s dvadeset devet godina prvi put vidjela zraku svjetlosti: moj je život dobivao smisao. Prije petnaest godina, dok je još bio Kralj od Jinga, Maleni Fazan mi je prišao kad je vidio kako krotim konja.

Sada ću za njega ukrotiti carstvo.

Jednoga jutra obuzela me mučnina i vrtoglavica; ostala sam skvrčena u krevetu i nisam mogla ustati. Skriven zavjesom, carski liječnik izmjerio mi je puls i čestitao mi. U utrobi sam nosila carskoga nasljednika! Protrnula sam od te vijesti. Lud od sreće, Maleni Fazan mi je poslao nakit, svitke svile, jela s njegove trpeze. Njegovo oduševljenje samo je povećalo moju zbunjenost. Čvrsto sam odlučila ne upletati se u suparništvo između Carice Wang i Predivne Supruge Xiao. Nijednoj dami iz Gineceje nisam htjela preoteti naklonost jednog muškarca. Bila sam se zaklela da ću se osloboditi ženske podređenosti, a carski me zametak učinio robinjom. U mojoj utrobi nije disalo obično dijete. Možda sam nosila jednoga kralja, jednog kandidata za prijestolje.

Grudi su mi naticale. Koža mi je postajala prozirna. Struk mi se utrostručio. Kožnati remen morala sam zamijeniti dugim rupcem koji sam omatala oko bokova. Liječnici su mi zabranili jahanje. Izgubila sam živost kretnji i hodala sam sitnim koracima. Dok sam gledala Cara kako prislanja obraz uz moj trbuh, taj usaljeni brežuljak, jedva sam skrivala ogorčenje. Više nikada neću biti njegova majka, njegova starija sestra. Kad se dijete rodi, postat ću konkubina koja će ovisiti o njegovoj čudljivoj strasti.

Bila sam vitka, lagana i snažna. Postajala sam teška, nervozna i ranjiva. Bojala sam se da ne padnem. Usred noći budila bih se iz snova o ubojicama koje su poslale Carica i Predivna Supruga. Iz straha da me ne otruju kao Nježnu Konkubinu Xu, koja je izgubila dijete nakon osam mjeseci trudnoće, još sam jela samo jela koja su Rubin i Smaragd pripremale na peći smještenoj u mojoj sobi.

Te je godine mržnja između Carice i Predivne Supruge dosegla vrhunac. Nakon što je na vladara izvršila snažan pritisak, miljenica mu je izmamila obećanje da će njezina sina imenovati nasljednikom. No Visoki Ministri na Vanjskome dvoru jednoglasno su se suprotstavili tom opasnom imenovanju koje bi neminovno dovelo do svrgnuća Carice Wang. Vlararici su predložili da usvoji princa Vjernost rođenog iz utrobe jedne robinje, a zatim su

prisilili Gospodara svijeta da ga prizna kao Vrhovnoga Sina.

Metež koji je uzburkao Zabranjeni grad meni je pružio neočekivani mir. Zaboravili su me. Rubin i Smaragd skrile su me u jedan od bezbrojnih skromnih paviljona u srcu Bočnoga dvora. Babica je na vrh kreveta objesila široki rubac i savjetovala mi da ga vučem iz sve snage u slučaju snažne boli. U svojoj mračnoj jazbini zatvorenih kapaka i vrata izgubila sam osjećaj za vrijeme. Trudovi su postajali sve jači. Znoj mi se miješao sa suzama. Između dva krika čula bih žene kako plaču i neki glas koji govori da su mi kukovi preuski. Ne, ne želim umrijeti! Jača sam od Patnje. Guram, razdirem se, kopam u dubinu svoje utrobe da bih taj život poslala prema svjetlu!

Probudi me zvučni plač novorođenčeta.

— Gospodarice, velika sreća! Dobili ste Princa!

Kad me majka donijela na svijet, je li znala da će među potomcima imati jednoga kralja? Smaragd mi je pokazala umotano mesnato klupko. U njegovim venama teče božanska krv Sina Neba. Čudo koje moj razum nije mogao shvatiti.

Ime će mu biti Sjaj, kao legendarnom Lao-Ceu, začetniku taoizma, slavnom pretku dinastije Tang.

Kad su prošli dani nečistoće, Maleni Fazan požurio se u moj paviljon. Kad mi se približio, shvatila sam da je porođaj potres iz kojega žena izlazi preobražena. U njegovim sam očima vidjela da zračim. Kad sam začula kako mi zvuči glas, učinio mi se čovječniji, nekako umirujući. Postala sam oštroumnija. Čitala sam misli svoga vladara kao kakvu otvorenu knjigu.

Znala sam potaknuti da mu zadrhti srce i s osmijehom mu nametnuti svoju volju.

Car me nagradio palačom Lutajućih oblaka. Njegovom naredbom dobila sam pečat Ugladene Konkubine drugoga reda, najvišu odliku u Gineceji koja je još bila nedodijeljena. Mome sinu Maleni Fazan je odmah dodijelio kraljevinu Dai, a mene je čitav svijet obožavao kao majku jednoga kralja. Rođenje Sjaja za mene je bilo preporod. Zadrhtala bih od sreće zbog zrake svjetlosti, gusjenice na peteljci lista, odbljeska sunca na jezeru ili ptičjega leta. Sivi zastor se podigao, a svijet radosti u Zabranjenom gradu činio se mogućim.

Napokon se ostvario i moj najdraži san. Carska pukovnija odjahala je u pokrajinu Bing. Majka je sjela u kola koja sam joj poslala i u slavi i raskoši napustila je selo Wu. Iz vladarevih ruku primila je prostrane dvore u plemenitoj četvrti Dugotrajnog Mira opskrbljene brojnom poslugom. Velika Sestra, već četiri godine udovica, pridružila se Majci u prijestolnici. Obje su dobile dozvolu da udu u Gineceju. Suze su rasteretile boli naše odvojenosti. Jedna je rana izbrisana iz moga srca. Moja slava i bogatstvo odsada pripadaju i njima. Zahvaljujući meni, i one će upoznati sreću.

Car je izbjegavao Caričinu postelju. Car je zapuštao Predivnu Suprugu. Car je noći provodio u Lutajućim oblacima gdje je moja obitelj postala njegovom obitelji. Nisam obraćala pozornost na Caricu Wang koja je upozoravala na skandal, niti na Damu Majku koja me optuživala da sam izdala dobročinstvo svoje gospodarice. Nisam si više branila sreću i nisam skrivala majčinski ponos.

Otkako je njezinu sinu oduzeto pravo na prijestolje, Predivna se Supruga zatvarala u svoju palaču gdje se drogirala. Zahvaljujući mojim naporima, Car je odlučio provaliti vrata i, kad je vidio miljenicu omršavjelu poput kostura, nije je prepoznao. Ona mu je kroz suze nabrojala sva svoja razočaranja, a mene je zasula kišom uvreda. Optužujući me, prijetila je rukom koščatom poput kokošje noge. Bujica riječi bez smisla izlazila je uz životinjski hropac iz njezinih šupljih grudi. Bacila se na vladara i preklinjala ga da je voli.

Maleni Fazan vratio se u Lutajuće oblake obliven suzama. Osjećao se odgovornim da je uništio tu nekada tako lijepu ženu. Utješila sam ga najavljujući mu jednu dobru vijest: ponovno me oplodilo njegovo sjeme. U visokom društvu Dugotrajnog Mira moje je ime bilo na svim usnama.

Dužnosnici koji su tek sada saznali da postojim nisu mogli objasniti to čudo:

Carica je u nemilosti, a slava Predivne Supruge je prošlost. U dvije sam godine istjerala obje žene iz Careva srca.

Moje podrijetlo i prošlost budili su znatiželju. Otac mi je bio pučanin kojemu je dodijeljen plemićki naslov, za vladavine prijašnjega cara služila sam na Dvoru kao Darovita, a zatim bila svećenica u samostanu Preporoda, moj je život bio nalik pustolovini koja bi mogla nadahnuti pučke legende. Ljepota Dvorskih dama kako su se približavale tridesetima postajala je gotovo neiskoristiva, a mene je obožavao vladar tri godine mladi od mene! Zli jezici pridavali su mi čarobne seksualne moći i pretjeranu inteligenciju i ambiciju. Carica i Predivna supruga nastojale su me prikazati kao đavolicu.

Na smjenu su me blatile pred vladarem. Dok me jedna optuživala da sam joj ulila otrov u čašu, druga je otkrivala da je moj ljubavnik i otac Sjaja neki svećenik. No kako su uvidjele da je Car neosjetljiv na njihove otužbe, od smrtnih neprijateljica postale su nerazdvojne družice. Carica je hvalila blagost Predivne Supruge, a ova priznavala velikodušnost svoje nekadašnje gospodarice.

Suočena s tim silovitim napadima, morala sam organizirati obranu. Kako sam bila u petom mjesecu trudnoće, zabranjen mi je svaki seksualni odnos. Iz straha da će Maleni Fazan ponovno pohoditi paviljone u kojima će naposljetku povjerovati zlim jezicima, podala sam mu tijelo Velike Sestre. Klevetničke glasine više nisu dopirale do vladara kojega je nova tjelesna strast učinila gluhim i slijepim. Čistoća je naslijedila moje mjesto u carskoj postelji i hrabro se borila za naše zajedničko blaženstvo. Njezina prisutnost uz Malenoga Fazana omogućila mi je da se posvetim porođaju koji se približavao. Moji preuski bokovi će me možda ugušiti. Ako umrem, bar ću se osloboditi ljage Zabranjenoga grada. Ako preživim, preporodit ću se jača nego ikada!

Jedna princeza ugledala je svjetlo dana jednoga proljetnog jutra. Svojoj kćeri poklonila sam najljepšu kolijevku na svijetu i najpunašnije dojilje. Kad bi zaplakala, moje su se suze miješale sa smijehom. Bit će vesela i krhka poput njezina oca, strastvena i tvrdoglava poput majke. Posjedovat će žestinu Vječnoga Praoca, blagost i dobrotu Majke. Učinit ću od nje učenu pjesnikinju i izvanrednu jahačicu. Bit će obasuta svim zadovoljstvima koja su zabranjena ženama i proživjeti dane bezbrižnosti koji su meni tako nedostajali!

Dvorske dame redale su se u mojoj palači i upućivale mi počasti. U dvoranama su se gomilali darovi dužnosnika. Primila sam Caricu i Predivnu Suprugu, koje su pristale čak da me zajedno posjete. Iako su mi Rubin i Smaragd došaptavale da su im glasovi prijatvorni, toplo sam im zahvalila. Uspjet ću se izboriti za izmirenje.

Car je prihvatio moj prijedlog i odobrio posebnu audijencija Velikome Generalu Li Jiju koji me šesnaest godina ranije preporučio na Dvoru. Taj je ratnik promaknut u uvažena člana Vijeća Visokih Ministara. Lice mu se nije promijenilo, a srebrnasta brada još je uvijek bila lijepa. Po njegovu pogledu prepunom nelagode shvatila sam da ništa više u meni ne podsjeća na onu djevojčicu satru žalovanjem za voljenim ocem. Postala sam žena koja na njega djeluje čarima i autoritetom. Šesnaest godina nakon našeg prvog susreta naš se razgovor promijenio, ali vrijeme nije izbrisalo vezu. Kako ga je Wu Ji udaljio jer je prezirao njegovu pučko podrijetlo, bio je spreman ponuditi mi svoju vjernost i braniti vladarev autoritet.

Trbuh mi je splasnulo i ponovno sam vratila staru gipkost. Porođaj je bio inicijacijska kušnja kroz koju je moja moć prošla ojačana. Car mi je slijepo vjerovao. Visoke Upraviteljice svih šest unutarnjih ministarstava, direktorice dvadeset četiriju okruga i glavni eunusi odsada su slušali samo moje naredbe. Više nisam bila samo anonimna žena između deset tisuća ljepotica, već prava gospodarica Unutrašnje palače.

Sada sam činila sve kako bih preuzela vrhovnu moć koju su ministri držali u svojim rukama. Danonoćno sam radila da bih što hitnije riješila predmete i preduhitrila odluke Wu Jija koje je izdavao njegov kabinet. Obuzeta poslom, počela sam zanemarivati uvijek prisutnu zlobu.

Jedno poslijepodne, dok smo Maleni Fazan i ja jahali u Carskom parku, Rubin, Smaragd i skupina eunuha banuli su na kraju puteljka. Bacili su se na koljena i jadikujući stali se udarati u prsa. Povika li su:

-Vaši robovi zaslužuju tisuću smrti! Carsko dijete je upravo preminulo! Obuzela me vrtoglavica, a glas mi je zamro u grlu:

- Ali jutros se još smijala!

Rubin je udarala čelom o tlo tako snažno da si je razbila glavu. Krv joj je potekla niz lice dok je plačući pripovijedala:

- Veličanstvo, Visosti, ranije tijekom poslijepodneva Carica je došla vidjeti dijete. Uzela ju je u naručje i igrala se s njom. Maloprije je došla primijetila da je dijete u kolijevci poplavilo. Više nije disalo!

Posrnula sam. U ušima mi je tutnjalo i činilo mi se da čujem kako Maleni Fazan jeca: "Carica se usudila otrovati moju kćer!"

Povorka se vratila u Zabranjeni grad. Pustila sam da me nose, ukočena, nijema, mrtva. Ne znam kako sam uopće sišla s konja i popela se u nosiljku. Drveće, paviljoni, zidovi, brojna lica dolazili su mi ususret i razjarivali moju bol. Na pragu moje palače, svi su bili na koljenima: odgojiteljice, služavke, sluge. Naše su dvije nosiljke prošle kroz vrt crn od okupljene gomile i nalik na zlokobno groblje. Smaragd je novorođenče donijela Caru koji ga je oblio gorkim suzama. Ja sam odbila dotaknuti to ledeno tijelo.

Sedam dana, skvrčena u sobi zabrtvljenih zaslona, nisam otvarala oči. Sedam dana povraćala sam svu hranu jer mi se činila otrovana. Čula sam dječje krikove i obuzimale su me navale zabrinutosti. Zazivala sam Rubin: "Zašto Princeza neprestano plače? Moramo promijeniti dovilju!"

Prema mome neobičnom ponašanju Rubin i Smaragd su zaključile da sam začarana.

Predložile su da se u tajnosti dovede jedan istjerivač demona, ali Majka je odbila taj običaj zabranjen u Palači i zapovjedila da se u moju sobu postavi jedan Buddhin kip. Njezina molitva, jednolična psalmodija, ispunjavala je moje srce zaslijepljeno očajem. Moje tijelo, lišeno hrane, postajalo je sve laganije i jednoga jutra je uzletjelo. Kliznula sam u duboku noć bez mjeseca i zvijezdi. Uzalud sam tražila neki tračak svjetlosti, a zatim sam shvatila da sam oglušila i oslijepjela. Umrla sam! Mrtva? Ne, moram živjeti da bih se osvetila. Još nisam pobijedena! I u tom trenutku na nebu se pojaviše lica Oca i Vječnoga Praoca. Njihove su se crte stopile u veličanstven mjesec koji je progovorio:

- Svjetlosti, Predivna Supruga i Carica su prijavljene. Dovele su u Gineceju čarobnjake želeći tvoju smrt. Spalio sam predmete koji bacaju čini, a te dvije luđakinje su zatvorene. Sada je tvoja nesreća završena, možeš mirno spavati.

Otvorila sam oči i prepoznala Malenog Fazana. Ispružen kraj mene na postelji, rukom je podbočio glavu i zaljubljen me promatrao. Okrenula sam glavu. Majka je nestala. Usred moje sobe, u svjetlosti stotina svijeća, sjao je kip zlatnoga Buddhe.

Uzeo me u naručje i upitao želim li juhe. Tada sam se sjetila da mi je kći mrtva. Prvi put od njezine smrti navrle su mi suze.

Jedna služavka donijela je pladanj. Maleni Fazan rupčićem mi je obrisao oči. Uzeo je pliticu i hranio me žlicom.

- Svjetlosti, kad sam te upoznao, bila si visoka jedva kao i ja i jahala si na predivnom konju. Toga mi se dana, kad si me došla pozdraviti, učinilo da si čitava ušla u moje tijelo i u sebi sam pomislio: "Volio bih oženiti takvu ženu".

Dugo je šutio, a onda progovorio uzdahnuvši:

- ... Zatim sam postao muškarcem. Žene su mi otkrile svoje tajne. Poželio sam istražiti svijet strasti, čulnih igara i slatke tragedije, pa sam postao žrtvom zavodjenja. Djevojke su se natjecale kako bi mi se svidjele, a ja sam zauzvrat morao zadovoljiti njihove seksualne prohtjeve i sentimentalne hireve. Želio sam spoznati taj drhtaj, to razdiranje koje zovu ljubavlju, no iskusio sam samo proračunate zagrljaje: jedna je htjela da joj nekog rođaka imenujem u vladi, druga je htjela zlatni nakit, treća pak veću palaču ili nove haljine. Tako sam otvorio vrata riznice i rasipao. Naučio sam lagati da bih utješio, obećavati da bih se izvukao. Nizao sam ljubavnosti i zakletve jer sam kukavica. Zasićen milovanjima osjetio sam gađenje, ali strah od samoće bio je tako jak!

Kad si se vratila iz samostana, primijetio sam da si se promijenila. Postala si snažnija, odlučnija. Uz tebe sam se osjećao slobodnim, opuštenim, izbavljenim. Bio sam tako sretan što mogu ponovno računati na tvoju snagu! Ipak, čak i u tim trenucima sreće, još nisam znao što je ljubav. Ti si bila tek zdravo disanje, blagotvorna ovisnost, navika koja mi je olakšavala život...

Kad sam te jučer došao posjetiti, lice ti je bilo blijedo. Kosa te ja prekrila nalik crnom mrtvačkom pokrovu. Misleći da si mrtva, u očaju sam povikao. U tom sam trenu shvatio da postojiš samo ti, da na ovom svijetu postojimo samo nas dvoje i da je sve ostalo samo obmana, privid, besmislen san. Posve me preplavila neka toplina. Ponesen nekim tako posebnim zanosom, shvatio sam da sam spreman umrijeti za tebe. Tjeskoba i bezimene brige koje me od djetinjstva progone iznenada su nestale. Svjetlosti, napokon sam upoznao ljubav!

Svjetlosti, želim ti dokazati da te volim, želim te zaštititi od klevete, otrova i crne magije. Želim te obasuti počastima koje zaslužuješ. Svijet će se prostrti pred nogama žene zbog koje sam upoznao milost. Carica će biti opozvana. Ti ćeš je zamijeniti. Zajedno ćemo vladati zemljom tisuću godina, deset tisuća godina, dok se nebo ne sruši.

Navriješe mi suze. Zaslužujem li ja takvo priznanje? Vladar me odabrao među tisućama žena svoje gineceje. Nudi mi vrhovni naslov, zalog bezuvjetne ljubavi. Što mu mogu dati zauzvrat? Već sam njegova robinja, već sam mu darovala svoje tijelo i svoju dušu. On je jedini muškarac kojega sam upoznala. Jesam li ga voljela potpuno i iskreno poput psa predanog svome gospodararu, poput novorođenčeta koje se grčevito hvata dojke koja ga hrani? Maleni Fazan je moja sudbina, a ja sam njegova svjetlost. Oslobodio me zatočeništva u kojemu su žene osuđene na sporo umiranje, a ja sam ga izbavila od hladnoće Zabranjena grada. Mi smo djeca vezana samilošću i buntom.

Imaju li Car i njegova konkubina pravo upoznati ljubav, tu bezbrižnost, tu lakoću, tu drskost?

Nova trudnoća bila je znak koji su bogovi poslali da bi potvrdili moju zakonitost. Ispostavilo se da je opozivanje carice, koju svijet štuje kao Gospodaricu, državno pitanje, a zakon predaka tražio je pristanak dužnosnika Vijeća Visokih Ministara.

Sučeljavanje s tim moćnim velikašima bit će gorko i opasno, ali sam odlučila svladati tu posljednju prepreku da bih zagrlila slobodu i pridružila se Malenom Fazanu na vrhu svijeta.

Vladar je poslušao moj savjet i najprije ujaku carice Wang oduzeo naslov Visokoga Ministra.

Moje ime Wu bilo je pučko ime, a moje pučko podrijetlo zapreka u tom Zabranjenom gradu gdje se muškarci i žene natječu u plemenitosti krvi. Odlučila sam pozvati se na slavu moga oca kako bih udvostručila svoj utjecaj. Tako je Car za jednoga putovanja u pokrajinu Bing posvetio jednu komemorativnu svečanost veteranima dinastije. Od trinaestorice istaknutih pokojnika koji su primili vladareve počasti, Otac je promaknut posmrtnim naslovom Velikog Upravitelja Binga prvoga carskog reda.

Kineska je Carica trebala biti savršena Gospodarica Palače i uzor vrline za sve kineske žene. Radila sam na knjizi naslovljenoj Upozorenje iz Unutrašnjosti u kojoj sam razotkrivala raskoš i besposlenost Dvorskih dama i hvalila rad i štedljivost.

Rođenje drugoga princa bilo je razlogom da se uspnem u carskoj hijerarhiji. Budući da su četiri pečata Supruga prvoga reda već bila dodijeljena, predložila sam da se ustanovi peti pečat i naslov Prosvijetljena Supruga. Čim je vladar prilikom audijencije spomenuo tu ideju, Wu Ji, koji je već bio jako zabrinut mojim usponom, zaprijetio je skandalom. Njegovi pristaše podržali su njegovo mišljenje, i ustvrdili da se ustanove predaka ne smiju mijenjati, da bi svaka promjena ponizila Unutrašnji dvor i poljuljala Carstvo. Njihovo je zgražanje doprlo i do mene, pa sam savjetovala Malenome Fazanu da sačuva naše snage i odustane od te zamisli. To je zatražio sam Wu Ji: Od Ugladene Supruge odmah ću postati Carica.

Šeste godine Vječne Raskoši Dvorom je vladala napetost. Već su svi državni dužnosnici saznali za Carevu nepokolebljivu odluku da opozove Caricu Wang u moju korist. U Vijeću Visokih Ministara svi članovi osim Velikog Generala Li Jija složno su podržavali Wu Jija nezadovoljnog nećakom koji više ne sluša njegove preporuke. Da bih postigla njihovo pomirenje, potaknula sam Malenog Fazana da posjeti ujaka. Dogovorili smo se da ćemo mu doći pred vrata, a pratit će nas deset kola prepunih brokatnih bala i zlatnog posuđa. Za vrijeme gozbe vladar je trojici sinova Wu Jija obećao počasna odlikovanja, a zatim se sramežljivo dotaknuo osjetljivog pitanja. Veliki Komornik odlučno je uništio moje iluzije, a da me pritom nijednom nije pogledao. Grijeh je usprotiviti se očevoj želji, strogo je ustvrdio. Nije moguće otjerati caricu koju je odabrao pokojni vladar.

Maleni Fazan uopće nije bio vješt govornik. Zahvalnost koju je osjećao prema Wu Jiju, jer ga je ovaj imenovao nasljednikom, priječila mu je da povisi ton i usprotivi se tom karizmatičnom ujaku. Kad se vratio u Gineceju, u mome je naručju briznuo u očajan plač. Zapeklo me nanaseno poniženje. Shvatila sam da, zahvaljujući naslovu komornika što mu ga je dodijelio prethodni vladar, Wu Ji brani caricu nerotkinju kako bi što bolje očuvao svoju namjesničku moć. Opozivanje carice ne bi bio samo prekršaj prema volji Vječnoga Praoca, već bi to uvelo pomutnju u drevni poredak nakon koje bi Maleni Fazan preuzeo vodstvo Carstvom.

Političko razmišljanje prednjačilo je pred ljubavlju. Da bi pobijedili osjećaji, morala sam zanemariti obzir i razvijati strategije kao u pravoj bitki.

Dvor je već dugo vremena trpio sektašku prirodu Wu Jija. Mnogi su nadareni državni dužnosnici onemogućeni u poslovnom usponu zbog neslaganja u mišljenju ili zbog skromnosti podrijetla. Povjerenje prethodnog cara i vladara-nasljednika koje je Veliki Komornik uživao učinilo ga je umišljenim i okrutnim. Naredio je brojne krvave čistke i postao čovjek kojega su mrzili i kojega su se bojali. Zakleti neprijatelji Wu Jija odmah su uočili neslaganje između vladara i ministra kao priliku za osvetu. Državni pak dužnosnici pučkog podrijetla i niskog carskog položaja u meni su vidjeli nadu u vlastiti uspjeh.

Tako se prvi među njima, neki neugledni dužnosnik Li Yi Fu, usudio prekinuti šutnju koju je Wu Ji nametnuo na Dvoru i javno zatražiti opozivanje Carice zbog neplodnosti. Nakon audijencije, Car i ja primili smo ga u Unutrašnjoj palači. Njegova je hrabrost nagrađena litrom rijetkih bisera. Nedugo zatim promaknut je u naslov zamjenika komornika. Od toga su trenutka svakoga jutra po dvojica dužnosnika odlučila slijediti njegov primjer i upozoriti vladu koliko su ogorčeni. Budući da sam primijetila da javno mnijenje naginje na moju stranu, potaknula sam Malenog Fazana da svoju odluku nametne i Vijeću Visokih Ministara.

Toga dana, nakon jutarnjeg pozdrava, vladar je pozvao Visoke Ministre u svoju Unutrašnju Palaču. Skrivena iza zaslona od koprene, čula sam kako Maleni Fazan zamuckuje riječi koje sam mu sama izdiktirala:

- Najveći zločin jedne supruge je da ne može roditi. Carica nema potomstva, a Ugladena Konkubina ima već dva sina. Htio bih je proglasiti caricom. Što vi mislite?

U to se podiže zvučni glas Chu Sui Lianga, vjernog pristalice Wujija:

- Carica potječe od slavnog klana. Za prethodne vladavine služila je prošloga cara, a da nikad nije počinila nikakvu pogrešku. Prije nego što će napustiti ovaj svijet, Njegovo Veličanstvo je uzelo vašeg slugu za ruku i reklo mu: "Povjeravam ti moga sina i snahu." Još i danas taj glas odzvanja u mojim ušima. Carica je još mlada. Jednoga će dana sigurno moći imati djecu. Zločin koji joj pripisujete nema nikakve osnove. Vaš vas se sluga ne usuđuje poslušati i tako izdati volju Vječnoga Praoca.

Iznerviran, vladar podiže glas:

- Carica je počinila nevjerojatna zlodjela. Kineski narod ne može obožavati ženu koja je iznevjerila svoje moralne dužnosti i zagrezla u iskvarenost. Ugladena Konkubina blista svojom vrlinom, bit će savršen primjer kineskim ženama.

Chu Sui Liang odgovori:

- Optužbe koje terete Caricu nisu zasnovane ni na kakvim dokazima. Neki liječnici smatraju da je gušenje carskoga djeteta nastupilo zbog plina od ugljena u njegovoj pregrijanoj sobi.

Drugi tvrde da je Princeza otrovana da bi se ubojstvo pripisalo vladarki koja je na nesreću baš onuda prolazila. Što se tiče zločina bavljenja crnom magijom, bojim se da se radi o uroti koja se kuje protiv nje i da će vladarka drugi put upasti u zamku. Srce ambicioznih žena je nedokučivo. Ako Vaše Veličanstvo želi po svaku cijenu imenovati novu vladarku, preklinjem vas da odaberete nekoga iz plemenitih obitelji Carstva. Zašto baš ta dama Wu? Ugladana Konkubina služila je prethodnome caru, to zna čitav svijet i Vaše Veličanstvo to ne može zanijekati. Što će se pripovijedati o tom incestuoznom slučaju nakon vaših deset tisuća godina vladavine? Vaše Veličanstvo slijedi put svjetlosti, zašto se želi okaljati? Dekadencija će početi ono- ga dana kad Ugladana Konkubina stupi na prijestolje. Nema sumnje da vaš sluga zaslužuje deset tisuća kazni zato što se protivi vašoj želji, ali ću radije izabrati smrt nego iznevjeriti dužnost koju mi je dodijelio prethodni car!

Prema riječima Chun Sui Lianga, ubila sam vlastitu kćer da bih stekla počasti carice. Nisam više mogla šutjeti i pobješnjela sam:

- Zatucite tu prostu životinju koja se usuđuje sipati takve klevete pred vladarem!

Wu Ji odgovori hladnim glasom:

- Sui Lang od predhodnoga je cara primio sljedeći nalog: "Svi će njegovi grijesi biti oprošteni." Nitko mu ne smije nauditi.

Izenada se Chu Sui Liang požuri prema podnožju podija na kojemu je sjedio Maleni Fazan i udari glavom o jednu stubu. Lubanja mu se otvori. Krv mu poteče niz lice.

- Veličanstvo, ako me ne želite poslušati, vaš sluga će radije umrijeti - povika. Carev bijes plane:

- Van! Izbacite tog drznika iz moje palače! Van, svi van, pustite me na miru.

No Visoki su Ministri odlučili boriti se do kraja. Iste večeri Han Yuan vladaru je poslao sljedeće pismo: "...Vaš je sluga čuo da, ako kralj imenuje svoju kraljicu, to čini kako bi zajedno predstavljali Nebo i Zemlju. Njihove vrline koje se upotpunjuju, poput Sunca i Mjeseca, moraju osvijetliti četiri oceana; ako Sunce i Mjesec prekrije pomrčina, svijetom vlada tama. Kakav suprug, takva supruga - čak i puk znade odabrati sebi sličnog. Može li Sin Neba postupiti protiv svoje prirode? Carica je majka deset tisuća kraljevstava, ona pronosi dobro ili zlo. Zato je Žutome Caru pomagala Mo Mu nelijepa lica, a kralj od Yina izgubio se zbog prekrasne dame Da Ji. Što se tiče velike dinastije Zhou, uništila ju je gospođica Bao Si, ta očaravajuća ljepotica. Nadam se da će Vaše Veličanstvo znati odabrati kako ne bi u vječnost ušlo kao kakvo ruglo..."

Lai Ji je pisao: "Vaš sluga pročitao je da kralj odabire suprugu koja će odavati počast hramu Predaka, bdjeti nad ovim svijetom pod Nebom, utjeloviti telursku snagu i služiti kao primjer carskim princezama. Iz tih se razloga supruga bira iz neke istaknute obitelji. Mirna, prepuna vrlina, ponizna i nesebična, ona mora zadobiti divljenje četiriju mora i ispuniti volju bogova. Zato je Car Književnosti zasnovao dinastiju Zhou, ali ju je pučanka Bao Si uništila jednim osmijehom. Car Pobožnosti iz dinastije Han oženio se robinjom, vitkom plesačicom Lastavicom, nije imao više potomaka i njegovo je carstvo propalo. Pogledajte tragediju tih dviju dinastija i promislite o našoj!

Iza svih tih kleveta nesumnjivo se nalazio Wu Ji. Kako su si on i njegovi sudruzi, uprljani krvlju svojih političkih neprijatelja, mogli dopustiti da se rugaju mome imenu, i to meni koja nisam trovala, ni proklinjala, ni naredila ubojstva? Dobro su poznavali moje lice i znali da sam daleko od pogubne ljepotice. Zar nisu mogli naslutiti da me uz Malenog Fazana veže nešto mnogo dublje od požude i da nam je suđeno da budemo zauvijek sjedinjeni? Kako su se usudili izjaviti da su u meni otkrili zlokobne sile samo zato jer sam pučkog podrijetla!

Kad su me nazvali urotnicom koja može uništiti dinastiju, pokazali su da se boje: uz moju pomoć, vladar će preuzeti moć koju su mu oni davno preoteli. Ja, konkubina i zatočnica Carskoga grada, posjedujem dovoljno snage da se suprotstavim svakom muškarcu!

Povrijedila me nakazna slika koju su ministri prikazali o meni, ali me osnažio njihov otpor. Prihvatila sam okrutnost koju su mi pripisali, lišila Chu Sui Lianga njegove dužnosti zbog uvrede veličanstva i prognala ga iz Prijestolnice. Veliki General Li Ji osigurao mi je vojnu potporu. Wu Ji je nemoćno gledao kako njegovi neprijatelji slušaju sve Careve naredbe, a dužnosnici pučkog podrijetla dobivaju naslove ministara. Iako još uvijek u Gineceji, od Malenoga Fazana dobila sam dopuštenje da se dopisujem s našim pristalicama na Vanjske dvoru. Tako je po mome nalogu Veliki General Li Ji izjavio da se vlada ne smije miješati u privatne vladareve poslove, a ministar Obreda Xu Jing Zong se požalio:

"Kada se seljak obogati nakon dobre sjetve, poželi uzeti ljepšu ženu. Zar princ koji stupi na carsko prijestolje ne bi trebao odabrati vrsniju suprugu? Sin Neba gospodar je četiriju mora, zašto on ne bi imao pravo imenovati svoju caricu? To se nikoga ne tiče. Prestanite nas zamarati!"

U Veliki Sekretarijat položena je molba, koja je zatim upućena Caru: sto dužnosnika tražilo je da se Carica opozove. Vijeće Visokih Ministara tako je bilo prisiljeno prihvatiti carski nalog:

"Carica Wang i Predivna Supruga Xiao lišene su svih počasti i svedene na položaj pučanki jer su počinile ubojstvo. Njihove majke i braća bit će prognani južno od Granične Gore."

Šest dana kasnije, prema drevnom obredu, Dvor je zatražio novu Gospodaricu. Car je zapovjedio da se objavi edikt koji sam sama sastavila: "Dama Wu potječe od drevnog i slavnog plemena. Unutrašnji dvor odabrao ju je jer cijeni njezinu inteligenciju i vrlinu. Svojim je pribivanjem obasjala vrt orhideja i donijela blagost i dobrotu ženama Gineceje. Nekada sam ispunjavao sinovsku dužnost prema Caru Ocu koji mi je omogućio tu povlasticu da dokraja ostanem uz njega. Kad je uvidio da ga njegovim tako predano da zanemarujem san i da me čak ni ljepotice oko mene ne mogu odvratiti od moje dužnosti, Car je odlučio da moje napore nagradi damom Wu kao što je Car Blagovijesti dinastije Han u davna vremena svoga nasljednika nagradio konkubinom Zheng Jiun. U skladu sa željom prethodnoga vladara, odlučio sam je imenovati Caricom..."

Prvoga dana jedanaeste mjesečeve mijene te šeste godine Vječne Raskoši, primila sam iz ruku Velikoga Generala, imenovanog Carskim poslanikom, zlatni pečat i pločicu Carice odjevena u široku tamnu tuniku boje tinte na kojoj su bili oslikani obožavani fazani, simbol moći i plodnosti, i s ukrasima od zada pričvršćenima zlatnim kopčama za moj kožnati pojas. Kako bih to imenovanje prikazala kao svečanost pobjede, nisam se zadovoljila tek protokolom propisanim obredom po kojem se svečanost čestitanja odvija u privatnosti Gineceje. Na moj prijedlog Car je pozvao kraljeve i prinčeve, ministre i generale, državne upravitelje i strane izaslanike i okupio deset tisuća podanika pred vratima Unutrašnje palače.

Na mojoj punđi u obliku pijetla visokoj dva lakta, koju su satima izrađivale carske češljarike, bilo je zabodeno dvanaest zlatnih grana prekrivenih biserjem i dijamantima, dvanaest izrezbarenih cvjetnih stabljika i dva feniksa raširenih krila. Glava mi je pritiskala ramena poput kakve palače, planine ili zvijezde.

Dok sam se uspinjala stubama koje su vodile prema vrhu vrata Mirne Odanosti, gledala sam kako mi se približava plavo, netaknuto nebo. Kako sam se uspinjala, nestajala je glazba koju je sviralo tri tisuće glazbenika i gubili se uzvici dužnosnika koji su požurili na svečanost iz svih dijelova Carstva. Iznenada sam ušla u tišinu nepreglednosti. Ondje gore vjetar više nije šumio, a vječnost je širila krila poput goleme ptice. Sunce je širilo snažnu toplinu i ponosnu svjetlost. Uz Malenog Fazana, promatrala sam kako se zemlja ukazuje poput kakve slike: polja, rijeke, planine, milijuni kineskih duša bacili su se ničice pred moje noge tražeći zaštitu.

Bilo mi je trideset godina i započinjao je moj drugi život. Više nisam osjećala ni strah ni zabrinutost. Sa sljemena vrata Mirne Odanosti ukazao mi se novi put koji me pozivao da se uspnem do visina nepoznatih ljudima. Maleni Fazan i ja zajedno ćemo izgraditi najveću dinastiju svih vremena, stvorit ćemo najljepšu civilizaciju.

Toga sam dana shvatila da ću naići na drukčije poteškoće, da će samoća biti moja vjerna družica, da će ovaj život biti slijed smrti i preporoda, da će se najveća sreća roditi iz patnje i očaja. To nemirno i obično dijete, ta nelijepa djevojka, ta pučanka koja je dva puta bila svećenica, pokazala se zapravo kao Kći Neba.

S Novom je godinom započeo novi kozmički ciklus. Neka noćne more iz prošlosti zauvijek nestanu! Neka Carstvo doživi mir i napredak! U uvjerenju da riječi posjeduju moć blagoslova, savjetovala sam Malenome Fazanu da otpočne novu eru i nazove ju Blistavim Procvatom.

Bilje je bujalo iz dubina zemlje. Zov proljeća probudio je rijeke. Zelene koprene prekrile su drveće. Pod pritiskom ministara, Vjernosti je oduzet naslov nasljednika, a Sjaj je imenovan Vrhovnim Sinom. Oslobodila sam zatočenice Ledene palače i ondje zatvorila Caricu i Predivnu Suprugu koje su izgubile svoje naslove.

S razlogom sam bila sumnjičava prema ćudljivom srcu moga supruga. Moji su ljudi otkrili stihove koje mu je napisala Predivna Supruga služeći se vlastitom krvlju umjesto tinte i komadićem svoje haljine umjesto papira. Od vladara sam zatražila objašnjenje:

- Čula sam da ste posjetili dvije pučanke u njihovim ćelijama. Dirnule su vas njihove suze i laži, pa ste im obećali milost. Zar ste zaboravili njihove mračne urote koje su narušavale mir u Palači? Zar želite da mi otmu moj carski pečat i da ponovno budem njihova zatočenica? Vaša je samilost opasna. Dovodite Carstvo u opasnost!

Maleni Fazan nikada nije upoznao moj bijes, pa je ostao preneražen poput kakva djeteta pred majčinim bijesom.

Oduvijek sam prezirala ljubomorne scene. No primijetila sam da, ako pribjegnem lukavstvu koje žene primjenjuju od postanka svijeta i podignem glas, glumim povrijeđenu ženu i zlu maćehu, mogu postići veći učinak nego razumnim riječima. Prestravljen mojim kricima i očima iz kojih je sukljao bijes, da bi opravdao svoju slabost, objasnio mi je da su ga te dvije žene začarale.

Pretvarala sam se da mu vjerujem:

- Obje Pučanke dobro poznaju crnu magiju Uopće me ne čudi da iz njihovih samica bacaju na vas zle čini. Znam samo jedan način da vas oslobodim. Prema Unutrašnjem zakonu, sve zločinke koje pokušavaju začarati vladara umjesto da se pokaju, osuđene su na stotinu udaraca batinom.

Istog sam trena sastavila nalog za izvršenje kazne i zapečatila ga žigom Gospodarice palače. Zbunjen i zanijemio, Maleni Fazan me pustio da djelujem i nije imao hrabrosti da se umiješa. Kako bih bila sigurna da će kazna biti strogo primijenjena, poslala sam Rubin i Smaragd da nadgledaju izvršenje. Ubrzo zatim su me izvijestile da je Wang, svrgnuta vladarica, tri puta pala ničice u smjeru Dvora sredine i poželjela dug život Caru i blagostanje Carici, a zatim je pretvorena u mesnu kašu.

Svrgnuta Predivna Supruga zaklela se da će se u idućem životu utjeloviti u mačku, a ja u štakora, da će piti moju krv i razderati me u tisuću komada. No njezin je glas odmah ugušen. Daske od crnog lakiranog drveta oderale su joj kožu i prebile kosti. Njezina se krv pomiješala s mesom i izmetom, i nakon dvadesetog udarca ispustila je dušu.

Zapovjedila sam da se oba tijela bace u kavez za leoparda. Zabranila sam objema obiteljima zločinki da nose imena Wang i Xiao. Odsada će im ime biti Piton i Mačka Huant.

U Zabranjenom gradu, ja sam nemirno spavala. Moje su mi se suparnice ukazivale u snu, raskuštrane i tijela oblivenih krvlju. Proganjala me osveta njihovih pristalica. No odlučila sam pričekati s represalijama. Da pokažem otvorenost nazora, zatražila sam promaknuće Hana Yuana i Lai Jija, koji su se usudili pisati vladaru, i nahvalila njihov osjećaj odgovornosti i odvažnost njihove iskrenosti. Posramljeni i prestrašeni, odbili su naslove koje im je Car ponudio i napustili su Dvor.

Chu Sui Liang i stric svrgnute carice Liu Shi primili su naredbu da prihvate progonstvo na kraj svijeta; četiri sam godine čekala da skupim sve dokaze. Wu Ji osuđen je četvrte godine Blistavoga Procvata. Carski su suci optužnicom na tri svitka papira dokazali da je Veliki Komornik odgovoran za smrt moje kćeri: ondašnjoj je vladarki po Liu Shiju poslao bočicu otrova.

Potresen tim otkrićem, Maleni je Fazan zaplakao. Zatim se izbezumio od bijesa i prognao ga iz Prijestolnice. Na putu je Veliki Komornik dobio nalog da se ubije. Objesio se u nekoj krčmi. Smrt Wu Jija, ministra Dviju vladavina i brata prethodne carice, te vladarevog ujaka, potresla je Carstvo. Taj čovjek, koga su se bojali i kojega su obožavali kao kakvo polubožanstvo, bio je krhak poput kakva zemljanog kipa. Njegovim uništenjem dala sam primjer onima koji bi se usudili nautiti mi.

Iako su se povukli, Han Yuan i Lai Ji nisu izbjegli smrtnu kaznu. Kako je Chu Sui Liang već bio mrtav, stric Svrgnute pozvan je iz progonstva i u Dugotrajnom Miru odrubljena mu je glava. Dvor je zaplijenio dobra i zemlje što su ti plemeniti klanovi gomilali tijekom više dinastija. To sam golemo bogatstvo zatim podijelila ministrima pučkoga podrijetla koji će me podržati.

Otac je u grobu primio posmrtni naslov Gospodara kraljevine Zhou. Njegova pogrebna pločica odsada će stajati u hramu Cara Vječnoga Praoca, a Dvor će mu prinositi svakodnevnu žrtvu. Jedan vladarev nalog promaknuo je Majku na položaj

Dame kraljevine Dai, a Veliku Sestru na položaj Dame kraljevine Wei.

U tom svijetu pod Nebom svi su znali za slavu obitelji Wu. Braća i rođaci požurili su se na Dvor da mi uruče svoje preponizne čestitke. Muškarci iz klana su ostarjeli. Puzali su pred vladarem i bacali mi se pred noge, nadajući se da će iz mene izmamiti obećanja o važnim državnim položajima. U ljetopisima dinastija brojne su carice ljudima iz svoga klana povjerile upravljanje vojskom ili ključne dužnosti u vladi.

Ta izvanjska rodbinska veza uvedena na Dvor služila bi kao obrana vladarskog autoriteta protiv prinčevske ambicije ili ministarske moći. Moja braća i rođaci nisu imali niti dovoljno političke vizije niti kulture da bi mogli obnašati kakvu administrativnu odgovornost. Nisam mogla zaboraviti bijedu u kojoj smo zbog njih živjele. Besramni i bez imalo velikodušnosti, ne bi mogli postati uzornim državnim ljudima. Maleni je Fazan bio spreman primiti ih na dvor zbog moga utjecaja i njegova carskog dostojanstva; nije nipošto bilo prikladno da bliski rođaci jedne carice ostanu bijedni uredski zaposlenici. No ja se nisam mogla odlučiti da u vladu uključim ta prosta bića samo zato što su imali sreće da su rođeni kao moja braća i rođaci. Ako budu promaknuti bez zasluga i napora, hoće li mi ti ljudi biti bezuvjetno odani, hoće li mi iskazati potpunu poslušnost? Nakon što sam dobro odvagala za i protiv, odlučila sam ljude iz klana izdignuti na jedan simboličan položaj u hijerarhiji i dala sam im skromne dužnosti koje će im omogućiti da sudjeluju u jutarnjem pozdravu.

Nekoliko mjeseci kasnije, za Mjesečeve svečanosti, Majka je kod sebe okupila članove obitelji i upitala ih:

- Sjećate li se još kako je bilo jučer? Što mislite o obilju i časti koje uživamo danas?

Rođak Wei Liang, razočaran što nije dobio značajnije promaknuće, odvratila s gorčinom:

- Kao potomci zaslužnih ratnika dinastije, mi smo se popeli na ljestvici administracije zahvaljujući vlastitim naporima.

Iako nipošto ne težimo visokim položajima u hijerarhiji, prisiljeni smo prihvatiti nove dužnosti da udovoljimo Carici. Ta posebna usluga muči našu savjest. Gospođo, to doista baš i nije slavno!

Kad mi je Majka prepričala taj razgovor, razbjesnila me sadašnja nezahvalnost i prošla okrutnost. Istoga sam trena sastavila pismo Caru. U tom dugom izlaganju isteklom iz razjarena pera, upozoravala sam na povlastice vanjske rodbine i navodila brojne povijesne primjere u kojima su ti nedostojnici, obasuti blagodatima, ugrozili vrhovnu vlast. Kako bih već u začetku spriječila takvo zlo, predložila sam da se moja rodbina udalji s Dvora i da ih se pošalje u udaljene krajeve. Ministri su moj zahtjev oduševljeno podržali. Moja je odlučnost rastjerala njihovu bojazan da će se moja obitelj umiješati u politiku. Tako, tek što su se smjestili, ljudi iz klana već su otjerani s Dvora poput kakvih zločinaca.

Ubrzo su mi uputili pisma u kojima me mole za milost, a na sve te zamolbe ja sam odgovorila pišući Upozorenje vanjskoj rodbini.

Moja su braća umrla na dužnosti. Njihova su se tijela pridružila groblju Predaka. Tako sam zauvijek zakopala sjenu svoje slave.

Šest

U snove mi se neprestano vraćao isti prizor: omotana u grimiznu svilu, lica brižljivo depilirana i našminkana, Velika Sestra izlazi iz svoje sobe blistajući poput kakve božice. Posežem za njezinom rukom, kad me neki strani ljudi odgurnu. Moji panični krici stapaju se sa zaglušujućom glazbom. Opkoljena razdraganom gomilom, ona zauvijek odlazi.

Čistoća je s četrnaest godina postala snaha klana He Lan i supruga izduženog, mršavog petnaestogodišnjeg dječaka. Mladoženja je ubrzo zatim započeo karijeru u državnoj upravi. Godine su prolazile, no on se nije uspinjao u carskoj hijerarhiji, ali je postao profinjen učenjak koji je mogao voditi razgovor o Velikim Klasicima i na svilenom papiru iscrtavati lijepe slike. Pout većine mladih plemića, po izlasku iz ureda nije se vraćao kući. Sinovi velikaša u gradu su na smjenu priređivali gozbe u Kući Cvijeća i k stolu pozivali najslavnije kurtizane. Dok su se tako izmjenjivali pogledi, rađale su se tajne ljubavi. Jedna mlada pjesnikinja otkrila mu je zapanjujuće tjelesne užitke. No odbijala je postati njegovom konkubinom, robinjom njegove gineceje. Da bi je pridobio, revno je pohodio njezin paviljon i rasipao bogatstvo. Dragulji bi kupili jedan osmijeh, ali ne i vjernost. I drugi su muškarci navraćali u kurtizanine odaje.

Siromašni učenjaci poklanjali bi po smotak svile i zauzvrat dobivali šalicu čaja. Bogati trgovci zaslužili bi svojim zlatom kakav mirisni poljubac. Kad je umrla u dobi od dvadeset pet godina obješena o jednu gredu, čitav je grad bio potresen, no nitko nije znao zbog koje se neuzvrćene ljubavi ubila. Bez nje je život izgubio draži. Suprug Velike Sestre podlegnuo je ljubavnoj boli, toj neizlječivoj bolesti. Umro je šest mjeseci kasnije.

Velika Sestra, majka dvoje djece, ostala je udovica s dvadeset pet godina. Spremila je svoje raznobojne haljine i omotala se u tamne tunike. Više nije izlazila iz svojih odaja, a dane je provodila čitajući ili u molitvi. Smatrala je da je njezin život završen i u budizmu tražila spas za budući život.

U sjećanju sam čuvala sliku lijepe djevojke čije je dopadljivo prenemaganje zavodilo svakoga tko bi je upoznao. Kad se Čistoća pojavila na ulazu u Palaču, ugledala sam strogu i hladnu ženu iz provincijskoga plemstva. Prekrivena brojnim slojevima ljubičasto-plavo-crnih tunika, izgledala je poput kakva zloslutnog gavrana. Prisilila sam je da svuče te zlokobne halje i da se preodjene u haljine od svile i muslina. Promatrala sam je dok se presvlačila. Kako sam se samo iznenadila kad nisam više naišla na štakaste noge, mršave ruke i upali trbuh sestre koju bih promatrala dok se kupa! Njezina je samostanska halja skrivala plodne grudi i raskošne bokove: prava bjelokosna skulptura! Služavke su najavile vladarev dolazak. Velika Sestra je htjela pobjeći, ali sam je uhvatila za ruku. Uporno je htjela ponovno odjenuti svoje turobne tunike, a zatim se, dršćući od srama, bacila na tlo. Maleni je Fazan promotri. Njegov iskusni pogled proniknuo je pojavnost. Neobičnost udovice svidjela se vladaru sitom ljupkosti dvorskih dama. Potaknula sam ga da je zavede.

Pomoću njega sam htjela prodrijeti u nutrinu te ujedno bliske i daleke žene.

Sjedninjenje Malenoga Fazana i Čistoće dogodilo se u jednom paviljonu koji sam sama pripremila za tu svrhu. Te je noći moja duša, u kojoj je ključala znatiželja, pratila moga supruga u otkrivanju jednoga svetog kraljevstva. Dok je u dobi od trideset jedne godine većina žena na zalasku, Velika se Sestra pomladila. Svilene haljine i tunike od muslinskoga krepa otkrivale su ponosne i sretne grudi. S njezina je lica spao sivi veo tuge i sada je ono sjalo tisućama čeznutljivih izraza i nesvjesno odražavalo zadovoljenu požudu. Nikada prije nije bila voljena, a sada je otkrivala milovanja puna obožavanja. Brana njezina djevičanstva je srušena i ona se prepustila zanosu raspaljenih čula.

Promatrala sam sestrinu razdraganost poput umjetnika koji promatra svoje remek-djelo. Poklonila sam joj dio svoje palače. Oko njezina paviljona razbuktale su se azaleje i kamelije, a naranče i jasmin širili su istančan miris. Car je prestao trčati za ljepoticama iz svoje gineceje i svoje noći naizmjenice je provodio u našim posteljama.

Planina Zhong Nan toga je ljeta bila vlažna i pastelna. U krošnjama su cvrčali cvrčci. Svileni vjetrić nježno je milovao ramena. Naš je trojni sporazum bio poziv u pustolovinu prema krajnjim vrhuncima želje. Dok su tako jedne večeri s one strane vrata glazbenici pjevali drevne pjesme, Maleni je Fazan, hineći pijanstvo, gurnuo Veliku Sestru i mene na svoj ležaj opšiven listićima od žada.

Nisam imala vremena ni promisliti, a već su moji prsti dodirnuli nježnu kožu, a moje se usne priljubile uz sestrine. Činilo mi se da grlim samu sebe i da ljubim svoje vlastite goruće usne. Kretnje su mi bile oprezne jer sam se bojala da ću joj nanijeti bol. No Maleni me Fazan vodio uz njezino tijelo, tu strmu planinu. Grudi su joj nalikovale na planinske vrhunce ovjenčane vječnom maglom. Trbuh joj je bio duboko jezero u kojem se ogledalo nebesko plavetnilo. U sjećanje su mi se vraćali djelići djetinjstva. Vidjela sam Čistoću kako vuče drvenoga patka. Prisjećala se Malene Sestrice, grozničava djeteta glasnog pažnje. Obrisi Majke kao djevojke izranjao je iz tame. Kosa joj je bila počešljana u visoku punđu, ovratnik poluotvoren, kretnje dostojanstvene, a grudi zasljepljujuće bjeline. Nisam znala o čemu Velika Sestra razmišlja jer su joj kapci i dalje bili tvrdoglavo sklopljeni. Po njezinim nespretnim pokretima mogla sam naslutiti da nikada prije nije vodila ljubav sa ženom. Je li je moje iskustvo zaprepastilo?

Maleni Fazan je prodro u mene, a tijelo Velike Sestre me pritiskalo. Grčevito sam uhvatila Čistoću za ramena u želji da je povedem na svoje nebesko putovanje. Iznenada su iz uglova njezinih očiju briznula dva mlaza suza. Velika Sestra se sramila. Velika je Sestra bila samo obična, razumna žena koja je objema nogama stajala na zemlji.

Čistoća se zaljubila u moga nebeskog supruga. Za tu će nemoguću ljubav biti kažnjena.

Kad sam napuštala selo Wu, da bih utješila i ohrabrila Majku, rekla sam joj: "Moj ulazak u Palaču naša je jedina prilika. Imajte povjerenja u moju sudbinu. Ne plačite!"

Šesnaest godina razdvojenosti činilo se kao kratak trenutak, a zapravo je to bila cijela vječnost. Kad sam, ponosna što sam održala obećanje, pozvala Majku u Zabranjeni grad jer sam je htjela zadiviti pokazujući joj bogatstvo i slavu koji su je čekali, krv mi se sledila kad sam ugledala kako dolazi pogrbljena žena oslonjena na svoj štap. Bila sam zaboravila da me je Majka rodila u dobi od četrdeset šest godina i da može ostarjeti. Bacila mi se pred noge. U skladu s pravilima Dvora, uzvratila sam joj blagim kimanjem glave. Prožela me oštra bol. Sreća koju sam joj toliko željela darovati sada se činila smiješnom.

Već u djetinjstvu Majka je pokazivala sklonost prema filozofiji i prezir prema ručnim poslovima. Zanimarivala je ženske dužnosti koje su zagovarali preci i radije se prepuštala duhovnim propitivanjima. Dok su obnavljali njezine odaje, radnici su pronašli komadić papira skriven u pukotini neke grede. Na njega je zapisala načelo svoga bitka: "Nikada ne počini zlo, nego širi velikodušnost srca na zemlji na sve četiri strane." Kad je pročitao tu rečenicu, njezin je otac, slavni Visoki Ministar Yang Da, povikao: "Moja kći je budućnost naše obitelji!"

Do ulaska u Palaču, Majku sam obožavala poput kakva idola: njezina učenost ni po čemu nije zaostajala za učenosti kakva muškarca; njezine su riječi bile pune nadahnuća; njezina mirna snaga štitila me od poroka muškaraca iz klana. Kad se predstavila na Dvoru, shvatila sam da se šesnaest godina bijede na nju slilo kap po kap i da je postala pasivna, pesimistična, pomirljiva. Njezine mudre riječi, koje su mi u ušima odzvanjale poput utjehe, postale su sada samo jecanje jedne prestrašene žene.

Majka mi je u nasljeđe ostavila svoju revnost. Usisala sam njezinu srčanost. Iako je za mene priželjkivala brak s nekim državnim dužnosnikom, bila je prestravljena što priželjkujem mjesto Carice. Dala mi je savjet:

- Kad dosegne puninu, mjesec kopni; što se više penješ, pad će biti bolniji. Čovjek se mora znati zadovoljiti onim što već posjeduje! Njezine su me izreke iznervirale, pa sam joj odvratila:

- Gospođo, niste me razumjeli. Carica Wang je ocrnila svoj naslov. Za njezine je vladavine Unutrašnjom palačom zavladao kaos, a vladarev se život našao u opasnosti. Odlučila sam Njegovu Veličanstvu vratiti mir i sreću. To nije samo puka ambicija.

Nešto kasnije branila je moje suparnice:

- Ne ubijaju se žene koje više ne mogu nauditi. Buddha bi dvjema zločinkama dao priliku da se pokaju! Veličanstvo, molim vas, zatvorite ih u samostan, dajte im priliku da mole za svoj budući spas.

Odgovorim sam joj:

- Buddha živima daruje svoju bezgraničnu samilost zato jer je nepobjediv. Ja sam samo smrtnica. U ovome Zabranjenom gradu, svačiji život visi o koncu. Čak ako moje srce i osjeća samilost, razum mi je zabranjuje. Gospodo, to što tražite neostvarivo je.

Nešto kasnije Majka je saznala za vezu između vladara i Velike Sestre. Uvijeno mi je prigovorila da sam iskvarila Čistoći nu krepost. Odvratila sam joj:

- Osnovno životno svojstvo je Red. Zahvaljujući Čistoći, postigla sam isključivo pravo na carsko sjeme. Odsada se djeca više ne rađaju nigdje drugdje već samo u mojoj palači, a u Unutrašnjem gradu samo je jedna neosporiva Gospodarica. Tako sam uspjela uspostaviti dugo zanemarivanu vrlinu. Konkubine su prestale biti ljubomorne jedna na drugu, eunusi se više ne usuđuju spletkariti. Prognala sam ispraznost i uvela umjerenost. Dvorske dame slijede moj primjer, skidaju nakit i odijevaju se još samo u haljinu i hlače. Počele su proučavati Velike Klasike i baviti se sportom. Naredila sam i da se promijene njihovi naslovi. Više nisu Dragocjene Supruge, Ljupke Supruge ili Nježne Konkubine, oznake koje su od njih činile predmet seksualne požude. Postale su Čuvarice Pobožnosti, Upraviteljice Moralnosti, Službenice Mudrosti. Novcem, za koji sam ih ja potaknula da ga uštede na našim troškovima za uljepšavanje, platila sam izgradnju budističkih hramova da bi se poruka Probuđenoga proširila na sve četiri strane zemlje. Gospođo, vladareva dobrohotnost je zaslužna za sreću jedne nevoljene udovice. Iz njezina posrnuća proizašla je sreća milijuna bića. Čistoća je krepostnija nego sve svećenice!

Preneražena je Majka danonoćno molila Buddhu za oprost zbog naših incestuoznih ljubavnih zagrljaja. Čistoću nije brinuo njezin nemir. Ja sam Majku zasipala počastima i darovima i odsada se prema njoj ponašala kao prema djevojčici. U to doba ni sestra ni ja nismo mogle shvatiti zabrinutost žene koja je proživjela pad dinastije, rušenje bogatstva, preokret sudbine.

Nestalnost ovoga prolaznog svijeta za nas je još uvijek bila samo poetična sjeta i zanemariva patnja.

Već deset godina uživala sam naklonost Malenoga Fazana i trajnost te tjelesne strasti činila mi se pravim čudom. Iako sam stalno umnažala osjetilne slasti darujući mu mlade djevice koje sam dovodila u svoju postelju, znala sam da će ga ti opetovani prizori orgija zamoriti i da će jednoga dana podleći nekoj novoj sentimentalnoj priči. S trideset godina Maleni Fazan postao je spor i mlitav. Osjećala sam se odgovornom za tu apatiju koja je otkrivala dosadu u njegovu duhu. I dok sam tražila kakvu mladu ženu od povjerenja koja će moći razbuditi njegovu seksualnu energiju, izvijestili su me da je vladarevo srce ponovno u plamenu i da je osvajanje već zaključeno. Zvala se Sklad. Bila je Čistoćina kći.

Glas o njezinoj ljepoti proširio se objema prijestolnicama još dok joj je bilo samo dvanaest godina. Velike obitelji dužnosnika s Dvora mojoj su sestri poslali izaslanike vješte na jeziku. Majka se usprotivila preuranjenoj udaji. S osamdeset godina bilo joj je teško odvojiti se od unuke. Bračni pregovori bi započinjali i prekidalali se. Nijedan nije bio usitinu ozbiljan.

Sklad je odgojila baka. Ta žena u sumraku života slijepo je obožavala ovu drugu koja se rađala sa zorom. Razmaženo dijete razvilo se u mladu buntovnicu. Moguće je da su pubertetske čari djelovale na vladara. Moguće je također da je ta prerano sazrela nećakinja od djetinjstva gajila opčinjenost tim nedostižnim tetkom. Imala je moje zaobljeno i visoko čelo, odlučna, tanka usta, ponosno i oholo držanje, a nalikovala mi je, nažalost, čak i u svojoj sklonosti incestu.

Pravila sam se da ne vidim tu tajnu ljubav. No kad je Čistoća otkrila izdaju, pobješnjela je. Jednoga jutra eunusi su nahrupili u moju Palaču. Izbila je svađa između Dame kraljevine Wei i njezine mlade suparnice. "Plemenita dama pljusnula je svoju kćer, izvijestili su me. Zatražila je čvrsto uže da je njime zadavi!"

Požurila sam u sestrin paviljon. Uzvik odgojiteljice koji je najavio moj dolazak istog je trena stišao bijes dviju žena. Čistoća me dočekala ispružena ničice. Sklad je na koljenima kraj nje ostala uspravna. Na njezinu licu, napetom poput željezne maske, nije bilo ni traga suzama. Mračno je gledala u zemlju i pozdravila me grubim pokretom.

- Što to treba značiti, upitala sam ih. Obje zaslužujete dvadeset udaraca batinom za buku koju ste proširile Unutrašnjim palačama. Da se dvije žene iz mogega klana svađaju poput kakvih prostakuša, to vrijeđa moju naklonost i strpljenje! Neka odvedu Sklad, neka je zatvore, i neka deset puta prepíše Knj i g u k r e p o s n e ž e n e ! Kad su se Sklad i njezina pratnja udaljile, obratila sam se sestri:

- Zašto se uzrujavaš toliko da zaboravljaš doličnost koju duguješ svojem položaju? Prije nego napraviš takvu scenu, sjeti se podrugljivih osmijeha dama i poruge žena visokoga položaja s Vanjskoga dvora. Svi nam zavide na moći naše Kuće. Zašto im davati povoda da nas ogovaraju? Jesi li mislila na Majku? Kolika bi samo bila njezina tuga, kad bi te s osamdeset tri godine vidjela da daviš njezinu omiljenu unuku! Tvoj najviši plemeniti položaj podrazumijeva da budeš primjerom za sve žene Carstva. Je li to ispravan način ponašanja?

Posramljena, prišla mi je na koljenima, prilijepila čelo o tlo i zamolila me za oprost. Naložila sam da nam se posluži čaj. Na to je ušao eunuh meštar ceremonije čaja. Zdrobio je pločicu čaja, stavio izvorsku vodu da zakipi, isprao šalice i pustio da se zeleni prah natopi, a zatim dodao prstohvat soli.

Čistoća mi je povjerila svoj očaj:

- Veličanstvo, za Sklad sam gajila tolike nade i ambicije! Sve te želje zauvijek su uništene. Bogovi su mi odjednom oduzeli i vladara i kćer. Tko će se usuditi oženiti jednu mladu ženu koju je razdjevičio Sin Neba? Zašto je nisam ranije udala? Je li to božja kazna zato što se nisam držala udovičke apstinencije?

Suze su joj potekle niz lice. Nastavila je:

- Veličanstvo, preklinjem vas, budući da je tijelo moje kćeri oskrvnuto, pošaljite je u samostan, istjerajte je daleko iz prijestolnice. Kao svećenica će moći moliti za svoj budući život, a Buddha će joj oprostiti nečistoću.

Kako joj nisam odgovarala, ustrajala je:

- Djeca na svijet dolaze kako bi osigurala nastavak Kuće. Rastu kako bi ispunila sinovsku dužnost prema roditeljima.

Zašto mi ta vražica želi ukrasti ono što mi je najdraže na svijetu? Zašto sam na svijet donijela vlastitu suparnicu? Veličanstvo, poklanjam vam njezin život. Primijenite zakon klana: kaznu smrću onima koji uprljaju našu čast! Zatomila sam samilost i hladnim joj tonom odvrtila: - Gospođo, vi ste ljubomorni. Je li to osjećaj dostojan vašega položaja? Zar ste mislili da Car pripada samo vama i da će njegova naklonost biti vječna? Čistoćino se lice iskrivi.

- Veličanstvo, jeste li zaboravili na vašu patnju dok su one dvije pućanke još bile na životu? Zar vi nikada niste osjetili želju da imate Cara samo za sebe makar jedan dan, jedan mjesec ili čitav život? Nisam dozvolila nijednoj drugoj ženi osim vas da ga dotakne. Svih ovih proteklih godina borila sam se da nam potpuno pripadne. I sada mi prkosi vlastita kći. Kad zatvorim oči, vidim želju na njihovim licima, čujem kako Sin Neba mrmlja nježne riječi, razabirem izraz njegova lica dok je uzima u naručje. Ja sam s trideset sedam godina stara žena dok je Sklad s petnaest na vrhuncu svoje ljepote. Kako se nositi s njom? Kakva izdaja! Kakva nezahvalnost! Kakav skandal! Jedna od nas dviju mora umrijeti!

Nastojala sam je urazumiti:

- Gospođo, nasmijavate me. Vi koji tako revno proučavate Svete rukopise, koja ste od djetinjstva uz našu štovanu majku izgovarali sutre, vi još niste shvatili da je zakon nestalnosti u svemu, da je muško srce lomljivije od staklene perle i da ga nastanjuje prevrtljivost? Naš vladar nikada nije posebno volio nijednu ženu. On slijedi ljubav, svoje drhtaje, svoje bezbrojne žene i uvijek nove slasti. Ni vi ni ja ne možemo se suprotstaviti ćudljivosti njegova srca, jer to bi bilo isto tako uzaludno i preuzetno kao kada bismo željele spriječiti sunce da sija i mjesec da kopni. Možemo se jedino s time pomiriti.

- Radije ću umrijeti.

Još sam joj se strože obratila:

- Gospodo, uzdignuti ste na prvi carski red. Način na koji se prema vama ponašaju dostojan je bilo koje carske princeze. Sve to dugujete Njegovu Veličanstvu. Mi smo obje na zalasku. Nikada više nećemo vratiti nekadašnju svježinu. Ne možemo dugo zadržati muškarca uvijek lakomog na novu ljepotu. Budite zadovoljni da je njegova naklonost ostala u obitelji i da se ne radi o nekoj spletkarici koja bi mogla ugroziti moj naslov Carice. Nikada ne zaboravite kako su završile svrgnute Wang i Xiao. Mi bismo mogle propasti na isti način kao i one.

Čistoća raskolači oči i odjednom zakrije lice rukama. Iz njezina se grla otme hropac.

- Sad mi je jasno, povika. Prije nekoliko ste me godina gurnuli vladaru u naručje kako bih ga zadržala u vašoj postelji. Danas ste, kad sam stara i umorna, potražili mlađu djevojku koja bi vam poslužila kao mamac i odabrali ste Sklad! Samo mislite kako ćete sačuvati moć!

Naglo sam ustala.

- Gospođo, vi ste poludjeli. Sve ove protekle godine nikada nisam ni pomislila na vlastitu sreću! Izgradila sam i održala dostojanstvo naše obitelji, radila na napretku Carstva. Sve što sam pretrpjela pretvoreno je u lijepu svilu koju nosite i veličanstvene palače u kojima boravite. Nema ni končića ni zrna, ni jedne jedine mrvice vašega pozlaćenog života, a da to ne dugujete mojim naporima. Sada razmislite o tome, a ja odlazim.

Velika Sestra se baci prema meni i zaustavi me sputavajući mi noge svojim tijelom. Razdera si haljinu iz koje provališe njezine grudi.

- Gledajte, Veličanstvo, još nisam ružna. Nemam nijedne bore ni na licu ni na vratu. Svaki dan trljam donji dio trbuha bisernim prahom, i on je još dovoljno podatan da primi božansku stabljiku. Veličanstvo, vratite mi vašega Malenog Fazana, kunem se da ću ispuniti sve njegove želje. Bit ću vam zahvalna sve do sljedećeg života!

Jecaji Velike Sestre su odzvanjali. Opustjele dvorane vraćale su jeku, a meni se činilo da čujem očajno urlanje kakve zvijeri. Uzdahnula sam i ostavila je u njezinoj boli.

U sumrak, po povratku iz lova, Car je požurio u moju sobu.

- Svjetlosti, reče promatrajući mi lice, čuo sam da je Dama kraljevine Wei bijesna i da si dala zatvoriti Sklad. Zašto?

Sebičnost Velike Sestre me rastužila, lakomislenost moga supruga razočarala, osjećala sam kako u meni buja srdžba na Sklad jer je narušila ravnotežu koju sam nametnula u toj palači sredine.

Moja šutnja prestrašila je vladara. Uzeo me za ruke.

- Sve ove protekle godine, reče, u srcu sam nosio samo tebe. Ostale žene samo su prašina i jednodnevni leptiri. Ti si drvo koje se ukorijenilo u mojem mesu.

Njegove me nježne riječi nisu dirnule. Upravo je nježnim riječima moj suprug upravljao srcima žena.

- Dama kraljevine Wei ldi, prizna. Nadgleda me, pravi mi scene, plače čitavu noć i zagorčava mi život. Da nije tvoja sestra, oduzeo bih joj naslov i poslao je u Ledenu palaču.

- Dama kraljevine Wei predano je služila Njegovu Veličanstvu, odvrtila sam mu ironično. Zar ste tako brzo zaboravili sretne dane?

- Više je ne želim. Gnjava me svojim napadima ljubomore. Ne želim voditi ljubav s uplakanom grudom. Možeš li to razumjeti?

-Je li to razlog što vas zanima Sklad? Danas, kad ste izredali žene iz moga klana, razmišljate li o njihovoj budućnosti? Carevi obrazi prekrili su se rumenilom. Promućao je:

- Nikada ne razmišljam o tim stvarima...jer imam tebe da mi pomogneš da riješim sve svoje probleme... Uostalom, povjerio sam ti svoju vladu i svoje carstvo... Ta ti mala jako nalikuje. Kakva nesputanost...kakav žar! Draga moja Svjetlosti, život je kratak, a Sklad je moja posljednja požuda. Podaj mi je, a zauzvrat ću te obasuti počastima koje nijedna carica dosad nije upoznala! Moj glas se razblaži.

- Vaše Veličanstvo već dulje vrijeme pati od jakih migrena. Liječenje koje ste poduzeli zahtijeva jedno vrijeme suzdržavanja. Je li baš sada trenutak da se upustite u pretjeranosti?

- Nestrpljenje da zagrlim Sklad meni je škodljivije od bilo čega drugoga. Molim te, uredi mi taj susret.

- Vaše Veličanstvo već je dobilo sedam prinčeva, dovoljno da se osigura nastavak dinastije. Kao i sve žene vaše gineceje, Sklad se mora podvrgnuti postupku koji će joj onemogućiti porođaj.

Car me uzme u naručje.

- Učini što želiš. Ti si Gospodarica Palače!

U paviljonu u koji su je zatvorili, Sklad je odbila hranu. Kad su moje sluškinje odgurnule vrata i upalile svijeće, okrenula je prema meni svoje upalo lice koje nije odražavalo ni najmanje kajanja. Učinilo mi se da je u jednu noć izgubila svoju mladenačku bezbrižnost. Njezine zategnute crte i crni pogled odražavali su ženu koju izjeda mržnja.

Čela pritisnuta o zemlju, reče mi:

- Veličanstvo, pošaljite me u samostan ili u Ledenu palaču, ili me osudite na smrt, ali ja se neću pokajati. Moje tijelo već pripada Sinu Neba. S radošću ću mu pokloniti i život.

Žestina Sklada podsjetila me na vlastitu. I sama sam upoznala tu pohotnu patnju i smjelu tugu. No izgubila sam nevinost. Više nisam vjerovala u tu besmisleni riječ ljubav.

Naložila sam mladoj djevojci da dignje glavu. Dok sam je prodorno gledala u oči, govorila sam joj:

- Poštedjet ću ti život jer si kći Dame kraljevine Wei, moje ljubljene sestre, i jer bi Dama kraljevine Dai, moja štovana majka, umrla od boli kad bi ti napustila ovaj prljavi svijet prije nje. Petnaest ti je godina. Pred tobom je dug životni put. Danas ti nudim izbor: ili ću se pobrinuti da ti nađem kakav dobar bračni savez i tako ćeš imati muža i djecu, ili ti poklanjam jednu palaču na Unutrašnjem dvoru. Ali znaj da, kao i u slučaju tvoje majke, veza s Njegovim Veličanstvom nikada neće biti službena. Ostat ćeš Caričina nećakinja i nikada nećeš primiti pečat carske konkubine. Tvoje tijelo više nikada neće dotaknuti drugi smrtni muškarac i nećeš imati djece. Sklad se tri puta baci ničice. Mračnim mi glasom odgovori: - Tko sam ja da odlučujem o tome? Moja sudbina ovisi o vladarevoj volji. Ako više voli moju majku, bolje da se odmah ubijem.

Umjesto da izrazi zahvalnost, još i prkosi mojem autoritetu. Ipak, nisam osjetila bijes. Postala sam samo promatračka svih tih ljubavnih ludosti.

Velika Sestra je kopnjela. Jednim vladarevim nalogom Sklad je primila naslov Dame kraljevine Han i uzdignuta je na prvi carski red. Uzvišena naklonost obasula ju je raskoši s kojom, se nije mogla nadmetati nijedna princeza. U njezinu prebivalištu na jugu Zabranjena grada iskopano je jezero. S iskopanom zemljom izgrađeni su brežuljci na čijem sljemeni su se nalazili paviljoni na kat koji su gledali na Prijestolnicu. Tako je usred lotosa i lokvanja miljenica primala Cara i njegovu svitu. Brodice su klizile kroz maglu. Na provi su glazbenici svirali melodije u modi. Na mostu su plesačice razvijale svoje duge rukave. Na vrhovima jarbola akrobati su se istezali nad ponorom i oblikovali virtuozne figure.

Dama kraljevine Han posjedovala je paviljone i u unutrašnjosti Zabranjena grada. Između dviju Palača kretala se na perzijskom konju žigosanom carskim željezom. Odjevena u muškarca, pod vodstvom eunuha iz Palače i dijela straže, te u pratnji mladih djevojaka odjevenih u paževe, u galopu bi silazila drvoredima Dugotrajna Mira podižući oblake prašine.

Majka i kći više nisu razgovarale.

Otkako su bile suparnice, njihova ljubomora postala je ubojita. Kad bi Čistoća primila kakav nakit, Sklad je tražila dvostruko skuplji. Kad bi, mučen nostalgijom, vladar nakratko navratio kod majke na čaj, kći bi to zahvaljujući svojim uhodama odmah saznala i dala bi do znanja da umire od neke nepoznate boljke. Car bi, izbezumljen, ustajao, Čistoća bi mu se bacala pred noge i natapala rub njegove tunike svojim gorkim suzama. Slomljena srca i ražalošćene duše vladar se morao istrgnuti iz njezina stiska.

Kako je majka starjela, kći je cvjetala. Uzvišeni posjeti Čistoći su se prorijedili, a zatim prestali. Vladar više nije pozivao Veliku Sestru na svoje večere iz straha da se dvije žene ne sretnu. Miljeničina drskost me uzrujavala, ali sam zatomljivala bijes. Krhki sklad Gineceje počivao je na staloženosti i velikodušnosti carice, pa sam se pravila da ne vidim neobuzdanost ćudljive mladosti.

Velika me Sestra proganjala svojim suzama. Oglušila se o moje pokušaje da je urazumim i vrtjela se ukруг u svojem u očaju. Njezini su me monolozi naposljetku izmorili. Zvali su me državni poslovi. Glad i epidemije harale su jugom. Odvrtila sam se od sentimentalnih boli jedne sestre da bih se posvetila bijedi svoga naroda.

U našoj Unutrašnjoj palači, prostranoj poput grada, bilo je lako izgubiti se u labirintu prolaza i nestati u spletu vrtova. Velika sestra, još na životu, već je postala duh. Moji su me ljudi obavijestili da zbog pretjerane boli gubi na težini. Sada je već odbijala i izaći iz svoje palače zbog straha da će se rugati njezinoj mršavosti. Uzbuna na dvoru se stišala. Sklad je postala ljupka. Njezin smijeh osvježilo je naše ostarjele paviljone. Navikli smo na odsutnost Dame kraljevine Wei. Zaboravili smo je.

Jedne večeri, kad sam pozvala Veliku Sestru u svoju sobu da malo popričamo, dali su mi do znanja da ona već tri mjeseca više ne živi u Zabranjenom gradu. Vratila se na svoj posjed. Poslala sam eunuhe da joj odnesu jela s moga stola. Oni su se vratili i izvijestili me da Dama kraljevine Wei leži. Uzimala je neku drogu koja joj je pomagala da zaboravi bol u srcu i životarila je u polusnu. Poslala sam joj pisma koja su spominjala jednostavne stvari, moju ljubav i budućnost. Preklinjala sam je da ustane i da mi se pridruži. Obećavala sam joj da ću joj naći muškarce koji će je moći milovati bez vladareva znanja. Na moja nebrojena pisma samo je jednom odgovorila. Na papiru izbljedjelu poput mrtvačkog pokrova, njezin rukopis je drhtao: "Dovoljno mi je što sam jednom voljela."

Pete godine ere Blistavoga Procvata, prvoga dana sedme mjesečeve mijene, upozorili su me da je Velika Sestra na samrti. Brzo sam oduzvala carske liječnike do njezina uzglavlja, no, kad je pala noć, njihovi su mi glasnici zakucali na vrata: jučer navečer Dama kraljevine Wei popila je smrtonosni otrov. Upravo je ispustila dušu.

Obuzela me neka oštra hladnoća. U misli mi se vratila blijeda, prekrasna mala djevojčica koja je čitala uz svjetlost svijeća. Ponovno sam vidjela prizor u kojem, odjevena poput božice, odlazi u neku daleku zemlju da se združi sa svojom sudbinom. Moj život bio je prerazgranato drvo koje je moje sestre lišilo svjetlosti. Obje su podsjećale na krhke cvjetove koje je oluja slomila da bi ih donijela pred moj oltar.

Car je oplakivao Čistoćinu smrt i naredio da se upriliči carski pogreb. Majku je uzdigao na položaj Dame kraljevine Rong i odobrio joj iznimnu povlasticu da na nosiljci uđe u Palaču. Ja sam usvojila Čistoćina sina i imenovala ga nasljednikom pokojnoga oca. Usprkos sinovima moje braće,

Inteligencija je tako s dvadeset godina naslijedio naslov i rentu Velikoga Gospodara kraljevine Zhou, postao prvi vršitelj obreda kulta predaka Wu i dobio mjesto na Dvoru.

Velikodušne nagrade i raskošne svečanosti posvećene pokojnici nisu mi izlječile tugu. Nisam se mogla riješiti osjećaja krivnje. Da bih dokrajčila tu beskorisnu bol, naredila sam da se zatvore prebivališta Dame kraljevine Wei.

Njezina je smrt ipak nad moj život nadvila sjenku sumnje. Umjesto da se pomiri sa smjenom godišnjih doba, s gubitkom sreće, s nestajanjem ljepote, Čistoća se pobunila protiv prirodnog zakona. Demon protiv kojega se borila bio je zapravo opsjednutost željom da zaustavi vrijeme. Samoranjavanjem i samouništenjem ona je na svoj način odbijala neizbježiv poraz. U njezinoj očajničkoj gesti bilo je veličine i istine koje su me bez prestanka mučile. Osjećala sam da starim i da gubim tlo pod nogama. Sve je suprotstavljalo caricu blizu četrdesetih i mladu miljenicu. Njega ljepote i dobrobiti medicine bile su za prvu neizbježne, a za drugu samo zabava i trošenje novca. Stručnjaci su počeli liječiti moja načeta križa i leđa uništena težinom frizure. Eunusi masažeri po momemu su licu prelazili svojim čvrstim rukama da bi izravnali moje bore. Trljali su mi grudi, istezali trbuh, gnječili stražnjicu da učvrste mišiće. Svi ti pokreti su mi potvrđivali da će to tijelo, koje je na svijet donijelo četvero djece, uskoro biti iscrpljena zemlja.

Šeste mjesečeve mijene druge godine Zmajeva Daha na svijet sam donijela debelog, ružičastog dječčića. Njegov smijeh i plač vratili su mi povjerenje. Nazvala sam ga Sunce. Neka on otjera demone iz moga života i ispuni moje obzorje svojim zlatnim zrakama!

Blagostanje zbog tog događaja potreslo je Sklad. Sada joj je bilo više od dvadeset godina i Dama kraljevine Han nije mogla izbjeći patnju koja žene u određenom trenutku njihova života zatječe nespemne. Ponos mladosti bio je ujedno i bojazan od staračke oronulosti. Da bi trajno sačuvala vladarevu naklonost, pomislila je da treba imati dijete.

Suzama je uvjerala Majku, a zatim mi ju je poslala kao glasnicu.

Ponudila sam Dami kraljevine Rong jastuk, a ona me je, tek što je sjela, podsjetila na bol zbog prisilne sterilnosti i zamolila moju milost.

Odlučila sam ne popustiti, pa sam odvratila: - Jedino konkubine i supruge, dame iz pratnje, dužnosnice i služavke, sve one upisane u popis Gineceje, mogu zanjati s njegovim Veličanstvom. Dama kraljevine Han je vanjska rođakinja. Posjeduje palače izvan purpurnih zidina Zabranjena grada. Njezina joj sloboda omogućava da začne dijete s čovjekom iz običnoga svijeta. Ako Car greškom prizna to novorođenče za svoje vlastito potomstvo, bila bi to velika nesreća za carsku lozu. Majka me nastojala dirnuti:

- Veličanstvo, ja sam preživjela sve životne udarce zahvaljujući svojoj djeci. Bez vas bih se nakon smrti svoga supruga prepustila smrti od boli. Najgora kazna u životu je samoća u starosti. Ne želim da Sklad završi život sama. Moja je unuka spremna odreći se slobode i prihvatiti svu stegu Unutrašnjeg dvora. Podarite joj naslov carske konkubine i ona će moći zakonski zanjati...

Prekinula sam Damu kraljevine Rong hladnim tonom:

- Gospođo, u povijesti dinastija carska su djeca u svim razdobljima bila oružjem ambicioznih miljenica. Rođenje prinčeva uzrokovalo je više razdora nego blaženstva. Zato smo vladar i ja odlučili nadzirati plodnost žena u njegovoj službi. Njihova je zadaća da zabave Sina Neba, a ja sam zadužena za potomstvo. To je pravilo zalag za unutarnji mir u Palači i za stabilnost Carstva. Do danas sam na svijet donijela četiri dječaka. Opstanak dinastije je osiguran. Vladar je zadovoljan. Ne treba druge djece. Sklad ima sreće jer ne stavlja život na kocku da bi rodila dijete. Dulje će živjeti, a njezina će ljepota ostati bolje očuvana. Morat će razumjeti moju brigu i biti mi zahvalna!

Majka padne na koljena i stade jecati:

- Veličanstvo, uskoro ću umrijeti i želim da budućnost Sklada bude osigurana još dok sam živa. Nećakinja vam je. Vama duguje svoj uspon, svoju sudbinu. Bit će uvijek vaša služavka, vaša dužnica. Veličanstvo, nikad vas neće izdati. Dozvolite joj da upozna radosti materinstva!

Svladala sam bijes i pomogla joj da ustane šaleći se:

- Gospođo, zar sada zagovarate incest? Više se ne bojite nebeskoga bijesa? Ako Sklad toliko drži do svoje zamisli, morat će napustiti Prijestolnicu, u tajnosti se udati za nekog muškarca i začeti djecu!

Te mi je godine Car prepustio sve političke predmete. Njegov potpis na naložima koje sam sastavljala bio je puka formalnost. Budućnost naroda ležala je na mojim plećima. Preplavili su me državni poslovi. Radnom mahnitošću oplakivala sam Veliku Sestru. Uvečer sam lijegala kasno, a jutrima rano ustajala i više se nisam brinula za vladara koji je prestao pohoditi moju postelju.

Moja šutnja i ravnodušnost razjarivali su zlobu Sklada. Potajno me optuživala da sam dala otrovati njezinu majku i tvrdila da je sada i ona u opasnosti. Kad su me obavijestili o njezinim čudnim optužbama, pozvala sam je i ozbiljno izgrdila. Miljenica je stajala pognute glave, ali ja sam u njezinu poklonu očitala izazivačku ironiju. Vijest o mojemu bijesu se proširila. Sutradan mi je vladar donio vrijedan dar: predgovor Paviljo na Orhideje koji je napisao majstor kaligrafije Wang Xi Zhi. Srce mi je pokočilo od radosti, ali mi je duh ostao nepovjerljiv. I doista, povjerio mi je želju da Skladu dodijeli naslov konkubine.

- Veličanstvo, vaša službenica ne može zaboraviti da je kao Darovita služila vašega uzvišenog oca i stoga osjeća beskrajnu zahvalnost prema Vašem Veličanstvu koje se suprotstavilo običajima ovoga svijeta učinivši je caricom. No je li razumno de se za iste vladavine Vaše Veličanstvo još jednom ogлуši o doličnost prihvaćajući deset godina kasnije u svoju Gineceju nećakinju te carice čiju zakonitost neki još uvijek osporavaju? Koliko će samo biti zgražanje Vanjskoga dvora i čitavog svijeta? Kasniji povjesničari neće znati razabrati ljubav od lakomisenosti, iskrenost od izopačenosti. Njihova ishitrena tumačenja zasjenit će divnu reputaciju Vašeg Veličanstva! Neka mi se Vaša Visost udostoji odgovoriti: postoji li ikakva razlika između carske supruge i povlastica koje uživa Dama kraljevine Wei? Velikodušnost Vašeg Veličanstva je bezgranična, pa ne može biti ni govora o zanemarivanju miljenice. Vaša Visost slijedi put pravednosti; zašto se od njega odvrćati? Moj se nebeski suprug obeshrabrio. Glas mi je omekšao:

- Moja Majka, časna Dama kraljevine Rong, razmazila je Sklad. Ta mlada žena pripada novome naraštaju koji zanemaruje dužnosti i odricanja. Njezina dokolica je bolest raskošna i besposlena života. Zaposlit ću je!

Krici eunuha prekinuli su mir u mojoj Palači. Još zadihan od pomahnitala trčanja, moj upravitelj mi se baci pred noge:

- Njegovo Veličanstvo Car upravo je u tajnosti pozvao Velikoga Sekretara Shang Guan Yija u svoj kabinet. Povjerio mu je sastavljanje edikta kojim bi svrgnuo Vaše Veličanstvo!

Bacila sam kist kojim sam potpisivala ministarska pisma. Ne čekajući dolazak nosiljke, zadigla sam rub haljine i pohitala krupnim koracima. Tištala me gomila zbrkanih osjećaja. Budući da sam cijenila njegov književnički dar i moralnu strogost, zamolila sam vladara da pjesniku Shang Guan Yiju dodijeli pečat Velikog Sekretara. Umjesto da mi pokaže zahvalnost, danas se urotio protiv mene u namjeri da me uništi. Njegova me izdaja nije pogodila, ali je dovela u sumnju moju intuiciju o kakvoći ljudi. Kako sam se mogla tako prevariti? Nakon smrti Wu Jija i uklanjanja Vjernosti s položaja nasljednika, uklonila sam njihove bliske pristalice.

Kako nisam željela prolijevati puno krvi, ograničila sam progone. Zar oni koji su preživjeli te događaje sada spletkare da bi se osvetili? Moja uloga vladareve savjetnice pogodila je osjećaje dužnosnika sputanih drevnim predrasudama koje su žene svodile na isti položaj kao djecu i životinje. Moj rastući autoritet pobudio je njihove sumnje i nezadovoljstvo. Moju nazočnost u političkom životu smatrali su upletanjem. Zar su se ti ljudi urotili da me udalje s vlasti? U Zabranjenom gradu Sklad je predstavljala treću prijetnju. Shvatila sam da mi je vlastita nećakinja postala opasnom suparnicom. Da nije bilo njezinih klevetničkih riječi koje su kap po kap ulile sumnju u srce moga supruga, bi li on postupio kako je postupio?

Odgurnuvši vrata kabineta, primijetila sam da je Car problijedio. Na niskom stoliću pred njim ležao je razmotan svitak s još vlažnom tintom. Uzalud ga je nastojao pokriti rukavima. Malo dalje Veliki Sekretar Shang Guan Yi ustuknuo je kad me je vidio kako ulazim i povukao se u mrak.

Pala sam na koljena.

- Dvadeset pet godina sloge i sreće, četiri carska princa, plod sjedinjenja za koje sam mislila da će biti vječno, sve to je došlo kraju? Veličanstvo, zar se više ne sjećate smrti naše kćeri, teškog rođenja Budućnosti, svih patnji kojima smo se suprotstavili? Da sam nerotkinja, pomirila bih se sa sramotom svrgnuća i bolnom samoćom bez ijedne riječi. No prijestolonasljednik i carski prinčevi zatražiti će objašnjenje. Što da im odgovorim? Otkako mi je Vaša Visost povjerila dužnost carice, nije prošao dan ni noć da nisam mislila na svoje odgovornosti i dužnosti: utjeloviti nebesku dobrotu, pomoći Vašem Veličanstvu, održavati sklad u Unutrašnjem gradu, biti primjer svim kineskim ženama. Ako sam počinila neoprostive greške, ako se nisam dovoljno trudila, ako sam zanemarila žensku krepost, recite mi prije nego me otjerate!

Doveden u neugodnost, Car promuća:

- Rekli su mi da si u Palaču dovela nekog taoista i naložila mu da primijeni nekakvu zlokobnu magiju... Rekli su mi da me želiš ukloniti i postati regentica... Dobro znaš da se bavljenje vradžbinama kažnjava smrću...

Prekinula sam ga:

- Vaše Veličanstvo upoznala sam dok je još nosilo naslov kralja od Jina. Od toga je trenutka moja sudbina vezana s njegovom. Slijedila sam Vaše Veličanstvo u njegovu usponu. Danas sam samo val nošen silinom oceana. Bez njegove podrške, bez njegove velikodušnosti, bila bih samo pjena koja hlapi u svitanje. Vašem Veličanstvu mogu samo poželjeti deset tisuća godina života. Zar se više ne sjećate? Za vašega zadnjeg napadaja migrene, naredili ste mi da nađem svećenike koji su sposobni istjerati demone koji obitavaju u unutrašnjim palačama. Nadzornik taoističkih svećenika Nebeske Terasa preporučio mi je majstora Goua. Kako bi prevario zle duhove vične tisućama metafora, prerušio se u eunuha i u najvećoj se tajnosti dao na njihovo istjerivanje. Da ne uplašim Vaše Veličanstvo, nisam ništa govorila. Možete ga ispitati, kao i taoističkog učitelja i eunuha Visokog Upravitelja Unutrašnjeg dvora. Zli jezici ovoga svijeta, ljubomorni na ljepotu, pokušavaju je uništiti, ali se laži ne mogu oduprijeti jasnoći istine. Veličanstvo, molim vas provjerite prije nego nepravedno optužite vašu službenicu i hitno naredite istragu! Činjenice i svjedoci moći će vas uvjeriti u moju nevinost. Car se počese po glavi.

- Zaista, mržnja i ambicija koje su ti pripisali nisu ti svojstvene. Sada se sjećam tog naređenja...

Moj bijes i zgražanje napokon su provalili:

- Zar sam ja uzurpatorica? Zar sam ja urotnica i ubojica? Dok su carice prethodnih dinastija nastojale vladu podjarmiti autoritetu njihove vanjske rodbine, ja sam prognala vlastitu braću u udaljene pokrajine kako bih čitavom svijetu pokazala svoju nepristranost. Suprug mi je Car, sin prijestolonasljednik, a ja nosim dvadeset četiri rascvjetale grane na svojoj pundži; što mogu više poželjeti u životu? Neupitno je da čitam političke izvještaje koje mi povjerava Vaše Veličanstvo. Ponekad dajem savjete Dvoru. Moja mi dužnost Carice i položaj Majke Naroda nalažu tu odgovornost. Kako bih mogla prešutjeti svoje mišljenje, kada me Vaše Veličanstvo uvijek hrabrilo da ga izrazim? Već deset godina bez odmora radim na napretku dinastije. Kako se moja predanost veličini Carstva može zamijeniti s ambicijom, a moja odanost Vašem Veličanstvu preobraziti u uzurpatorski zločin?

Na koljenima sam učinila nekoliko koraka.

- Veličanstvo, pokažite mi što ste napisali.

Car pocrveni od stida. Uzme carski nalog i izdere ga na komadiće.

To nisam ja, to je Shan Guan Yi sastavio. Nemojte mi zamjeriti. Okrenula sam se.

- Shan Guan Yi, Njegovo Veličanstvo Car uzdigao vas je na mjesto Glavnog Sekretara kako bi ga što bolje savjetovali. Umjesto da pokažete zahvalnost i služite dobrobiti Carstva, vi upravljate njegovim povjerenjem i širite neslogu u Palači! Priznajete li svoje zločine?

Drščući i zanijemio, izdajnik udari čelom o tlo.

Po povratku u svoju palaču poslala sam pismo Velikom Komorniku Xu Jing Zongu u kojem mu naređujem da povede istragu o Shan Guan Yiju i o eunuhu Wang Fu Shengu koji su me oklevetali. U tri je dana raspleo klupko mračne zavjere: deset godina ranije Shan Guan Yi bio je savjetnik u Istočnoj palači nasljednika Vjernosti gdje je eunuh Wang Fu Sheng obnašao unutarnju službu. Kad je Vjernost izgubio naslov i kad je prognan iz prijestolnice, dva vazala su se zaklela da će vratiti svoga gospodara. Hineći odanost i čestitost, zadobili su vladarevo povjerenje i izigrali budnost vlade.

Trinaestoga dana dvanaeste mjesečeve mijene eunusi glasonoše čitavo su se jutro izmjenjivali u hodnicima Zabranjena grada da bi me izvijestili o odvijanju audijencije.

Nakon poklona ničice, podigao se gromki glas Velikoga Komornika:

- Visosti, od stupanja na prijestolje, Caričina vrlina obasjava kinesku zemlju. Nošen vjetrom, miomiris njezina glasa pri se do rubova pustinja, do krajeva oceana. Ne prođe dan, a da se Žuti Narod pod nebom u ovome prostranom svijetu ne raduje zbog te sreće koju su mu bogovi podarili. Klevetati Gospodaricu carstva, urotiti se protiv Majke Vrhovnoga Sina uvreda je prema vladaru koji ju je imenovao. Iza tih izdajnika čija su lica danas poznata nazire se sjenka pučanina Vjernosti, otjerana s Dvora jer je Vašem Veličanstvu izgovorio nepristojne riječi. Umjesto da meditira o sinovskoj smjernosti, prognanik se prerušava u ženu, upućuje se u tajne vradžbina, snuje o podizanju vojske protiv Dvora i prepušta se grozničavom snu da će jednoga dana postati Gospodar svijeta. On je platio tu urotu u svrhu vlastite ambicije! Evo priznanja njegovih slugu i pronađenih pisama Shan Guan Yija i njegova bivšega gospodara.

Brojni su ministri istupili iz redova i na smjenu zatražili riječ. Jedni su me hvalili, drugi su raskrinkali zavjeru. Vladar je naredio da se krivci uhite. Vojnici iz straže ustali su na oružje. Sčepali su Shan Guan Yija koji je uzalud tvrdio da je nedužan. Strgnuli su mu učenjačku kapu, bjelokosnu pločicu i dužnosnički pojas. Raščupan i poderane tunike, krivac je odvučen iz dvorane za audijencije.

Ubrzo je izrečena presuda. Sva trojica ministara pravde jednoglasno su za glavne urotnike zatražila smrtnu kaznu. Carski nalog uslijedio je gotovo odmah, Shan Guan Yi i Wang Fu Sheng pogubljeni su istovremeno s njihovom rodbinom. U kući u kojoj je živio pod nadzorom, Vjernost je dobio naređenje da se ubije. Na Dvoru je Liu Xiang Dao izgubio naslov Visokog Ministra jer je bio bliski prijatelj Shan Guan Yija. Dala sam da se prognaju svi političari za koje je postojala i najmanja sumnja.

Vladar je bio pogođen izdajom onih za koje je vjerovao da su mu odani. Kad je dao naredbu Shan Guan Yiju da sastavi edikt o svrgnuću, postupao je potaknut bijesom. Kako je samo sada bio prestravljen kad je shvatio da je bračna prepirka poslužila za veliku zavjeru! Zapravo, kad sam odbila Skladu dodijeliti naslov konkubine, Maleni Fazan bijesno je primijetio da je moj autoritet zasjenio njegov. Kad je vidio da me Dvor štuje i obožava, osjetio je živu želju za osvetom kao toliki supruzi ljubomorni na uspjeh svojih žena.

Nakon pomirbe još sam više pazila na svoje riječi i ponašanje. Predbacivala sam samoj sebi da sam zanemarila ponos muškarca i osjetljivost vladara. Taj nemili slučaj odvratio je Malenoga Fazana od politike. Mučili su ga artroza i glavobolje. Zbog mučnina se više nije mogao usredotočiti na rasprave. Pod izgovorom da u Carstvu vladaju mir i napredak, ukinuo je Jutarnji pozdrav koji se bio svakodnevno održavao s izlaskom sunca, pa su se odsada dužnosnici sastajali samo svaka dva dana. Ubrzo zatim, umoran od ispitivanja i predvođenja razgovora za vrijeme audijencije, predložio je da se podigne zaslon od koprene iza njegova prijestolja i da se ondje postavi moje sjedište.

Već se dugo znalo da vladar ni o čemu ne odlučuje a da se ne posavjetuje sa mnom i da za vrijeme audijencija eunusi glasnici odlaze i dolaze između Vanjskoga grada i Gineceje. To trčkanje bilo je gubitak vremena za vladu i uzrokovalo kašnjenje hitnih odluka. Još nikada prije u povijesti dinastija nijedna carica nije vladala iza zaslona dok je njezin suprug na životu. Ali od pogubljenja Shan Guan Yija, dužnosnici su strepili od moga bijesa. Prijedlog je dobio većinsku podršku; prvi put sam prešla prag Grada žena i uputila se na audijenciju zajedno sa svojim suprugom.

Prva godina ere Okrunjena Neba označena je žrtvom planini Tai. Raskošan događaj izbrisao je iz sjećanja Dvora sjenku pogubljenih izdajnika. Svijetu je dodijeljen Veliki Oprost, a mnogi prognani dužnosnici pomilovani su uklanjanjem zabrane povratka u Prijestolnicu. Moji su rođaci iz svojih udaljenih kotara odmah zatražili dozvolu da mi odaju počasti. Sredinom sedme mjesečeve mijene dvojica muškaraca, koji su strpljivo čekali na red u carskome svratištu, mogli su se prostrijeti pred mojim nogama. Kako je običaj nalagao, darovali su mi specijalitete krajeva u kojima su bili na dužnosti.

Udostojila sam se pozvati ih na obiteljski objed s Majkom, Skladom i Inteligencijom u Unutrašnjoj palači. U dvorani otklonjenih zastora, noć se spuštala niz haljine. Vjetar je zaljuljao cvijeće i zapahnjivao nas valovima gorkih mirisa. Plesačice su zamahivale narančastim brokatnim i blijedoljubičastim rukavima. Njihovi su sjetni glasovi pjevali o odlasku divljih gusaka u neke udaljene krajeve.

Eunusi su iznijeli vino od ličija koje su darovali moji rođaci. Stariji od dvojice braće ustade, izlije piće u kupicu i pruži mi je. Naložih Skladu da kuša temperaturu, jer se prema legendi to vino pije vrlo hladno. Dama kraljevine Han ustade i isprazni čašu... - Izvrsno...

Glas joj zastade u grlu. Zahrute ju siloviti grčevi, a ona se stade kotrljati po tlu i ispuštati duge hroptaje. Iznenada se umiri. Eunusi i služavke pritrčaše. Svoje sam rođake optužila za ubojstvo i dala uhititi. Majka se onesvijestila. Inteligencija je okrenuo ukočeno tijelo svoje sestre. Crna krv istjecala je iz pet otvora na njezinu licu. Bila je mrtva.

Sutradan je mjesec dostigao puninu. Gozba za svečanosti zrele jeseni otkazana je. Car je večerao sa mnom udvoje. Svoj je očaj utopio u pijanim suzama i obećao mi da će osuditi na smrt dvojicu koji nisu uspjeli u svojoj namjeri da me otruju.

Obješena na nebu, Mjesec netaknute čistoće nije se brinuo za ovaj svijet prašine. Čestitao mi je na promišljenim potezima i pozvao me da s njim podijelim vječnu samoću.

U devedeset prvoj godini Majka je napustila naš prljavi svijet. Misao o tom odlasku već me toliko dugo mučila da me, kad se jednom ostvarila, manje ražalostila. Dok je bila živa, nikada me nije potpuno razumjela. Sada je umrla i pridružila se božanstvima koja su svojim blagim sjajem osvjetljavala moje noći. Njezin je pogreb poslužio za razmetanje bogatstvom i pretjeranim počastima. Vladar je tri puta izostao na jutarnjim audijencijama. Oponašajući gospodara, Dvor i vlada prihvatili su duboku korotu obično namijenjenu caricama. Kineski se narod odjenuo u lan i konoplju da bi oplakao njezinu uzvišenu smrt. U samostanima na sve četiri strane zemlje zazvonila su zvona i odjeknule molitve za njezino nebesko putovanje. Veličanstvena apoteoza koju je Majka uživala nakon smrti bila je dokazom moje moći. Na dan pogreba, na izlazu iz grada, njezina se pogrebna povorka prostirala na više stotina lija. Nakon careve povorke i povorka kraljeva i princeza žurili su se ministri, strani prinčevi, dužnosnici i gomila naroda. Više od raskoši željela sam da se onoj koja me rodila oda izvanredna počast. Carske su postrojbe zasvirale u rogove i ratničke trublje, te udarile u bubnjeve koji daju znak za napad.

Kao i Princeza Sunce od Pinga, ta iznimna žena koja se borila za osnutak dinastije, Majka je naš svijet napuštala u pratnji vojnih počasti namijenjenih samo muškarcima.

Majka je pazila i štitila Inteligenciju do kraja života. Tek nakon njezina pogreba dozvolila sam sucima da ispitaju tog nećaka kojega više nisam podnosila. Njegova majka i sestra bile su carske miljenice, sam je nosio blistavi naslov Gospodara kraljevine Zhou i sva ta lako stečena slava zavrtjela mu je glavom. Zbog ljepote i držanja bio je na glasu kao zavodnik. Umjesto da se bavi svojom karijerom, usredotočio se na brojne ljubavne pustolovine. U društvu nekolicine mladih bogataša rasipao je nasljeđe u potrazi za nepoznatim užicima. Čak je otišao tako daleko da je zaveo zaručnicu Vrhovnoga Sina dok je prinostila žrtvu u nekom hramu. Kako bi izbjegli nadzoru, tajno su se sastajali u nekom svratištu na obali Vijugave rijeke na rubu voćnjaka s marelicama. Njihova ljubav slučajno je otkrivena. Moj bijesni suprug prognao je zaručnicu obitelj. Kad su ga zatvorili, Inteligencija je stao vikati da sam otrovala njegovu sestru i da sam ga dala uhititi iz straha pred njegovom osvetom. Tamničari su njegove besmislice ušutkali primjerenim batinanjem.

Stigla je zima. Taj nećak u nemilosti izgubio je naslov i bogatstvo, te je prognao iz Prijestolnice. Poslala sam jednog odanog stražara da mu u njegov tabor na Graničnoj Gori odnese toplu odjeću. Nešto kasnije poručnik se vratio i na srebrnome pladnju pružio mi svileni pojas. Obavijestio me da ga je, izmučen sramotom i grižnjom savjesti, Inteligencija zamolio da ga objesi o neko drvo.

Na Dvoru više nisam imala vanjske rodbine. Taj me nedostatak slabio. Moja obitelj se izgradila i raspala mojom voljom. Svakom njezinome članu pružila sam bogatstvo i dostojanstvo. Trenutak kad me je napustila Velika

Sestra bio je prva izdaja koja je povukla ostale. Umjesto da prate moj uspon, radije su odabrali pad. Moje je djetinjstvo umrlo. Oko mene više nije bilo lica koja su me sjećala na udaljene krajolike nevinosti. Otac i Majka su izbljedjeli. Sestre su ih slijedile. Sa žaljenjem sam morala nastaviti svoj put. Iz progonstva sam pozvala nećake iz očeva klana da bih ispunila tu prazninu. Najstarijem, po imenu Smjernost, dala sam naslov nasljednika

Agata

Oca i vođe klana. Jedna je obitelj uništena, no rađala se nova. Povratkom naklonosti sinovima mojih rođaka i braće, na Dvor sam uvela selo Wu. Mladi je naraštaj shvatio da u svojim rukama držim i njihovu propast i njihov uspon. Moći će me se bojati i obožavati me. Pomoći ću im da istkaju labirint moći koji će mi omogućiti da vladam bez straha.

U mojoj se duši otvorio ponor, s podrugljivim osmijehom promatrala sam previranja ovoga svijeta. Još sam uvijek u sebi čuvala životnu toplinu i ushit za budućnost. Bilo jednom carstvo Tang i njegove prostrane pokrajine. Milijuni njegovih duša postali su ta brojna obitelj u čijem srcu sam utjelovljavala tu energičnu i autoritativnu majku. Prošla sam četrdeset godina. U ruci sam držala nevidljiv mač koji je sjekao sve iluzije. Zvižduk oštrice prenosio je na mene čvrstoću, hladnoću i odsjaj. Nisam više vjerovala u ljudsko suosjećanje. Vjerovala sam samo u božansku samilost. Moje su se oči odvratile od moje patnje. Sada su bile uprte u zvijezde.

Sedam

Vitlajući mačem Vladar Visoki Predak oružjem je pokorio kineska prostranstva. Kad je Car Vječni Praotac zauzeo prijestolje, povio je rane te razorene zemlje. Trideset godina nakon osnivanja, naša dinastija Tang uživala je nepostojanu slavu carstva u oporavku. U našim će rukama možda upoznati neslućeni napredak, a možda opet zapasti u bijedu. Možda će postati ujedinjena sila, a možda se podijeliti na kraljevstva.

Poljoprivredni razvoj bio je glavna briga našega uzvišenog prethodnika. Poput njega, i mi smo nastavili smanjivati zemljišne poreze. Tkalačke manufakture nicali su duž obiju rijeka. Kako bih potaknula kineska domaćinstva, davala sam primjer uzgojem dudovih svilaca u carskom parku. Dok je vladar nizao obredne svečanosti posvećene obradi zemlje u kojima je i sam sudjelovao, ja sam predvodila dosadne svetkovine obiranja dudova lišća da bi nam Božanstvo tkalaca dalo blagoslov.

Karavane pristigle sa Zapada u potrazi za porculanom i svilenim tkaninama našoj su civilizaciji donijele novi polet. Njihova odjeća ušla je u modu. Naše žene, site haljina dugih rukava koje su ih sputavale višestrukim slojevima, oduševile su se tunikama uskih rukava, prostranim hlačama i kožnatim čizmama koje su njihova stopala oslobađale cipela s tvrdim savijenim vrhom. Vrtoglava visina naših tradicionalnih punđi zahtjevala je sate i sate rada, a njihova je težina onemogućavala slobodno kretanje. Pojednostavljen način češljanja pustinjskih žena i njihovi lagani, maštoviti pusteni šeširi omogućili su nam da naš izgled uskladimo s izgledom muškaraca.

Oduševljenje egzotičnim začinima i stranim jelima neprestano je raslo. Deve su na leđima u kinesku zemlju unosile namještaj kraljevstava sa Zapada. Visoke stolice i stolovi i kreveti s nogama ispružili su nam udove i našoj svakodnevnici podarili blagotvornu udobnost. Naša drevna umijeća bila su sklona stezi, čistoći i metafizičkoj apstrakciji. Ta neprestana težnja za dosezanjem biti nije priznavala toplinu osjetila i zanos srca. Glazba oaza osvojila nas je snagom nagonskih ritmova poput kakva pohotna bila. Njihov uskovitlani ples, tako različit od kineskoga plesa ukočenog u sporim obrednim kretnjama, otkrio nam je ljepotu spontanosti i izmirio nas sa strastima koje su naši mudraci tako dugo zatomljivali.

Usred pustinje Gobi carske su patrole osiguravale zaštitu Puta svile. Unutar Velikoga zida izgrađene su krčme koje su putnicima olakšavale napredovanje. U Dugotrajnom Miru otvorila sam akademije, mjesta razmjene u kojima su strani i kineski učenjaci podučavali svoja znanja, obrazovali prevoditelje i sastavljali rječnike na svim jezicima.

Državni službenici požalili su se na rastući broj hramova posvećenih nepoznatim idolima. Nisam se obazirala na te ništavne brige. Buddha je bio božanstvo koje se ukazalo na Zapadu. Procvat budističke vjere nikada nije zasjenio naša božanstva koja su štovana od pradavnih vremena. Svaka vjera bila je oštrica više koja je vjernicima omogućavala da sasijeku laži ovoga života. Hrabrila sam svoj narod da sam odabere pomagalo koje mu odgovara.

Oduševljenje jedne zemlje za kulture koje dolaze izdaleka za mene je bio izraz veličine civilizacije sposobne upiti sve različitosti. Ta su nova bogatstva, uz obilno tisućljetno nasljeđe, od Kine učinila to sunčevo carstvo čije su zrake sezale daleko izvan njegovih granica. Udaljena kraljevstva maštala su o Dugotrajnom Miru kao o gradu obećane sreće. Naša povijest, koju su iz dinastije u dinastiju pripovijedali dvorski kroničari, bila je velikodušan izvor iz kojega su ljudi crpili ideje i zaključke. Naši kriteriji elegancije postali su univerzalni pokazatelji dobra ukusa. Kraljevi Zapada i prinčevi Dalekog Istoka na naš su Dvor slali svoje učenjake da proučavaju politiku, pravosuđe, upravu, vojni ustroj, medicinu, književnost, umjetnost i arhitekturu. Brojne su se strane prijestolnice nadahnule primjerom Dugotrajnog Mira, a njihove su carske palače bile umanjene kopije naših. Kineski jezik, jezik s najvećim brojem govornika na svijetu, postao je diplomatskim jezikom i tako omogućio kraljevstvima međusobno razumijevanje. Konfucijev moral, kojega su prihvatile mnoge zemlje, služio je kao kod ponašanja i kao službena doktrina.

Podržavala sam trgovinu unutar Velikog Zida, između gradova Žute rijeke i utvrđenih gradova rijeke Long. Nепrestano sam probijala ceste čije je grananje poticalo razmjenu između raznih područja. Riječni tokovi ipak su ostali moj omiljeni prometni put. Čak i nakon četrdeset godina, još nisam mogla zaboraviti goleme jedrilice natovarene gomilama robe. Svake sam godine otvarala po kanal koji je ujedno osiguravao navodnjavanje polja i povezivao rijeke.

Dugotrajni Mir razvijao se u najveći trgovački grad pod nebeskim svodom. Luo Yang, Yang Zhou, Yi Zhou i Jing Zhou pretvarali su se u trgovačka raskrižja gdje su klanovi iz puka gomilali nova bogatstva. Od pradavnih vremena trgovci su pripadali najnižem staležu na društvenoj ljestvici. Dok su ih prethodni Dvorovi držali za lopove, ja sam priznala njihovo aktivno sudjelovanje u razvitku zemlje: njihova je nezasitnost poticala obnovu vještina i rast poljoprivredne i obrtne proizvodnje; njihova trgovačka dovijanja jamčila su približavanje Sjevera i Juga, grada i sela. Njihova okretnost bila je protutežom nepokretnosti plemstva Velikih Imena čiji je autarhijski način života odsada samo sputavao razvoj Carstva.

Te stare obitelji velikih zemljoposjednika s Juga i Sjevera dosegnule su vrhunac slave za dinastija Wei i Jin. Na njihovim utvrđenim gospodarstvima, pravim neovisnim kraljevstvima, potomci su se ženili između sebe i odbijali svaki utjecaj vanjskoga svijeta prkoseći centralnoj vlasti. Pri osnivanju naše dinastije Tang, Car Visoki Predak razdijelio je plemenitaške naslove svojim vojnim sudruzima i taj je njegov postupak osuđen. Kad je Car Vječni Praotac objavio Knj i g u Kl a n o v a u kojoj je carsku obitelj naveo prije Velikih Imena, opet je ismijan. I sama sam bila kći jednog trgovca plemenitaša i nikada neću zaboraviti da se staro plemstvo prema meni odnosilo s prezirom. Stoga sam još revnije nego naši prethodni vladari nastojala razotkriti jedan zastarjeli svijet i njegovu bezvremenu hijerarhiju.

Jedan carski nalog zabranio je desecima velikih obitelji da između sebe sklapaju bračne saveze. Dva ministra potekla iz neplemićkoga sloja zadužena su da uspostave novi društveni poredak. Njihovo djelo pod nazivom Knjiga Vlastitih

Imena nametnulo se kao mjerodavno, pa su odsada novi dostojanstvenici koje je imenovao vladar nadmašili staro plemstvo.

Od Drevnih vremena Dvor je visoke dužnosnike odabirao među plemenitim klanovima Carstva. Dužnosti su se nasljeđivale s koljena na koljeno. Politika je bila stvar nasljedstva i podjele između povlaštenih. Bračni savezi pojačavali su utjecaj ambicioznih kuća koje su vladare držale u podložnosti. Car Yang iz prethodne dinastije izmislio je novačenje općim natječajem koji je učenjacima omogućavao stjecanje naslova mandarina i državnu službu. No dosada je taj način odabira bio namijenjen imenovanju malih državnih dužnosnika čija je karijera bivala sputavana njihovim podrijetlom.

No naše se Carstvo preobražavalo. Demografski rast i sve veće bogatstvo gradova tražili su učinkovitu upravu i pojačan carski autoritet. Muškarcima elegantna držanja iz velikih obitelji, koji su bili sposobni nizati citate Klasika i voditi metafizičke razgovore, bili su zatočeni u nekom svijetu izvan stvarnosti.

Kako bi oni znali dati razborite savjete vladaru koji nije nikada napuštao Zabranjeni grad?

Moja reforma naišla je na odobravanje Malenoga Fazana, sklona preispitivanju običaja. Objavljen je nalog koji je ministrima i upraviteljima pokrajina naređivao da Dvoru preporuču sposobne ljude bez obzira na njihovo podrijetlo. Uskoro je vladar poslušao moj savjet i podržao Opći natječaj za mandarinski naslov, uveličavajući posljednji ispit svojom svetom nazočnošću.

Sjedila sam iza prijestolja okružena zavjesom od koprene blijedoljubičaste boje i promatrala učenjake koji su se natjecali za naslov pobjednika. Na koljenima pred pisarnicom gdje su im eunusi pripremili papir, kist i tintu, neki su drhtali dok su drugi nastojali sačuvati prisebnost. Prisjećala sam se svoga straha i vrtoglavice kad su me prvi put predstavili Vječnome Praocu. Za razliku od prethodnoga vladara, koji nije znao cijeniti ljepotu svojih žena, zaklela sam se da nikada neću zanemariti nijednoga čovjeka koji bi mogao postati uporištem Carstva.

Dvor je tako napokon odškrinuo svoj uski ulaz. Sin nekog Velikog Imena svoju je dužnost smatrao datošću, dok je kakav oplemenjeni pripadnik Malih Imena svojem dobročinitelju znao iskazati zahvalnost. Kako se uspostavljala carska vlast, broj ministara neplemenita podrijetla stalno je rastao. Sudbina više nije bila samo nasljedstvo. Ljudima skromnog rođenja obrazovanje je pružalo mogućnost da zasluže bolji život. Odsada su se tisuće, milijuni muškaraca mogli okušati na uskom putu koji je vodio najvišem cilju.

Zvijezde su mi najavile slavu.

Sunce, kiša i snijeg tijekom četiri uzastopne godine velikodušno su obdarivali kinesku zemlju. Od srca Carskoga grada na sve četiri strane propadalo je staro društvo i rađao se neki novi svijet. Polja natopljena seljačkim znojem požudno su leljala. Brokatne i svilene tkanine uz zaljubljeni žamor tkalja klizile su s razboja. Naseljena su udaljena područja. Posvuda iz kuhinjskih dimnjaka uzdizao se dim. Na svakih pet lija čuo se pjev pijetlova i blejanje ovaca. U pokrajinama su se gradile nove žitnice u kojima su se pohranjivale obilne žetve, namoti svile redali su se u carskim zalihama. Cijena riže pala je na pet sapeka po mjerici.

Car Yang iz svrgnute dinastije bio je sklon razmetanju. Njegov dvor i dužnosnici slijedili su njegov primjer i prepustili se vrtlogu velikih troškova radi ispraznih užitaka. Umjetnost i poezija njegova doba najavile su dekadenciju: pjesnici, kaligrafi i slikari bili su zatočenicima istančanih formi bez sadržaja. Njihovi izvještačeni osjećaji, sladunjave emfaze, odražavali su njihovu nemoć. Pod vladavinom moga supruga, naša dinastija Tang riješila se toga dekadentnog stila. Odsada je životna snaga prednjačila pred estetskim znanjem, a pojavnost je morala izražavati duhovnu dubinu. Noseći istrošene i pokrpane haljine, nametnula sam Dvoru modu jednostavnosti. Odabravši kaligrafiju očišćenu od svakog suvišnog ukrasa, državnim sam službenicima dala do znanja da mi je važnija bit. I sama sam čitala uratke kandidata za carski natječaj i odabirala pobjednika među onima čiji mi se rukopis svidio. Maniristički pjesnici nestali su s Dvora. Njihovi neproživljeni jecaji zamijenjeni su moćnim stihovima jednostavnog ritma i potresnih emocija.

Naše carstvo, ta zemaljska oaza i nebeska žitnica, izazivalo je lakomost brojnih nomadskih plemena koja su slobodno lutala između pašnjaka i vodenih tokova. Kineski je narod od pamtivjeka živio u istome strahu: konjanici i strijelci nicali su iz pustinje i obrušavali se na naša sela. Tovarili su na leđa svojih konja naše žetve i naše žene i za sobom ostavljali poharana polja i kuće u plamenu.

Za razliku od Cara Vječnog Praoca, koji je našu sigurnost nastojao očuvati osvajanjem i zauzimanjem njihovih neplodnih polja sve od mongolskih stepa pa do pustinje Gobi, ja sam svoga supruga poticala da tim divljim predjelima dodijeli autonomiju i da za upravitelje imenuje lokalne dužnosnike.

Poslušnost tih nestabilnih područja, koje je prethodni car oteo prolijevajući krv, kupovala sam zlatom koje je moj narod rado mijenjao za rat. U nekoliko godina pobune su jenjale, ali ja sam znala da je taj mir prividan. Nomadski narodi posjedovali su taj polet grabežljivaca i taj nagon za slobodom koje nikakva sila ni blagost nikada neće moći potisnuti.

Udruživanje njihovih snaga bilo je moja jedina bojazan. Zahvaljujući vještim jezicima kineskih trgovaca oružjem, podržavala sam neslogu među plemenima i podjarivala mržnju među vođama. Održavala sam mir primjenjujući naizmjenice represiju i tajne saveze.

Kad jedno carstvo uđe u ciklus širenja, na svoje ratnike prenosi polet i hrabrost. Pete godine Blistavoga Procvata, na poziv kraljevstva Sinra koje se ponovno našlo u opasnosti, naši vazali pobijedili su pajkčejske osvajače i zarobili kraljevsku obitelj. Naši su je generali u Dugotrajnem Miru predali kao pobjednički trofej, a ona se bacila ničice vladaru pred noge i zamolila njegovu milost. Suprotstavivši se mišljenju ministara, koji su tražili njihovo pogubljenje, ja sam potaknula priznavanje princa nasljednika kao upravitelja i poslala ga kući s hranom namijenjenom njegovu ratovima izgladnjelom narodu.

Korejsko Kraljevstvo ostalo je izolirano i doživjelo posljednje sate svoje drskosti. Moj suprug htio je osvetiti očev poraz. Zaneseni slijedom pobjeda, poneseni nepobjedivim dahom, naši vojnici razbili su obranu silovitom vojskom, zaposjeli prijestolnicu Pingyang i prisilili korejski dvor da prizna nadmoć našega carstva.

Car Yang iz prethodne dinastije tri je puta protiv Koreje podizao vojsku od milijun vojnika. Sva tri puta njegovi su pohodi završili porazom. Njegova je ustrajnost iscrpila narod i koštala ga krune. Car Vječni Praotac, osvajač kojega su blagosloville bogovi, ni sam nije mogao podjarmiti to maleno kraljevstvo.

Vratio se bolestan, a tuga mu je uzela život. Naša pobjeda izbrisala je mračne stranice prošlosti i iščupala trn zaboden u našu povijest. Narod je u vojnom uspjehu vidio slavu svoje moći, a moj suprug, koji je trpio što je sin jednoga velikog vladara, u njemu je vidio dokaz svoje snage i muževnosti. Iako nikada nije želio vladati i premda je mrzio politiku, i sam je počeo vjerovati u ono što sam mu oduvijek ponavljala: njegova je vladavina slavnija od vladavine njegova oca.

Euforija koja se proširila zemljom doživjela je vrhunac kad su se u južnim pokrajinama pojavili gušteri-zmajevi. Časni mudraci Antike govorili su da će se kraljevi Rijeke i Oceana pojaviti kada mir i blagostanje zavladaju zemljom. Učenjaci iz odsjeka za astrologiju u vladi tumačili su te izvandredne pojave kao znak odobravanja koje Nebo šalje svojem Sinu. Osjećaj da žive na najprosvećenijem dvoru svih vremena naše je ministre ispunjavao ponosom i smjelošću. Brojni su među njima zamolili vladara da krene na hodočašće prema planini Tai i tamo prinese Žrtvu Nebu i Zemlji.

Prema Knjizi O bređa toj su drevnoj svečanosti pribjegavali carevi koji bi ostvarili neko iznimno ovozemaljsko djelo. Ljetopisi su pripovijedali da su se, nakon Žutog Cara i mitskih vladara, jedino Prvi Car, koji je ujedinio Kinu, i Ratni Car iz dinastije Han, koji je podjarmio Barbare i proširio naš teritorij do zemlje zalazećeg sunca, usudili popeti strmim puteljkom planine Tai s namjerom da se poklone nebu.

Za svoje vladavine, Vladar Vječni Praotac namjeravao je krenuti na sveto hodočašće, ali krhkost carstva u oporavku prisilila ga je da odustane od te namjere. Preklinjala sam svoga supruga da ispuni taj neispunjeni zavjet. Stari su govorili da je Tai vladarka svih planina i da se na njezinu vrhuncu otvaraju vrata u nebeski svijet. Sanjala sam o tome da ponovno pronađem tajnovitu snagu planine gdje se svojim naglim usponom zemlja združuje s nebom.

Moj zanos nije mogao otkloniti predrasude Malenoga Fazana koji je, poput svih sinova pritiješnjeh prebogatim nasljeđem, bio potišten i prepun sumnji uvijek kad bi morao nadmašiti sam sebe. Govorio je da je krunu dobio pukim slučajem i pitao se je li njemu, običnom smrtniku, poniznom slugi carstva, doista dana Nebeska Volja, je li dostojan da postane Jedini upućenik na Zemlji, je li on uzvišena žrtva koju ljudi prinose bogovima, je li on Spasitelj svijeta? Neće li ga ondje gore u magli i vječnom dahu obuzeti vrtoglavica od uspona i samoće?

Suze mi navriješe na oči.

- Da, Veličanstvo, vi ste Sin providnosti. Vas su bogovi izabrali da utjelovljujete dobro i velikodušnost, vi ste vladar koji će prognati bijedu i patnju s lica zemlje!

Car je zaplakao. Obuzela ga je tjeskoba djetinjstva bez majčine nježnosti i tuga mladosti slomljene bratoubilačkim sukobima. Kako se nije mogao osloboditi demona koji su mu se sklopčali u srcu, radije se skutrio u tminama Zabranjena grada.

Dvije godine kasnije sluge iz Palače na carskim stubama paviljona Savršenstva otkrile su otisak grifona. Drevne knjige spominjale su pojavljivanje svete životinje na zemlji kao najavu pobjede i mira. U tom sam iznimnom biljehu vidjela božji znak: morala sam svojega supruga uzdignuti na najviši vrh života, na sljeme čovječanstva.

Na tu je vijest među dužnosnicima s Dvora zavladao uzbuđenje. U tajnosti sam potaknula učenjake da vladaru upute zamolbu kojom traže uspon na planinu Tai.

Namjesnici pokrajina, upravitelji kotara, vođe plemena s Juga i kraljevi Zapada uskoro su se udružili u molitveni koncert. Vladar više nije mogao odbiti nebeski poziv i molbu svoga naroda. Dopustio je da ga nagovore.

Trećeg mjeseca druge godine Grifonove Vrline, Car je preselio svoj dvor u prijestolnicu Istoka gdje je sastanak za polazak ugovoren sa stranim kraljevima i plemenskim vođama pristiglima iz čitavog svijeta. Moj uzvišeni suprug predvodio je izvandredno Vijeće na kojem su ministri i učenjaci prema Ljetopisima i Knjigama doktrine odredili protokol svečanosti. Odabrali su svete pjesme i plesove, te utvrdili listu pomoćnika i vršitelja obreda. Ja sam nadgledala izgradnju carske ceste, podizanje oltara, opremu paradnih vojski, raspodjelu dužnosti u pokrajinama kroz koje ćemo prolaziti i sve sigurnosne mjere protiv graničnih nemira i protudržavnih udara.

Obred zamolbe započeo je s desetim mjesecom. Vrhovni Sin, Kraljevi i Veliki gospodari praćeni Visokim Ministrima, sucima, savjetnicima, izaslanim namjesnicima i stranim prinčevima, za vrijeme svečane audijencije iznijeli su vladaru svoju službenu zamolbu za uspon na svetu planinu. Nakon što ju je tri puta odbio kako bi pokazao skromnost, moj suprug objavio je svijetu odluku da obavi hodočašće. Odmah sam vladaru uputila svoje čestitke i pismo u kojemu sam osporila zakon predaka koji odbacuje svaku žensku nazočnost obrednim svetkovinama. Zatražila sam pravo da budem druga vršiteljica obreda prilikom Žrtve Zemlji.

"Po pravilima Obreda, tijekom Libacije Zemlji dva će ministra biti vladarevi pomoćnici. Neosporno je pritom da muškarac utjelovljuje nebeski dah, a žena zemaljsku snagu. Vječnost je djelo preobrazbe rođene iz sjedinjenja Neba i Zemlje. Je li onda moguće da žena bude udaljena iz žrtve koja odaje počast njezinu polazišnom elementu? Za vrijeme obreda, molitvama za plodnost dozivat će se sjene carica. Može li se zamisliti da se duhovi uzvišenih pokojnica ukažu pred nepoznatim muškarcima? Bez ženine nazočnosti obred će biti nepotpun, a blagoslov će izostati. Nesumnjivo je da u povijesti Kine prisutnost žene pri vrhunskom Kultu Carstva nikada nije bila prihvaćena. Mora li se nastaviti propust Starih na štetu budućnosti?"

Javno čitanje mojega pisma za vrijeme jutarnje audijencije prenerazilo je Dvor. Na licima naših ministara mogla sam očitati iznenađenje i zaprepaštenje. Budući da je moje argumente smatrao neosporivima, vladar je izrazio odobravanje, a rasprava je zaključena. Bit ću prva žena koja će proniknuti u tajnu Svetkovina.

Dvadeset osmoga dana desetoga mjeseca puhao je sjeverni vjetar, a koraljno sunce visjelo je na kristalnome nebu. Luo Yang bio je pust. Glavni prilaz prekriven vlažnim pijeskom sjao je poput kakva zlatnoga mača što su ga odložili bogovi.

Muškarci u žutom brokatu polako su izašli kroz južna vrata Zabranjena grada. Isticali su ploče na kojima je zlatnim prahom pisalo "Zabrana prolaza" i glasali se kricima, znakom postrojavanja carske povorke.

Iza povorke prefekta kotara Deset Tisuća Godina stupala je povorka upravitelja Dugotrajnog Mira, pa zatim povorka Velikoga Gospodara Pratioca, pa ona Velikoga Gospodara Nadzornika i, naposljetku, povorka ministra Vojske. Veliki Generali Zlatnoga žezla Desnice i Ljevice uzastopce su ih pratili. Odjeveni u ljubičaste podhaljine od brokata i crne oklope s crvenim vezicama, te s kacigama obloženima zlatom, jahali su na konjima ispletenih griva i repova, a na leđima nosili tobolce s dvadeset dvije strijele, dok su im na kožnatim pojasevima visjele velike sablje u koricama optočenima draguljima. Iza njih su slijedila četiri jahača iz pratnje i u rukama nosila koplja ukrašena dlakama jaka, simbola pobjede.

Dva poručnika Zlatnog žezla predvodila su četvorinu od četrdeset osam konjanika s maramama oko pundi, u brončanim oklopima i grimiznim hlačama, te s tobolcem na leđima i sabljom o pojasu, a ove su pratila dvadesetčetvorica pješaka-oklopnika.

Grupa zastavnika isticala je stjegove oslikane Purpurnom Pticom, božanstvom Juga, koji su vijorili na vjetru.

Zatim je uslijedila povorka kola ispred koje su stupali stražari. S četiri upregnuta konja i četrnaest kočijaša, prva kola mjerila su udaljenost, druga određivala smjer; dok su treća ukrašavali bijeli ždralovi, četvrta su nosila feniksovu zastavu; peta, na kojima je sjedio Veliki Vrač, otklanjala su demone, a šesta, kojima je upravljao vojnik Zlatnog žezla naoružan samostrijelom, bila su prekrivena kožom divlje zvijeri.

Zatim su se pojavila dva poručnika Zlatnog žezla i njihovih dvanaest konjanika, kopljonoša i strijelaca.

Iza njih je napredovala povorka carskih glazbenika: dvanaest srednjih bubnjeva, dvanaest zlatnih timpana, sto dvadeset velikih bubnjeva, sto dvadeset dugih rogova; mali bubnjevi, zbor, okomite svirale i tatarske svirale redale su se u grupama po dvanaest, sto dvanaest velikih flauta koračalo je ispred dva ritamska bubnja, bambusovih svirala, okomitih svirala, usnih orgulja, tatarskih svirala i usnih orgulja od breskvina drveta. Zatim je ponovno uslijedilo dvanaest srednjih bubnjeva, dvanaest zlatnih timpana, sto dvanaest malih tamburina i sto dvanaest srednjih trublji; dvanaest bubnjeva ukrašenih perjem predvodilo je četvorinu sastavljenu od zbora, uspravnih i tatarskih svirala. Svi su svirali svečanu melodiju Carskog odlaska.

Zatim je uslijedio mimohod stjegova. Dva nadzornika iz Palače jahala su na konjima ispred Velikog Knjižničara i Velikog Ljetopisca. Vladarska kola Geomancije i vladarska kola Mjera u pratnji stražara pratilo je dvanaest bubnjeva i dvanaest zlatnih timpana.

Zatim je uslijedila povorka nazubljenih sablji s dugačkim drškom. Za njima su napredovala dvadeset četiri carska konja u dva reda.

Zastave Zelenoga Zmaja, božanstva Istoka, te Bijeloga Tigra, božanstva Zapada, razmaknule su se da bi propustile dva poručnika straže na čelu dviju četvorina od dvadeset pet konjanika: u svakoj po dvadeset kopljanika, četiri nosača samostrijela i jedan strijelac.

Povorku su slijedili ministri i savjetnici Velike Komore, Velikog Sekretarijata, Vrhovnih poslova i Nadzora koji su jahali u parovima. Dva generala straže predvodila su dvanaest postrojbi, odnosno tisuću petsto trideset šest ljudi raspoređenih prema boji odore.

Dva zapovjednika straže koji su zapovijedali šezdesetorici vojnika iz pojačanja, dva zapovjednika Konjice koji su nadzirali svojih pedeset šest konjanika kao i četiri poručnika straže koji su predvodili sto dva pješaka - sve to stvaralo je dojmljivu povorku.

Zatim je pristigla povorka puta od Zada: pet kola pratilo je kola od Zada kojima su upravljala trideset dva kočijaša odjevena u smaragd, a slijedili su general Tisuće Bikova i dva velika generala straže Ljevice i Desnice koji su nosili carske sablje, dva carska konja i dva čuvara Vrata koji su u rukama držali sablje s dugačkim drškom; zatim su stupala dva vojnika koji su nosili dvije zastave Carskih vrata u pratnji četvorice pješaka. Svi su bili u žutim tunikama - carskoj boji. Dvadeset četiri zapovjednika straže Vrata kaskalo je u središtu šest redova vojnika iz konjaničkih postrojbi i iz pojačanja, te dvanaest redova postrojbe straže Ljevice i Desnice; za njima su konjanici nosili lepeze na dugim dršcima s perjem obožvanih fazana.

Zatim je stigla carska nosiljka s osam nosača. Za njima su došle četiri male lepeze i dvanaest četvrtastih s obožavanim perima, te dva rascvjetala suncobrana. Četvorica muškaraca hodala su ispred carskih kola. Načinjena za kretanja s velikom pratnjom, ta kola blistava od zlata i dragulja izgledala su poput kakva mitskoga reptila.

Sastavljena od kompozicije s podlogama nadsvođenima golemim nosiljkama i povezanima kukama koje su im omogućavale pokretljivost, ta su kola isticala svojih dvjesto kočijaša s crnim maramama, u žutoj bluzi i blijedoljubičastim hlačama s ljubičastim pojasom, kao i svoje nebrojene konje zauzdane ornama s najljepšim draguljima Carstva. Milila su na širokim kotačima prekrivenima mokrim pijeskom, a kad su na izlasku iz grada uzde otpuštene, kormilo i osovine su zaškripale i kola su zgrabila u svijet uz gromoglasnu grmljavinu.

Kola su slijedili eunusi iz Palače koji su nosili osobne vladareve stvari, te dvadeset četiri konja iz carske konjušnice, povorka nosača kopalja, perjanih lepeza, svilenih oslikanih lepeza i žutih suncobrana, te jedna pozadinska skupina glazbenika sa stotinjak instrumenata.

Paviljon Crnog Ratnika svečano je otpočeo mimohod grimiznih stjegova, kopalja ukrašenih Jakovom dlakom i štapova s paunovim perjem, a zatim i novih žutih stjegova u pratnji dvojice nadzornika iz Palače i četvorice njihovih pomagača. Četvrtasta kola s dvjesto kočijaša kretala su se ispred Malih Kola sa šezdeset kočijaša, za kojima su slijedili carski pisari i purpurni, smaragdni, žuti, bijeli i crni ratni stjegovi koje su nosili vojnici iz ratnih postrojbi Ljevice i Desnice.

Nakon povorke postrojbe Revnosti stupale su povorka Zlatnog puta, Bjelokosnog puta, Kožnatog i Drvenog puta.

Za njima pak povorka od četvero kola koja su slavila poljoprivredu i za kojima se kretalo dvanaest kola pratnje s upregnutim volovima, te kola Leopardova Repa, simbola Veličanstvena Straha, zatim dvjesto oklopljenih čuvara Revnosti koji su nosili štitove i u desnoj ruci bojno oružje, zatim četrdeset osam konja iz straže, zatim dvadeset četiri ratne zastave svetih životinja i njihova naoružana pratnja, zatim povorka Crnog Ratnika, božanstva Sjevera, podijeljena u čete oklopnika u pet boja, zatim povorka Carice s konjanicima, pješacima, časnicima, glazbenicima, eunusima, damama iz pratnje, čiji je broj bio određen pravilima Obreda, zatim, u skladu s hijerarhijom, povorke carskih konkubina, a svaka je morala brižljivo poštovati broj lepeza s dugačkim drškom, boju odjeće i ukrase na kolima, zatim povorka Vrhovnoga Sina s njegovim postrojbama i skupinama glazbenika, koju je pratila povorka njegove supruge, zatim povorke kraljeva i povorke njihovih supruga, zatim povorke kraljeva pokrajina i povorke njihovih supruga, zatim povorke princeza, zatim povorke Velike carske Gospode i povorke njihovih supruga, zatim povorke ministara i povorke barbarskih kraljeva, plemenskih vođa, stranih izaslanika, na kraju su stupale životinje iz carskoga Parka: tigrovi, leopardi, slonovi, nosorozi, jeleni, nojevi, ptice u kavezima, zatim radnici graditelji, kuhari, dojilje, pisari, krojači, srebrnari, vinotoče, liječnici, vidari, konjušari, te konji, robovi i vučna stoka.

Tijekom polovice jedne mjesečeve mijene, više od sto tisuća ljudi izašlo je iz grada Luo Yang i krenulo na put carskom cestom iscrtanom jednim ravnim potezom na zimskoj ravnici. Danju su povorke napredovale poput moćne rijeke raznobojnih valova. Noću su logori i logorske vatre zemlju pretvarali u zvjezdano nebo. U Ljetopisima dinastija još nikada nije zabilježena takva raskoš: čitav jedan narod selio je prema istoku, prema oceanu.

Neka naša povorka dosegne sunce!

Kako zaboraviti planinu Tai i njezine snijegom pokrivenne vrhunce koji prkose nebu? Kako opisati tu netaknutu nepreglednost koja je veliku carsku povorku svela na puku crnu nit? Dugo su me u dubokim noćima proganjale tajanstvene svetkovine, oltari, ti golemi brežuljci, četvrtasti ili u obliku diska, i sveti plesači obojenih rukava koji napreduju kroz dim i maglu. U snovima sam čula muklo disanje planine pomiješano sa zveckanjem zvučnoga kamenja i brončanih zvona. Ukazivale su mi se logorske vatre ispred šatora pokrivenih zlatnim tkaninama, vatreni jezici na drevnim palionicima, baklje postavljene duž beskrajnog, okomitog Svetog Puta. Na planinskome vrhu Vlada je na jednu stijenu pečatom pričvrstio svoju molitvu za napredak ugraviranu na zlatnoj oštrici. U hućanju vjetra i u zapusima snijega ostavila sam dio svoje duše. Planina Tai već je pripadala prošlosti, no njezina je čarolija još trajala. Naišla sam na nešto još dragocjenije od svetkovina: na samoću nekoga prijašnjeg života, na krhotine sjećanja, na potragu za istinskim početkom.

Na sjeverozapadu carstva naše se hodočašće pretvorilo u lutanje. U Konfucijevu zavičaju Car je Mudracu odao počast. Na putu prema sjeveru, u rodnom selu Lao- Tseua, Dvor je prinio žrtvu osnivaču taoističke misli i praocu Carske Kuće. Pri povratku put nas je vodio kroz blistavo proljeće i rascjetalo drveće. U Palači Spojenog Diska od Žada, Maleni Fazan i ja zajedno smo napisali himnu spomena. Isklesana je na steli koja će se uzdizati u nebeskim oblacima na vrhu planine Tai. Koliko će se dugo taj kameni spomenik blistav od zlatnoga praha opirati nevremenu? Nakon tisuću proljeća i jeseni, nakon što snijeg prekrije zemlju deset tisuća puta, pretvorit će se u prašinu. Carski put će se izbrisati, metež razdragane gomile od deset tisuća ljudi će utihniti. Od Luo Yanga do Dugotrajnog Mira, veličanstvena sadašnjost već je tonula u nebesku nepreglednost.

Svetkovanje je obilježilo apoteozu jednog ciklusa koji je jednom morao krenuti silaznom putanjom. Dok je mene uspon na planinu Tai ojačao, mojega supruga odveo je u propast. Poput ratnika koji je odnio pobjedu ili pjesnika koji je napisao najnadahnutije ode, odlučio je odreći se riječi i djela i povući se u tišinu i kontemplaciju.

Od smrti moje nećakinje, moj suprug više nije imao miljenica. Kad bi me počastio svojom prisutnosti u postelji, činio je to zato da bi pronašao utjehu u naručju starije sestre. S godinama se njegova tjeskoba pretvorila u mističnu krizu. Zdravlje mu se pogoršalo. Čestim migrenama sada su se pridružili i artritis i kronična dizenterija. Sve dulje je boravio u krevetu. Njegovo je izbivanje postalo uobičajeno. Pri Jutarnjem pozdravu pristajao je obnašati simboličnu ulogu, a mene je puštao da vodim političke rasprave iza zaslona od koprene.

Posvećivao se svojoj strasti za medicinu. U njegovoj se Palači nalazila golema ljekarnica i on bi ondje nerijetko zaspao okružen mirisom gorkih trava. Aktivno je bdio nad sastavljanjem enciklopedije lijekova, čak je primao travare i vračeve i s njima razgovarao o svojstvima biljaka. Njegova opčinjenost alkemi-jom i pilulama besmrtnosti nije bila nikakva novost, a sada je to postala opsjednutost. Dao je podignuti oltare i čarobne peći. Kao i Prvi Car i Ratnički Car iz dinastije Han, priželjkivao je preobraziti tijelo u čisti duh. Uzimanje grimiznog cinobera nije liječilo njegove bolesti, nego je mijenjalo njegov karakter. Ponekad uspavan, ponekad grozničav, ponekad sanjiv, ponekad tjeskoban, smjenjivao je dane utučenosti s razdobljima pretjerane aktivnosti.

Odsada je spavao s mladim djevojkama i dječacima. Prema taoističkoj medicini, tijelo djevica i djevaca uspostavljalo je ravnotežu među tekućinama i ojačavalo snagu.

U potrazi za ozdravljenjem na svoja putovanja povlačio je i Dvor. Izgrađeni su novi gradovi. Naše staze vijugale su kroz planine pod oblacima. Majmunski jecaji, rikanje tigrova, cvrkut ptica i šum vjetra otklanjali su njegove ovozemaljske boli. Oduševljavali su ga visoki vodopadi koji su se spuštali sa stjenovitih vrhunaca i šarene duge koje su lebdjele na vrhovima krošanja tisućljetnog drveća. Kupanjem u vrućim izvorima, dubokim spiljama i podzemnim rijekama već je okusio nemarni život bogova.

Godine su proletjele, a s t a r o s t je sa sobom nosila duševni potres. Nemoćno sam gledala kako moj suprug klizi putem suprotnim mojemu. Postajao je spor, a ja sam ostala brza. Postajao je nestabilan, a ja sam ostala čvrsta. Stalno se osjećao boležljivo, ja nisam znala za migrenu. Glas mu je bio slab i zadihan, a moj zvučan i energičan. Kad je nasljednik Sjaj imenovan regentom, bilo mu je tek šesnaest godina. Morala sam preuzeti sve državne poslove. I ljeti i zimi ustajala bih noću da primim Pozdrav državnih službenika što je po drevnom kalendaru predviđeno za izlazak sunca. Slabljenje moga supruga učinilo me još odlučnijom. Deset godina ranije, spletke u Palači i složenost carskih odluka zbunjivale su me i ponekad me tištila samoća moćnika. Sada mi je vlada koju sam imenovala davala savjete, a ja sam stekla sigurnost žene na pragu zrelosti. Umijeće vladanja postalo je borilačka vježba, vjerska žrtva. Znala sam biti pristrana i nezainteresirana, iskreno sam upravljala duhovima i lebdjela iznad ovog prljavog svijeta poput kapljice ulja.

Vladareva opsjednutost putovanjima narušavala je djelovanje Dvora koji je težio disciplini i stalnosti. Radovi za njegovu udobnost zahtijevali su okupljanje stotina tisuća radnika. Planine su ogoljene i čitave su šume služile kao gorivo za peći u kojima su se pekle carske opeke. Skupocjeno drvo, alabaster, granit i egzotične biljke dovažane su riječnim putevima i prenošene na kolima koja su vukli volovi i konji. Budući da sam narodu nametnula štednju, bila sam ljutita dok sam gledala svoga supruga kako daje takav primjer rasipnosti. Prestao se zanimati za politiku i sve se više oduševljavao ratom. Od pokrajine do pokrajine posjećivao je garnizone i opijao se veličanstvenim prizorom vojnih mimohoda. Fina ravnoteža koju sam održavala na rubovima Carstva bila je narušena njegovim prebrzim odlukama i opsjednutošću da svaki napad prima kao osobnu povredu svoga ponosa, koji je sada miješao s dostojanstvom Kine.

Duboko neslaganje koje nas je dijelilo bilo je uzrokom jedne velike svađe. Iznerviran strogošću mojih primjedbi, Car je drhtao čitavim tijelom i optuživao me da mu prigovaram samo da bih mu život učinila nesretnim. Vidjevši kako mu suze teku niz lice i kako trpi od užasne glavobolje, požalila sam što sam se zanjela. Kako mogu zabraniti jednom bolesnom čovjeku da svoju moć dokazuje vojnim postrojavanjem? Kako lišiti ispraznih ovozemaljskih užitaka jednu tako umornu dušu? Kako spriječiti jednog krhkog čovjeka da uživa u posljednjim slastima svoga života?

U četrdeset drugoj godini donijela sam na svijet Mjesec koja je dobila naslov princeze Vječnoga Mira. Nakon rođenja tako željene kćeri, prekinuli smo svaki seksualni odnos. Ako mi je vladar ponekad i pokazivao zanos, znala sam da su mu liječnici zabranjivali da prazni životne sokove i više nisam imala pravo na želju. Nestala je tjeskobna ljubav koju sam osjećala za jedinog muškarca svoga života. Stara zloba isplivala je na površinu. Neki osjećaj gorčine pomiješan s razočaranjem potajno mi je ovladao srcem. Rastuživalo me dok sam ga gledala kako se odvraća od prostrana carstva i od slavnog nasljeđa zbog svoje vlastite dobrobiti.

Bila sam se nadala da će s vremenom postati veliki vladar, ali ispostavilo se da je čovjek kojim vladaju bojazan i lijenost. Bilo je dana kad su me raznježivali njegovi nemoćni osmijesi i umiljata nježnost. Bilo je i takvih kada me nerviralo njegovo ćudljivo raspoloženje i sebične želje. Skrivala sam svoj rastući zamor obasipajući ga toplinom i pažnjom. Bdjela sam nad njegovim boljkama, smišljala mu nove zabave, trudila se da za njega nađem vremena, strpljenja i pružim mu materinsku ljubav.

Svakodnevni me život prekrivao svojim valovima. Između neba i zemlje, carske karavane i povorke vijugale su godišnjim dobima. Zeleno, crveno, žuto i bijelo drveće se budilo i zatim umiralo, cvijeće se otvaralo i zatim pritajivalo. Iz dana u dan, iz noći u noć, uloga Carice postajala je zvanje, a disciplina koju sam nametnula svojem bitku postupno me opletala. Zatočenica sebe same, napredovala sam prema smrti otvorenih očiju i usahla srca.

Neviđena suša, a zatim i glad poharale su ravnice Sredine. Utučena zbog bijede i boli naroda, odlučila sam da na sebe preuzmem bijes bogova. Smatrajući se nedostojnom svoje uloge, dala sam ostavku.

Moj suprug odbio je moju zamolbu, a izbezumljeni je Vanjski dvor potpisao molbu kojom me preklinje da ostanem na prijestolju. Prve godine ere Vrhovnog Elementa Maleni Fazan prihvatio je od Dvora naslov Nebeskog Cara, a meni je prilikom jedne svečanosti dodijelio zlatnu oštricu i pečat Nebeske Carice. Zaslon od koprene koji je zaklanjao moje mjesto je uklonjen. U palači za primanja odsada su dva prijestolja postavljena jedno uz drugo. Na nebu su mi zvijezde pretkazivale blistavu budućnost, a ja sam vidjela samo tmine.

Ponovno sam se prihvatila audijencija i političkih predmeta poput kakve tkalje koja okreće svoj rad. Kao težakinja predana poslu, čekala sam starost i iscrpljenost. U jednom takvom trenutku guste tame Nebo je čulo moje molitve. Poslalo mi je znak, poklon, iskru i moj se život ponovno rasplamsao.

U jednom izvještaju eunuha profesora na Unutrašnjem institutu za Književnost pohvaljena je preuranjena književnička zrelost neke male služavke. Njezino ime pobudilo je moju znatiželju. Tako sam saznala da je unuka Shang Guan Yia koji je spletkario oko mojeg svrgnuća i da je slijedila svoju majku i postala carska robinja. Naložila sam da mi pokažu njezine stihove. Kaligrafija joj je bila iscrtana mekim i odlučnim pokretom, a strofe su posjedovale isklesanu ljupkost jednostavnog ritma. Da nisam pitala, ne bih znala da je autorica tih stihova djevojka od četrnaest godina.

Pozvala sam dijete u svoju palaču. Šiške na njezinu čelu skrivale su tetovažu osuđenika, a na moja je pitanja odvažno odgovarala. Sramežljivost i neka vrsta samouvjerenosti davale su joj osobitu draž. Dok sam je slušala, prisjetila sam se Ljupke Supruge i njezina nježnoga glasa. U želucu sam osjetila grčeve. Ovo četrnaestogodišnje dijete podsjećalo me na tu opasnu strast. Njezine goleme oči su me umrtvljivale. Činilo mi se da čujem kako me nijemo pita: "Biste li se usudili voljeti me?"

Te večeri Blagost mi je drščući priznala da je djevica, a ja sam joj pokazala što je užitak. Nedavno sam navršila pedeset godina. Dala sam joj pogubiti oca, djeda i svu braću. Bila sam krvnik čijoj se tiraniji klanjala. Bila je blijedi cvijet kojemu ću omogućiti da zablista.

Ljubav je svijet obojila lakoćom i drskošću. Prerušena u paža, Blagost me slijedila dan i noć, od palače do prostorije za audijencije. Dok bih ja sjedila, ona bi stajala. Dok bih tajno razgovarala s ministrima, ona bi stražarila pred vratima. Kad bih se razbješnjela, ona bi me smirivala svojim nijemim i iznenađenim pogledom. Kad bih joj naređivala da se povuče, odlazila bi pisati u svoju sobu. Njezino pjesništvo, ispovijed sramežljivih osjećaja, opis proslava, pripovijedanje putovanja, zanosilo me i smirivalo. Ponovno sam titrala i smiješila se.

Vrijeme umire, vrijeme se rađa. No ljudski je život put bez povratka. Carski rođendani bili su povodom veličanstvenih svetkovina. U svim gradovima priređivani su vatrometi i gozbe kao dar narodu, znak carske velikodušnosti, ali rasipanje na kratkotrajne radosti. Iz godine u godinu, dob je odmicala i sve više pritiskala. Iz godine u godinu rođendani su se pretvarali u žalovanja za kojih sam se oprala od pokopane mladosti. Neizbježno vladarevo slabljenje učinilo je tu neodređenu ideju stvarnom: smrt je pred nama, smrt nas vreba.

No najprije je Vrhovni sin podlegao kašlju i zadihanosti. Sjaj nas je zauvijek napustio. Odlazak toga tako voljenog nasljednika toliko je pogodio Nebeskog Cara da je zadobio bolove u grudima. Sjedinjena sa suprugom u boli i nesreći, zaboravila sam naše nesuglasice. Maleni se Fazan više nego ikad uhvatio za mene poput utopljenika za kakvo plutajuće drvo. Više nego ikad me paralizirao strah da ću ga izgubiti. Ponovno me proganjalo sjećanje na Očevu smrt, na taj neočekivani odlazak. Jasno sam se prisjećala kako se srušilo moje djetinjstvo. Bih li imala snage da preživim jedno novo uništenje? Već četrdeset godina Maleni Fazan i ja živimo u zatočeništvu Zabranjena grada. Njegova nazočnost bila je moje disanje, štap ravnoteže za dušu na trapezu. Kako ću prihvatiti prazninu i samoću kad se bude pridružio bogovima i zagrlio slobodu?

Medicina, molitva i čarobne mise u tajnosti naručene u samostanima održavale su Nebeskoga Cara, ali mu nisu vraćale zdravlje. Nizali su se loši predznaci. Tek što sam svijetu objavila hodočašće prema planini Song za jedno novo posvećenje Neba, tibetski me napad prisilio da odustanem. Za vrijeme vladavine Vječnog Praoca, Dvor je razmišljao o podizanju hrama Jasnoće posvećenog svetom kultu i simbolu saveza između carske moći i volje Neba. Sada je za to došao trenutak, a plan građevine naručen od arhitekata bio je spreman. Ali neočekivan događaj poremetio je mir duhova i odgodio tu tako željenu izgradnju: Mudrost, moj drugi sin, htio je ugroziti prijestolje. Oduzet mu je naslov nasljednika i protjeran je iz Prijestolnice. Prirodne katastrofe su se nastavljale. Nakon zime bez snijega, na sjeveru je opala proizvodnja žitarica, a oko Luo Yanga pojavila se nestašica. Nešto kasnije, zbog kišnoga ljeta, poplavila je Žuta rijeka. Poplavu je pratila epidemija koja je ubila desetke tisuća konja i krava. Godinu kasnije, oblaci skakavaca obušili su se na polja, a potres je pogodio obe prijestolnice. Stari su tvrdili da će, ako se prirodni elementi uzbune, veliko zlo pogoditi Carstvo. Čak su naveli da, ako usred toga bijesa zadrhti i zemlja, Nebo tako najavljuje smrt jednoga važnog čovjeka.

Koristeći se bijedom koja je pogodila Carstvo, Turci su se podigli na ustanak. Pregovori su propali, a ja sam morala poslati carske trupe da te pobune uguše u krvi. Dok sam snagom koplja ipak uspjela održati stabilnost u zemlji, u Unutrašnjoj sam palači bila razoružana bolešću jednoga jedinoga čovjeka.

U rezidencijalnom gradu Nebeske Žrtve tijelo moga supruga se udvostručilo, a silovita kriza vrtoglavica i glavobolja prikovala ga je za krevet. Stenjao je skriven zavjesom. Pred njegovom posteljom ustrčalo se mnoštvo liječnika. Vrhovni Sin i Visoki Ministri na koljenima su morali odobriti recepte i kušati svaki pripremljeni lijek. Otpustila sam sve te ljude čija je vika slabila moga supruga. Postavila sam svoj krevet i pisaći stol u njegovu palaču za odmor. Jednom rukom bilježila sam političke odluke, a drugom pridržavala toplu i meku vladarevu ruku. Moja nazočnost ga je smirila; crpeći moju snagu, činio se snažnijim i tražio je hranu.

Davala sam mu juhe žlicom. Trideset godina ranije on je činio iste te pokrete. Sjetila sam se njegova lica, zabrinuta i puna ljubavi, njegova sramežljiva glasa kojim me molio da budem njegova carica. Suze su mi zažarile oči: kad bih mogla umrijeti, pa da on uskrsne!

No bogovi su ostali gluhi na moje molitve. Još jednom će Maleni Fazan iznevjeriti moja očekivanja. Jedne večeri, nakon puštanja krvi iz glave, boli su prestale, njegovim očima se vratio vid, a zatim mi se nasmiješio.

- Otac Vladar javio mi se u snu, promrmljao je. Pozvao me da ga pratim, a ja sam počeo plutati u oceanu oblaka. Pokazujući mi put kroz sumaglicu, Otac je podigao ruku i pokazao na obzorje. Isparavanje se razišlo i otkrilo zlatne palače okružene svjetlošću kuda su letjeli feniksi s krilima u devet boja. Tada sam shvatio da je to nebesko prebivalište Oca Vladara, Majke Carice i Malenoga Bika, moje voljene sestre. Začula se glazba, neopisivo zvečanje. Ususret mi je iz daljine krenula povorka besmrtnika, no odlučio sam vratiti se na zemlju da ti kažem da odlazim!

Bujice suza tekle su mi niz lice. Vladar nastavi:

- Carice, vrijeme mi je isteklo. Šteta što nasljednik nije spreman da preuzme vlast. Tame briga priječi da odem smiren.

Povikala sam:

- Vaše se Veličanstvo uzalud brine. Uskoro će ozdraviti. Već iduće godine otići će na hodočašće prema planini Song, a Nebo će ga blagosloviti i otkriti mu tajnu besmrtnosti.

- Svjetlosti, tako sam umoran od života u boli. Pojava Oca Vladara smirila je moje bojazni. Smrt nije ništa. To je samo napuštanje jednoga trulog tijela, okomiti uspon duše. Vrh svete planine, visina nedostižna smrtnicima, za mene će biti samo travka kad budem na nebesima. Budi sretna što ću se spasiti!

Zanimemila sam na te riječi Malenoga Fazana. Bilo je prekasno zadržavati čovjeka koji je ugledao čudesa s onoga svijeta.

Sada su u njegovim očima sva bogatstva i sve zemaljske blagodati samo blato i prašina. U očaju sam mu rekla:

- Veličanstvo, dopustite mi da vas pratim, želim vam nastaviti služiti...

- Svjetlosti, bio sam običan vladar. Moja jedina kvaliteta bila je da sam se znao okružiti mnogo sposobnijima od sebe. Nikada nisam volio ni prijestolje ni naređivanje. Ali znao sam od tebe stvoriti veliku caricu. Da trebam nabrojati zasluge svoga zemaljskog prolaza, rekao bih da si upravo ti moje remekdjelo. Prije tog privremenog rastanka - jer ti ćeš mi se kasnije pridružiti - htio sam ti zahvaliti na strpljenju, na žrtvi, kao i na tome što si mi po cijenu života podarila nasljednike. Oprosti mi ako sam ti nanio bol.

Tištale su me mnoge misli i htjela sam mu odgovoriti, kad me vladar zaustavi. Njegov je glas bio još samo slabi šapat:

- Svjetlosni, tebi još nije došao čas, ti moraš ostati ovdje da bdiješ nad dinastijom. Nasljednik je premlad. Kad odem, neće znati vladati carstvom oslabljenim prirodnim nepogodama i pobunama. Imam povjerenja u tvoje iskustvo. Ti ćeš znati ovladati situacijom i vratiti svijetu red i stabilnost. Svjetlosti, pazi na sebe, povjeravam ti svoj narod i carstvo...

Oči su mu se sklopile. Povikala sam:

- Maleni Fazanu, ne ostavljaj me!

Njegov šapat bio je već jedva primjetan. Učinilo mi se da sam mu na licu razabrala zlobni smješak.

- Uvijek sam želio umrijeti prije tebe, jesi li to znala?

Dvor je užurbano napustio palaču Nebeske Žrtve. U kolima kojima je upravljalo dvjesto kočijaša, Car je počivao na svojoj postelji. Carska cesta koja je vodila u Istočnu prijestolnicu bila je za njega put u smrt. Da bi se pridružio svijetu oblaka i vječne bezbrižnosti, moj suprug morao je izdržati posljednju patnju. Ostala sam uz njega prestravljena užasnim procesom kojim se dematerijalizirao kako bi postao besmrtn: nečistoću kože trebalo je paliti dok ne ostane samo čistoća i usijanje. Duša koju su pozvali bogovi morala je rastrgati meso u kojem je obitavala da bi uzletjela prema nebu.

Granični nemiri u Luo Yangu prisilili su me da napustim vladara na samrti i da održavam audijencije uz nasljednika regenta. Prvi put sam se pokazala rastresenom. Uši su vrebale na glasnike koji su mi trebali dojaviti smrt. Ljudske su mi se Stvari činile potpuno isprazne otkako sam u mučeništvu svoga supruga vidjela divotu nekoga drugog svijeta. Više se nisam bojala patnje i prezrela sam tugu.

Kad je sjednica zaključena, brzo sam se vratila u Unutrašnjost. Na uzglavlju Malenoga Fazana vratila sam se molitvama. Sada je od nas dvoje on, na umoru, bio taj koji mi je slao snagu i toplinu i koji me je čitavu obasjavao.

Treće noći dvanaeste mjesečeve mijene druge godine Vječne Čistoće, kornjačinevina koju su spalili astrolozi najavila je riječ "prekid". Sutradan ujutro Nebeski se Car probudio. Njegovi bolovi su prestali. Jasnog je progovorio i poželio sam objaviti Veliki Oprost i Promjenu Ere u ime Veličanstvenog Puta. Liječnici i eunusi uspjeli su ga iznijeti iz postelje i omotati ga tunikama podstavljenima krznom. Jedna nosiljka prenijela ga je kroz uske prolaze Zabranjena grada i odnijela u paviljon na vrhu vrata Nebeskih Zakona.

S one strane jaraka i konjaničkih i pješačkih četa, narod, pristigao sa sve četiri strane grada, ležao je ničice. Jutarnji je snijeg prekrpio sve krovove Istočne Prijestolnice, hramovi, zvonici i pagode miješali su se s uskovitlanim sivilom vjetra, a prinčevski paviljoni jedva su se razabirali od skupih trgovačkih kuća i koliba prekrivenih slamom.

Pogled Nebeskoga Cara na trenutak se izgubio u daljini, prema zapadu i, kroz maglu i snježne pahuljice, potražio Dugotrajni Mir, njegov rodni grad. Zaječaše bubnjevi, zvona, gongovi i dvorski glazbenici. Nije mogao pročitati svoj nalog, jer mu je narod već uzvikivao: "Dug život Caru!"

Poslijepodne je k svojem uzglavlju dozvao ministre, Vrhovnoga Sina, Sunce

- kralja od Yua i Mjesec, princezu Vječnoga Mira. Izdiktirao je testament: "...sedam dana bit će dovoljno za pogrebnu svečanost; nasljednik će se pred lijesom popeti na prijestolje; uzdizanje grobnice i izgradnja pogrebnoga grada bit će jednostavni; vlada će se posavjetovati s Nebeskom Caricom oko vojnih i političkih važnih pitanja."

Početkom večeri, moj suprug se zadihan probudio. Zatražio je neku anestetizirajuću drogu. Prije nego je ponovno utonuo u san, naložio mi je da se približim njegovoj postelji i stegnuo mi ruku.

Noć je pala, a ja se nisam usuđivala pomaknuti. Držala sam ga za ruku i bila sam njegova posljednja veza sa svijetom živih. Na treperavoj svjetlosti svijeća, upalih obraza, očiju uronjenih u duplje, osušenih usana, već je poprimao blijedi izraz leša. Iznenada me kroz dlan prožela neka ledena struja, začula sam neku neodređenu glazbu, zveckanje kristala, srebrna zvonca, svirale od žada.

S lica Malenoga Fazana nestade bora. Izglaçane od svake patnje, njegove ukočene crte poprimile su eleganciju isklesana mramora, ljepotu neke enigmatske maske. Poluotvorene su mu oči nastavile promatrati nevidljivi dolazak bogova. Njegove usne, razvučenih uglova, već su izražavale oduševljenje.

Pričekala sam da se božanska glazba udalji, a zatim ustala. Eunusi su širom otvorili vrata Palače. Pod svjetlima lampiona, četvrtasto je dvorište bilo crno od prinčeva i ministara prostrtih na tlu. Izvikivači su u glas ponovili što sam promrmljala: - Kineski je Car uzašao na nebo. Najprostranije carstvo na svijetu ostalo je siročje.

Narod se zaogrnuo žalobnom bjelinom. Iz domaćinstava su nestali glazba, smijeh i gozbe. Tijekom sedam dana dvor je izredao dvadeset sedam obreda polaganja u lijes u pojednostavljenom obliku. Sedam su dana lamentacije, ezoterične molitve i budističko deklamiranje potresali grad Luo Yang. Sedam dana iz obrednih se palionica širio tamjan u stupovima sivoga dima koji je hitao prema nebu. U svojem testamentu moj nebeski suprug nije naveo mjesto za izgradnju svoje grobnice. Ipak, na vrhu vrata Nebeskog Zakona po njegovu sam pogledu shvatila da se želi vratiti u svoj rodni grad. Usprkos mišljenju ministara koji su ga htjeli zakopati u blizini Luo Yanga, poslala sam prema Dugotrajnom Miru izaslanstvo sastavljeno od ministra Odnosa s podanicima, inženjera odsjeka Velikih Radova i stručnjaka za Geomanciju iz odsjeka za Pogrebe.

Komisija mi je poštanskom pošiljkom poslala skice i opis istraženih mjesta. Već pri prvom čitanju pozornost mi je privukla planina Liang smještena sjeverozapadno od Dugotrajnoga Mira, čija je astralna pozicija odgovarala brojci Jedan i elementu Neba. Naslonjena na lanac zelenih brežuljaka, na istoku je gledala na planinu Devet Konja gdje je bio pokopan Vječni Praotac, a na zapadu ju je oplahnjivala rijeka Wu, bistri izvor koji je priječio napredovanje demona Tmina. Nizina rijeke Wei prostirala se pred njezinim južnim padinama zaštićenima dvama brežuljcima, kulama nebeskih strijelaca.

Drugo izaslanstvo pridružilo se prvome. I oni su potvrdili pretpostavke: magla koju ispušta vegetacija planine Tai zaista je zmajev dah. Izdignuto nad zemaljskim svijetom, mjesto prikuplja nebesku energiju i bit će slavna grobnica, zalog za vječni napredak Carstva. U palaču sam pozvala Velikog Astrologa Li Chun Fenga i zamolila ga da pristupi provjerama. Budući da ću se kasnije, kad budem umrla, pridružiti svojem suprugu, naši sati i mjesta rođenja su zbrojeni s onima naše djece i predaka, zatim podijeljeni na Pet Elemenata, usklađeni s dvadeset četiri astralne kuće i s dvanaest zemaljskih ogranaka. Matematičko je računanje trajalo tri dana i tri noći, a rezultat se pokazao u skladu s vizijom stručnjaka geomancije.

Radovi su počeli čim je zima popustila. Svake je večeri moja duša letjela prema zapadu gdje je podzemna palača rasla u utrobi planine Liang. Turobni i vlažni prolazi probijali su bolan put u srce zemlje. Carska se soba nalazila u dubinama nedostižnima za život, u srcu labirinta u kojem su hodnici napučeni stupicama, strijelama i otrovima pljačkaše vodili do lažnih grobnica. Počelo je izvođenje freski. Zlato, srebro, crvenkastosmeđe, ljubičasto, lica, tijela i haljine nicali su u hodnicima pokrivenima bijelim vapnom. Naložila sam da se predoči velika carska povorka s tisućama ljudi i konja. Na putu u nebesko kraljevstvo čak su moja sestra i nećakinja našle svoje mjesto iza moje pratnje.

Svuda oko grobnice-planine podignute su zidine. Četvrt po četvrt izgrađen je Dugotrajni Mir u malom, a u njegovu središtu sveta utvrda posvećena kultu žrtvovanja. Vladareva oprema za odmor prenesena je u palaču na vrhu planine, istu kao i palača u kojoj je boravio za života. Duž Božanskog Puta, središnjega pravca pogrebnoga grada, dala sam da se postave kipovi lavova, krilatih konja i ministara, a pratili su ih naši kraljevi-vazali, ukupno njih šezdeset i jedan.

Nisam znala za drevnu tradiciju da se za vladara ne podiže komemorativna stela, pa sam dala da se postavi granitni spomenik na kojem su obrtnici uklesali epitaf od osam tisuća znakova, dugu pjesmu u kojoj sam pripovijedala o životu i slavi moga nebeskoga supruga.

Petnaestoga dana petnaestoga mjeseca carska povorka predvođena mojim sinom Budućnošću krenula je na put prema zapadu. Dostojanstvenici, trgovci, obrtnici i seljaci duž ceste su podigli oltare. Nizale su se kuće od papira ukrašene zlatnim listićima. Bijele zastave i rupci od konoplje, kao i pogrebni novčići, vijorili su na vjetru i zaklanjali nebo.

Konji više nisu nosili perjanice, princeze su koračale bez nakita. Glazbenici su stupali i svirali žalobne napjeve. Lijes mojega supruga prekriven bijelom tkaninom, koji je vuklo tisuću vojnika u korotnim tunikama, udaljio se u oblaku prašine.

Naredila sam sastavljanje Knj i g e Zb i v a n j a u kojoj će ljetopisa pripovijedati njegovu vladavinu. Kroz prizore audijencija, razgovora i šetnji, znat će uobličiti portret velikoga vladara za budućnost.

Dala sam da se zatvore rezidencijalne palače Deset Tisuća Izvora, Mirisa Cimeta i Nebeske Žrtve i sve njihove divote, bolna nostalgija i beskorisna raskoš.

Tko je bio Maleni Fazan? Vječnost mi nije dostajala da nađem odgovor. Nepomično središte jednoga prostranoga svijeta, on se nije micao, a život se oko njega sporo okretao. Kad sam mislila da sam ga shvatila i proniknula, posjedovala, već je bio daleko, blijed i ugasnuo.

Osam

Budućnost je preuzeo prijestolje i započeo novu vladavinu. Uzvišenom je pokojniku dodijelio posmrtni naslov Cara Visokog Praoca, imenovao najstarijeg sina svoje prve supruge Vrhovnim sinom i smjestio se u Unutrašnji dvor. Da bih primila njegovu gineceju, morala sam u samostan poslati konkubine Malenoga Fazana. Te žene, sada već u poodmakloj dobi, prije odlaska su se plaćući prostrle na prilazu mojoj palači.

Buka selidbe narušila je tišinu u koju je Zabranjeni grad utonuo otkako je njegov gospodar preminuo. Ozbiljnost korote povlačila se pred užurbanošću žena da pokažu mladost i ljepotu. Prva Dama, koja je odnedavna postala Carica, nametnula se kao osorna gospodarica. Izvijestili su me da želi obnašati onakvu ulogu kakvu sam ja imala za prethodnoga cara. Moje je vrijeme doista prošlo. Sada je na nju došao red da zablista.

Pravila sam se da ne čujem kako Smaragd i Rubin zanovijetaju zbog toga nametanja: "S Caricom na čelu, carske se konkubine natječu u raskoši haljina..." Pravila sam se gluha kad su me izvijestili da je vladarica potjerala moje stare službenice da bi ih zamijenila djevojkama u cvijetu mladosti. Moja je zabrinutost ipak dosegla vrhunac kad sam saznala da je i ona sama, kao ljubiteljica žena, pokušala zavesti Blagost!

Na Vanjskom dvoru osrednjost moga sina dovodila me do očaja. Nakon smrti moga supruga počašćena sam položajem Vrhovne Carice i odsada sam bila ovlaštena izdavati naredbe kao Majka Regentica. Moja nazočnost pri audijencijama jamčila je nastavak političkih orijentacija i osiguravala sastav vlade. Posvuda u Zabranjenom gradu, dva prijestolja zamijenila su mjesta. Odsada sam sjedila na počasnom sjedalu.

Već prvoga dana nakon završetka korote Car je pokušao pokazati svoje sposobnosti. Na Vijeću je iznio veličanstvene ideje od kojih su Visoki Ministri probljedjeli: trebalo je poslati postrojbe na zapadne granice i istrijebiti nomadska plemena da bi se spriječili njihovi napadi; nepokorena Koreja trebala se pokloniti pred Carstvom: neka pošalju postrojbu od tristo tisuća ljudi! Palače Luo Yanga su odveć skućene. Treba proširiti Zabranjeni grad i u njemu izgraditi dva terena za polo!

Ja sam na svojem sjedalu šutjela od srama i bijesa. Visoki Ministri bez obrazloženja su odbijali njegove nepromišljene izjave: nakon poplava, potresa i epidemija, sjever je trpio zbog neimaštine. U nekim su područjima ljudi jeli ljude. Samo profesionalne jedinice mogle su poduzimati vojne pohode. Veliki su radovi morali biti odgođeni ili čak otkazani. Povrijeđen strogošću tih navoda, Car mi se okrenuo:

- Ovi mi se ljudi namjerno suprotstavljaju. Vrhovno Veličanstvo, vi me ne trebate da biste vladali, i zato odlazim!

Moj treći sin rođen je u teškom porodu. Deset sam se dana borila s bolovima odbijajući prijedlog liječnika koji su mi savjetovali da ga žrtvujem. Taj sedmi princ carske kuće došao je na svijet zahvaljujući čarobnoj molitvi hodočasnika i svećenika Xuana Zhanga, onoga koji je iz Indije donio velike Sutre. Samo godinu dana nakon rođenja Budućnost je primio krunu kraljevine Zhou i pečat visokog upravitelja pokrajine Luo gdje se nalazila prijestolnica Istoka. S dvadeset godina postao je kralj od Yinga i Veliki Upravitelj pokrajine Yong, kojoj je središte bio grad Dugotrajni Mir.

Godinama se isticao na terenima za polo kad bi vikao iz svega glasa s nakrivljenom mekom kacigom i zasukanih rukava, ili kad bi ljupko plesao prilikom carskih gozbi na melodiju Sni je gurano proljeće. Kao gorljivi ljubitelj borbi pijetlova, zajedno sa svojom braćom priređivao bi turnire i time izazivao bijes moga nebeskoga supruga, koji je u toj okrutnoj igri vidio izopačenu naklonost bratoubilaštvu. Nakon preuranjene smrti Sjaja i svrgnuća Mudrosti prije tri godine, tom dječaku koji je rastao u sjeni starije braće pripao je naslov Vrhovnoga Sina. Muškarci pravo lice pokazuju ili nakon uspona ili nakon propasti. Tako se Car Yang iz prethodne dinastije, koji je bio ponizan i štedljiv nasljednik, pokazao despotskim i rastrošnim vladarom. Nekada srdačno i poletno dijete, Budućnost je otkrio užasno lice umišljena i nagla čovjeka.

Moj mi je suprug povjerio svoj narod i carstvo. Nakon četiri godine gladi, opustošena Žuta Zemlja bila je pusto prostrano polje gdje je trebalo ponovno zasaditi nadu. Umjesto da mi pomaže u obnovi, moj je sin samo mislio kako će uživati u carskim povlasticama. Mlada carica nepovoljno je utjecala na njega. Zapravo ga je ona poticala da se osamostali.

Nekoliko dana kasnije izvijestili su me da Veliki Sekretar Pei Yan želi sa mnom tajno porazgovarati. Poslala sam Blagost po njega, a on je u moj kaligrafski paviljon došao jednim podzemnim prolazom. Kad me ugledao, bacio se na tlo čitavom dužinom. Znatiželjna da saznam zašto je pribjegao pozdravu koji je značio iznimnu podložnost, naložila sam mu da odmah govori. I tada mi je ispričovjedio da su toga jutra unutarnji vladarevi dužnosnici došli po njega i odveli ga u Palaču.

Budućnost mu je izdiktirao dva naloga: prvim je sin njegove dojlje dobio plemenitu dužnost petoga reda, a drugim je vladaričin otac imenovan Komornikom i određen za člana Vijeća Visokih Ministara. Kako sve carske naloge mora odobriti i izdati Sekretarijat, Pei Yan je pokušao odvratiti vladara od tih nerazumnih promaknuća. Onako uzrujan, Budućnost je starom čovjeku bacio tintarnicu u lice i zaurlao: "Ja sam Car. Radim što hoću. Ne samo da ću Caričina oca imenovati Komornikom, već ću mu pokloniti i svoje Carstvo. Nitko me u tome neće spriječiti."

- Vrhovno Veličanstvo, zaječi Pei Yan, gospodin otac carice Wei Xuan Zhen bio je vojni namjesnik u pokrajini Pu. Kad je prije tri godine njegova prečasná kći promaknuta u počast Supruge Nasljednice, on je promaknut u Upravitelja kotara Yu. Njegovo se poslanstvo još nije završilo. Budući da nema nikakvih posebnih zasluga, njegovo izvanredno napredovanje u carskoj hijerarhiji pobudilo bi nepovjerenje državnih dužnosnika. Nekada je Vaše Vrhovno Veličanstvo osobno sastavilo Upozorenje vanjskim rođacima gdje je razotkrilo zlouporabe moći u obiteljima carica. Može li danas dopustiti primanje Gospodara Weija u Vijeće Visokih Ministara i dozvoliti caričinu klanu da preuzme upravu Dvora? Riječ jednoga kineskoga cara neopoziva je. Objava pred njegovim ministrom i službenicima da će Carstvo podariti Gospodaru Weiju svečana je obveza koja se mora poštovati. Vrhovno Veličanstvo, crni su oblaci zaklonili sunce. Zemlja se trese od brige. Nad Zabranjenim gradom ptice kruže kriješćeci i ne žele sletjeti. Dinastija Tang je u opasnosti!

Nisam odgovorila. Pei Yang na koljenima mi je prišao i bacio se ničice.

- Vrhovno Veličanstvo, Car nasljednik želi prijestolje koje su zauzeli njegovi preci darovati jednom strancu. Ta izdaja nije zanemariva. To je zločin koji treba kazniti! Prošli je vladar volio podsjećati da su ljudska bića pred pravdom jednaka. Neka Vaše Vrhovno Veličanstvo primijeni zakon!

- Gospodaru Pei, dajte mi jednu noć da razmislim.

Te sam večeri malo večerala. Nakon duge molitve osjetila sam da sam ispraznila svu nečistoću ovozemaljskog svijeta. U pratnji Blagosti popela sam se na kulu Opservatorija. Ondje je zrak bio oštar od čistoće. Mjesec je bacaio ledene zrake na astronomske kugle. Na nebu su bogovi rasprostrli kartu svojih misli. Već tri godine nebeska četvrt vezana za prijestolje bez prestanka je tamnjela. Večeras su iza prozirnoga vela oblaka zvijezde bile gotovo ugasle.

Šestoga dana šestog mjeseca ere Svetoga Nasljednika, pozvala sam državne dužnosnike na izvršenje Jutarnjeg pozdrava u Palaču Purpurnog Zenita, obično namijenjenu Velikom Godišnjem Štovanju. Kad se Budućnost smjestio na prijestolju, zauzela sam sjedalo njemu zdesna. Odmah je jednog eunuha poslao da se u mojoj pratnji raspita zašto sam ga pozvala na to mjesto i očekujemo li posjet nekoga stranog kralja.

Odzvanjalo je zveckanje oružja. Muškarci su se popeli stubama Palače. Veliki Sekretar Pei Yan i njegov zamjenik, Veliki General konjice Ljevice, nadzornik carske straže Pernata Šuma Ljevice i Veliki General glavne vojske, te nadzornik carske straže Pernata Šuma Desnice, ušli su u dvoranu za audijencije u punoj ratnoj spremi.

Pei Yan izvukao je iz rukava smotak i glasno pročitao nalog što sam mu ga prethodne večeri u tajnosti izdiktirala:

- Moj sin Car Sveti Nasljednik, četvrti car dinastije Tang, oglušio se o pouke prethodnoga vladara, zanemario svoju svetu dužnost i obeščastio svoje pretke. Njegovi su postupci nadvili sjenu na predodžbu o carskom autoritetu. Stoga mu oduzimam krunu pozivajući se na moć koju mi je dodijelio Car Visoki Praotac. Oduzimam mu sve plemićke rente i odsada će nositi samo naslov kralja od Lu Linga.

Pei Yang spremio je carski svitak u rukav i popeo se prilazom, te zatim vladara odvuкао s prijestolja.

- Majko, povikao je moj sin užasnuto. U čemu sam pogriješio?

Umjesto da ospori zakonitost mog postupka, Budućnost se ponašao kao kakvo dijete uhvaćeno u nepodopštini. Moj se ledeni glas podigao:

- Ponudio si Carstvo Wei Xuan Zhenu, eto u čemu si pogriješio!

- Majko, bila je to samo šala.

- Car se ne šali pred svojim podanicima.

- Prečasnna Majko, oprostite mi! Nikada više neću to učiniti!

Čovjek koji je dva mjeseca vladao najprostranijim carstvom briznuo je u plač. U podnožju uzvišenja u dvorani, prinčevi i Visoki Ministri ležali su ničice. Pogledom sam potražila Sunce, svoga četvrtoga sina. Čelom priljubljenim na tlo, drhtao je čitavim tijelom.

Kralj od Yua pozvan je u moju Palaču. Kad sam ga izvijestila o datumu njegove krunidbe, promucao je:

- Prečasnna Majko Vrhovna Carice, našu dinastiju prije pedeset godina osnovao je Car Visoki Predak. Otada su Car Vječni Praotac i Otac Vladar pronijeli pobjedu mira i vrline na zemlji. Takva je prošlost pravi izazov za njihove sljedbenike. Kao najmlađi u obitelji, nikada nisam želio krunu. Nisam spreman vladati. Čast i moć kojom me želite obasuti za mene je pretežak teret, a vaš sin nema ni znanja ni snage koji su potrebni da bi ih prihvatio. Razočarati vas bio bi zločin koji se nikako ne usuđujem počinuti. Radije bih ostao kralj od Yua. Molim vas, Vrhovna Majko, odaberite drugog kandidata!

Od moja četiri sina, Sunce je najviše nalikovao mojemu pokojnom suprugu. S dvadeset godina imao je njegovo blijedo lice i naivan pogled. Njegov me glas podsjećao na glas Malenoga Fazana kad je kao mladić odbijao da postane car. Čovjeka koji ne voli moć njezina će okrutnost raniti. On neće znati podići ruku da kazni niti rasplesti klupko što ga plete dobro i zlo. Nikada neće moći zauzdati rodbinu i dužnosnike, te vječne otimače.

Uzdahnula sam:

- Ti si moj posljednji sin. Primit ćeš sveti pečat dinastije. Nemam izbora. Morat ćeš se pomiriti sa svojom dužnosti.

Lijepo Sunčevo lice bilo je obliveno suzama.

- Vrhovna Majko, moj drugi brat Mudrost proživio je tri godine progonstva. Samoća, okrutni južni krajolici i jecanje vjetra omogućili su mu da uvidi svoje nekadašnje greške. Njegovo je srce puno kajanja i boli. Siguran sam da ćete, ako ga pozovete u Prijestolnicu, uvidjeti kako se promijenio! Bacit će vam se pred noge i zamoliti vas za oprostaj. Vrhovna Majko, molim vašu milost, oprostite mu mladenačke zablude! Bit će vladar vrijedan vašega poštovanja.

Uzrujao me spomen imena Mudrosti. Namrštila sam se.

- Jesi li primao kakva pisma prognanog pučanina? Svako dopisivanje s prognanicima Dvora je zločin izdaje i kažnjava se zatvorom i progonstvom. Kao kralj od Yua, ti ne smiješ prezreti zakon.

No Sunce je ustrajao:

- Vrhovna Majko, Mudrost je spreman... Prekinula sam ga:

- Mudrost je počinio neoprostiv zločin kad je želio preoteti prijestolje. Čak i ako u srcu osjećam sažaljenje nad njim zbog progonstva, ne mogu ga pozvati na dvor. Taj bi čin nepovoljno utjecao na budućnost.

Bilo bi to ohrabrenje svim prinčevima da se pobune protiv svoga oca vladara. Što se tiče tvoga brata Budućnosti, istina je da je izgovorio nepromišljene riječi koje nisu odgovarale njegovim stvarnim namjerama. No prisiljena sam primijeniti pravila predaka, jer popustljivost u slučaju takva nemara ponižava božansku moć kojom raspolaže jedan car. Bez poštovanja i bez straha, vladavina postaje dječja igra, a dinastija može biti zbačena. Nema smisla dalje raspravljati. Bit ćeš Car Kine.

Nekoliko dana kasnije sa zadovoljstvom sam promatrala svečanost kojom je Sunce preuzeo prijestolje. Pjevanje i tamjan, hvalospjevi državnih dužnosnika, povici vojnika "živio" i gozbe darovane narodu izbrisali su mračne dane. Dama Liu novoga vladara postala je carica. Njihov stariji sin dobio je naslov Vrhovnoga Sina. Uvela sam novu eru nazvanu Buđenje Kulture. Budućnost i njegova supruga prognani su južno od rijeke Long gdje su trebali razmišljati o taštini ovoga svijeta okruženi neprijateljskim krajolikom. Članovi klana svrgnute carice odvedeni su u pokrajinu Qin. Ondje su umrli u bijedi.

Novi vladar odbio je da vlada. Jednim nalogom odao je počast mojoj ulozi za pokojnog cara, priznao svoje političko neiskustvo i iznio svoju odluku da mi povjeri Carstvo. Naložio je da se njegovo prijestolje odnese iz Palače za audijencije i prepustio mi da sama primam Jutarnji pozdrav. Zatvorio se u svoju Palaču na svoj povučeni način i uz mene se pojavljivao samo u vrlo posebnim prigodama.

Jedne večeri moji ljudi su me izvijestili da pučanin Mudrost potajno sprema bijeg iz rezidencije pod nadzorom. Uhvaćena su pisma koja je slao svojim ujacima i rođacima na dužnosti u raznim kraljevstvima-pokrajinama. U tim je pismima nedostojni sin izjavljivao da sam silom preotela regentstvo te je carske prinčeve pozivao na ustanak.

Obuzeli su me bijes i tuga, ali nije bilo vremena za gubljenje na isprazne žalopojke. Iste sam noći prema planinskoj pokrajini Ba potajno poslala Velikoga Generala konjice Ljevice, nadzornika carske straže Pernata Šuma Qui Shen Jija s vojskom od tisuću konjanika. Zadatak im je bio da odvrate Mudrost da se ne upusti u neku novu ludost.

Moj je drugi sin rođen u petoj godini ere Vječnog Sjaja, mjeseca prosinca, na hodočasničkom putovanju prema grobnici Cara Vječnog Praoca, usred olovno sivog polja gdje je ogoljelo drveće istanjenim granama sjeklo maglu. Nosila sam zametak u truhu poput izazova upućena Vanjskome dvoru koji je odbijao da mi dodijeli naslov. Mudrost je ugledao svjetlost dana kada je počeo padati snijeg. Čitav će život posjedovati tu dostojanstvenu hladnoću i mahnitu uznemirenost.

Od najranijeg je djetinjstva trpio što je mlađi od Vrhovnoga Sina. Dvije su godine dijelile dječake, a Mudrost je za svoga brata određen službenim družbenikom. Podučavali su ih isti učitelji, čitali su iste knjige, bavili se istim sportovima i bili iste visine, no ni u čemu nisu bili jednaki: ni po broju slugu ni po načinu odavanja počasti; jeli su različita jela i nosili različite boje ovisno o njihovu položaju; pa čak im nije posvećivana ni jednaka pažnja Oca Vladara. Imenovan kraljem od Yonga, Mudrost će uvijek ostati podanik svoga brata.

U dobi od osam godina Mudrost je napustio Unutrašnji grad i odselio se u svoju kraljevsku Palaču. Podučavali su ga dužnosnici koje sam odabrala i on je rastao u vanjskom svijetu i postao odrastao čovjek, a da ja to nisam ni znala. S petnaest godina popeo se uz grimizne stube i otada prisustvovao Jutarnjem pozdravu. Za obrednih svečanosti i carskih gozbi snalazio se kako bi bio najelegantniji među dvorjanima. Preko svečanih tunika strogo određenih njegovim položajem uvijek bi dodavao neke pojedinosti koje su nenametljivo izigravale zabrane i u kojima je do izražaja dolazila njegova različitost. Šminkale su ga ruke koje su znale što je ljupkost, bio je namirisana najfinijim mirisima i okružen lijepim mladićima koraljnih usana, te je svojom raskošnom pojavnosti zasjenjivao Vrhovnoga Sina.

Mojem starijem sinu, neprežaljenom Sjaju, ime je bilo loše odabrano. Od djetinjstva je patio zbog otežalog disanja i gledao na svijet s nježnošću i popustljivošću mladića povijena pod težinom smrti. Mudrost je bio govorljiv, Sjaj je riječi izgovarao tihim glasom. Mlađi je imao ružičaste obraze, stariji blijedo lice prošarano bolesničkim crvenilom. Princ je volio rijetke dragulje, skupocjene tkanine, vino i dobru hranu, prijestolonasljednik se zadovoljavao strogim tunikama, povrćem i čajem.

Jednoga zimskog dana, kada je opet teško disao, Sjaj me zamolio da ga saslušam: "Zdravlje mi se pogoršava i energija mi slabi. Unatoč mojoj dobroj volji, neću moći u potpunosti ispuniti svoju dužnost. A nasljednik Carskog Oca trebao bi biti srčan čovjek. Mudrost je nadaren i snažan. Jednoga će dana biti izvrstan vladar. Ne uzimajte u obzir pravo starijega! Bio bih sretan da mu mogu prepustiti naslov Vrhovnoga Sina."

Od najstarijih dinastija u carskim obiteljima brojna su se braća borila za mjesto Vrhovnoga Sina. Rijetki su bili najstariji koji bi svoju budućnost ustupili onome koga smatraju dostojnijim od sebe. Dirnuta tim nesebičnim činom, uzela sam ga za ruku. Tada sam prvi put dodirnula jednog od svojih sinova i od toga sam neuobičajenog dodira zadržala od sreće i sjete. Sjaj je ustao i naslonio glavu na moja koljena. Zagrlila sam ga "Otac Vladar i ja želimo upravo tebe na prijestolju, rekla sam mu milujući mu kosu. Upravo ti posjeduješ vrline potrebne dobrom vladaru. Ozdravi!" Suze su tekle niz lice moga djeteta:

- Hvala, Prečasna Majko, hvala...

U to doba, Mudrost je bez moga znanja postavio doušnike u bratovo okruženje. Tek sam kasnije saznala da je taj razovor u ljubomorno bratovo srce usadio sjeme mahnite mržnje.

Nisam imala vremena od Sjaja učiniti velikog cara, nisam imala vremena podučiti ga istini o okrutnosti i suosjećanju, popustljivosti i kazni, nisam imala vremena naučiti ga kako kukavice učiniti odvažnima, lijene marljivima, izdajnike odanima. Sjaj je naglo preminuo. Još jednom mi je Buddha dokazao da je sve samo obmana.

Moj ljubljani sin zakopan je na planini Vječnoga Mira, u blizini Luo Yanga. Primio je posmrtni naslov Cara Milosrđa. Tada je prvi put, još od drevnih dinastija, jedan kralj nakon smrti uzdignut na apsolutni položaj. Freske koje su prekrivale dugi podzemni hodnik predočavale su raskošan život s onoga svijeta. Na ulazu sam dala naslikati prizore svečanosti, lova, igara: konji su rzali, a psi lajali. Čulo se kotrljanje kotača na kolima, pucketanje stjegova, brujanje rogova koji su označavali dolazak Cara. U njegovoj pogrebnoj sobi, na zvijezdama posutom svodu, sunce je promatralo mjesec, a najljepše supruge šetale su vrtom gdje su se otvarali božuri. Željela sam da tisućama godina kasnije Sjaj, koji se odrekao svjetlosti i mijena ovoga svijeta, nastavi živjeti u sreći i ljepoti.

Mudrost je od svoga starijega brata naslijedio naslov Vrhovnoga Sina i aktivno se umiješao u politiku. U svojoj Istočnoj Palači okupljao je intelektualce koji su za njega pisali i počeo sastavljati knjige. Tada je zdravlje moga supruga slabilo. Izvještavali su me da se dužnosnici kod nasljednika u tajnosti sastaju i prigovaraju mojem miješanju u državne poslove. Uskoro je Mudrost svojem ocu darovao novu inačicu Po v i j e s ti kasne dinastije Han u kojoj je osuđivao carice majke regentice nazivajući ih uzurpatoricama. Odgovorila sam na to dvjema knjigama koje sam za njega napisala: Savjet i Vrhovnome Sinu i Antologija sinova proslavljenih zbog sinovske smjernosti.

Mudrost je volio jednog mladića kojega je dao kastrirati. Uvečer, kad bi se zatvorila vrata njegove Palače, priređivao je gozbe u prirodi za kojih je sa svojim miljenikom i stražarima trčao gol.

Glasine o tim orgijama prešle su zidove Istočne Palače, moj se suprug razbjesnio i odlučio kazniti onoga tko je odgovoran za kraljevu izopačenost. U zavoju neke ulice mladića su oteli i izbatinali grubijani, a ljepotan je odao neočekivane pojedinosti: njegov je gospodar dao ubiti taoista Ming Chong Yanga jer je odbio da me otruje; njegov gospodar priprema puč.

Tijekom jedne premetačine u konjušnici Istočne palače otkrivene su stotine komada oružja i oklopa prikupljenih da opreme laku konjicu. Državni je udar na vrijeme izbjegnut. Mudrosti je oduzet naslov, a zatim je progнан iz Prijestolnice.

Saznala sam to iz njegova okruženja: znao je da nisam njegova prava majka. Zapravo, dvadeset godina ranije, na hodočasničkom putovanju Velika je Sestra rodila nezakonito dijete začeto s mojim suprugom. Sutradan sam ja rodila mrtvorođenče. Rubin i Smaragd dobile su zadaću da obavijeste vladara i zamijene novorođenčad. Pod izgovorom da se ne osjeća dobro, Majka je otišla s hladnim tijelom princa umotanim u njezin krznen ogrtač i zakopala ga u nekom samostanu.

Dok je moj sin spavao pod nekom stelom bez natpisa, Mudrost, koji je trebao biti napušten, zauzeo je prijestolje umjesto njega. No istina koja se sazna ubojitija je od laži. Uvjeren da nije voljen, opsjednut nekom umišljenom mržnjom, protumačio je moju zahtjevnost i strogost kao namjerno tlačenje i bezrazložnu zločestoću jedne pomajke. U našoj vječnoj Kini mjesto nasljednika je najbliže apsolutnoj moći, a taj život tako blizu žeravici je i najopasniji. I drugi su, poput Mudrosti, pokušali izigrati sudbinu. Vrata su se odškrinula. To je bila propast.

Veliki General poslao mi je poruku: Mudrost se objesio u svojoj sobi. Naredila sam da ga ondje i zakopaju pod siromašnim humkom bez ukrasa, u podzemnoj sobi s tek nekoliko uobičajenih predmeta. Da bih smirila zlonamjernike koji bi događaj protumačili kao samoubojstvom prikriveno ubojstvo, pozvala sam dužnosnike na obred lamentacija. Javno sam lila suze tuge, udijelila oprost tom pobunjenom sinu i vratila mu krunu kralja od Yonga, naslov koji je nosio kao mladić.

Moji naponi da se u jednostavnoj sreći sjedinim sa svojom djecom pokazali su se uzaludnima. Već od rođenja uspostavljena udaljenost između prinčeva i carice s godinama se produbljuje. Ja nikada nisam došla svoje mališane i morala sam skrivati ljubomoru dok bih gledala grudi za koje su se pohlepno hvatali. Kao mlada majka, nisam mogla promijeniti drevna pravila. Moju su djecu autoritativno odgajali visoki državni dužnosnici. Naučili su ih da me se boje i da mi se klanjaju kao kakvom božanstvu. Odrasli su, a da ih nisam naučila ni jednu jedinu pjesmu. Bila zima ili ljeto, moje misli i riječi namijenjene njima tajnici su zapisivali na svilene namote koje su oni zatim primali na koljenima. S petnaest su godina već bili oženjeni i otkrili užitek. Izvan Carskoga grada srce su poklonili sinovima ministara, časnicima iz straže, ambicioznim rođacima na početku karijere. Podanici su gospodare obmanjivali da su veliki ljudi. Sjaj je radije pričekao, dok se Mudrost htio nametnuti. Sunce se odlučio za šutnju, a Budućnost za nepokornost.

U dobi od šezdeset godina, kada se žene mojih godina vesele toplini ognjišta igrajući se s unucima, osjećala sam se osamljenijom nego ikada. Maleni Fazan se uputio na nebo, a mene je čekalo ništavilo. Dvojica mojih sinova počivala su pod zemljom, a treći je bio prognan. Iz straha da se pristalice Mudrosti ne dočepaju njegovih nasljednika i da se ne posluže njihovim položajem da sazovu buntovničku vojsku, naložila sam da se moji unuci vrate u Istočnu prijestolnicu i zatvorila ih u jedno krilo Unutrašnjega grada. Obitelj je Budućnost slijedila u njegovu progonstvu. Na planinskom je putu njegova supruga na svijet donijela djevojčicu nedonošče. Bez pomoći babice, Budućnost ju je izvukao iz majčine utrobe i skinuo svoju tuniku da je ogrne.

Blagost je postala djevojka i sada je uz mene promatrala moju nesreću bez ijedne riječi.

Nekoliko pisama koje je Mudrost napisao izbjeglo je nadzoru straže i raspršilo se svijetom. Sedam mjeseci nakon njegova samoubojstva izbio je ustanak. Na čelu pobunjene vojske nalazio se Li Jing Yei, unuk i nasljednik Velikoga Generala Li Jija, koji me je pedeset godina ranije preporučio u Zabranjenom gradu. Protjerani iz Prijestolnice zbog korupcije, on i njegovi pristalice htjeli su se kao osloboditelji vratiti na Dvor. Nakon što su lukavstvom zaposjeli strateški grad Yang, zapovjedništvo su povjerali jednom čovjeku koji je bio nalik Mudrosti tvrdeći da djeluju po nalogu kralja koji je još živ. U deset su dana okupili vojsku od sto tisuća dobrovoljaca sastavljenu od lopova i razbojnika koje su privukla obećanja o velikom plijenu.

Toga sam jutro u Luo Yangu primila Pozdrav državnih dužnosnika. U Palači

Kreposnog autoriteta, stupovi su podsjećali na crne zmajeve koji polijeću prema tmurnom nebu. Duž prilaza gorjele su vatre i osvjetljavale zabrinuta i uplašena lica ministara. Nakon prostiranja i izražavanja želja za dugovječnost, Pei Yan mi je predao izjavu koju su pobunjenici razdijelili u kotarima koji su potpali pod njihov nadzor.

Blagost je razvila svitak na mojemu stolu. Već mi je prva katica upala u oči poput štrcaja kakva otrova:

"Spomenuta regentica Dama Wu prostoga je podrijetla. Kad je bila mlada, pozvao ju je Car Vječni Praotac, i ona je zavela Oca Vladara, gurnula u razvrat Unutrašnju palaču i začarala Vrhovnoga Sina. Caricu je istisnula zahvaljujući svojim klevetama; njezin podmukli osmijeh našega je Gospodara odveo u stupicu incesta. Njezino je srce podmuklije od gušterova, njezin karakter okrutniji od vučićina. Zaposjednuta demonima mučila je odane slugu, ubila vlastite sestre i usmrtila braću. Zbog nje je umro vladar, a otrovala je i svoju majku. Sad je ostvarila sva ta ubojstva i može otvoreno pokazati svoju uzurpatorsku ambiciju. Zatvorila je prijestolonasljednike i povjerila državne poslove članovima svoje obitelji. Ona proždire carsko potomstvo poput kakva kanibala; njena podlost dovodi dinastiju u opasnost. Njezini su zločini izazvali božji i ljudski bijes, svojim je postojanjem okaljala čistoću Neba i Zemlje..."

U drugome dijelu proglasa, autor je opjevao slavu vođe pobunjenika Lija Jing Yeija: "Jing Yei, bivši sluga Carskoga dvora, sin plemenitih i slavni gospodara, uklonjen je s vlasti jer je razotkrio korupciju. Otada je njegov gnjev bjesomućniji od kišne oluje i on se zakleo da će prijestolje osloboditi vampira. Potaknut razočaranjem ovoga svijeta pod nebom, poslan Univerzalnom Voljom, istaknuo je stijeg pobune da bi očistio ljudski otpad. Na jugu, sve do zemlje Stotina Plemena, na sjeveru, sve do krajnjih Brda i Rijeka, zbijaju se željezni konjanici, kotrljaju se kotači od zada, svi stupaju na neprijatelja. Naše žitnice pune su crvenog sirka četiriju mora; naše žute zastave su siloviti valovi. Rzaji naših konja stišavaju fljuk sjeverca, bljeskava oštrica naših mačeva zasjenjuje zviježđe. Kad naše postrojbe zabruje, urušavaju se vrhunci i nizine, kad naše postrojbe ispuštaju ratne pokliče, oblaci i vjetrovi mijenjaju boju. Koji se neprijatelj može oduprijeti tolikoj snazi? Koji grad još može prkositi tolikoj sili?" Treći je dio bio veličanje patetičnih osjećaja: "Zemlja kojom je zasut grob Njegova Veličanstva još je svjež, a već njegova siročad više nema pravo živjeti... Ako ste još vezani za toplinu svojeg ognjišta, izgubit ćete se u labirintu sudbine! Ako propustite trenutak providnosti, stići se vas nemilost! Odgovorite mi odmah: tko će biti vladar Carstva, tko vlasnik Crne Zemlje, tko će biti gospodar Žutoga Naroda?"

Zatvorila sam svitak i podigla glavu. Upitala sam tko se krije iza toga jetkog pera. Netko mi iz dvorane odgovori da se radi o učenjaku Luo Bing Wangu.

- Nije li on poznat po tome što je bio pjesnik preuranjene zrelosti, slavan već sa sedam godina? Kakva šteta što je taj blistavi stil, taj moćni duh potpao pod utjecaj spletkara. Kako je samo bijedno što pjesnici postaju oruđe politike, što se genijalni umjetnici ponizuju i stavljaju u službu nepoštene propagande! Kako to da ga nisam ranije srela? To je greška Visokih Ministara koji su zanemarili nadarene. Ta se greška ne smije ponoviti!

Moja smirenost iznenadila je ministre i opustila generale. Vijeće se moglo odvijati u okružju ispunjenom povjerenjem. Izenada, usred povika koji su pozivali na trenutno gušenje pobune, podiže se glas Velikog Sekretara Pei Yana:

- Vrhovno Veličanstvo, vaš sluga misli da je nerazborito dizati carsku vojsku!

Izenađena njegovim stavom, upitala sam ga za razlog.

- Njegovo Veličanstvo Car Prijestolonasljednik već je zakoračio u odraslu dob, a Vaše Vrhovno Veličanstvo još uvijek vlada umjesto njega. Ta nepravilnost daje za pravo pobunjenicima koji traže vladavinu carskoga princa. Ako Vaše Vrhovno Veličanstvo popusti uzde i moć prenese na vladara, sve će to komešanje izgubiti na zakonitosti i smiriti se bez sijevanja oružja.

Govor Pei Yana dotukao me više nego uvredljiva izjava pobunjenika. Trideset godina ranije, ovaj Veliki Sekretar bio je tek siromašan učenjak pučkoga podrijetla. Primijetila sam ga prilikom zadnjeg ispita carskog natječaja i na moju je zapovijed primljen u Zavod Divne Književnosti, upravno visoko učilište koje je osnovao Vladar Vječni Praotac radi obrazovanja budućih ministara. Bio je to osamljen mandarin i nije znao ni utkati mrežu poznanstava ni pridružiti se ijednoj političkoj struji. Njegova je karijera otpočela tek kada sam ja u njemu otkrila kvalitete marljiva i nepotkupljiva državnog službenika. U petnaest se godina pod mojom zaštitom popeo u carskoj hijerarhiji i postao Predsjednik vlade. U trenutku kada sam najviše trebala njegovu potporu, njegov pomirljivi stav bio je više od izdaje: umjesto da osudi pobunjenike, proglasio se njihovim glasnogovornikom i javno me optužio da sam predugo držala moć u svojim rukama.

Vani je svitalo. Neprekinuti slap svjetlosti natopio je dvoranu za audijencije i sunce mi je pružalo ruke. Zatomila sam bijes i nasmiješila se.

- Gospodaru Pei, preko dvadeset godina pomagala sam prethodnome vladaru ni u jednom trenutku ne počinivši ni najmanju grešku. Nebo i Zemlja za vrijeme Velike Žrtve su mi iskazali zadovoljstvo, a kineski je narod priznao kvalitetu mojih savjeta darujući mi naslov Nebeske Carice. Danas je moje regentstvo jedini zalag carske stabilnosti nakon što su tolike nevolje pogodile kinesku zemlju. Upravo zato su mi i prethodni vladar i vladar nasljednik povjerali dinastiju. Nije teško predati moć mojemu sinu. Ali taj neznatni čin bio bi, što se mene tiče, bezuvjetna predaja. U očima naroda to bi značilo priznati lažne optužbe i ohrabriti protuzakonite odmetnike da prezru naš autoritet. Iako već neko vrijeme gajim namjeru da se polako povučem iz ovozemaljskih poslova, to ovoga časa nije moguće učiniti. Carski poredak upravo je ismijan. Ugled drevnih vladara je uzdrman. U takvoj situaciji niti jedan carski princ koji se istakne na političkom obzorju neće biti poštivan od svojih vazala. Postat će predmet manipulacija.

Gospodaru Pei Yan, nekada ste pokazali izvanrednu oštroumnost, zašto ste danas tako slijepi?

Po povratku u Gineceju još se dugo nisam mogla oporaviti od drskosti Pei Yana, a tištao me i neki tmurni predosjećaj. Nakon što sam naredila da se pojača nadzor oko rezidencija Budućnosti u progonstvu, naložila sam da se prisluškuju sastanci moga sina Sunca s dužnosnicima. Nadzorni sudac Cui Cha zatražio je tajnu audijenciju. Prošaputao je:

- Na svojoj samrtnoj postelji prethodni je car ovlastio Pei Yana da bdije nad vladom. Ta oporučna moć u njemu je vjerojatno pobudila neku bezimenu ambiciju; stoga danas, umjesto da brani Vaše Vrhovno Veličanstvo, traži od vas da prepustite regentstvo. Svi znaju da vladar nasljednik nema nikakvo političko iskustvo i da neće moći vladati čvrstom rukom. Vratiti vladara na prijestolje značilo bi moć povjeriti Pei Yanu. Vaše Veličanstvo bi trebalo pripaziti...

Ta je primjedba odgovarala na moje vlastite dvojbe. Odgodila sam slanje carske vojske na pobunjenike i pojačala snage zadužene za zaštitu Unutrašnjega grada. U nekoliko dana tajne istrage vođene zbog slučaja Pei Yana razotkrile su da je njegov nećak jedan od vođa i pokretača pobune. Osim rodbinske veze, niti jedan dokaz nije išao u prilog krivnji Velikoga Sekretara.

Iako je sumnja još prevladavala u korist Pei Yana, donijela sam odluku. Više mi nije bilo važno znati je li nedužan ili kriv. Pobuna koju je poveo Li Jing Yei, unuk Velikoga Generala, Veterana dinastije, na Vanjski je dvor uvela pomutnju. Stav Pei Yana samo je pojačavao taj zlokobni predosjećaj. Veliki Sekretar voljom moga supruga, ministar i savjetnik koji je doveo u pitanje jednoga vladara omogućavajući njegovo svrg-nuće, otpadnik Pei Yan postao je opasnost koju sam morala ukloniti.

Jednoga ledenog jutra, za vrijeme Pozdrava, naredila sam Pei Yanovo uhićenje. Generali straže Pernate Šume ušli su s postrojbama u Palaču. Dok su mnogobrojni iznenađeni ministri zagovarali njegovu nedužnost, Veliki Sekretar dozvolio je bez otpora i suza da mu se skinu oznake njegova položaja: crna lakirana kapa, bjelokosna tablica i kožnati pojas prošiven pločicama od žada.

Tijekom istoga zasjedanja, naredila sam da se uništi i grobnica Velikoga Generala Li Jija jer je izrodio unuka pobunjenika. Neka se izbriše njegovo ime Li kojim mu je Car Vječni Praotac ukazao počast. Neka se njegove kosti rasprše u prirodi! Progoneći jednog pokojnika s kojim sam bila intimno vezana, upozoravala sam žive koji bi se usudili izdati me. Toga su dana carske postrojbe primile naredbu za polazak. Tristo tisuća oklopnih vojnika hitro se uputilo prema zauzetim gradovima. Ubrzo su mi pristigle novosti o pobjedama. Opisana pobunjenička vojska bila je samo banda lopova koja je dala petama vjetra kad je vidjela naše stjegove. Pobuna je izbila i u njihovu vlastitom logoru. Četrdeset dana nakon njihove bučne izjave, pobunjenički vojnici tražili su predaju darujući mi odsječene glave Xu Jing Yeija i njegovih pristalica. Izložila sam ih na kolcima u središtu Luo Yanga. Ubrzo su ih prekrili ispljuvci prolaznika.

Carski su časnici pogubili sve do posljednjeg preživjelog među pobunjeničkim vođama. Kad su mi prijavili Velikoga Generala iz pukovnije Orlova Desnice Cheng Wu Tinga, jer se u tajnosti sastao s jednim ustanikom, nisam tražila druge dokaze, već sam, unatoč njegovoj pobjedničkoj slavi protiv Turaka i Koreanaca, poslala Velikoga Generala pukovnije Orlova Ljevice da mu u njegovoj vojarni odrubi glavu.

Nakon uhićenja Pei Yana i premetačine njegovih dobara, istražni sudac me izvijestio da je Veliki Sekretar živio u siromaštvu. Namještaj mu je bio oskudan, a sobe bez pozlata. U šest godina obnašanja dužnosti Visokoga Ministra uštedio je samo nekoliko vreća riže i desetak bala svile koje smo mu darovali moj suprug ili ja.

Dirnulo me poštenje toga čovjeka. U zatvoru niti je priznao zločin za koji je optužen, niti je tvrdio da je nedužan. Sredinom jeseni odrubljena mu je glava usred jednoga javnog raskrižja. Kažu da je prije smrti zamolio za oprost svoju braću osuđenu na progonstvo: "Dok sam bio na vlasti, nisam vam dozvolio da koristite moj položaj; sada ste zbog mene morali u progonstvo na kraj svijeta. Žao mi je!

Nisam htjela znati je li zaslužio smrt, jer je ta osuda bila presudna u borbi protiv ustanika. U tajnosti sam naredila da mu spoje glavu i trup i da ih dostojno sahrane na selu Luo Yanga. Ponekad bih na godišnjicu njegove smrti poslala nekoliko milodara i jednu molitvu. U Zabranjenom gradu, moj ozbiljni glas odjeknuo je u Palači Kreposnog Autoriteta:

- Gospodo, nisam nikada razočarala Nebo i to dobro znate! Služila sam prethodnome vladaru više od dvadeset godina, carski poslovi bili su uzrokom za tolike brige! Bdjela sam nad stabilnošću i srećom ovoga svijeta. Svakome od vas podarila sam bogatstvo i plemstvo. Otkako vas je prethodni vladar napustio i meni povjerio upravu, nisam se nikada brinula za svoje zdravlje, a sve moje misli bile su u službi sreće naroda. Ovi pobunjenici bili su ministri, generali i dvorski dužnosnici. Gdje je danas odanost, gdje je čast? Stidite se! Podlaci i nepokorivi me ne plaše. Pitam vas: tko će među vama biti moćniji, tvrdoglaviji, ustrajniji od Pei Yana, ministra baštinka? Tko će biti silovitiji, odvažniji, bješnji od Xu Jing Yeija, potomka jednog Veterana dinastije? Tko će biti vičniji borbi, spretniji, veći taktičar od Cheng Wu Tinga koji nikad nije iskusio vojni poraz? Ova su trojica smatrana neukrotivima! Kad su me htjeli izdati, odrubila sam im glave. Ako mislite da ste bolji od njih, pobunite se bez ustručavanja. U suprotnom, ujedinite svoje snage i čuvajte ih da bi mi pomogli u rješavanju državnih pitanja i nemojte se pokazati nedostojnima budućih naraštaja!

Prvog mjeseca prve godine ere Svjetlosne Rezidencije iznjedrila sam jedan novi svijet. Na ruševinama gradova nestali su carski stjegovi iz pradavnih vremena, a zamijenili su ih moji zlatni barjaci s blijedoljubičastim rubom koji su vijorili na vjetru. Na Dvoru sam dužnosnicima podijelila boje: blijedoljubičastu učenjacima i generalima iznad trećega reda, purpurnu četvrtom i grimiznu petom redu. Šesti red morao se zadovoljiti tamnom bojom smaragda, dok se sedmi red odijevao u svjetlozelenu.

Osmi i deveti red, najniži na ljestvici, kao utjehu za skromnost dobili su boju proljeća koje se rađa. U vladi sam ukinula staro nazivlje državnih ministara. Nadahnuta časnom dinastijom Zhou od koje je poticao naš klan Wu, poželjela sam da odsada politika postane slavljenje života. Jednim proglasom Velika Komora pretvorena je u Terasu Božanskih Ptica, Veliki Sekretarijat u Feniksov Paviljon, Ministarstvo Vrhovnih poslova u Ložu Napredne Književnosti. Šest ministarstava zaduženih redom za unutarnju upravu, odnose s podanicima, obrede, naoružanje, kažnjavanje i velike radove postali su Ured Neba, Zemlje, Proljeća, Ljeta, Jeseni i Zime.

Kada zvijezde kruže nebom, iscrtavaju matematičko savršenstvo. Kad se cvijeće otvara, otkriva svijet skladne arhitekture. Godišnja se doba mijenjaju po stvaralačkom poretku. Roditi se, rascvjetati se, sazrjeti i uvenuti, jer ondje gdje je smrt, ondje je i berba. Vrhunac poezije je tišina, ispunjenje za slikara je bjelina netaknuta papira, mudrac pomno razmatra praznu misao, prosvjetljenje Buddhe je utrnuće svijeta. Krajnja moć jednoga vladara je poništavanje njegova autoriteta. Nepomična i usredotočena, njegova volja provodi sklad Prirode koja održava ravnotežu između svjetlosti i tame. Mirna i odlučna, njegova zapovijed nadvisuje univerzalni razvoj neprestana gibanja. Beskonačno silna i beskonačno krhka, njegova ruka primjenjuje nevidljive zakone koji oploduju polja, premještaju zvijezde, dozivaju ptice selice.

Četiri mjeseca nakon uvođenja ere Svjetlosne Rezidencije bila sam spremna dosegnuti najviši stupanj svoje politike.

Era Predaje i Preklinjanja najavila je moju odluku da vladam svijetom bez nasilja, u položaju za molitvu. Ispred mene će biti bogovi koji će sići s nebesa, iza mene će čitava zemlja ležati ničice. Odsada više neće biti ruke koja će podignuti koplje kazne, više neće biti uzaludnog napora, nepotrebnog komešanja. Démoni su protjerani, a ja ću nepomičnom snagom vladati metežom ovoga svijeta.

Devet

Moje su menstruacije prestale. Uzalud je mjesec bujao i kopnio. Grimizna se plima zaustavila.

U ovome bijednom svijetu žene su biserje iz oceana čiji se sjaj rada iz onečišćenja. Upravo je krv bila ta pupčana vrpca koja me vezivala za podzemni svijet u kojemu se mračan labirint svija oko vječne žeravice. Ondje je bio izvor moje energije.

Kao Vrhovna Carica morala sam šutjeti o svojoj bolesti. No promjene u mojemu raspoloženju nisu mogle promaknuti mojoj staroj služavki Smaragdu. Jedne me večeri prisilila da primim liječnicu. Pregled je bio kratak. Žena stroga izgleda i s muškim šeširov pala je na koljena i čestitala mi: moje božansko tijelo vratilo se svome prvotnome stanju; staloženost mojih odmornih osjetila konačno mi je omogućavala da dosegnem besmrtnost. Riječ "odmor" nije mi se svidjela, pa sam jednim umornim pokretom prekinula njezino graktanje. Te dužnosnice iz Palače nikada nisu osjetile silinu falusa i potres rađanja. Djevičanstvo je od njih učinilo bestjelesna stvorenja. Čak i stablo lišeno sokova gubi lišće i suši se. Bez te ženske surovosti, bila sam kao mrtva. Bogovi su mi nametnuli kreposno udovištvo, prihvatila sam njihovu zabranu. Putena zadovoljstva više me nisu zanimala. Svoju ću nasladu prinijeti kao žrtvu.

Državni poslovi ponovno su me preplavili. Opet sam postala tkalja koja pred tkalačkim stanom pokušava razmrsiti nerazmrsive niti. Danju sam, okružena ministrima i generalima, Zaboravljala godine, umor, nedostatak muškarca koji bi me saslušao i podržao. Uvečer, po povratku u Unutrašnjost, sjela bih pred zrcalo i gledala kako se rasipa moja punđa, a s njome i moj ponos i varljiva mladost. Dok su služavke namočenim kvadratićima svile prelazile mojim licem, nestajao je bijeli prah i crveno rumenilo. Morala sam se suočiti s ogoljelom kožom na kojoj su oko očiju i oko rubova usana bore počele plesti svoju mrežu. Ispod svjetlosti svijeća, zrcalo me pozivalo da utonem u ponor. Ugledala bih Malenoga Fazana dok je bio mlad, lijep i očiju ispunjenih željom. Iza njega bi se zatim pojavila mlada, mršava i ohola žena, koja se smijala i zadirkivala ga. Povlačila ga je na svojega konja. Rame uz rame, bedro uz bedro, nestajali bi u noći sjećanja.

Bez Malenoga Fazana, njegovih migrena i sentimentalnih nevolja Unutrašnji mi se dvor činio prazan. U tom prostranom vrtu, koji se doimao kao da su ga napustila ljudska bića, šumilo je svako stablo, govorio svaki komad pokućstva, a svaka zavjesa odisala mirisima koji su u sjećanje prizivali djeliće prošlosti. Spavala sam sama i mučila me nesаница. Budila bih Blagost i naređivala joj da ispred mene korača s lampionom u ruci.

Od paviljona do paviljona, čim bih se pojavila, starice su se bacale ničice i širom otvarale vrata. Sobe u koje se danju nisam usuđivala ući sada su bile osvjetljene: negdje je još stajala citra koju je on dodirivao; drugdje neki akvarij pred kojim smo se posvađali, te njegovi kistovi, tintarnice i knjige koje su još ležale otvorene. Ponekad mi se činilo da Maleni Fazan korača kraj mene i šapće mi ljubavne riječi; ponekad bih ga izgubila iz vida iza kakve oslikane ograde, u okuci kakva prolaza. Bez prestanka mi je kroz grmlje bježao prema beskonačnosti. Ponekad bih se čak usudila otvoriti vrata konjušnice. Kad bi me ugledali, njegovi bi se konji uznemirili i stali frktati od sreće. Otišla bih zagrliti njegova omiljenog jahaćeg konja, Snježni Pjev, koji me prodorno gledao tužnim pogledom. Uronila bih lice u njegovu grivu i zaplakala.

Tmine su odvukle Malenog Fazana, mojega oca, majku, sestre, nećakinju, suparnice. Sada sam naučila zaboraviti svoje "odmoreno" tijelo. Počela sam se navikavati na visinu prijestolja na kojem odsada sjedim potpuno sama. Sama sam pomicala figurice na toj golemoj igraćoj ploči, u tom carstvu koje je ostalo siroče bez oca i gospodara. Još sam bila samo misao koja je odozgo, samilosno i hladno, promatrala taj bijedni svijet.

Politika me održavala na životu.

Do kasno u noć produživala bih vrijeme posvećeno radu da bih izbjegla palaču, svoj zatvor, svoj grob.

Prijelazna vladavina omogućavala je razotkrivanje urotnika i odavala prikrivene ambicije. Ti sitni problemi koji su čekali rješenje bili su mi razonoda i tješili me u samoći.

Jedne me noći uznemiri čudan san: netko je tiho pokucao na vrata mojega paviljona. Kako nijedna služavka nije bila u službi, pošla sam sama otvoriti vrata. Vani je bila noć. Na prilazu je stajao malen dječak. Muškarac! Tko ga je pustio u Gineceju gdje je muškarcima zabranjen pristup? Dječčić je ispružio sklopljene ruke u kojima je držao sićušnu kutiju. "Možete li mi, molim vas, dati malo soli?" Soba iza mene bila je pusta. S one strane praga, Zabranjeni grad preda mnoom pružao je u beskraj svoje krovove poput kakvih tamnih mrlja. Puhao je vjetar. Obuzeo me nesavladiv strah. Možda je to kakav unajmljeni profesionalni ubojica? Unatoč svemu, nisam mu mogla pred nosom zalupiti vrata. Možda treba moju pomoć? Kako da mu odbijem zrno soli? Drhtala sam od straha. Oklijevala ' sam tek trenutak, a zatim sam mu i protiv svoje volje dopustila da uđe. Kad je neznanac prešao prag, moja je bojazan odjednom nestala i ja sam se probudila iznenađena i sretna.

Taj sam san povjerala princezi Zlata, posljednjoj kćeri Cara Visokog Pretka, prijateljici i osobi od povjerenja. Princeza je razmislila i lukavo mi se nasmiješila:

- Je li Vašem Vrhovnom Veličanstvu palo na pamet da sol hrani daje okus? Kad nema soli, život je blijed i bez okusa!

Nisam mogla zatomiti uzdah. Zapravo, jučer navečer sol nije zatražio onaj dječak, već sam to ja sama, Vrhovna Carica, od života zatražila izgubljen okus! Prethodni car vratio mi je slobodu. Sada je moja volja bila zapovijed. U čitavoj Kini, osim sebe same, drugoga gospodara nisam imala i postala sam sama svoj tamničar, sama svoj zatočenik.

Moja nesreća nije promaknula princezinoj oštroomnosti. Nastavila je:

- Već godinu dana Vaše Vrhovno Veličanstvo radi dan i noć. Pimate me rijetko, ali znam da mi krijete svoju tugu i da vas održava željezna volja. Je li vam palo na pamet da je svako ljudsko tijelo vrlo krhki organizam i da, ako zatamljuje previše sjete i zanemaruje opuštanje, može naglo podleći kobnoj bolesti? Čini se da je tijelo Vašega Veličanstva ušlo u razdoblje odmora. Stoga vam mogu predložiti lijek koji uklanja tugu i ojačava zdravlje!

Sa znatiželjom sam je upitala o čemu se radi. Namignula mi je:

- Vrhovno Veličanstvo, element yin mora se sjediniti s elementom yang, jer spajanje tih dviju osnovnih energija stvara godišnja doba, omogućava cvijeću da cvjeta, podiže vjetar i daje kišu. Iako je duša Vašega Vrhovnog Veličanstva muževna poput duše kakva ratnika, njezino je tijelo još uvijek žensko. Otkako je Nebeski Vladar otišao na nebo, mračni dah yina nakupio se u vašim organima. Taj vam teret kvvari raspoloženje, daje povoda mrzovolji, smanjuje snagu i požuruje starenje! Veličanstvo, vaša služavka posjeduje lijek pun sunčeve moći koji vam je potreban. On će u vaše crte lica zauvijek udahnuti svježinu, a u udove mekoću, te unijeti radost u vaš duh!

Njezino šarlatanstvo me nasmijalo. Princeza Zlata, ta krupna žena kojoj se godine nisu mogle odrediti, bila je poput sajmišnog vatrometa. Bila je rođena u kolijevci od žada i odrasla je u zatvorenome svijetu Carskoga dvora, ali se grčevito borila protiv utrnuća želje koje prijete svim preispunjenim bićima. Bilo je sasvim neobično što sam se ja, koja volim jednostavnost, strogost i dubokoumnost, vezala uz njezinu neskrivenu nezasitnost, očajničku lakoumnost i njezinu neobuzdanost koja je prštala od smijeha i suza.

- Pa dobro, Princezo, ne poigravajte se više mojim nestrpljenjem i dajte mi recept! Ona mahne svojom lepezom od oslikane svile i uzdahne:

- Danas je kasno. Vratit ću se kući da pronađem formulu. Neka Vaše Veličanstvo za mene sačuva iduću večer punoga mjeseca, i ja ću se vratiti s lijekom! Kad je nastupila noć punoga mjeseca, večerala sam s Princezom Zlata.

Lagano pripita, pričala mi je priče od kojih bi pocrvenjela svaka pristojna žena: o ljubakanjima princeza i časnika iz straže, o naklonosti prinčeva prema njihovim paževima. Objašnjavala mi je smijući se svaki od tih sudbonosnih susreta, sve te tegobne rastanke koji su razdirali svilena srca i poljuljali mali carski svijet.

Tek nakon večere, kada sam se umorila od slušanja njezinih priča i priglupog cerekanja, te odlučila poći na spavanje, otpratila me u moju sobu, pomogla mi da se razodjenem i ponovno mi stala hvaliti svoj lijek. Naredila sam joj da mi pokaže te čarobne pilule. Tajanstveno se nasmiješila i zatražila da se služavke povuku. Zatim je ugasila svijeće, a onda nestala, odvlačeći Blagost za ruku.

Čekala sam ispružena na postelji, glave naslonjene na ruku. U skladu s mojim uputama, svaku noć kad bi mjesec dosegnuo svoju puninu, kapci na prozorima ostajali su podignuti. Nebesko je zrcalo izvana kroz prozorske okvire bacalo nepomične sjenke tisućljetnih bambusa i čempresa. Proteklo je dugo vremena, a nitko nije ulazio. Zazvala sam Smaragd i Rubin, ali se nijedna nije odazvala. Iznenada se začulo šuštanje haljine i vrata su se otvorila. Pojavio se visok, nepoznat obris. Pomislila sam da je to neka princezina pratilja. I doista, podigla je zavjesu na krevetu i pružila mi šalicu zašećerena čaja. Zatim je sasvim tiho prošaptala da me mora izmasirati kako bi pojačala učinak lijeka.

Ispružila sam se na trbuhu. Dvije pune ruke polako su mi stale pritiskati akupunkturne točke na vratu. Klizile su mi kroz kosu i trljale glavu umornu od nošenja perika i zlatnih pribadača. Zatim su se spustile na moja ramena i prihvatile se kralježnice. Prsti su bili meki i kao nabijeni vibracijama. Gdje god bi pritislili, moji bi se mišići otkočili, a blagotvorna toplina proširila bi se mojim tijelom. Preplavila me neka obamrlost i uzbuđenje. Naslućivala sam da je maserka dio čarobnoga lijeka koji mi je princeza darovala: nije nalikovala ni na jednu od već postojećih. Njezini široki i čvrsti dlanovi istovremeno su me opuštali i pobuđivali u meni neki žar utrnuo od smrti moga supruga.

Nakon što mi je neznanka mirisavim uljem namazala bedra, njezini su pokreti postali dvosmisleni. Ruke su joj nježno klizile mojom stražnjicom i povremeno obzirno zalutale. Od nijemog jezika njezinih prstiju počela mi je ključati krv. Ohrabрила sam je i lagano raširila noge. Njezina dva prsta ušla su u moje spolovilo i osmjelila se. Moja dugotrajna apstinencija učinila me još osjetljivijom, pa su njezina milovanja u meni pobudila valove drhtaja. Neznanka je bila iskusna. Svladala je moje uzbuđenje i smišljeno me vodila do prvog užitka. Polako me okrenula na leđa i obgrlila mi lice. Trljala mi je obraze, oči, čelo i ušne resice i u meni razbuktala želju. Naglo sam se pridigla i zagrlila je. Obrušila se na mene, a ja sam joj strgnula tuniku. Koža joj je divno mirisala. Grudi su joj bile ravne i mišićave poput grudi muškarca, njezin trbuh bio je čvrst, a onda sam dotaknula falus u erekciji.

Muškarac!

Muškarac u postelji Vrhovne Carice, udovice Vladara Visokog Praoca! Skočila sam, ali me on prigrlio uz svoj zažareni ud.

- Da, Vrhovno Veličanstvo, ne bojte se. Muškarac sam. Zovem se Maleno Blago. Ja sam vaš lijek. Sutra ćete mi odrubiti glavu ili me raščetvoriti kolima. Ali noćas se opustite i dopustite mi da vas volim...

Ne mogu samoj sebi objasniti taj preokret. Ja, carica zavjetovana na krepost, ja, žena koja utjelovljuje interes Države, ja, ratnica koja nikada nisam skinula oklop, ja, koja sam muškarce smatrala prašinom i razgovarala samo sa zvijezdama, te sam večeri izdala Malenog Fazana za kim je tugovalo moje srce. Dozvolila sam sebi tu slabost i bez srama i žaljenja razotrkila trbuh jednom neznancu.

Održavati odnose s Kineskim carom za mene je predstavljalo svjesnu zadaću. Otkako sam navršila trideset godina, bila sam opsjednuta savršenstvom i higijenom. Dala sam da mi masiraju spolovilo iz straha da ne izgubi na čvrstoći. Suzdržavala sam se od začinjene hrane i ispijala napitke od kojih mi je mirisao dah i znoj. Tijelo mi je bilo premazano božurovim uljem i istrljano korom cedrovine prije nego se, izbrijano i napudrano, podavalo mome suprugu.

Kada mi je Maleno Blago raširilo noge, moje spolovilo nije bilo ni počešljano ni namirisano. Posjedovalo je nepatvorenu golotinju obične žene. Nisam mislila ni na njegovu ljepotu ni na ružnoću. Prošlo je gotovo dvadeset godina, a da nisam u svojoj utrobi osjetila falus. Neznamac me razderao. Prvi put sam dozvolila sebi da zanemarim muškarčev užitak da bih se usredotočila na svoj vlastiti. Kretnje Malenoga Blaga bile su odmjerene. Osluškiavao je moje drhtaje i upravljao glazbom mojih uzdaha. Gdje je uvježbao umijeće vođenja ljubavi? Nije važno, jer sutra ću ga poslati u smrt.

Moje je tijelo iznenada stalo ključati. Iz grudi mi se oteo krik. Neznamac mi je upravo omogućio da sigurno i bez napora iz utrobe izbacim orgazam poput kakva vatrometa u tisućama iskara.

Provela sam nemirnu noć.

Čas sam sanjala da sam ga zatvorila u vreću i bacila u rijeku u Parku, čas sam ga zamišljala otrovanog. Odjednom sam se prestrašila da se neću probuditi na vrijeme da bih primila Jutarnji pozdrav. Zatim sam se pitala kako ću se suočiti s pogledima služavki i ne bi li im svima trebalo iskopati oči i odrezati jezike.

Trgnula sam se iz sna. Neznamac je u polumraku spavao gol na izgužvanim plahtama. Njegova je brončana koža blistala. Ispunjen njegovim divovskim tijelom, krevet mi se učinio uskim poput kolijevke.

Bio je vrlo mlad i nad usnom imao rijetke brčiče. Iznenada je otvorio oči i nasmiješio mi se. Nikada prije nisam vidjela tako sretan osmijeh. S iznenađenjem sam zaboravila na mračne misli i prepustila se njegovu zagrljaju. Ponovno smo vodili ljubav. Ovaj put shvatila sam da mi, u davnoj prošlosti, Maleni Fazan nikada nije pružio tako snažni užitak. Za razliku od mojega supruga, koji je mislio samo na svoje zadovoljenje, mladić je vodio moje tijelo i navodio ga da se savija, rasteže, krivi. Postajala sam citra čije je žice jednu po jednu prebiraio izvlačeći dosad nečuvena suzvučja. Zora je blijedjela. Primijetila sam da su mi mišići gotovo netaknuti, da su mi grudi čvrste poput djevojačkih. Moj trbuh, koji je na svijet donio šestero djece, sačuvao je čvrstinu i zaobljenost. Tamne zjenice Malenoga Blaga odavale su mahnitu strast i odražavale tu laskavu istinu: još sam bila lijepa i poželjna.

Blagost je tiho pokucala na vrata. Tako mi je dala do znanja da kasnim na Jutarnji pozdrav.

- Vrhovna Carica je bolesna, odgovorila sam joj. Neće ići na audijenciju. Neka se dužnosnici povuku i odu k ministrima. Neka Visoki Ministri pripreme spise. Danas se Vijeće neće održati.

Maleni Fazan u više je navrata izdao isti taj nalog kad bi bio pod utjecajem neke prolazne strasti za kakvom mladom miljenicom. Prisjećala sam se kako me to ljutilo. Kako sam samo sada žalila što sam ga obasula kreposnim propovjedi-ma! Prvi put sam, osim poslova Carstva i vladarske dužnosti, prihvaćala i tu nesavladivu obvezu prema vlastitome tijelu!

U podne sam pustila služavke da uđu. Počešljale su me u tišini, spuštenu pogleda. Maleno Blago sam poslala Rubinu koja ga je oprala u jednom bočnom paviljonu. Vratio se odjeven u tuniku eunuha. Podijelila sam s njim svoj jutarnji obrok. Jeo je pohlepno. Njegov apetit i prosto ponašanje oduševili su me. Odgovarao mi je na pitanja žvačući. Često bi mi se umjesto odgovora samo nasmiješio.

Maleno Blago bio je treći sin iz obitelji bogatih seljaka, a odgojen je kod majstora pisara u svome selu. S četrnaest godina prvi je put pobjegao od kuće i okušao se na Carskom Natječaju koji se održavao na akademiji njegova kotara. U tri je godine tri puta odbijen. No provodio je vrijeme na ulici i naučio živjeti u nekom drukčijem svijetu. S osamnaest je godina utekao od ugovorenog braka s nekom rođakinjom iz sela i došao u Luo Yang.

U tom gradu Istoka, koji sam nedavno preimenovala u Svetu Prijestolnicu, lutao je bez novca i rođaka. Nekoliko poznanstava sklopljenih sa skitnicama koje je sreo u svome kotaru pomoglo mu je da nađe povremeni posao: nosač, zidar, varalica. Naučio je lagati, krasti i tući se. Smrzavao se pod mostovima, dobio batina. Zavidno je promatrao konje s ormama ukrašenima draguljima, kola blistava od zlatnih tkanina.

Naposlijetku ga je zaposlio jedan taoist koji je potajno proizvodio afrodisijske ljekarije. Ovaj mu je povjerio kutije od bambusovine s dragocjenim pilulama čiji sastav nije poznao. Kružio je gradom smišljajući vesele pjesme koje su hvalile njihovo čudesno djelovanje. U četvrti siromašnih bi prodavao pilulu za novčić i tvrdio da liječi sve spolne bolesti. U četvrti bogatih je prijateljeval s vratarima lakajima s kojima je razmjenjivao te takozvane kontraceptivne ljekarije za kakav ukradeni gospodarev predmet. Što je bilo najčudnije, izgleda da su ljekarije djelovale, pa je Maleno Blago postao slavan. Kuda god bi prošao, uvijek bi se našao glas koji bi ga pozdravio, topli kruh koji bi ga dočekaio, šalica čaja na pločniku, djeca koja su za njim trčala i u zboru ponavljala njegove pjesme. Jednoga dana jedan ga je stražar Princeze Zlata upitao poznaje li kakvog dobrog masera, pa je Maleno Blago preporučio samoga sebe. Ušao je u prinčevsku palaču na mala vrata i od toga trenutka više nije izlazio iz tog svijeta.

U Bočnome dvoru princeza je uzgajala desetak mladih i lijepih muškaraca. Bili su okupani, nahranjeni i namirisani i živjeli poput papiga u kavezu. Eunusi su ih podučavali kako da masiraju njihovu ostarjelu gospodaricu. Po zapovijedi Njezina Veličanstva, dvorske su dame podavale svoja tijela kako bi pojačale njihovu učinkovitost. Noću su pozivi stizali na smjenu. Povremeno bi neki od njih svoje dužnosti izvršavali izvan princezinih odaja, u svojstvu darova koje je princeza poklanjala prijateljicama. Već je od prve noći kod Malenoga Blaga primijetila tako iznimnu čulnost da ga je smjestila u odvojen paviljon i prisilila da se pridržava posebne prehrane koja čisti kožu, kosu, probavne organe i krv. Osim iskusnih žena koje mu je princeza slala kako bi stekao nova znanja, Maleno Blago nije viđao ni žive duše. Umirao je od gladi i dosade. Zatim su ga jedne večeri izvukli iz sobe i povjerili mu svetu zadaću za koju je bio namijenjen.

- Zašto mi sve to pripovijedaš, upitala sam ga, iznenađena što mi jedan neznanac bez susprezanja i uljepšavanja priča svoju mračnu prošlost.

- Zato što sam jutros, kad sam otvorio oči, u vašim zjenicama vidio odbljesak oštrice. Dat ćete me smaknuti, znam to. Prije pet godina sam napustio svoje selo. Otada sam bez prestanka smišljao laži da bih preživio. Uskoro ću umrijeti. Kad budem mrtav, više se neću sramiti svoga podrijetla i prošlosti! Hvala vam, Veličanstvo, što ste me saslušali.

- Istina je da ćeš možda umrijeti. Svaki muškarac koji uđe u Unutrašnji grad bez mogega naloga kažnjava se smrću. No tvoj me život dirnuo, pa ću ti pružiti priliku. Bit ćeš kastriran i postat ćeš moj eunuh. Kako bi šutio o povlastici koju si uživao prošle noći, ispit ćeš otrov od kojeg ćeš zanijemiti. No dobit ćeš i dužnost koja odgovara plemstvu petog reda, a ja ću ti dopustiti da povlačiš uzde kad budem jahala.

Maleno Blago se narugao:

- Vrhovno Veličanstvo, bogatstvo i napredovanje me ne zanimaju ako budem izgubio tu malenu stvarčicu među nogama koja je dar mojih predaka. Zahvaljujući njoj dišem i živim. Ako mi je odrežu, umrijet ću. Radije me odmah smaknite!

Još nikada nisam čula da netko govori takve besmislice. Otkriće me oduševilo.

- Koliko ti je godina, dječace? Zar se ne bojiš smrti?

- Vrhovno Veličanstvo, rođen sam u najmračnijem selu. Život me doveo u ovu palaču, gdje sam ljubio najljepšu i najplemenitiju ženu pod kapom nebeskom. Ovakvu noć neću nikada više ponovno doživjeti. Neka moja dvadeset četvrta godina bude i posljednja. Umrijet ću i neće mi biti žao! Svidjela mi se njegova odvažnost. Nisam se mogla odlučiti o sudbini Malenoga Blaga sve do sljedećeg punog mjeseca. Čuvala sam ga skrivenog u svojoj palači poput domaće životinje. Dan za danom, po povratku s Vijeća, počela sam se navikavati na njegov oduševljeni doček i veseli cvrkut zbog čega bih zaboravljala naporne dane. Njegove priče praćene širokim pokretima otkrile su mi Svetu Prijestolnicu koju dosad nisam poznavala: prljava predgrađa nastanjena gubavcima i oslobođenim robovima koja se pružaju prema ničijoj zemlji i gdje nastupaju dreseri majmuna, akrobati i mađioničari dok na rijekama Luo i Yi klize igračnice i ploveće javne kuće; svake se godine sredinom jeseni rulja žuri na raskrižja gdje se održavaju javna smaknuća. Sablje zvižde kroz zrak, glave lete, a truplo ostaje nepomično dok brizga grimizna krv.

Glas Malenoga Blaga postajao je ozbiljniji kad bi spomenuo svoj rodni kraj. Tada bi se pred mojim očima ukazivala niska kućica sa zidovima od blata i goli dječaci kako trče poljima. Osjećala bih smrad ovaca i miris jabukova cvijeta. Čula bih žuborenje rijeke i pijev ptica u sumrak. Zaboravljala sam svoje služavke, blijede i hladne lutke, ministre i njihovu namještenu eleganciju i lažnu krepost. Selo Wu, okruženo dudovima i žitnim poljima, vratilo bi mi se u sjećanje. Vidjela sam žilavu malu djevojčicu brončane kože kako skakuće, pjeva, penje se. Ponovno bih na čelu osjetila sunčevu toplinu i njušila ugodan smrad mokre slame pomiješane sa svinjskim izmetom.

U dobi od šezdeset godina otkrivala sam da mi muškarac može podariti više užitka nego žena. Maleno Blago otkrio mi je bogatstvo čulnosti. Njegova izvjesna smrt i taj osjećaj da ga zadnji put grlim, pojačavali su moje zadovoljstvo. Moje se lice neprimjetno mijenjalo. Ruže su se spustile na moje obraze, iz očiju mi je nestala strogost. Moje koraljne usne sjajile su i bez šminke. Prilikom Jutarnjeg pozdrava bez srama sam na prijestolju pokazivala svoju preobrazbu. Glas mi je bio enegričniji, a primjedbe brže. Dešavalo mi se da se za političkih rasprava bez razloga nasmiješim. Ministri su od neugode spuštali pogled i ostajali nepomični, ispruženi na tlu.

Jednoga poslijepodneva, za vrijeme nekog koncerta, primijetila sam da Maleno Blago, sjedeći iza mene, potajno miluje ruku Blagosti. Bijes mi je zgrčio grudi. Kao zatočenik Gineceje, bez moga je znanja mogao zavesti sve mlađe, ljepše i ljupkije služavke. Te žene odsječene od svijeta sanjale su da upoznaju užitak koji može podariti muškarac. Tko bi se mogao oprijeti tim boležljivim čarima i neumornom spolnom organu? Preplavila me neka mračna ljubomora. Nikada nisam toliko držala do isključivosti jednoga tijela, kože, ustreptala srca. Maleno Blago bio je moj pas, moj predmet. Ja, Vrhovna Carica, bila sam njegova vlasnica, božica, raspolagala sam i njegovim životom i smrću. Jednom kretnjom prevrnula sam stol i otpustila glazbenike. Mladić mi se uplašeno zakleo na vjernost, Blagost se bacila na tlo i bujicom suza natopila rub moje haljine. Rubin je zagovarala njezinu nedužnost, a iz mene je buknuo bijes: "Svi ste sudionici u zločinu! Neka dovedu liječnike! Neka joj provjere sve šupljine! Bacite Blagost u Ledenu palaču i izbatinajte je stotinu puta!"

Čuvari Palače zavezali su Blagost i odvukli je za kosu iz dvorane. Prestravljeni krici mlade djevojke još su odjekivali, a Maleno Blago već me silom odveo u sobu i masirao me da me opusti. U trenutku se razodjenuo i zagrlio me.

- Vrhovno Veličanstvo, dopustite mi da vas ljubim prije nego što umrem...

- Dat ću te ispeći na vatri, oderati s tisuću noževa, izrezati napola...

- Vrhovno Veličanstvo, ne vičite. Vaše me prijetnje ne plaše. Kad želim jednu ženu, ništa me ne može zadržati. Trenutno želim vas...

Pod njegovim su me tijelom obuzeli siloviti grčevi. Proželi su me visoki, kipući valovi. Odjednom mi se učinilo da mi je upravo moj suprug ispunio bokove. Nevjera je povlastica muške slobode. Sin Neba ili sin seljaka, obojica su me vraćala bijednim ženskim patnjama.

Princeza Zlata obavijestila me da je Vanjski dvor saznao da je Blagost pala u nemilost i da se u Gineceji nalazi muškarac.

- Vrhovno Veličanstvo, ako se ne možete odlučiti da ga uklonite, vratite ga meni, pobrinut ću se da nestane.

- Princezo, taj vas se problem više ne tiče.

Moja stara odgojiteljica Smaragd usudila se prišapnuti:

- Vrhovno Veličanstvo, nećete zauvijek moći držati muškarca u svojoj sobi. Iako vaša služavka danonoćno bdije nad krepošću dvorskih dama, jednog će me jutro neizbježno iznenaditi. Gospodaru Malenom Blagu su dvadeset četiri godine. On je poput bika zatočenog u golubinjaku. Preklinjem vas, pustite ga da ode.

- Jadna moja Smaragd, ako ode, cijelom će svijetu ispričati moj život! Moram ga ubiti. Ali nemam snage za to...

Stiglo mi je i pismo od jednog eunuha zaduženoga za protokol:

"Nekoć je Car Vječni Praotac primijetio dar jednog svirača pipe koji je došao iz kraljevstva Zapada. No najprije ga je dao kastrirati i tek tada mu je dopustio da uđe u Gineceju i ondje svojem božanskom umijeću podučava dvorske dame. Ako inteligencija Malenoga Blaga može koristiti Vašem Vrhovnom Veličanstvu, vaš sluga traži da bude podvrgnut operaciji kastracije prije nego proдре u Unutrašnjost. U suprotnome, bit ćete obeščašćeni."

Napokon me moja kći, princeza Vječnoga Mira, izvukla iz nevolje:

- Vrhovno Veličanstvo, Maleno Blago je lijek nužan za održavanje vašega zdravlja i ravnoteže vaših energija. To su kvalitete koje zaslužuju nagradu. Vaša kći upravo je pronašla rješenje koje će zadovoljiti i protokol i vaše zahtjeve. Nekoć je na zapadu Luo Yanga Car Jasnoće iz dinastije Han s Istoka podigao hram Bijeloga Konja. Bio je to prvi budistički hram izgrađen na kineskoj zemlji. Nažalost, nakon što je iz dinastije u dinastiju prošao brojne ratove, njegova vatra više ne privlači hodočasnike, pa je propao. Zašto Vaše Veličanstvo ne bi svoga slugu nagradilo tim svetim mjestom? Kao glavni svećenik obrijane glave i s brojanicom u ruci moći će se slobodno kretati u Unutrašnjoj palači i nitko neće ništa moći prigovoriti Vašem Veličanstvu kad bude poželjelo čuti blagotvorne budističke propovijedi.

Kad je moja kći otišla, primila sam Blagost koja je dovedena iz Ledene palače. Na moj su nalog mladu djevojku poštedjeli od stotinu udaraca batinom. No proživjela je okrutnosti namijenjene carskim zatočenicima. U samo nekoliko dana postala je mršavija od trske.

- Mogu ti vratiti čast ili te osuditi, znaš li to? Ona mi se jecajući baci pred noge. Uzdahnula sam:

- Znam da se dvorske dame, dužnosnice i upravitelji u Unutrašnjosti trude da te slušaju. Vani te princeze obasipaju pohvalama, a ministri i suci slijepo se priklanjaju tvojoj volji. Tvoja je majka od švelje na Bočnom dvoru ponovno postala plemenita dama. Smjestila sam je u palaču i osobno joj darovala skupocjene dragulje i brojnu poslugu. Već posjeduješ sve što jedna žena može poželjeti! Ako želiš ljubavnika, odaberi jednoga među prinčevima i kraljevima. Meni prepusti Maleno Blago. On je moj.

Te sam večeri u svojoj sobi otpustila služavke i naložila Malenom Blagu da klekne. Donijela sam odluku. Ako me ne voli i želi otići, bit će ubijen na izlazu iz Zabranjena grada. Ako me voli i odluči postati svećenikom, obasut ću ga počastima i slavom.

Strogo sam ga pogledala.

- Neću te dati smaknuti ni osakatiti. Vratit ću ti slobodu. Mladić je blago zadrhtao, a zatim promrmljao:

- Hoću li moći ponovno vidjeti Vaše Vrhovno Veličanstvo? Kako nisam odgovarala, podigao je glavu. Suze su natopile njegovo lijepo lice. Nisam znala da taj čovjek tvrdokorna srca može tako patiti.

- Vrhovno Veličanstvo, preklinjem vas. Zadržite me. Ne ostavljajte me! Smatrajte svoga slugu psom koji traži samo malo hrane i vašu prisutnost... Svladala sam osjećaje i odvratila mu:

- Ne mogu zadržati muškarca u Unutrašnjoj palači.

- Onda me kastrirajte! Sada mi je ionako svejedno! Pa što onda ako vam više neću moći pružiti užitak, što ću nalikovati na sve te eunuhe mlohavih tijela i ljepjiva pogleda. Nadam se samo da će moje srce ostati netaknuto i da će vas nastaviti ljubiti.

Pokušala sam ga iskušati:

- Neću ti dozvoliti da odeš onako kako si došao. Kad jednom izađeš iz Palače, bit ćeš bogat. Novac koji ću ti dati bit će ti dovoljan da kupiš najljepše konkubine, zasnuješ brojnu obitelj, pokreneš trgovinu i postaneš častan čovjek. Zašto želiš ostati robom, kad bi mogao biti gospodarem žena i zemlje? Ako želiš, postat ćeš vlasnikom trgovačkih brodova koji će ti omogućiti da brodiš Carstvom s grimiznim jedrima razvijenima na vjetru. Mladić brizne u gorak plač:

- Vrhovno Veličanstvo, oprostite mi što sam vam krio istinu. Nisam napustio svoje selo zbog ugovorena braka. Velika epidemija prve godine ere Vječne Čistoće pokosila mi je roditelje, djedove i bake i braću i sestre. Pobjegao sam nakon što sam sve te mrtve pokopao u polju. Odonda sam očajan lutao Luo Yangom. U pet godina skitnje primao sam batine, okradali su me i silovali. Otirao sam pljuvačku i dobio i udarce i uvrede. Vi ste prva i jedina žena koja me u naručje nije uzela poput kakve igranke. Nijedna me žena na svijetu, pa čak ni majka, nije gledala s toliko nježnosti kao vi. Vrhovno Veličanstvo, oprostite mi. Zadržite me u svojoj gineceji ili me pustite da umrem! Ne ostavljajte me!

Riječi Malenoga Blaga razdirale su mi srce. Njegova nesreća probudila je moju vlastitu. Uzdahnula sam i uzela ga u naručje:

- Onda ćeš me poslušati i učiniti što od tebe tražim. Seljački sine, lualice, trgovce afrodizijskim ljekarijama, svijet će te poštovati. Čovječe s ulica Luo Yanga, ako me poslušаш, od tebe ću učiniti uvažena gospodara na Carskome dvoru.

Patnja Malenoga Blaga bila je patnja mojega naroda. Sramila sam se što živim u umjetnom obilju usred utvrđena grada. Dvor koji se kupao u blagostanju bio je poput čudesna otoka u oceanu bijede. Kad sam odlučila promijeniti tijek sudbine Malenoga Blaga, toga djeteta prigrljena na rubu životnog puta, nisam to učinila samo da bih nagradila njegovu odanost. On je za mene bio prozor u ovaj očajni svijet. Natječaj za mandarinat tisućama je učenih ljudi omogućio da dopru do boljega života.

No diplome su postajale zapreke, a otvorenost je zamijenila eliminacija. Sinovi seljaka, siročad i izopćeni još nisu stekli pravo da se otkrije njihov dar. Maleno Blago bio je jedan od tih izmučenih i upornih ljudi, i ja sam mu pružila priliku.

Na moju zapovijed mladić je obrijao glavu i postao svećenikom. Postavši članom zajednice bonza, izbrisao je prošlost i postao neoskrvnjen. Odrekao se prezimena Feng i pučkog imena Maleno Blago, te od mene primio budistički naslov Pisara Odanosti. Zamolila sam supruga moje kćeri Xuea Shao da ga prizna kao dalekog ujaka, pa je odsada nosio prezime slavnoga plemenitaškoga klana Xue.

Ispostavilo se da je varalica zapravo genij. Pisar Odanosti posjedovao je tu prirodnu inteligenciju koju nikada nije načela nikakva akademska naobrazba. Skitnja je njegovu oštromnost izoštrila mnogo učinkovitije od bilo kakvih birokratskih razmišljanja. Odvažnost i mašta njegovim su riječima dale živost koju nije imao isprazan jezik uprave. Mnogobrojna iskustva iz njegova prijašnjeg života preobrazila su se u neobične spoznaje. Vješto je obnovio samostan Bijeloga Konja i bez poznavanja crtačkih vještina. Nakon što je prolisao sutre i zapamtio nekoliko molitvenih izraza, popeo se na podij i propovijedao žestinom gromovnika. Čitav Luo Yang požurio se da čuje propovijed carskoga ljubavnika i otkrio veličanstven hram u kojemu su posvuda cvjetali bijeli lopoči. Stupovi tamjana uzdizali su se iz golemih gorionika i zatamnivali nebo. U toj opojnoj sumaglici čula se psalmodija svećenika, to jednolično brujanje.

Duž prilaza kojim su Bodhisattve bacale svoje zrake iznenada su izranjali Nebeski Kraljevi viši od planine. Duboko u dvorani vjernici bi naposljetku ugledali Pisara Odanosti koji je sklopljenih ruku sjedio usred zlatna lopočeva cvijeta što je blistao milijunima dijamanata. Visoka čela, spuštenu pogleda i s mesnatim ušnim resicama, izgledao je poput kakva nebeskog ukazanja. Gradom se proširila glasina koju je sam pokrenuo. Ubrzo ga je Prijestolnica obožavala kao reinkarnaciju nekoga slavnog indijskog svećenika obdarenog moćima ozdravljenja i čarobnim sposobnostima.

Odjeća čini slavu muškarca. Kad bi moji dužnosnici iz straže nekom otpuštenom ministru skinuli kapicu od lakiranog lana, oduzeli bjelokosnu pločicu i kožnati pojas ukrašen žadom, državnik bi, raskuštran i izgubljena pogleda, izgubio oholost i već bi nalikovao na zatočenika ili na roba. Kad je Maleno Blago, predvođen eunusima iz Palače i u pratnji svećenika akolita, uzjahao carskoga trkaćeg konja odjeven u svoju ljubičastu tuniku, taj prodavač afrodizijskih lijekarija bez napora se nametnuo kao najotmjereniji među plemstvom Carskoga grada.

Na Vanjskome dvoru kreposni su ministri mjerkali sablažnjivog Pisara Odanosti i upućivali mi prosvjedna pisma, podsjećajući me na priče koje sam i sama znala: vladari zaljubljeni u svoje miljenice zanemarivali su vladavinu, a njihove su strasti uništavale dinastije. Drugi su se pak, uvijek budni i spremni, trudili da zadobiju naklonost toga novoga moćnika. Generali su se pred svećenikom bacali ničice i nazivali ga Učiteljem. Moji nećaci, bahati i tvrdoglavi prinčevi, pridržavali su mu uzde kad bi uzjahivao konja. S moga visokog prijestolja sa smiješkom sam gledala sva ta zbivanja.

Pisar Odanosti bio je laž koja je postala istina.

Pisar Odanosti bio je neumoljivo zrcalo koje sam usmjerila prema tom besmislenom svijetu.

Već od druge godine ere Predaje i Preklinjanja u djelo sam sprovela svoj posljednji naum. Golema brončana urna postavljena je na ulaz Zabranjena grada. Podijeljena u četiri odjeljka i s ispuččenim natpisima koje su zlatari zalili zlatom, a namjena joj je bila da prikuplja pisma naroda.

Carski je nalog istaknut na sve četiri strane Carstva: "Odsada se svatko tko ne obnaša nikakvu dužnost u Državi može slobodno obratiti Njegovom Vrhovnom Veličanstvu i položiti svoje pismo u Urni Istine. Njezina istočna strana namijenjena je preporukama sposobnih dužnosnika i primjedbama na dobre carske odluke. Njezina južna strana poziva na osude društvene i političke stvarnosti. Njezina zapadna strana namijenjena je prijavi zločina i prijestupa. Njezina sjeverna strana primat će astrološka predviđanja i opise proročanskih snova koji zadiru u sudbinu Carstva."

Usljedio je i drugi proglas: "Za vrijeme putovanja prema Svetoj Prijestolnici, glasnici koji će nositi poruke namijenjene Vrhovnoj Carici primit će naknadu dnevnih troškova, a smještaj i hranu osigurat će im regionalna vlast. Svaki carski dužnosnik koji bude ispitivao goste, plijenio njihova pisma ili im onemogućavao put prema Prijestolnici, bit će kažnjen smrću."

Ubrzo zatim izdan je i treći proglas: "Svskog čovjeka koji donese kakav korisni savjet ili postane žrtvom nepravde, bez obzira na podrijetlo, primit će Njegovo Vrhovno Veličanstvo osobno."

Moji su proglasi potresli Carstvo. Na Državnim cestama zaredali su se neprekidni mimohodi povorki koje su organizirale vlasti u pokrajinama. Pred Zabranjenim gradom narod je stajao u redu da bi došao do Urne Istine.

Pisma koja su carski ovrhovoditelji prikupljali u sumrak, do mene su stizala tijekom noći. U mojoj su palači gozbe i koncerti privremeno ukinuti. Za čitačice sam odabrala najbolje polaznice Unutrašnjeg zavoda za Književnost. Svjetla su pogašena i samo su gorjele svijeće na kratkim stalcima. Mlade djevojke raspletjenih svećanih punđi i bez dvorskih tunika sjedile su bosonoge u svilenim papučama. Djevice tijelom i duhom, živo su reagirale na grubo sastavljene rečenice.

Blagost bi povremeno odlagala spise i naručivala vino i voće. Sjedala bi iza mene i masirala mi umorne sljepoočnice. U dubini dvorane jedna je djevojka svirala na citri, a druga ju je pratila prebirući po bambusovoj svirali. Kad bi zavladala tišina, čulo se samo šuštanje papira i svilenih rukava. Kasno u noć stizao bi Pisar Odanosti. Kad bi se pojavio, mlade bi se djevojke raspršile na sve strane poput jata ptica koje nestaje u tami.

Jedna je palača u Zabranjenom gradu uređena za primanje naroda. U točno određeni poslijepodnevi sat, dok sam sjedila na prijestolju okruženom zavjesom od koprene, mogla sam vidjeti kako prolazi čitava Kina.

Neki se seljak došao požaliti na zemljišni porez.

Neki je mesar prijavio nekog dužnosnika koji mu je preteo ženu. Neki je ribar predložio izgradnju kanala u svojem kotaru.

Neki me jadni učenjak, zaljubljen u neku kurtizanu, zamolio da oslobodim njegovu ljubavnicu.

Neki mi je luđak govorio o kraju svijeta.

Neka žena iz moga kraja došla mi je zahvaliti što sam ohrabrila udovice da se ponovno udaju.

Neka druga mi je donijela košaru jaja.

Nebrojeni su muškarci bili prestravljeni veličanstvenim palačama i dojmljivom vojnom povorkom koje su me okruživale. Pijani od straha i obožavanja, zanijemjeli, udarali bi čelom o tlo dok ih eunusi ne bi izveli van. S užitkom sam slušala naglaske svih pokrajina. Dirnula me skromnost snova, jednostavnost zahtjeva. Patila sam s očajnicima, izglednijima, starcima i siročadi.

Učenjaci bez diploma odlazili bi s nekom službom, snažni i gipki mladići stupali bi u vojsku. Zločincima bih smanjivala kazne. Svim bićima koja su me zvala u pomoć nastojala sam pružiti milost, pravdu, sreću.

Velebnost Kine me proždrla. Stopili su se obrisi s one strane koprene i obuzeli me poput groznice. Tijela slabašna, debela, velika, malena, izobličena i bolesna, hvatala su se za rub moje haljine, lijepila mi se za mrežnicu oka, prodirala mi u snove da bi od mene tražila još više dobrote. Što sam više davala, gomila molitelja bivala je sve veća. Ta bijeda koja mi se razotkrila bila je kap u moru beskonačne patnje.

Bila sam ponosna i razočarana. Bila sam sretna, ali sam se osjećala

krivom. Preko tih stotina života t r a ž i l a sam odgovor za sve patnje ovoga svijeta, no rješenje je

izmicalo poput vode u pijesku. Uzrok zala još je uvijek bio neuhvatljiv.

Tijekom jedne sjednice Vijeće Visokih Ministara dostavilo mi je zamolbu kojom su me carski dužnosnici preklinjali da ukinem javne audijencije kako bih sačuvala zdravlje.

Veliki Komornik bacio mi se pred noge:

- Vrhovno Veličanstvo, još nijedan prethodni vladar nije se udostojio primiti narod. Unatoč tome, Učeni Car Zhoua, Car Visoki Predak dinastije Han, Učeni Car dinastije Wei i Car Vječni Praotac uspjeli su uspješno i slavno ispuniti svoje božansko poslanstvo. Dobar vladar zna za patnje i radosti svoga naroda, ali isto tako zna raspodijeliti brige na svoje službenike. Zato je drevna dinastija Zhou ustanovila službu nadzornika prerusenih u prosjake koji su zatim odaslani u sve kotare. Zdravlje Njezina Vrhovnog Veličanstva najdragocjeniji je izvor snage za kineski narod. Ako se ono naruši, iz svijeta će nestati radosti. Vrhovno Veličanstvo mora sačuvati snagu i energiju za najvažnije odluke.

Odgovorila sam mu:

Agata

- Kad sam ustanovila Urnu Istine i otvorila Zabranjeni grad narodu, moj čin nije bio poruga prethodnim carevima, već upozorenje budućim vladarima. Zatvoren u svojoj palači i okružen dvorjanima odjevenima u brokat, Gospodar Carstva ne zna za glad, bijedu, životne rane. Budući da je on nepomično središte, neka narod dođe k njemu! Ovih posljednjih mjeseci javne su me audijencije naučile sljedećoj istini: bavim li se pojedinačnim slučajevima, moja moć kao da slabi. Svaki čin dobrote samo je kap vode koja pada u rijeku nezaustavljih vrtloga. Dok sam jednima učinila uslugu, uskratila sam je nekim drugima koji me se nisu usudili ništa zamoliti. Ne smijem zamijeniti bogove da bih ljudima krojila sudbinu. Moć vladara tek je iluzija i obećanje. Jedino samilost Buddhe patnje srca pretvara u neprekidnu radost. Danas prihvaćam vaš zahtjev i prekidam javne audijencije. No Urna Istine i dalje će primati žalbe naroda. Politika se skrbi, ali ne liječi. Jedino će duhovna snaga moći nadjačati bolesti tijela i nesreću duše. Onaj koji je obasjan svjetlošću zaboravlja glad i žeđ. Molimo se da naše carstvo upozna vjersku ekstazu i da se uzdigne u nebo.

Deset

Ja, dijete nomada, ja, svećenica obrijane glave, ja, konkubina koja odabire snagu raskida umjesto slabosti vezivanja, ja, carica unutrašnjosti i vanjskog svijeta, sada sam preneraženo gledala kako se ostvaruje čudo: moji su se korijeni uhvatili u Luo Yangu.

Više se nisam morala vratiti u Dugotrajni Mir, u tu metropolu u kojoj vrvi milijun stanovnika i koja je progutala iluzije jedne Darovite iz pokrajine. Zaboravila sam njegove tržnice i stračare, njegove ulice kojima su se gurali konji i prolaznici. Taj me grad iskalio i izopačio. Daleko od njega oprostila sam mu njegovu raskalašenu groznicu i lako bogatstvo; više nisam osuđivala niti radosnu rasipnost, niti uzbuđljivu pretjeranost. Zauvijek sam se oslobodila njegova Zabranjenoga grada čiji su zidovi natopljeni krvlju prinčeva i suzama supruga. Dugotrajni Mir, koji mi je oteo mladost, bit će kažnjen mojom odsutnosti.

Stručnjaci genealogije dokazali su da moj klan Wu vuče podrijetlo od loze Kralja Mira iz drevne dinastije Zhou. Prije tisuću dvjesto godina taj je Veliki Praotac svoju prijestolnicu iz Dugotrajnog Mira preselio u Luo Yang, u njegovu plodnu ravnici s tri strane okruženu strmim planinama.

Mirna i široka, rijeka Luo protjecala je kroz grad gdje je susretala brojne pritoke. Stručnjaci za geomanciju u rasporedu njezina krajolika očitali su sretan napredak, a stratezi su smatrali povoljnim njezin centralni smještaj, koji je to područje štiti od tatarskih osvajanja. Car Yang iz svrgnute dinastije zaposlio je milijune seljaka da bi od istočnih vrata grada prokopao Veliki Kanal koji je povezivao pet rijeka kineske zemlje.

Dugotrajni Mir bio je znoj, prašina, duboki tragovi kola. U Luo Yangu bilo je zelenih kanala, grimiznih jedara, škripe vesala. Luo Yang se nije micao, a svijet mu je prilazio kližući valovima. Brodovi natovareni žitaricama, skupocjenim drvetom, s vilenim balama, čajnim pločicama i arama s vinom dolazili su iz pokrajina i istovarivali teret u podnožju Carske palače.

Luo Yang me ugostio kao caricu pobjednicu. Uništen ratom, predao se, onako ogoljen, mojoj mašti. Svaki obnovljeni gat, svaki iskopani kanal oplahnula sam svojim idejama. Ponovno sam iscrtala ruševine njegovih četvrtastih zidina. Ponovno sam obilježila njegovih deset avenija koje je pod pravim kutem presijecalo deset bulevara, te opet uspostavila njegovih sto trideset okruga. Sredinom bulevara zasadila sam grimizni šipak i ružičaste breskve, te podigla kamene mostove u obliku duge i drvene mostove koji su se otvarali kad bi prolazio kakav brod s razvijenim jedrima. Obnovila sam i proširila njegov Zabranjeni grad i Carski park. Na zapadu Palače izgradila sam tri carska hrama da bih ondje smjestila sjene Cara Visokog Pretka i Cara Vječnog Praoca, te Cara Visokog Praoca, koje sam dozvala iz Dugotrajnog Mira. Izgradila sam i Hram Štovanja gdje su moji preci napokon mogli primiti žrtve kakve se prinose i trima vladarima dinastije.

Dugotrajni Mir bio je u nemilosti. U Luo Yangu vjetar je njihao grimizne božure. S vrha pagode Kontemplacije vidjela sam kako na sjeveru svjetluca rijeka Luo u srcu Carskog parka. Palače proljeća i jeseni, utonule duboko u šumi, izranjale su kad bi nestali paviljoni trešnjina drveta i terase orhideja.

Duž obala vijugali su natkriti prolazi koji su prelazili u mostove, a ovi su se zatim pružali prema otočićima nalik smaragdnom diskovima. Donji grad, smješten na jugu, nudio mi je pogled na zbivanja u njemu. Nebom su klizili jedrenjaci. Više se nije moglo razabrati otiskivanje barčica od uzlijetanja ptica; u kanalima su se u tirkizne i žute mrlje stapali krovovi od crijepa i krovista od slame. Na obzorju, kroz okno od zelenila i plavetnila, vidjela sam kako lebdi crni planinski lanac. Mogla sam nazrijeti svetu nizinu kojom teče rijeka Yi. Na njezinoj desnoj obali, duž litica, budistički su vjernici dali iskopati tisuće pećina u kojima su stoljećima smještali svoje idole. Ondje se ostvarila želja moga djetinjstva: jedna je planina isklesana i pretvorena u Buddhu Vairocanu Velikoga Sunca, u pratnji njegovih slugu Bodhisattvi. Golemoj sam skulpturi posudila svoje ovalno lice, zaobljeno i zamišljeno čelo, duge iskošene oči i napućene mesnate usne uklesane u tek naznačen osmijeh.

A u daljini su se pružale šume, rijeke, beskrajna polja i užurbani gradovi.

Cijelom kineskom zemljom vijorile su pozlačene i blijedoljubičaste zastave koje sam sama nacrtala. Muškarci su umrli. Postala sam gospodaricom toga vječnoga svijeta.

Malenog Fazana, čovjeka bolesna tijela i iscrpljena osmijeha, zasjenio je portret Cara Visokog Praoca. Na konju i s lukom u ruci, bio je ponosan i nepobjediv ratnik. Na prijestolju, s rukama na koljenima, odjeven u tuniku od žutosmedeg brokata i s kapicom od lakiranoga lana, zračio je veličanstvenošću. Na vrhu planine Tai, okrunjen krunom s dvanaest nizova perlica od žada i odjeven u grimizno-crni kaput izvezen vladarskim simbolima, bio je veliki svećenik zemaljskoga svijeta dok je skupljenih ruku podizao čašu libacije.

Maleni Fazan, taj grozničavi adolescent i nestalni suprug, Maleni Fazan koji mi je bio brat i ljubavnik, postao je prikaza, odraz, bljesak. Nakon lutanja palačama, njegova se duša pridružila na nebu Caru Vječnome Praocu. Obojica su za mene postali neodređena toplina i ledeno nadahnuće, dostupni kontemplaciji, no nedodirljivi u svojim visinama.

Bliski i daleki, postali su zvijezde.

Moja je postelja dvadeset godina bila pustinja, i ja sam u Maleno Blago uronila kao u kakvu oazu. Zaboravila sam mlitave zagrljaje i miris ljekovitih čajeva. Bez srama sam uživala U svježoj koži, čvrstim mišićima, ponosnoj muškosti. Ljubav, koja slabe čini još slabijima, ojačala je moju već snažnu dušu. Bilo mi je stalo da vladi dokažem kako mi noćne ekstaze ni u čemu ne umanjuju dnevnu prisebnost.

Pokrenute su nove reforme. Najbolji pravници pozvani su da prouče zakone i sastave nove kodekse. Nekada je Mandarinski natječaj objavljivan prema potrebama vlade, ja sam naprotiv htjela da se odsada održava jednom godišnje, sa zadnjom sjednicom u mojoj prisutnosti. Proširena su područja ispitivanja. Rasprava o Velikim Klasicima više nije bila nezaobilazan predmet. Kao nepogrešiv dokaz darovitosti, uvela sam pjesništvo, tu glazbu bogova koja razotkriva dušu.

Jednim proglasom razglasila sam čvrstu namjeru da mi ne promakne nijedan genij: "...napredak Carstva zadaća je sviju nas. Pojedinci koji su posebno nadareni za kulturu, gospodarstvo, obranu, naobrazbu, pravosuđe ili velike radove, pa bili oni dužnosnici ili pučani bez službe, plemenitaši ili ljudi iz naroda, Kinezi ili stranci, neka se svi bez pisma preporuke jave dužnosnicima za zapošljavanje..."

Krala sam vrijeme od zabave da bih radila na Etici državnih službenika i Novom upozorenju carskim dužnosnicima, u kojima sam razglabala o odanosti i sposobnosti. Objavila sam esej o poljoprivredi i na sjevernim vratima Palače dala izgraditi najveću astronomsku kuglu pod nebeskim svodom.

Nastojala sam odgovoriti na zahtjeve naroda ubačene u Urnu Istine. Jednom sam rukom vodila upravu u pokrajinama, a drugom povlačila konce intriga koje su slabile barbarska plemena sa zapada.

Moj povratak u život potaknuo je renesansu Carstva. Zaboravljene su godine gladi i epidemija. Žitnice su se opet napunile žitaricama; tržnice su obilovale stokom, divljači i ribom. Velikodušnost Neba i Zemlje ispunila me odvažnošću da se vinem do visina pred kojima se zaustavio moj suprug, Vladar Visoki Praotac. Jer božanska vladavina bila je iznad svjetovne vlasti. Iznad pečata Vrhovne Carice nalazilo se žezlo velike svećenice koja je utjelovljivala Božansku Pravdu.

Četvrtu godinu ere Predaje i Preklinjanja, dala sam u zadatak redovniku i svećeničkom učitelju Pisaru Odanosti da sruši veliku palaču za primanja koja je bila smještena na ulazu u Zabranjeni grad, i da na njezinim ruševinama podigne hram Jasnoće koji će udomiti presveto svetište. Taj je projekt zaustavljen u doba mogega supruga, a sada će biti moje remekdjelo. Njegova će izgradnja ljudske prepirke učiniti beznačajnima. Cijelo carstvo, jedan cijeli narod pozvan božanskom snagom gorjet će u usponu prema nebu. Opijene duše ne znaju za patnju. Bijeda, moja neprijateljica, moja suparnica, uskoro će postati prah i pepeo.

Bogovi su ubrzo svoje zadovoljstvo iskazali izvanrednim pojavama. Otkako sam kao Vrhovna Carica upravljala Carstvom, izvoditelj obreda već je zabilježio tridesetak raskošnih ukazanja, atmosferskih pojava i astralnih konfiguracija koje su odražavale nebesko odobravanje.

Povoljni predznaci dostigli su vrhunac kada je jednoga jutra jedan ribar s dna rijeke Luo izvukao kamen čije su napukline oblikovale nekakav natpis. Za jutarnje audijencije ministri i vračevi odgonetnuli su proročanstvo i preveli sljedeće znakove: **BOŽANSKA JE MAJKA DOŠLA NA SVIJET, S NJOM ĆE VLADAVINA CAREVA BITI**

NAPREDNA I VJEČNA... Prvi put su bogovi odabrali ženu za vladarku ljudi otkako je svijet proizašao iz kaosa! Vijest se proširila Carstvom, a pisma čestitki zasipala su me poput snježnih pahuljica: "...Vaše Veličanstvo nastavilo je nezavršeno djelo prethodnog vladara. Njezini naponi i skromnost dirnuli su bogove. Stoga je božansko pismo treći put od početka civilizacije poslano svijetu..." "...Vaše Veličanstvo, mada predstavica ženskog elementa, prožeto je muškom snagom. Sjedinjenje tih dviju opreka izvor je sklada koji raduje naših deset tisuća kraljevstava. Zato je nebo imenovalo Gospodaricu ljudi..."

Moja prošlost sa svim svojim usponima i padovima, trenucima sreće i poteškoćama već me u više navrata uvjerila da na čelu nosim pečat iznimne sudbine. Upoznala sam patnju i okrznula smrt. Svaki put kad bih potonula do krajnjih granica očaja, kad bi me napustili i bogovi i ljudi, uspijevala sam u sebi, u svojem tijelu, naći snagu za pobjedu. Ondje je počivao trag, glas, glazba Providnosti. Proročanstvo je upravo otkrilo istinu što su je prikrivale kušnje. Bogovi su me odabrali da budem njihova predstavica na zemlji nakon što su me iskalili u plamenom izgaranju i u vrtlogu vode.

Zašto baš Svjetlost? Zašto ta malena djevojčica koja je voljela konje? Zašto taj čudesni uspon zavojitim putem? Čak su mi i mrtvi poslužili za stubu u visine. Zašto su morali nestati moj prvi gospodar Car Vječni Praotac, moj suprug Vladar Visoki Praotac, moji sinovi Sjaj i Mudrost, moje sestre Čistoća i Jasnoća, da bih se upoznala i ostvarila? Zašto sam snagu znala crpiti iz svojih urođenih mana? Zašto su moj ženski spol, moje pučko podrijetlo i moji porazi prerasli u pobjede? Sva pitanja koja su me tištala sada su nestala. Bogovi su mi napokon dali odgovor.

Prepustila sam Dvoru da mi dodijeli raskošan i dvosmislen naslov Božanske Majke Svetog Cara, koji je ujedinjavao i muškarca i ženu. Svojim sam nećacima prepustila brigu da za mene daju ugravirati tri carska pečata s jedinstvenim imenom Svetog Cara. Sve to grozničavo uzbuđenje koje je u jednima izazvalo oduševljenje, u nekima je razbuktalo bijes.

Jednoga jutra vijest je potresla dvoranu za audijencije. Kralj od Yuea i kralj grofovije Lang Xie, brat i nećak Malenog Fazana, u svojim su pokrajinama povelili ustanak i pozivali narod da svrgne "Uzurpatoricu". Nasmijala sam se na taj groteskni prizor kojim obitelj mojeg supruga glasno traži kaznu za udovicu koja je skrenula sa "ženskog puta". Nisam se bojala. Bogovi koji su me odabrali bit će uza me. Na te ratničke pokliče i bijesne prijekore koji su se pozivali na prevlast mužjaka nad ženkom odgovorila sam svojom vjernom vojskom. Ponovno se dogodilo čudo. Već nakon dvadeset dana ustanak je ugušen, a glave pobunjenika izvješene su pred južnim vratima Zabranjena grada. Službenici Ureda Jeseni i istražitelji lože Pročišćenja na Dvoru progonili su njihove pristalice. Otkrivene su i druge zavjere. Kraljevi i princeze dobili su nalog da se objese u svojim palačama. Tijekom jedne istrage izvijestili su me da su se i princ kraljičin suprug i zapovjednik straže Xue Xiao i njegova braća također zakleli na vjernost pobunjenicima. Moja kći Mjesec na mojem je uzglavlju plakala i preklinjala me za milost.

Unatoč njezinu očaju, odlučila sam svojega zeta učiniti primjerom nemilosrdnog kažnjavanja. Poštedjela sam ga sramote javnog smaknuća, ali sam ga pustila da u zatvoru umre od gladi.

Nezakonit i osramoćen autoritet ruši se pri prvom znaku pobune. Pobuna koja se ugasi u nekoliko dana unosi nered koji narod ne odobrava. Šutnja Carstva bila je prešutno priznanje moje zakonitosti. Moji su me nećaci poticali da zasnujem novu dinastiju u kojoj bi naš klan Wu postao Carska kuća, a klan mojega supruga vanjska rodbina. Svećenik Pisar Odanosti poticao me da postanem prvi ženski car svih vremena.

I doista, već sam gotovo trideset godina bez odmora radila za dinastiju Tang i svi su znali da sam upravo ja zaslužna za njezin napredak. Zašto onda da nastavim vladati iza nesposobnog sina, tog cara-marionete? Već sam promijenila stjegove, preimenovala ministarstva, Luo Yang je postao moja prijestolnica. Ugušila sam pobune, zauzdala Tatare. Omogućila sam da procvjetaju pjesništvo i umjetnost, da pobijedi pravda. Narod je bio nahranjen. Svijet mi je dugovao svoju ljepotu. Zašto bih onda dozvolila da vlada dvosmislenost naslova Božanske Majke Svetog Cara i da me prati sjena uzurpatorice? Zašto ne bih energično prigrlila i službeno prihvatila poslanstvo koje mi je namijenilo Nebo?

Petnaestog dana dvanaestog mjeseca četvrte godine ere Predaje i Preklinjanja, dva mjeseca nakon pobune prinčeva carske obitelji, u ime Svetog Cara pokrenula sam veliku carsku paradu koja je nekada bila u službi mojega supruga. U pratnji svojega sina Cara i njegova nasljednika, te dužnosnika, upravitelja poslanika, barbarskih kraljeva, stranih veleposlanika i jednoga cijelog, oduševljenog i uzbuđenog naroda, uputila sam se na obalu rijeke Luo. Okružena s deset tisuća glazbenika koji su u zboru izvodili četrnaest kitica Radosti i Obožavanja koje sam sama sastavila, popela sam se do oltara. Tisuću ptica, tisuću zvijeri, tisuću ovaca i koza, tisuću bikova i krava, tisuću žara sa žitaricama, tisuću krčaga vina, nebrojene rijetke životinje, dar vazalnih kraljevstava, na vrhu te veličanstvene uzvisine tvorili su moju žrtvu božici rijeke Luo koja mi je prenijela božansku poruku.

Već sutradan Pisar Odanosti objavio mi je da je hram Jasnoće završen. Jutarnji pozdrav zamijenio je posjet odobren ministrima i barbarskim kraljevima.

Sastavljeno od tri kružna odsjeka izgrađena jedan iznad drugoga, to sveto zdanje uzdizalo se na četvrtastoj platformi i izgledalo poput kakve prevelike pagode. U njegovoj unutrašnjosti dvjesto četrdeset tisućljetnih stabala pretvoreno je u stupove koji su podržavali mrežu vodoravnih greda, a ovi su pak podupirali stupove gornjega kata. Krovne grede i nosači oslikani zlatnim prahom u sve složenijem su se prepletu opletali i gurali prema visinama sve do svoda prekrivena freskama koje su predočavale čudesni svijet bogova. Njegovo veliko krovište od plavo-zelena crijepa uvijenih strana pružalo se prema nebu. Na njegovu sljemenu, koje je nadržastalo svijet na još nedosegnutoj visini od dvjesto osamdeset lakata - dvostruko više od najviših carskih palača - devet je zlatnih zmajeva, kraljeva mora i simbola muškoga daha, podržavalo grimiznog feniksa u polijetanju, kralja ptica i znak Carice Nebeske Majke, čija su golema krila ukrašena draguljima privlačila sunčeve zrake i oblacima raspršivala svoj blještavi sjaj.

Budući da je to svetište posvećeno Nebu, kraljevima Pet Pravaca i sjenama careva predaka bilo zabranjeno za svjetovne poglede, otkrila sam samo prednji dio namijenjen carskom primanju. Dvadeset četiri prozora trećega kata, simboli dvadeset četiri daha četiriju godišnjih doba, kao i dvanaest ploča drugoga kata, koje su predstavljale dvanaest zemaljskih ciklusa, usmjeravali su snopove svjetlosti prema podiju sačinjenom od tirkiznoga nebeskog diska položenog na žuti zemljin četverokut. Popela sam se stubama i smjestila na prijestolje, jednostavno sjedalo na samom tlu ukrašeno prostirkom od bijelog satena. No sunčeve zrake koje su obigravale oko mene bile su tako razigrane da su izgledale poput nacerenih zmajeva, divljih ratnika, cijele nebeske vojske rođene iz božjeg daha. Prestravljeni ministri i barbarski kraljevi bacili su se na koljena i povikali:

"Sveti Car je istinsko božanstvo!" Izjavila sam ispunjena ponosom:

- Prethodni car za života je želio izgraditi hram Jasnoće. Na dan posvećenja planine Tai ta je želja primila Nebeski blagoslov. No trebalo je čekati povoljan trenutak. Danas svijetom vlada mir, a narod uživa u obilju. Bogovi su mi dali svoje dopuštenje. Usudila sam se oživjeti drevni obred i mit učiniti stvarnim. Hram Jasnoće svetište je namijenjeno Vrhovnoj Svetkovini, uzvišeno mjesto koje će primati štovanje naroda. Izgrađen prema prirodnim zakonima, da bi predstavljao Nebo i Zemlju, on tjera demone i uklanja zlo. Zato ću ga imenovati svetim hramom Deset Tisuća Elemenata. Neka ljudi, životinje i biljke, svi žitelji naše Crne Zemlje uživaju njegovu zaštitu!

Još su odzvanjali uzvici oduševljenja, a godina je već došla svome kraju. Gust snijeg zameo je Luo Yang. Na novu godinu, uz dozvolu ministara, prekršila sam drevni zakon koji je ženama zabranjivao da predvode obrede svetkovanja.

Nakon pranja, odjenula sam tamnocrvenu tuniku careva i navukla muške cipele. Na svoj sam muški perčin dala učvrstiti krunu svojega supruga ukrašenu s dvanaest nizova perlica od žada. Držeći u ruci žezlo od žada, stežući na grudima nadu jednoga cijelog naroda, ušla sam u utrobu hrama Deset Tisuća Elemenata i sjedinila se s Nebom i sa sjenama predaka. Nakon svečanosti, s vrha vrata Nebeskih Zakona, naredila sam Veliki Oprost grijeha i uvela eru Vječnoga Procvata. Sutradan sam u hramu okupila dužnosnike, a zatim sjela na sveto prijestolje. U Nebesko ime propovijedala sam devet vrlina. Nekoliko dana kasnije naredila sam da se hram otvori i pozvala narod da ga posjeti.

Kolona hodočasnika bez prestanka je dolazila pred Zabranjeni grad. Prevarili su se carski prinčevi. Moji me nećaci i moj ljubavnik nisu shvaćali. Vladati ovim zemaljskim svijetom bilo je nevažno.

Pisar Odanosti bacio mi se pred noge. Jasnoća Zakona, učitelj svećenika, upravo je preveo sutru Velikog Oblaka, čiji su me se odlomci ticali!

- Tijekom propovijedi, čitao mi je Pisar Odanosti sa svitka koji je izvukao iz rukava, Buddha objavi Nebeskoj Kćeri na-zvanoj Svjetlosnom Čistoćom: "U nekom prethodnom životu ti si jednoga dana čula sutru Velike Nirvane. Zahvaljujući slučaju providnosti, stekla si obličje jedne Nebeske. Nakon što danas poslušáš moju propovijed, napustit ćeš to bestjelesno tijelo i odjenuti se smrtnim mesom jedne žene. Vladat ćeš zemljom i postati Bodhisattva otkupitelj onozemaljskoga svijeta.

"Sveto Veličanstvo, povika moj ljubavnik, otkako sam pozvan u vašu službu, zanima me vaš identitet. Ponosni ste i skromni, nemirni i naivni. Duboki ste poput noći, jasni poput zrcala, vatreni poput sunca i ledeni poput mjeseca. Oživljavate tradicije, osvježavate kodove. Prisutni u sadašnjosti, vi plovite prošlošću i hitate u budućnost. Žena ste i muškarac, jedinstvena i mnogostruka, kretanje i nepomičnost. Što vas više poznajem, sve sam zadivljeniji Beskrajem koji u vama obitava. Ova sutra Velikog Oblaka, donesena iz Indije, upravo mi je otkrila vaše podrijetlo: vi ste upravo ta Nebeska Kći! Vi ste Spasitelj Svijeta, Bodhisattva budućnosti!

Kako sam i dalje šutjela, prišao mi je na koljenima:

- Veličanstvo, zar se ne sjećate te daleke prošlosti kad ste živjeli u nebeskom kraljevstvu?

Slike su proletjele. Vidjela sam sebe kao malenu djevojčicu na velikom bijelom konju. Jahala sam obalom rijeke Long, uzalud u brzini tražeći uzlet prema nebu. Vidjela sam zatim sebe kako kao mlada djevojka sjedim na prilazu palači. Brade naslonjene na ruke, promatrala sam oblake obasjane suncem na zalasku.

Između obojenih sjena i odsjaja razabirala sam palače sa zlatnim stupovima, terasama od magle i safirnim jezerima. Kako sam tada željela biti jedna od tih Nebeskih odjevenih svjetlošću! Onda sam vidjela sebe kao mladu konkubinu, zatočenicu gineceje s deset tisuća ljepotica koje su se natjecale za naklonost jednog jedinog muškarca. Prisjetila sam se te žarke želje da se otrgnem zemaljskom svijetu, njegovoj bijednoj mržnji, frustraciji prosječnosti. Vidjela sam sebe kao caricu Kine, kako se s dvadeset četiri zlatna ukrasa na pundi uspinjem stubama do vrata Mirne Odanosti. Odjekivali su uzvici dužnosnika, a plavo nebo otvaralo se nad mojom vladarskom glavom na tom usponu prema svijetu nepoznatom ljudima. Shvatila sam odakle moja strast prema konjima i ljubav prema planinama, tim uspravnim ljestvama do Nebeskog ulaza. Razumjela sam tu privrženost visinama, tu snagu koja me podiže svaki put kad padnem u ponor, tu mahnitost za velike građevinske radove: hramovi, kipovi, stupovi, stele, sve je to stremilo prema vrhuncu. Tu se nalazilo i objašnjenje moje samilosti i moje neosjetljivosti za ljudsku bijedu. Tijekom cijeloga svoga postojanja nastojala sam se odvratiti od Zemlje da bih se pridružila Nebu, svojoj domovini, svome polazištu.

Pisar Odanosti se povukao i razglasio tek prevedenu sutru.

Moji su nećaci taj događaj iskoristili da bi od njega učinili sredstvo moje deifikacije. U samostanima Velikog Oblaka izgrađenima na sve četiri strane Carstva zazvonila su brončana zvona i pokrenula lavinu narodnog zanosa. Kao Nebeska Kći i Bodhisattva Spasitelj Svijeta, postala sam Nada, Blagostanje, Obećanje boljeg života. Sada je narod za spas molio pred kipovima Buddhe Maitreje Budućnosti, kojega je krasio moj tajanstveni osmijeh. Preklinjao me da ga povedem putem oslobođenja prema Nebesima Ciste Radosti.

Dinastija Tang koju su osnovali osvajači, zablacena krvlju i ratom, bit će završeno poglavlje. Svaka obnova novo je pročišćenje. Ukinula sam kalendar drevne dinastije Xia i u uporabu uvela kalendar Zhou kojim su se služili moji slavni preci i čija je nova godina počinjala s jedanaestom mjesječevom mijenom. Odlučila sam izmijeniti pismo, pa sam objavila prvi niz novih znakova koji su prikazivali moje ime, Svjetlost, odsada kao sliku Sunca i Mjeseca koje nosi Nebo. Dok se moj najstariji nećak Smjernost, koji je nedavno imenovan Velikim Komornikom Ljevice, trudio ubrzati tijek Povijesti, ja sam vladi nenametljivo dala na znanje svoju odluku: moja misija će se ostvariti samo ako zasnujem novu dinastiju utemeljenu na miru, samilosti i božjoj pravdi.

Trećega dana devete mjesječeve mijene ujutro, iz smjera vrata Zabranjena grada, podigla se vika koja je prekinula Jutarnji pozdrav. Nadzorni službenik Fu You Yi istupio je iz reda i predočio mi zamolbu koju je potpisalo devetsto muškaraca i žena koji su klečali pred južnim ulazom. Dala sam da se razvije taj svitak papira prekriven lijepim i ružnim potpisima i jednostavnim otiscima palčeva:

"Nebo nema dva sunca, zemlja ne poznaje dva kralja. Vaše Sveto Veličanstvo se mora pokoriti volji bogova koji su joj povjerali vladavinu Carstvom. Nebo joj naređuje da zasnuje novu dinastiju, da svojega sina i nasljednika obdari svojim imenom Wu. Neka od danas pa do vječnosti njezina loza cvjeta i obasjava sva četiri mora."

Nisam čekala odgovor visokih dužnosnika, već sam odmah izdiktirala vlastiti: "Ja, predana službenica Neba koja se brinem za mir u svijetu i radost u srcima svih naroda, pokoravajući se volji prethodnoga cara, spremna sam preuzeti svoje dužnosti bez imalo slavohleplja."

Dvoranom se razleže komešanje. Ministri su istupili iz reda uzalud nastojeći da me navedu da prihvatim nebeski poziv i državne razloge. Otklonila sam njihove zamolbe i odlučila sam samo nagraditi gorljivost suca Fu You Yija,

te sam ga imenovala savjetnikom Kancelarije.

Sljedećeg sam dana saznala da je devetsto žitelja Luo Yanga još na istom mjestu. Pridružili su im se svećenici i taoisti, trgovci i prosjaci, starci i djeca. Dvanaest tisuća ljudi palo je na koljena pred Zabranjenim gradom, spremno ustati samo ako udovoljim njihovoj zamolbi. U pratnji ministara popela sam se na zadnji kat pagode Kontemplacije i odande pred Zabranjenim gradom vidjela obrise koji su poput kakve prostirke ležali ničice pod suncem. Srce mi je poskočilo od ganuća. Suze mi navriješe na oči. Ova promjena dinastije neće upoznati krv ni nasilje. Prvi put u našoj povijesti narod je odabrao svojega vladara. Neka mu želja bude uslišana!

Unatoč svemu, moje je odbijanje bilo još neumoljivije:

- Sunce sja, ali ne nosi krunu. Bogovi vladaju zemljom, ali naše su žrtve mršave u usporedbi s njihovom dobrohotnošću. Buddhina moć nalazi se u njegovoj beskrajnoj samilosti koja ne pravi razliku. On samo traži molitvu. Vladar koji nadiđe božansku dobrotu i blagoslov predaka mora biti najponizniji među slugama Carstva, samo provoditelj obrednoga kulta zavjetovan moralnoj čistoći. Vladar mora biti bez dobara i slave. Moć mi je u nasljeđe ostavio prethodni car, Nebo mi je otkrilo moj poziv. Ne zaslužujem nikakav posebni naslov.

Dva dana kasnije, pred južnim vratima šezdeset tisuća ljudi pristiglo sa sve četiri strane Carstva zahtijevalo je moju vječnu vladavinu. Ovom su mi prilikom za Jutarnjeg pozdrava dužnosnici i časnici, prinčevi i barbarski kraljevi i sami predočili svoj zahtjev. Veliki Eunuh upravitelj dopustio si je slobodu da mi preda pismo koje je sastavilo sve osoblje Gineceje.

Primila sam također pismo svoje kćeri, princeze Vječnoga Mira, u kojem su sve žene dužnosnice izražavale želju da budem osnivačica nove dinastije. I napokon, moj sin Sunce, čije je tiho postojanje oduvijek bilo nijemi otpor, razglasio je svijetu da se odriče naslova cara. Javno me zamolio za dozvolu da se odrekne očeva imena Li i da nosi moje ime Wu.

Sa svih strana podigoše se ganuti glasovi u namjeri da me uvjere:

- Jutros, već od zore, jedan je feniks u pratnji stotina vrsta ptica preletio iznad južnih vrata. Zatim je s obzorja iz smjera istoka doletjelo na tisuće grimiznih vrabaca praćeno žutim vugama. Kad se podiglo sunce, oblaci obojeni blagostanjem prekrili su nebo i nisu se dugo razilazili. Čitava je Prijestolnica svjedočila tome čudu, a vaše su sluge čule narod kako uzvikuje: "Dolazak nebeskih bića najavljuje svetu revoluciju! Grimizni vrapci simboliziraju vatru, a žute vuge zemlju. Prema zakonu pet elemenata, vatra rađa zemlju. Stoga žute vuge koje prate grimizne vrapce sačinjavaju nebesko proročanstvo: Sin će slijediti majku i nositi majčino ime!"

- U Knjizi Preobrazbe, Stari su primijetili:

"Kad kakav veliki čovjek primi nebesko poslanstvo, može svrgnuti drevni poredak, a njegov se čin naziva Revolucijom." Vaše su sluge naučile da, kad se neki veliki čovjek pokori nebeskoj volji, on postaje nepobjediv, a kada poslušava volju naroda, njegova loza doživljava procvat. Danas je Nebo imenovalo Vaše Veličanstvo za gospodara, a narod je Vaše Veličanstvo poželio za majku. Zakon Neba je sudbina, namjera naroda je usud.

Vaše Veličanstvo se protivi Nebu, prezire narod, no odlučuje se za vrlinu skromnosti: takvo se ponašanje protivi tijeku povijesti, zakonu Podjele, a vaši vas podanici više neće moći obožavati! Odbijanje Vašeg Veličanstva izdaje Nebo i ponižava narod; kako ćete odsada moći njime upravljati?! Nakon što sam tri puta ponovila odbijanje, kako nalaže drevni kod, pokleknula sam pred Nebeskom Voljom. Carski vračevi i Visoki Ministri odabrali su deveti dan devete mjesečeve mijene, dan Dvostrukoga Sunca, za svetkovanje mojega stupanja na prijestolje.

Toga sam jutro nad bijelom tunikom nosila carski ogrtač boje tinte s dvanaest redova izvezenih svetih crteža i s oslikanim zmajevima koji jašu na oblacima. S krunom od dvanaest nizova perlica od žada na čelu i sa smaragdnom žezlom u ruci, usred zvečanja brončanih zvonaca i zvučnoga kamenja, popela sam se stubama do vrata Nebeskoga Zakona iza povorke službenika iz Unutrašnjosti i Dvorskih dama, te u pratnji prinčeva i Visokih Ministara. Objavila sam svijetu početak svoje dinastije Zhou. "Nebesko Poslanstvo" bit će era koja će uvesti mir i napredak. Razlegli su se pokličići dužnosnika i vika naroda. Nebo se spustilo i obgrlilo me svojim kristalnim plavetnilom. Moć Kuće Tang je jenjala, a jedna žena, koja je postala Car, zasnovala je svoju dinastiju, a da rat nije poharao kinesku zemlju. To je čudo još jednom dokazalo da sam upravo ja bila ta božja poslanica.

Cijeli je svijet znao da moja zemaljska zakonitost polazi od drevne dinastije Zhou, čiji su kraljevi bili moji preci. Nisam oklijevala ni trenutka i proglasila sam se njihovom nasljednicom preuzevši njihove zastave s grimiznom podlogom i u boji vatre, toga njihovog štovanog elementa. Sveto Ognjište Carstva preseljeno je iz Dugotrajnog Mira u Luo Yang, koji je postao carskom Prijestolnicom. Vratila sam se u prošlost u genealo- giji i obdarila sedam generacija predaka posmrtnim carskim naslovima.

Agata

Na zapadu Zabranjena grada podignuto je sedam hramova gdje će njihove sjene primati žrtve i izraze štovanja. Moj sin Sunce postao je Carski Potomak i stekao pravo na povlastice Vrhovnoga Sina. Tri najstarija moja nećaka: Smjernost, Misao i Spokoj, postali su kraljevi, a njihovi rođaci uzdignuti su na položaje kraljeva grofovija. Otac, taj trgovac drvetom, borbeni ratnik i dužnosnik udaljen s Dvora, napokon je upoznao uspon zahvaljujući stupanju na prijestolje njegove kćeri.

Da je Majka živa, bila bi prestravljena što je na svijet donijela jednoga cara i boga. Sada su oboje ponosno šutjeli.

Otkopani su i ponovno zakopani nakon što su primili posmrtno naslove cara i carice Pobožne Jasnoće.

Više se nisam pitala tko sam i odakle dolazim.

Dvor mi je upravo podario naslov Uzvišenog Vladarskog Božanstva. Bila sam Početak, Izvor izvora. Bila sam identitet, korijen koji će postati stablo u stoljećima koja dolaze.

Jedanaest

Svijet je zaboravio sljedeću Konfucijevu izreku: "Jednako je sablažnjivo da se žena bavi politikom kao da kokoš kukurikne umjesto pijetla." Muškarci su zaboravili koliko su se zgražali kad su vidjeli da jedna udovica izlazi iz svoje gineceje i zapovijeda carstvom. Glasine o momemu spolnome životu su jenjale. U Zabranjenom gradu još su odjekivali uzvici odobravanja naroda. Uzvici skromnih srdaca više su od carske krune i ogrtača vratili povjerenje u vladarku ugroženu izdajama i pobunama njezinih dužnosnika. Moja se istina nametnula. Kad sam zasjela na prijestolje nasuprot ministrima i generalima, prestala sam u njima gledati moguće urotnike.

Bila sam osjetljivija na žalbe koje su svjedočile o divljaštvu sudaca koje sam sama imenovala tri godine ranije nakon pobune Xu Jing Yeija da bih ugušila zavjeru. Počela sam vjerovati da neki od njih traže promaknuće prijavljujući izmišljene urote. Istrage su pokazale da su se na posebnom sudu i u zatvoru, koje sam osnovala u Zabranjenom gradu u blizini vrata Divnoga Prolaza, tužitelji i suci ponašali prema svojoj slobodnoj volji poput prinčeva kakva neovisnoga kraljevstva. Njihovi su doušnici vrvjeli Carstvom. Pribjegavali su osudama već nakon same prijave. Već pri samom uhićenju osumnjičenih urotnika, kazna je bez iznimke izvršavana za vrijeme ispitivanja. Mučeničima su davali nazive poput "Feniks koji širi krila", "Grbavi magarac", "Besmrtnik otvara božansko voće" ili "Kći Žada koja se uspinje ljestvama". Njihovi procesi kažnjavali su i nedužne kako nijedan krivac ne bi ostao na životu. Pod izlikom da uništavaju demone, zgazili su moju milost i, bez mojega znanja, moj autoritet pretvorili u tiraniju. Među činovnicima čiju je glavu tražio Dvor izabrala sam Lai Jun Chena, tužitelja iz Lože Pročišćenja, osuđenika kojega sam pomilovala četiri godine ranije, te mu povjerila pogubljenje njegovih istomišljenika koji su i sami postali moćni uzurpatori. Taj je čovjek pokazao besprijekornu vjernost. Došapnuli su mi da je pozvao na večeru pravnika Zhou Xinga, čuvenog po jezivoj okrutnosti, kako bi iznudio njegovo priznanje. Između dvije zdravice zamolio ga je za savjet o metodi kojom se koristi da bi ispitao osobito okorjele zločince. Zhou Xing mu je odgovorio: "Stavite ljude u žaru postavljenu na lomaču, upalite vatru i pecite ih na suho. Čak će i nijemi progovoriti." I na to je Lai Jung Chen iz rukava izvukao nalog za uhićenje i odvratio: "Na izlazu iz ove sobe jedna je žara postavljena na gorući grm. Njezino Veličanstvo sumnjiči te da podržavaš urotu protiv nje. Molim te, dozvoli mi da te ispitam."

Lai Jun Chen tako je pobjeđivao sebi slične.

Glava je odrubljena Velikom Generalu Zlatnog Žezla Ljevice Quiju Shen Jiju koji je u krvi ugušio pobunjenu vojsku.

Glava je odrubljena i sucu Suo Yuan Liju, profinjenom barbaru, turskom mandarinu s očima oštrim poput risovih.

Protjeran je Zhou Xing, boležljivi pravnik koji je energiju crpio u groznici ispitivanja. Ubijen je.

Glava je odrubljena pravnom savjetniku Fu Yuo Yiju, zagovaraču narodne molbe, promaknutom u Visokog Ministra.

Glava je odrubljena i prekršajnom sucu Wang Hong Yiju.

Bez glave je ostao i sudac Ho Si Zhi, taj nepismeni seljak koji je posjedovao intuiciju i okrutnost, i koji je prezirao bogatstvo i uživanje. Nikada neću zaboraviti taj kratki razgovor kad sam ga sa smiješkom upitala: "Ne znaš čitati, kako onda možeš provoditi istragu?" Odgovorio mi je i ne trepnuvši: "Legenda pripisuje grifonu, toj svetoj životinji, moć da razlikuje dobro od zla. Iako ne zna ni čitati ni pisati, zna što je istina."

Tri su obezglavljene godine protekle u nemilosrdnoj represiji. Krv je isprana krvlju, zločin je kažnjen zločinom.

Pozvala sam tužitelja Lai Jun Chena u privatnu audijenciju. Nakon što mi se bacio pred noge, ostao je stajati na nekoliko koraka od mene, uspravan i nepomičan. Lice mu je bilo veličanstveno isklesano. Da mu je na blijedim obrazima bilo malo rumenila, da mu je čelo odisalo životom i da su mu oči znale sa žarom promatrati život, bio bi to lijep muškarac.

Pokazala sam mu svitak optužaba.

- Zhou Xing, Suo Yan Li, Fu Yuo Yi i Wang Hong Yi su mrtvi, jedino si ti ostao na životu. Optužbe su jednako brojne i za tebe: korupcija, trgovanje utjecajem, pokušaj uzurpacije... Kako se usuđuješ ne pokoriti se zakonu? Lice mu je bilo poput mramora, a bezosjećajan glas je odjeknuo:

- Zhou Xing i Suo Yuan Li su bili nepoznati mandarini; Vaše ih je Veličanstvo otkrilo, pa su mogli napraviti karijeru u sudstvu, a te su im dužnosti omogućile da se osvete bogatima i moćnima. Što se tiče Fu Yuo Yija i Wang Hong Yija, obojica dolaze iz najnižih slojeva Carstva. Laskali su i spletkarili da bi postigli svoje ciljeve. Vaše Veličanstvo voli neuobičajene talente. Bahatost koju je pobudila ta naklonost prerasla je njihovu zahvalnost. Zloupotrijebili su svoju neovisnost da bi ispleli mrežu usporedne vlasti. Tako su začeli mračnu nakanu da svoju snagu suprotstave Vašem Veličanstvu. Ja sam bio osuđenik na smrt u tamnici kad je Vaše Veličanstvo začulo moju žalopojku.

Dali ste mi priliku da živim i da vam služim. Od toga sam se trenutka tijelom i dušom zavjetovao svojoj vladarki. Pravi Lai Jun Chen već je odavno mrtav. Biće koje se Vašem Veličanstvu sada baca pred noge živi samo za njezine naredbe i želje. Onoga dana kada više ne bude koristan vratit će se Tminama. Dužnosnici znaju za tu silnu vezu koja me veže za vladara. Moja neumoljiva predanost izaziva strah. Zato su me često napadali njihovi plaćeni ubojice. Kako im ubojstva nisu uspjela, klevetali su me. Htjeli su me ukloniti svim mogućim sredstvima zato da bi vas oslabili.

Dugo sam promatrala Lai Jun Chena. Kod ostalih je sudaca bilo srdžbe, prezira, izopačenosti, no tužitelj me oduševljavao svojom mirnom hladnoćom. Surovost sudaca polazila je od želje za dominacijom, i zato bih ih uklanjala nakon što bih se njima poslužila. U Lai Jun Chenovoj okrutnosti nije bilo taštine. Bivši osuđenik na smrt bio je vjerojatno najveći krvnik svih vremena. U sebi je nosio Ponor, Vječni plamen, Pakao. Nije nastojao niti pobijediti, niti zauzdati. Bio je ledena i užarena sila uništenja koju su mi darovali bogovi.

Bacila sam optužbe u žeravnik.

- Još ti jednom poklanjam život. Odsada ćeš biti meštar na sudu vrata Divnoga Krajolika. Ne želim više progona i mučenja. Ljudi pribjegavaju mržnji kao odgovor na mržnju; moja će dinastija pribjeći milosrđu. Pritom mu nisam priznala da je moja velikodušnost itekako proračunata.

Ostavljajući najstrahovitijeg i najomrznutijeg suca na njegovu položaju, dat ću dužnosnicima do znanja da sam popustila, ali da nisam odložila oružje.

Lai Jun Chen se baci na tlo. Njegov je glas još odzvanjao nakon što se povukao koračajući unatrag:

- Neka moja nečistoća omogući Vašem Veličanstvu da ostane neoskvrnuto.

Moji su dani i ljeti i zimi počinjali u tri sata ujutro. Neparnih sam dana u zoru primala Pozdrav dužnosnika. Nakon prostiranja i izražavanja želja za deset tisuća godina dugovječnosti, neki su mi predavali izvještaje, drugi primali moje naputke. Po završetku audijencije dužnosnici su se vraćali u svoja ministarstva, a ja bih se smještala u radne odaje gdje bih čitala političke spise i o njima razgovarala s Visokim Ministrima.

Parnih dana u zoru u svojim sam odajama primala prostiranje eunuha upravitelja i dama upraviteljica koji su mi predočavali troškovnike i račune, raspored banketa, liste rođendanskih darova, modele vezova za službena odijela, zamolbe za napredovanja i kazne. Bila sam Kineski Car, no istodobno i sama sebi carica.

Poslijepodne bih, nakon kratkog odmora, u nosiljci odlazila u paviljon Rasprava i Razgovora. Skrivena zaslonom od blijedoljubičaste koprene, koji bih ponekad uklanjala za rodbinu, primala bih pjesnike i kaligrafe, taoiste i svećenike, trgovce i seljake: svatko bi dolazio s kakvom žalbom, savjetom ili nekom novom spoznajom. Zahvaljujući njihovim riječima putovala sam kroz udaljene gradove, učila o stranim običajima, saznavala o savezima i suparništva susjednih kraljevstava, i tako bdjela nad vjernosti mojih vojski do krajnjih granica pustinje. S pjesnicima sam raspravljala o rimi i jeziku.

Svećenici su mi tumačili sutre koje su donosili iz Indije nakon što su se suočili s tisućama opasnosti. Geografi bi mi predlagali gradnju cesta i kanala, astrolozi su mi govorili o zvijezdama.

Ponekad bih krajem poslijepodneva krenula u dugu šetnju na konju kroz Carski park. Izvjesnost toga izleta ulijevala mi je dobro raspoloženje već od jutra. Rumenilo zalaska sunca obojilo bi vrhove krošanja i preobrazilo rijeku Luo u vrpcu izvezenu zlaćanim valovima. Pratila me povorka životinja: psi, leopardi, žirafe, slonovi. Moji nećaci kraljevi, sudac Lai Jun Chen i Visoki Ministri natjecali su se za povlasticu da za uzde vuku mojega trkaćeg konja. Nadahnuta tim sjetnim spokojem, improvizirala sam svoje najljepše stihove.

Duboko u šumi eunusi bi puštali na tisuće ptica. Kosovi, vuge i drozdovi vinuli bi se k nebu. Njihov pjev, ti okretni trileri, ta pomamna himna životu, sve bi me to dirnulo do suza. Bila sam usred gomile i potpuno sama. Za mene se, dok sam tako napredovala prema vječnoj noći, spuštao sumrak.

Jedna je ekstaza tjerala drugu, vrijeme se oko mene omatalo poput neprekidnog konopca koji guši. Iz dubine svoje neprozirne čahure priželjkivala sam čudo: da nikada ne ostarim.

Ljubav s Pisarom odanosti gubila je na intenzitetu. Njegovo čvrsto tijelo i nabrekli mišići najprije su bili nedorečena maštarija, a onda neodređen san. Godinu za godinom njegova je muževna mladost budila sve jaču tjeskobu i sve me je više ranjivala.

Ljubavniku je bilo trideset, a meni šezdeset devet godina. Kao i svi bogati i raskalašeni svećenici, kupio je kuće u donjemu gradu izvan Zabranjenih zidina, gdje je smjestio svoje ljubavničice. Njegove brojne žene kitile su se draguljima i pomoću njega živjele od moje velikodušnosti. Miljenica mu je bila jedna djevojka od šesnaest godina kupljena za litru bisera u nekom paviljonu za zabavu. Vodili su ljubav satima, a da se ona ne bi niti zadihala. Njihovi krici uživanja doprli su duboko u moju gineceju, gdje sam ja u tišini potiskivala ljubomoru i očaj.

Pisar Odanosti sve je rjeđe dolazio u Palaču. Jednom mjesečno, za uštapa, milovao me i rosio svojim sjemenom kao kakav seljak koji zalijeva polje. Kretnje su mu bile precizne i brižljive. Obavljao je dužnost miljenika poput činovnika koji prijanja na svojoj tegobnoj zadaći. Kroz tamu sam nazirala njegovo sažaljenje, krotkost i ravnodušnost. Pisar Odanosti više me nije volio. Više mu nisam pružala užitak.

U meni se rodila duboka mržnja prema tome mojem tijelu Buddhé Budućnosti, o kojem su govorili da je sveto i neuništivo. Kupke, masaže i oblozi od mirisnih masti više nisu mogli spriječiti da se to tkivo ne nabire i ne razmekša. Prikrivala sam zlobu prema tome mladom ljubavniku koji je rušio mit dok me svlačio.

Progonila me higijena. Tjerala sam ga da se podvrgne liječničkim pregledima i da se pere od glave do pete prije nego bi došao u moju postelju. Usprkos sapunima i čvrstom trljanju mojih služavki, zračio je mirisom zemaljskog razvrata kao ironija mojoj staračkoj oronulosti.

Njegovo se spolovilo povlačilo gradom. Njegove su prljave ruke kopale po raznim šupljinama. Njegov je jezik lizao gorku, ali svježju kožu. Kad bih ga zagrlila, svaki bih se put izložila njegovu pogledu, usporedbi.

Jedne noći iz mene je prokuljao bijes. Drsko mi je odgovorio:

- Veličanstvo, znam da ste naredili da me prate i da su vaše uhode u moju kuću prodane kao robovi. Vrebate sve moje nestašluke, nadgledate moj život okrutno poput lavice. Ipak, nikada niste pokušali upoznati moje srce. Jeste li pomislili da me upravo vi gurate u naručje drugih žena?

- Maleno Blago, narugala sam mu se nazvavši ga njegovim starim imenom, tijekom svih ovih godina nikada ti nisam branila da drugdje tražiš zadovoljstvo, premda sam mogla od tebe tražiti bezuvjetnu vjernost. Dok su carske konkubine zatočene u Gineceji, tebi dopuštam da trčkaraš svijetom. To je najveći dokaz privrženosti koji ti može iskazati jedan car. Umjesto da pokažeš zahvalnost, ti se igraš mojim strpljenjem. Sada me čak drsko optužuješ da te guram drugim ženama u naručje! Što bi to trebalo značiti? Da sam tako stara i ružna?

On se uzrujao:

- Vratimo se načas vjernosti. Je li Vaše Veličanstvo zauzvrat vjerno? Da ste mi već od samoga početka rekli da kao vladar imate pravo na sve moguće rasonode, ne bih imao izbora, prihvatio bih to šuteći. Naprotiv, tvrdili ste da sam jedini muškarac u vašem životu. Hvalisali ste se svojom vjernošću, a iz činjenice da u svojoj Unutrašnjoj palači ne posjedujete deset tisuća lijepih muškaraca izvukli ste kreposnu slavu. No objasnite mi zašto vas onda uz vaše ministre, suce i generale vežu intelektualne i sentimentalne veze? Ta ljubav, koja nikako nije tjelesna i koja je zabranjena između sluge i gospodara, toliko je snažnija od pukog snošaja. Volite suca Lai Jun Chena! Dovoljno je vidjeti vas s njim da bi postalo jasno da vas njegova hladnoća očarava i da ljubomorno štitite njegovu glavu koju cijelo Carstvo želi odrubiti. Pod pritiskom ministara prognali ste Velikoga Komornika Li Zhao Dea. No uskoro ste ga po zvali natrag na Dvor kao da se ništa nije dogodilo. Ako se to ne zove ljubav, kojom se drugom riječi može opisati?

Tu je također i Veliki Sekretar Ji Xu koji pridržava uzde vašemu konju i koji vas tako dobro zna nasmijati. Prije dvije godine, poput kakve zaljubljene žene koja svom suprug, dok se priprema za bojište, izrađuje ratne halje, svakom izaslanom upravitelju darovali ste po službeni tuniku koju su izradile služavke vaše gineceje. Tvrdili ste da ste sami na leđima odijela izvezli sljedeće riječi: čvrstina, podatnost, spokoj, žar.

Veličanstvo, znate li da neki od tih grubih muškaraca spavaju uz tuniku presavijenu na četiri i položenu kraj jastuka, dok su je drugi položili na oltar i s njom razgovaraju kao s kakvim božanstvom? Kad primate pisma kandidata za posljednji carski ispit i kad ih dobrostivim i dubokim glasom ispitujete zaklonjeni svojim zaslonom od koprene, kada te ministre u povojima zavodite svojom duhovitošću i obrazovanošću, u njihova srca usađujete sjeme ljubavi koje će se razviti u rascvjetano stablo i s kojega ćete ubirati plodove. I tek nakon svih tih muškaraca dolazim ja: bijedna skitnica, svećenik kojemu je politika zabranjena! Za vas sam bolest, sramota koju čuvate skrivenu. Dok djevojke prosta podrijetla znaju cijeliti moju ljubaznost i ugađati mi, Vaše Veličanstvo je surova božica koja me zanemaruje i gazi! Svoju pažnju poklanja podanicima, muškarcima, ženama, djeci i starcima, svi su joj prirasli srcu. Tako se čuva od vezivanja za jednog muškarca i vlada osjećajima kako se ne bi nikada razočarala. Njezine oči ne gledaju ljude, one su uperene u nebo. Njezina ruka daje i uzima, oprašta i ubija! A ja, Pisar Odanosti, živim u blatu i borim se protiv prezira i zavisti. Izložen sam klevetama i ironiji. Ministri me mrze, a kraljevi misle da manipuliram vama svojim golemim spolovilom! A vi me, naprotiv, primate samo noću poput kakva kradljivca, i kad želim s vama voditi ljubav, branite se!

Nisam znala da Pisar Odanosti može osjetiti ljubomoru. Njegovo me priznanje ispunilo radošću. Poželjela sam ga zamoliti da mi oprost i priznati mu da osjećam sram kad ga puštam da dodiruje moju umornu kožu. Htjela sam mu otkriti tajnu koju duboko skrivam: starenje me tjera u očaj. Moje ga je srce zvalo u pomoć, no ponos ga je nadjačao:

- Što da učinim da budeš dostojniji? Izgradnja hrama Deset Tisuća Elemenata donijela ti je bogatstvo i slavu. Dva sam te puta imenovala zapovjednikom carskih vojski u borbi protiv Tibetanaca i darovala ti slavni naslov Velikoga Generala Nepobjedive Obrane, kao i naslov Gospodara kraljevine Liang. No, kako ne uspijevaš rano ustati, nikada ne dolaziš na Jutarnji pozdrav. Kako onda želiš da te Dvor poštuje, ako ne prihvaćaš obveze i disciplinu?

Pisar Odanosti me prekine:

- Veličanstvo, dobro znate da me moć ne zanima. Ako vam je stalo do mene, ako me volite, molim vas samo jedno: dajte mi položaj. Udajte se za mene! Imenujte me Carskim suprugom!

Zaprepaštena svime što sam čula, nisam nalazila riječi za odgovor. Supruga cara dobivala je pečat carice, no je li jedna žena car mogla jednoga muškarca postaviti na mjesto carskoga supruga? Ako je carica smatrana majkom Carstva i ako utjelovljuje vrhunsku žensku krepost, može li carski suprug biti otac Carstva i gospodar svih ljudi? I kada Pisar Odanosti primi prostiranje dvora u znak poštovanja i obožavanje cijeloga naroda, neće li u srcu osjetiti želju da vlada, neće li doći u napast da preotme vlast? Narod nikada ne bi prihvatio da se slika bivšeg trgovca ljekarijama poveže uz mene. Kako da zaniječem slavni grob mojega pokojnog supruga, Nebeskog Cara, Vladara Visokog Praoca, i da počivam u grobnici obična čovjeka?

Glas mi je poprimio grubost i osornost kao da se obraćam nekom od ministara:

- Nemoguće je to o čemu sanjaš. Ustrajao je:

- Veličanstvo, hrabрили ste udovice da se ponovno udaju, prezreli tradicije i stvorili zakone. Nedavno ste osnovali dinastiju i sjeli na prijestolje. Svaki car posjeduje jednu caricu, četiri Supruge, devet Konkubina, devet Otmjenih, devet Ljepotica, devet Darovitih, dvadeset sedam Suma Blaga, dvadeset sedam carskih Služavki, dvadeset sedam Beračica i čitavo prostranstvo Unutrašnje palače da zadovolji svoju želju.

A vi imate samo jednoga ljubavnika kojega ste prisilili da postane svećenik i koji je ruglo cijelome svijetu! Veličanstvo, ostaje vam još da prijeđete jednu stubu i izjednačit ćete se s muškarcem. Udajte se za mene! Odreći ću se svoje slobode.

- Kasno je, a moram ustati već u zoru. Spavajmo.

- Veličanstvo, samo još jednu riječ. Želite li da budem vaš suprug? Srce mi se sledilo od nekoga čudnog predosjećaja. Umjesto da mu odgovorim, okrenula sam mu leđa.

Prodrmao me, zaplakao i čvrsto zagrlio. Iznenada je ustao usred noći, skočio na tlo i nestao.

Sutradan sam visoko na svome prijestolju bila sva rastresena. Prilikom svečanosti Dvostrukog Sunca, moj nećak Smjernost predočio mi je zamolbu s pet tisuća potpisa kojom su me dužnosnici i ljudi iz naroda molili da prihvatim naslov Svetog--Cara-Koji-Okreće-Zlatni-Kotač. Slava mi je odsada postala neprijateljica. Čak i kao vladarsko božanstvo i Gospodar Svijeta, gubila sam kosu, zube i snagu poput svih prostih bića. Sveti Car koji okreće vrijeme i sreću ovoga svijeta i sam je bio zatočenikom kotača, na čijem vrhu započinje odbrojavanje. Život, kao i ljubav, hrani pa izdaje, miluje pa kažnjava. Bila sam samo uzurpatorica koja je preotela krunu, jedno razdoblje i prolaznu iluziju.

Pisar Odanosti me izbjegavao.

Oglušio se na moje pozive i zatvorio u svoj samostan.

U zagrljaju carskog liječnika Shen Nan Qiua vratila sam povjerenje koje mi je poljuljao Pisar Odanosti. Njegovo poslušno i nenametljivo tijelo smirilo je moju tjeskobu i ublažilo moju bol. Vijest se proširila Zabranjenim gradom.

Kada je uvidio

da svećenik gubi moju naklonost, Dvor nije skrivao radost. Dužnosnici, koji su se još jučer hvalili da su mu prijatelji, sada su se trudili da ga kleveću. Pričalo se da se Pisar Odanosti, Gospodar kraljevine Liang i Veliki General Ljevice Nepobjedive Obrane, smatra veteranom — osnivačem moje dinastije, te da se u svojem prostranom samostanu Bijeloga Konja igra gospodara. Ojačao je njegove zidine i okupio tisuće mladih svećenika koji vladaju borilačkim vješticama. Po cijeli dan ondje odzvanjaju udarci bambusovih palica i ratnički poklici: to se Pisar Odanosti zabavlja uvježbavajući svoje vojnike-svećenike. Kada napušta hram i izlazi u grad, prate ga njegovi najljepši i najsnažniji učenici. Oko njegova konja upregnuta u zlato i dragulje, skupina mladih svećenika korača ujednačenim korakom, a na leđima nosi željezne palice i dugačke sablje. Ako sretnu taoiste ili pobožne sljedbenike kakve druge vjere, na gospodarev ih znak napadnu, obriju im glave i prisile ih da se preobrate na budizam. Nedugo zatim, tužitelj Lai Jun Chen, koji je mrzio mojega ljubavnika, od mene je zatražio da podignem optužnicu za otmicu i zatvaranje žena, za osnivanje nezakonite vojske i za pokušaj preotimanja vlasti.

Pisar Odanosti se preda mnom ukazao tek nakon što je zamoljen trima carskim pozivima i naredbom napisanom mojom rukom. Kad sam ga ugledala kako ulazi u moju sobu, osjetila sam kako mi se želudac grči. Nisam ga vidjela puna tri mjeseca i zaboravila sam kako je lijep. Za glavu viši od ostalih muškaraca, koračao je njišući ramenima poput kakva junaka drevnih mitova. Kad mi se bacio pred noge, primijetila sam da mu je lice omršavjelo, a čelo osjenčano sjetom. Obuze me oštra bol: Pisar Odanosti pati!

Dopustila sam mu da sjedne. Blago sam ga ispitala o njegovu životu, a on mi je odgovarao šturim rečenicama. Milovala sam ga u mislima.

Njegove se oči nisu zaustavile niti na mojem licu, na kojemu je najnovija mirisna mast liječnika Chen Nan Qiu izgledala sve bore, niti na mojem otvorenom dekolteu. Pogled mu je prolazio kroz mene i zaustavljao na paravanu iza mogega sjedala. Ta je ljubav bila prokleta. Četrdeset godina koje su dijelile ženu od njezina ljubavnika polako, ali sigurno su nas vodile prema tragičnom raspletu. No u mojim godinama više nisam imala vremena za plakanje. Moja je želja odabrala upravo njega!

Htjela sam mu reći da Shen Nan Qiu nikada nije dobio odobrenje da prodre u mene. Taj pedesetogodišnjak služio mi je kao pilula za spavanje i kao grijalica. Ta je priča bila samo igra kako bih se osvetila za njegovu nevjeru, kako bih ga učinila ljubomornim. Htjela sam mu reći da su me sinovi razočarali, da su mi unuci stranci, da moji nećaci samo misle kako će me naslijediti na prijestolju, a da je on, Maleno Blago, ulovljen u tajnovitoj rijeci sudbine, svjetlo mogega života. Bila sam spremna darovati mu posjed s mladim djevojkama, samo da ostane uz mene kao nekada, poput radosna i brbljava djeteta.

Kako nisam bila sposobna sve to pretočiti u riječi, te iz straha da me ne ucijeni, izvijestila sam ga o optužbama. Probljedio je, a zatim se nacerio:

- Istina je dakle sve što se priča o liječniku Shen Nan Qiu. Ako me se želite riješiti, ništa ne može biti lakše. Ako me predate Lai Jun Chenu, ispričovijedat ću mu sve i bez mučenja: vaše manije, vašu tjeskobu, vaše tajne fantazme. Bilo bi bolje da me odmah date ubiti!

Vidjevši ga tako porumenjela od gnjeva, nasmiješila sam se:

- Ako ti pokazujem sve te optužbe, činim to kako bih ti dala do znanja da sam ti spremna oprostiti. Pokušaj shvatiti da će te ako ostaneš bez moje zaštite suci progoniti kao što lovački psi progone kakva zeca. U ovom Zabranjenom gradu stvorio si samome sebi u samo nekoliko godina vrlo malo prijatelja i mnogo neprijatelja. Sto će biti s tobom bez mene?

On u mene uperi tamne, vatrene zjenice.

Zašto se igrate sa mnom? Morat ćete izabrati između liječnika i svećenika. Samo vas jedno pitam: želite li me za supruga?

Srce mi se sledi, a osmijeh ukoči. Zatim sam mu održala unaprijed pripremljen govor:

- Još uvijek na Dvoru nisam imenovala prijestolonasljednika. Udati se za muškarca i povjeriti mu vrhovne carske časti u datim bi okolnostima bio čin koji bi izazvao zabunu...

On poleti prema meni i gotovo me zadavi,

- Veličanstvo, ljubim vas. Želim da mi postanete ženom, želim vas zvati Svjetlost, želim se s tobom sjediniti u životu i smrti! Da, odričem se naslova Supruga, briga me za priznanje. Vjenčajmo se u tajnosti, ovdje i sada, uzmimo za svjedoke Nebo i Zemlju. Zakuni se da mi pripadaš...

- Pusti me, bezobrazniče! Na koljena pred svojim vladarom! Pisar Odanosti se ukoči, a zatim mi se sruši pred noge.

- Odlazi i više se ne vraćaj! - naglašavala sam svaku svoju riječ.

On muklo udari čelom o tlo, a zatim otrča. Kad se njegov obris pretvorio u mrlju, a zatim nestao među vratnicama moje palače, ostala sam slomljena. Bogovi nisu izmislili ljubav za careve.

Proganjala me tuga Pisara Odanosti. Nisam si mogla oprostiti što sam mu nanijela bol. Kad sam s njim prekinula, lišila sam se radosti i lijeka za besmrtnost. Iz palače sam prognala liječnika Chen Nan Qiu da bih se zatvorila u svojoj boli.

Stizale su mi vijesti o ljubavniku. Svećenički je učitelj Luo Yangom sijao užas. Po čitav su dan na ulicama njegovi učenici huškali svađe. Provaljivali su u strane hramove i uništavali njihove nepoznate idole. Za svečanost Buddhina rođendana, svećenik je u tajnosti dao da se pred njegovim samostanom iskopa jezero. Na nekoj čistini, u javnosti, porezao si je bedro. Zatim je razotkrio razjapljenu rupu ispunjenu krvlju nekog goveda koje je zaklao prethodne večeri. Tvrdeći da je to njegova krv, izjavio je da će dati da se tom grimiznom tekućinom naslika moj božanski portret.

Odjeci toga meteža pristigli su i do Dvora. Jedni su govorili da je poludio, drugi su tražili da bude kažnjen. Mene su razdirali ti očajni krici. No stala sam na kraj svojoj raznježenosti povjerivši sucima zadatak da razoružaju njegov samostan. Oduševljen što se može obrušiti na carskog miljenika, Dvor je podigao vojsku i opsjeo imanje. Svećenici, zatečeni na spavanju, predali su se bez oklijevanja. Bačeni su u okove i zatvoreni, a zatim prognani. Nakon kratkotrajnog pritvora tijekom prijepodneva, Pisar Odanosti primio je moj nalog za pomilovanjem i izašao iz zatvora. Uputio se u Palaču i zatražio da razgovara sa mnom, no ja sam odbila.

Dva mjeseca kasnije, jedne sam se noći trgnula iz sna. Mojim se paviljonom širio nekakav opori miris. Dala sam da otvore vrata. Vani je nebo lelujalo, obasjano poput žeravice. Stup dima uzdizao se iz hrama Deset Tisuća Elemenata, gdje su se golemi plameni jezici rasplamsavali i rigali kišu iskara.

Blagost mi pritrča sva u suzama:

- Veličanstvo, gori hram. Nebo je gnjevno!

Eunusi su pristigli s nosiljkom. Htjeli su me odnijeti u jednu palaču na obali rijeke. Odbila sam.

Ptičja su jata kružila tminom i ispuštala prestravljene krike. U četvrtastom su dvorištu žene pale na koljena. Sklopljenih su ruku izgovarale molitve. Vatra se razbuktavala i jenjala u ritmu njihovih molitava. Pritiješnjena nekim mračnim predosjećajem, nisam se mogla ni pomaknuti. Hvatala sam taj mrtvački ples svojom mrežnicom, kupolom svoje glave, svojom okrvavljenom dušom.

Sutradan, za Jutarnjeg pozdrava, ministri su bili nijemi. Bojali su se mojega bijesa. Najviše su se ipak bojali da je požar poslan kao upozorenje Neba, najava neke neizbježne katastrofe. Kako bih smirila nemir koji se širio Carstvom, odlučila sam se žrtvovati. Carskim sam ediktom zatražila da narod i dužnosnici bace krivicu na mene. U Vječnom hramu upriličene su libacije. Pozivajući Pretke za svjedoke, molila sam da bih na sebe privukla svu kaznu.

Odlučila sam obnoviti hram Deset Tisuća Elemenata, a Pisara Odanosti imenovala sam voditeljem radova. No svećenički se učitelj nije pojavljivao da mi zahvali na tom imenovanju. Pritisnuta nekom neopisivom tjeskobom, otkazala sam večernje jahanje. Čekala sam ga. Nekoliko dana kasnije obavijestili su me da jedno dijete skitnica tvrdi da za mene nosi poruku od Pisara Odanosti. Primila sam ga. Mališan je od straha drhtao cijelim tijelom i nije mi mogao odgovoriti na pitanja. Napokon sam od njega uspjela iščupati zgužvano pismo. Lakoća papira učinila mi se nepodnošljiva. Srce mi se steglo i osjetila sam kako me prožima neki neimenovani užas. Dugo mi je trebalo da odmotam rižin papir. Oči mi je probo ružan rukopis mojega ljubavnika:

"Svjetlosti, nećeš ostarjeti. Večeras ću ja biti tvoja žrtva prinesena Nebu."

U blizini južnih vrata Zabranjena grada tisuće radnika nastojalo je ukloniti istaljenu broncu, izgorjelo drvo i još užareni pepeo. Jedan je dužnosnik u Svetome Pismu pronašao strofu koja pripovijeda kako je Bodhisattva Maitreya postao Buddha Budućnosti nakon što je sam sebe žrtvovao u plamenu. Njegovo je tumačenje rasplamsalo novi zanos, a narodu se vratila nada.

Svijet je ponio novi polet, a ja sam se pretvarala da u njemu sudjelujem. Dok sam promatrala kako se novi hram uspinje prema nebu, još viši i raskošniji od prethodnog, pričinjao mi se crveno bijeli osmijeh Malenoga Blaga. Ponekad sam ga sanjala kao golem kip koji prekriva nebo. Govorio mi je, dok mu je falus počivao u mojoj utrobi, a lice se nadvilo nad moje: "Svjetlosti, nisi me razumjela."

Nisam znala da me volio. Mislila sam da ga vode samo interesi. Bojala sam se da će mi oteti prijestolje.

Uništila sam svoj lijek za besmrtnost. Jesam li postala senilni tiranin?

Za svoj sam rođendan naredila da se u svim gradovima tijekom devet dana prirede gozbe za narod. U Palači sam, naprotiv, pozvala samo članove obitelji i neke najbliže ministre na gozbu priređenu u paviljonu Lepršavog Snijega.

Te mi je večeri nedostajao glas Pisara Odanosti. Njegova me odsutnost tištalala. Dan se još nije ugasio. Na krovištu prekrivenom dvostrukim rižinim papirom mogle su se vidjeti snježne pahulje, te sive mrlje koje su klizile prozirnom podlogom. Zasedala sam u samome srcu dvorane, leđima okrenuta prema sjeveru i pogleda usmjerena prema jugu. Služavke su iza mene rasprostrle okrugle i četvrtaste lepeze na dugačkim drščima kao simbol carske časti; Blagost i Dvorske dame nosile su tintu, papir, cvijeće, tamjan, rupčice, vaze. Sve su bile preodjevene u muškarce. Na istočnom dijelu dvorane, meni zdesna, postrojili su se moj sin i dvadesetoro njegove djece. Ta brojna obitelj činila se malenom u usporedbi s mojih trinaestero nećaka i postrojbi od pedesetak pranećaka i pranećakinja u suprotnom krilu Palače. Nešto dalje, kod ulaza, smjestila sam rodbinu s majčine strane, te ministre, sve obrise rastočene u svjetlosti svijeća.

U Zabranjenom gradu dala sam da se iz svih registara izbriše moj datum rođenja. Svijet nije znao koliko mi je godina. Tajna je bila gorka, a moja me sjeta razdirala. Kad je Carstvo odalo počast mojoj vječnoj mladosti, hinila sam da mu vjerujem.

Kineski Car navršio je sedamdeset godina. Ta me brojka užasavala. Stari su govorili da u toj dobi pouzdanost ustupa mjesto mudrosti. Ja sam, naprotiv, te večeri vidjela kako sunce zalazi, kako svjetlost trne. Poput tmine, obuzele su me sumnje.

Moja dinastija još nije imala zakonitog nasljednika. Srce mi je bilo podvojeno između sina čijim žilama teče krv dinastije, i nećaka čije porijeklo potječe od omrznutu brata. Moj pogled se zaustavio desno, na Suncu. Nezainteresiran za glazbu, za taj razdragani skup, ispijao je čašu za čašom i potpuno se usredotočio na hranu. Njegovo lice napetih crta odisalo je zamorom i dosadom duše. Otkako je odrastao, nikada ga nisam vidjela da se smiješi ili pokazuje bijes. Sunce je bio estet bez ideala. Život je njegovim tijelom protjecao poput rijeke mirnih struja. Nikada ni o čemu nije odlučivao, nikada se nije izjašnjavao. Zatvoren u svojem svijetu nastanjenom čistoćom kaligrafije i požudom konkubina, puštao je da ga nose sve struje. Još nedavno urotnici su se ponovno poslužili njegovim nejasnim statusom. Kad ih je Lai Jun Chen uhitio, tvrdili su da su od Sunca dobili naredbu da obnove dinastiju Tang. Tužitelj me je primoravao da kaznim nedostojnoga princa, no ja sam se zadovoljila time da ga stavim pod nadzor. Neću valjda protjerati posljednjega od svoja četiri sina!

Pogled mi se susreo s pogledom njegove supruge, dame Liu, koja je nekoliko godina bila carica. Nikad mi se nije sviđalo njezino okruglo lice tankih usana. Prodorno sam je promatrala. Ona je protrnula i spustila pogled.

Iza nje, dvojica prinčeva iz grofovija, Sretni Uspjeh i Napredno Nasljedstvo, ustala su i bacila mi se pred noge. Zamolili su me dozvolu za ples. Koliko je tim dječacima godina? Nisam znala. Grimiznih usana i ružičastih obraza, izgledali su gordo poput djece visoka roda. Na njihov poziv iz reda su istupile male princeze, pozdravile me, a zatim zasvirale glazbene instrumente. Dječaci su oponašali svečane kretnje odraslih i zamahivali rukavima pjevajući: "Deset tisuća proljeća Svetome Caru, radosti deset tisuća kraljevstava..."

Uzdignutih ruku, kretali su se poput leptira koji se bore protiv oluje. Ta nedužna bića nisu ni slutila da će ih ošiniti nesreća. Prije gozbe, jedna mi je služavka došla prijaviti njihove majke: dama Liu i miljenica Duo u skrivenoj su ložnici njihove palače postavile tajni oltar. Zlim su vradžbinama prizvale duše mojih dviju suparnica, svrgnute carice Wang i opozvane konkubine Xiao, te su im naredile da me unište. Zakon je na smrt osuđivao svakoga tko se bavi vraćanjem. No neću pružiti zadovoljstvo tužitelju Lai Jun Chenu da razglasi obiteljski skandal. Večeras ni dama Liu ni miljenica Duo, koja sjedi u polumraku, neće stići kući. Moji su eunusi primili naređenje da ih zaustave nakon svečanosti i zatim im pomognu da se ubiju.

Činilo mi se da već čujem plač siročadi, no moje srce nije osjećalo samilost. Sutra će carski dekret mojim unucima naložiti da napuste svoje rezidencije kako bi odsada živjeli zatvoreni u mojoj palači. Kad uzmem nasljednike za taoce, moći ću bolje nadgledati Sunce kojega nisam mogla kazniti.

Prinčevi su se izgubili, a prišao je moj nećak Smjernost. Prostorija je odjekivala njegovim energičnim poklonima i željama za zdravlje deset tisuća godina. Tek što se vratio na svoje mjesto, glazbenici su zasvirali melodiju Dugovječnosti. Vrata Palače su se otvorila i stotinu plesačica prekrilo je tepih od svile i vune protkane zlatnim nitima. S kopicama učenjaka i odjevene u blijedoljubičaste tunike podstavljene grimizom, te sa smaragdnom pojasom i sivim skutom, izvele su ples koji je Smjernost skladao za moj rođendan.

Moj stariji nećak smiješio se u polutami i udarao ritam rukama. Bilo mu je više od pedeset godina i nosio je kovrčavu bradu. Njegove guste obrve, kukasti nos i oči koje su blistale ambicijom bili su neobična mješavina crta naslijeđenih od Oca i od njegove prve supruge, čijim je žilama tekla tatarska krv.

Moj sin Sunce bio je u svemu suprotnost mojemu nećaku Smjernosti. Prvi, carski princ, odrastao je u svili i baršunu; drugi, sin pučanina, osramoćenog i prognanog brata, živio je prezren u bijedi. Sunce je naslov kralja primio s četiri godine. Smjernost je postao kralj s pedeset godina. Sunce, kao gor- ljivi budist, nije htio ubiti ni divljač. Smjernost, kao kanibal, bez oklijevanja je smicao glave svojim neprijateljima. Sunce, pjesnik, mrzio je naređivanje; Smjernost, prognanik, žarko je žudio za osvetom...

Uspon mojih nećaka pratio je propast mojih sinova. Od Sjajeve smrti, samoubojstva Mudrosti i progonstva Budućnosti, Smjernost, voda klana Wu, prilagodio se svojem novom bogatstvu i bez prestanka je ojačavao svoj položaj. Taj čovjek gruba izgleda ipak je dobro poznavao međuljudske odnose. Branio je moju zakonitost. Podržao je suce u progonima urotnika i osnovao kult moje osobe. Dok su se moji vlastiti sinovi željeli pobuniti protiv mojeg autoriteta, on je potaknuo dužnosnike na potpisivanje zamolbe koja je tražila da stupim na prijestolje. I upravo je on, zahvaljujući svojoj grozničavoj mašti, izmislio sve patetične naslove koje mi je Dvor tako nastojao dodijeliti.

Krv trgovca drvetom tekla je našim venama. Smjernost, koji mi je nalikovao, od Oca je naslijedio neumoran proračunati duh. Već sutradan nakon moje krunidbe, odmah je pokušao postati nasljednikom prijestolja. Zapravo je postojanje mojih sinova, potomaka svrgnute Kuće, dovelo u pitanje zakonitost moje vladavine. Smjernost, najstariji među Očevim unucima i imenovan nasljednikom, bio bi najsposobniji da osigura vječnu vladavinu našega klana. Kad bi stupio na prijestolje, moj sin Sunce vratio bi dinastiju svojega oca; Smjernost bi, ako postane car, nastavio moju.

Mišljenja na Dvoru bila su podijeljena. Dio ministara moju je vladavinu smatralo slavnim nastavkom vladavine mojega supruga. Ti su ljudi pristali pokloniti mi svoju odanost sve dok moj sin Sunce nastavi predstavljati moralnu garanciju budućnosti. Zbijeni iza Smjernosti i mojih nećaka, brojni mladi mandarini bili su spremni zauzeti mjesto dužnosnika stare dinastije. Tražili su prekid s prošlošću, zahtijevali krvavu i radikalnu revoluciju

Još je jednom te večeri moj pogled lutao od sina do nećaka. Ni za jednoga od njih nije me vezivala duboka ljubav. Obojica su mi bili krvni srodnici. Sunčeva me ravnodušnost vrijeđala, gorljivost Smjernosti u meni je budila sumnje. Car Sunce će se nakon moje smrti vjerojatno sjećati majke koja ga je donijela na svijet, dok će se Smjernost kao car požuriti odati počast svojem ocu, tome mrskom bratu, i majci, toj prezrenoj nevjesti. Iako sam klanu Wu oprostila što je obeščastio Majku i ubio Malenu Sestricu, moji će se nećaci uvijek sjećati progonstva koje ih je lišilo djetinjstva. Ta nerazmrsiva mržnja bila je među nama. Iako sam uvela pretke u Vječni Hram, premda sam pokrajine-kraljevstva razdijelila svojim nećacima, a pečate prinčeva grofovija njihovim sinovima, ta je velikodušnost bila samo prividna pomirba. Klan je bio moj krvnik i moja žrtva. Sva veličajnost sadašnjosti nije mogla izbrisati prošlost, selo Wu, njegove mračne i tjesne sobe. Između mojih nećaka i mene nije bilo interesne solidarnosti. Bili su moje političko uporište, a ja sam u svojim rukama držala njihovu budućnost.

Blagost me trgnula iz sanjarenja. Glazba je rasla u cr e s ce nd u. Brenčala su brončana zvona, poput cvrkuta tisuća ptica. Plesačice na koljenima prevrnutе su se na leđa. Njihova su lica nestala u drhtaju rukava. Laticu po laticu, otvorio se golemi božur, u čijem sam srcu mogla pročitati sljedeće znakove: "Deset tisuća godina Svetome Caru." Dala sam da Smjernosti odnesu čašu vina kako bih mu čestitala na uratku. Ponosan i zadovoljan, bacio se na zemlju u mojem smjeru, a zatim je iskapio do dna. Sunce se njemu sučelice i dalje očito dosađivao. Nedaleko od njega, sin moga starijega brata Misao susprezao je grimasu i pokušavao se nasmiješiti svojem rođaku.

Lijep, elegantan i obrazovan, Misao je bio uspješan rezultat klana koji se upustio u munjevito oplemenjivanje. Dok je Smjernost u naravi zadržao seljačku ukočenost, pet godina mlađi Misao pripadao je razvijenijoj rasi koju su krasile istančanost i gradska dvoličnost. Koliko je Smjernost bio tvrdokoran, toliko je Misao bio podatan. Prvi je nalikovao na ratna kola koja kreću u proboj, drugi je znao broditi svim strujama, provući se kroz sva zatvorena vrata. Što je Smjernost više gomilao dokaze svoje vjernosti, sve sam manje u njega imala povjerenja. Skrivajući se iza svojega rođaka, Misao mi se dosljedno dodvoravao. S jedne je strane poticao Smjernost da istisne Sunce, a s druge pazio na mojega sina kojem se dužnosnici više nisu usuđivali približiti. Bez muke mijenjajući bojišnice, nastojao je pomiriti ministre i klan promećući se u moga tajnog doušnika. Sto se Smjernosti više žurilo da izbaci Sunce iz Istočne palače

kako bi ondje nastanio svoju obitelj, Misao je sve dublje rovario. To lukavstvo nije promaknulo mojem opažanju. Misao je također priželjkivao naslov Vrhovnoga Sina i strpljivo čekao ishod toga nerješivog sukoba: dva će se rođaka poubijati, a on će se na vrijeme prijaviti kao idealan kandidat. Princeza Vječnoga Mira, tik uz Misao, izgledala je odsutno. Ovalna lica, visoka čela, mesnatih usana i tijela vitka i mišićava, bila je uznemirujući portret mene kad sam bila mlada. Preci, praoci, otac, majka i brat su joj bili carevi, i mojoj jedinjoj kćeri savršeno je pristajalo ime Mjesec. Njezina blistava osobnost zasjenjivala je moje brojno potomstvo, te beznačajne zvijezde moje noći. Već sam se odavno odrekla ljubavi prema sinovima i svu svoju majčinsku strast sam usredotočila na nju. Obrazovana i

inteligentna, bila je nadarena za političku širinu koja je nedostajala muškim članovima obaju klanova. No ta princeza nikada neće biti prijestolonasljednica. Ministri joj neće dopustiti da vlada. Braća i rođaci udružiti će se da je istisnu. Narod bi njezino stupanje na prijestolje protumačio kao preotimanje vlasti i ustao bi već na prvi poziv jednog od prinčeva. Ovako sentimentalna i brižna, neodlučna i krhka, Mjesec, koja je znala savjetovati, ne bi znala zauzdati. Prevelika bi je moć ubila.

Dodijelila sam joj kraljevsku rentu. Za nju sam izabrala život žene koja se posvetila umjetnosti i ljubavi. Za nju sam priželjkivala čistu, jasnu sreću na kojoj će joj smrtnici zavidjeti. No patnja, ta epidemija koja nije priznavala visinu grimiznih zidina i držala se pozvanom i kod sirotinje i kod bogatih, koja je šibala i prosjake i prinčeve, naposljetku je zapazila Mjesec u njezinoj čahuri od žada.

S trinaest je godina moju kćer obuzela silna strast prema mladom Xue Shaou kojega je sreća za jedne šetnje obalom rijeke Luo. Da bih joj ispunila želju, naredila sam mladom plemiću da otjera zakonitu ženu i podarila im najraskošnije vjenčanje u Povijesti. No srce prinčeva supruga jednako je čudljivo kao i srce carskih princeza. Oženjen pod prisilom, Xue Shao ostao je vezan za sjećanje na prvu suprugu, koja je izabrala samoubojstvo umjesto samoće. Prema Mjesecu se ponašao s prezirom punim poštovanja. Mjesec je bila prihvaćena, ali isključena, a muževljeva obitelj se nje bojala i mrzila je. Skrivala mi je svoju nesreću sve do trenutka kada sam otkrila da je taj nedostojni zet umiješan u neku urotu.

Xue Shao je pogubljen. U Mjesecu je ugasila radost. Potaknula sam je da se ponovno uda, pa se zaljubila u mojega nećaka Spokoj, koji je također bio oženjen. Rođaka se, smetena tom iznenadnom srećom, nije trebalo dugo nagovarati. Otjerao je svoju suprugu i volio Mjesec pobožnim zanosom. No sjećanje na Xue Shaoa ju je proganjalo. Carska je princeza odabrala nemoguću ljubav radije nego bezuvjetno obožavanje. Tek što se udala, već je prevarila supruga s nekim stražarskim časnikom.

Nemir moje kćeri dovodio me do očajja. Kad je izabrala Spokoj, pomislila sam da su me bogovi uputili na put nade: bračne veze između mojih nećaka i djece doveli bi do stapanja klanova poput dva rukavca iste rijeke. No neuspjeh toga primjernog braka samo je povećao neprijateljstva. Roditeljska je ljubav očekivanje, razočarenje, prisila. Održavala sam tijek svojega nasljeđa da ne bih narušila ravnotežu. Moji su se nećaci nastavili nadati, a ministri slušati mene. Sva-koga sam se jutro budila sve umornija.

Kruna, koja mi je davala moć, nije bila dostatna da promijeni kretanja
zvijezda, ciklus godišnjih doba, ljudsku narav.

Nakon smaknuća supruge i konkubine, nakon otmice sinova, Sunce je postao podmukao i pritajio se. Mjesec je promijenila ljubavnika, a Spokoj je tugu utopio u alkoholu. Moji su nećaci nastavili borbu za prevlast. Ni jedni ni drugi nisu se zanimali za narod, zemlju i veličinu Carstva. Nitko od njih nije znao za odricanje i žrtvu vladara.

Agata

Zavidjela sam svima koji su u budućim generacijama vidjeli kako se njihov život nastavlja u vječnost. Uzalud sam tražila duhovnoga sina.

Dvanaest

Godišnja su doba dolazila i prolazila. U proljeće su nebo zastirale krošnje bresaka, šipaka i magnolija, dok je u jesen lišće javora i kakija poput grimiznih krpica zasipalo grad. Stanovala sam u najljepšoj palači u najljepšem gradu na svijetu. Uvijek me pratio roj žena prekrivenih muslinom i svilom, sve nemarne kaligrafkinje i senzualne pjesnikinje. Posjedovala sam trkaće konje koji su u galopu mogli pregaziti lastavice u letu. Naređivala sam prinčevima ratnicima i intelektualcima, ministrima filozofima i stratezima. Obožavao me jedan cijeli oduševljeni narod marljivih ljudi. No ni ta pobjeda ni ta otmjenost, sva ta apoteoza zemaljskog života, više mi ništa nisu značile.

Ljepota ne čini sreću. Presušila je ona tajanstvena slast koja je poticala moj duh. Ugasla je ona prisna svjetlost koja je bićima davala izražaj, a gradu boje, ta čarobna svjetlost koja je kišnim danima davala melankoličnu blagost, a jednolične ispunjavala ustreptalom poezijom.

Te sam godine izgubila i Rubin i Smaragd, moje vjerne družice. Ni princeza Zlata, usprkos upornosti, nije uspjela zavesti Vrijeme. Smrt je prekinula njezino isprazno brbljanje i mladenački smijeh. Njezin se miris raspršio, a ime se prestalo razlije-gati hodnicima. Već sutradan nakon pogreba zaboravili su je.

Užasavala sam se čim bi netko spomenuo riječi "star" i "umoran" i u progonstvo bih slala sve dužnosnike koji su mi savjetovali da se povučem. Pobješnjela bih čim bi ministri načeli pitanje mojega nasljednika. "Još nisam posve ishlapjela", hladno bih odgovarala svima koji su me pokušavali uvjeriti u nužnost imenovanja Vrhovnoga Sina. Budila bih se uvijek s nekom novom boljkom i lijegala sve očajnija. Premda me svijet priznavao kao božanstvo, bila sam samo ljudsko biće. I sama sam klizila prema kraju, što je potvrđivalo da je moja sudbina jednako bijedna kao i sudbina ostalih ljudi na putu prema smrti.

Optužbe protiv Sunca su se gomilale, ali se nisam mogla odlučiti i žrtvovati svoga posljednjega sina. Moj nećak Smjernost sve je više navaljivao. Njegova nestrpljiva žeđ za vlašću gotovo je prerasla u otimačinu. Noćima su me proganjale najgore more. Čas bih vidjela Smjernost s carskom krunom kako se sprema pogubiti Sunce, Mjesec i Budućnost. Od svih mojih unuka čija zakonitost ugrožava njegovu, ostala su samo okrvavljena trupla i odrubljene glave nabijene na željezne šiljke. Čas bih vidjela Sunce, slabog i utjecajima podložnoga cara, kako postaje marioneta svojih konkubina i eunuha. Tog vladara bez vlasti i nemoćnoga gospodara na čelu ustaničke vojske opkoljava brat Budućnost, kralj povratnik iz progonstva, koji se poziva na pravo starijega. Zabranjeni grad je u plamenu. Moji nećaci dižu se na ustanak. Misao će istisnuti Smjernost koji je tek bio zauzeo prijestolje, a njega će ubiti neki drugi moćnik koji će se tek pojaviti. Carstvo se raspada na tisuću suparničkih kraljevina. Plaćeničke čete gaze polja, pale sela, kolju stanovništvo i pljačkaju gradove. Luo Yang, Dugotrajni Mir, Jing Zhu, Bing Zhou i Yang Zhou prekriveni su leševi-ma i postaju ruševina i groblje. Znoj mi oblijeva čelo. U ovoj je zemlji mir krhak, a blagostanje nestalno. Svakoj dinastiji jednom kućne čas.

Moja je postelja noću bila hladna. Od smrti Pisara Odanosti spavala sam sa svojim psima i leopardima. Onako sama u tami, shvaćala sam da mi nedostaje upravo glazba muškarca. Kako sam samo čeznula za tom slatkom drogom koja je oživljavala nijeme dvorane, nepokretne stupove i ukočene freske moje palače! Kako sam samo željela okrijepiti se neodređenom idejom o kakvoj blistavoj ljubavi i tako pobjeći od svakodnevnog tereta, od pitanja bez odgovora, od neizbježnog starenja! Povremeno bih sanjala neki obris ili osmijeh u kojemu su se prožimali Maleni Fazan i Maleno Blago. Taj bi se sretni bljesak nakon buđenja gasio. Obuzimalo bi me kajanje i čežnja. Nisam znala ljubiti, a sada je bilo prekasno.

Slast je utrošena uludo. Svjetlost je oslabjela. Povremeno bih trošila kakva dječaka ili djevojčicu koje su mi upravitelji eunusi u tajnosti slali za okrepljenje. Nitko me nije mogao izvući iz rijeke u koju sam tonula. Moje je tijelo bilo zasićeno, a srce neosjetljivo. Pretvarala sam se u morsko čudovište, u čuvara nekakva prividnoga svijeta.

Sumorni dani izmjenjivali su se s trenucima oduševljenja. Odlučila sam pobijediti samu sebe, pa sam krenula u projekte velikih građevinskih radova. U ključanju golemih gradilišta utapao se moj očaj. Tisućljetna stabla ječala su dok su se rušila na tlo, plamtjele su peći više od bregova, a crvenilo brončane bujice zažarilo je nebo. Lupkanje čekića, cvrčanje metala dok ga se uranja u vodu, uz ritam pjesama kovača, lađara i drvodjelja, sve to odjekivalo je na sve četiri strane Carstva.

Zahvaljujući vještini radnika mogla sam ostvariti najbezumnije snove. Zidine oko carske Prijestolnice ojačane su i povišene. Proširene su ulice ugostile devet golemih tronoga, čudovišta izlivenih od petsto šezdeset tisuća jina bronce i u plitkom reljefu ukrašenih krajolicima naših devet pokrajina. Dovuklo ih je sto tisuća vojnika i nebrojeni carski volovi i slonovi, a dopremljeni su u podnožje novoga hrama Deset Tisuća Elementata. Jedan nebeski hram, dva kata viši od prethodnoga, podignut je iza presvetog svetišta. U njemu se nalazio najveći Buddha na svijetu na čiji je jedan nokat nožnoga prsta moglo stati deset ljudi. Carski put ukrašen je sa sedam zlatnih kipova koji su predočavali Kotač, Slona, Nebesku Kćer, Krilatoga Konja, Biser Inteligencije i Božanske Sluge. Na južnim vratima Zabranjenoga grada, Nebeska Os, koju su darovali barbarski kraljevi, družila se s oblacima i svojom vrtoglavom visinom nadržala grad. Sa samoga vrha toga brončanog stupa prekrivena čarobnim natpisima, svetim crtežima i stihovima za svetkovine, četiri zlatna zmaja vinula su se k nebu noseći Plameni Biser koji je svojom vječnom vatrom obasjavao Carstvo.

Ustanak Tatara je ugušen, pravda zadovoljena. Nakon uzastopnih preinaka, uspjela sam sastaviti vladu pravednih razmjera, u kojoj su se prednosti i mane nadopunjavale u skladan sklop. Pravičnim i odanim učenjacima dopuštala sam otvoren prigovor ili prijedlog; energičnim i iskusnim mandarinima povjerila sam upravu. Znala sam za većinu mišljenja zahvaljujući kukavičluku pojedinih dvorjana. Moji su nećaci - kraljevi štitili moj autritet. Tužitelj Lai Jun Chen i njegovi suradnici zastrašivali su odmetnike. Jenjala je i borba protiv urotnika. Pokrenula sam bitku protiv korupcije i birokracije. Pokrajinama sam dodijelila autonomiju pod nadzorom. Narod sam učila vjerskoj revnosti i osjećaju za požrtvovnost. Društveni je poredak učvršćen. Svaka je kasta imala svoja pravila, obveze i povlastice. No više nije bilo nepremostive odijeljenosti niti fatalnosti uvjetovane rođenjem. Sve su sudbine bile ostvarive. Svaka je nadarenost morala doći do izražaja.

Pravedne mjere starog režima ostale su na snazi. Ponovno su otkriveni i obnovljeni drevni obredi i zaboravljene tradicije. Uspjela sam preobraziti Carstvo istodobno poštujući kontinuitet dinastija, kao i osvježiti kulturu crpeći nadahnuće na samom izvoru naše civilizacije. Bogovi su me obdarili naklonošću, a napredak Carstva nalikovao je na trkaćeg konja u punom galopu za kojega je nadzor sada bio samo stvar ravnoteže, disanja i koncentracije.

Carski vračevi prenijeli su mi božanski blagoslov. Gorjela sam vjerskim zanosom. U meni se rodila nezadrživa želja da ostvarim neispunjen san mojega supruga, Posvećenje Neba na vrhuncu planine Song. Pripreme su prigušile dosadu koja me izjedala. U pratnji Dvora i naših stranih vazala pokrenula sam veliku carsku paradu. Naša povorka, šira od rijeke Luo, ispunila je ravnice i doline. Sudjelovanje u obredima čišćenja olakšalo mi je tijelo i duh. Unatoč dobi od sedamdeset i jedne godine, stigla sam do snijegom pokrivena vrha planine Song. Nakon čina libacije otjerala sam pomoćnike. Kad sam ostala sama na sljemenu tog oltara - planine u svetoj izbi od zemljanih katova u pet boja koji su se nizali jedan iznad drugoga, predala sam se molitvama zazivanja.

Negdje u daljini glazbenici su nastavili udarati u brončana zvona i zvučno kamenje. Sunce je izronilo iz tame i prostrlo grimiznu mrežu koja se pretvorila u zapljuskujuće valove na oceanu pare. U tome sam valovitom gibanju razabirala obojene oblake koji su poput nebeskih konja galopirali prema meni. Odjednom se zbilo čudo koje sam čitav život čekala. Sunčev se disk približio i razvio poput kakve razmotane svilene tkanine, a zatim prekrio sav nebeski svod. Njegove bezbrojne zrake poput naoštrenih strijela prodrle su u moje tijelo, a bol od opekline preobrazila se u blagi užitek. Bog je ovdje, Bog mi se objavio! Čela prislonjena na tlo i sklopljenih očiju prepustila sam se njegovu usijanom zagrljaju. Nisam ga stigla pitati jesam li njegova ljubljena kći, što je smrt ili tko će biti moj nasljednik. Zaboravila sam ga zamoliti da zaštiti moju dinastiju i moj narod. Zaboravila i na želju da upoznam vječnu vladavinu. Pitanja koja su me mučila izbrisana su. Gorjela sam. Pretvorila sam se u vatrenu kuglu koja se sporo vrtjela oko svoje osi. Osjećala sam kako se rasplinjujem u moru svjetlosti. Iznenada sam ugledala svoje tijelo kako leži ničice na vrhu neke planine opkoljene oblacima. Ugledala sam ovozemaljski svijet ispod oblaka, u dubinama ponora.

Rijeke vijugaju zemljom i i žure prema oceanu. Snijeg pada, a stabla se zasipaju cvijetom. Palače se ruše, staze brišu, žito klija, a polja osvajaju pustinje. Bog je izvor kretanja, neiscrpnoga života, vječne energije.

Povratak u Luo Yang bio je turobno putovanje. Ležala sam u svojim kolima gdje je vatra pucketala u grijačima, umotana u krznene kapute i drhtala od hladnoće. Iz mene je snaga kopnjela poput oseke. U ušima mi je bubnjalo i slabo sam čula.

Vid mi se mutio, pa sam dužnosnicima naložila da odsada političke izvještaje ispisuju krupnim znakovima. Nakon što sam izdiktirala komemorativnu himnu koja će stajati uklesana na steli istaknutoj na vrhu Song, prigrlila sam pomisao da ću umrijeti.

Jedne večeri tužitelj Lai Jun Chen zatražio je tajni razgovor. U moju su ga palaču uveli kroz podzemni prolaz. Kada mi se bacio pred noge, na njegovim sam blijedim obrazima primijetila grozničavo crvenilo. Njegove oči s vučjim zjenicama, svijetle i ledene, gorjele su nekom gotovo radosnom svjetlosti.

Moje zvijeri, koje kao da su kod njega nanjušile miris krvi, uzvrtjele su se režući. Iako su ga opkolili psi i leopardi, sudac nije pokazao bojazan. Iz rukava je izvukao smotak papira i pružio mi ga objema rukama uzdignutima do visine obrva. Razvila sam ga pri svjetlosti svijeće i ugledala kartu na kojoj je Prvi Sudac ucrtao mrežu urotnika od Wu Jija, Shang Guan Yija i Pei Yana do danas. Stotine međusobno povezanih imena ispisanih krupnim znakovima činile su stablo čije se grananje protezalo čak do pokrajinskih vlasti i do logora prognanika. Ondje su bili upisani svi državni neprijatelji: pokojnici su bili zaokruženi crvenom tintom, prognanici plavom, zatvorenici zelenom, a crne su kružnice prijetile onima koji su još bili na slobodi. Na samom kraju svitka otkrila sam imena Sunca, Mjeseca, Budućnosti, Smjernosti i Misli.

Glas Lai Juan Chena jedva primjetno je drhtao. Sunce, car koji se povukao, Budućnost, svrgnuti car, Smjernost, kralj od Weiija, Misao, kralj od Lianga, Mjesec, princeza Vječnoga Mira, te njezin suprug Spokoj, kralj od Jian Changa, pripremali su tajni puč i htjeli međusobno podijeliti kraljevstvo. Uzdahnula sam:

- Gospodaru Lai, primila sam na znanje vaše primjedbe. Možete se povući. On mi priđe na koljenima.

- Veličanstvo, kralj od Weiija dangubi otkako odugovlačite s imenovanjem nasljednika. Već je predugo sit iščekivanja, pa se priprema da pribjegne sili uz pomoć svojih rođaka, zapovjednika postrojbi straže. Princeza Vječnoga Mira u tajnosti traži način da između braće i klana svoga supruga postigne sporazum. Veličanstvo, sati su odbrojani, udar na Dvoru pitanje je trenutka!

- Pričekajte da razmislim.

Jednim sam pokretom ušutkala tužitelja, koji je zatim nestao u zidu. Lai Jun Chen bio je obdaren životinjskim njuhom koji mu je omogućavao da kod ljudi nasluti nakane u dozrijevanju i još neizgovorene želje. Dok su se ostali suci zadovoljavali proučavanjem činjenica, on je gledao u budućnost. Urotu koju je zamislio već sam bila proživjela u svojim morama. Slabost uvijek prati ljudsku snagu. Stoga ne postoje nepobjedivi ratnici, a zato umiru i junaci.

Dva dana kasnije prilikom jutarnje audijencije, Smjernost, kralj od Weiija, zatražio je riječ. Njegov je energični glas odjeknuo dvoranom. Zatražio je da se sudac Lai Jun Chen osudi zbog korupcije, zbog trgovine utjecajem te radi pokušaja preotimanja vlasti. Visoki Ministri i moji nećaci Misao i Spokoj na to su istupili iz reda i jednoglasno to podržali. Prema pravilima Palače, čim je izgovoreno njegovo ime, Lai Jun Chen ustao je sa sjedala na kojem se nalazio, te se bacio na tlo. Iznenadena silinom napada, nisam progovorila. Netko je izdao tužitelja i upozorio kralja od Weiija. Ovaj je lukavo odvratio. Smjernost je protiv Lai Jun Chena usmjerio iste optužbe za zločine za koje je sam bio optužen. Podržala ga je cijela vlada i tako objavila rat čovjeku kojega su se u cijelom Carstvu najviše bojali. Zbog čega je tužitelj, koji je u svemu prepoznao urotu, zanemario ovu posljednju, poput kakva vrača slijepog za vlastitu sudbinu?

Prešutjela sam bijes. Ministri su me doveli u škripac. Lai Jun Chen je zamolio za riječ. Ili ću suca izručiti Dvoru, ili ću mu dopustiti da govori.

Razotkrit će urotu. Stotinu članova moje obitelji završit će u zatvoru ili biti osuđeno na smrt, a ja ću se tako izvrgnuti ruglu cijeloga svijeta. Bit ću poput onoga senilnog cara koji je pustio da potone brod kojim je sam upravljao.

Kakav će zatim autoritet imati moja vladavina? Tko će biti prijestolonasljednik? Potez Smjernosti bio je vrlo spretan. Na toj šahovnici, u tome Zabranjenome gradu, upravo je matirao suparnika. Odglumila sam bijes i, ne dajući nikakvu priliku sucu da se brani, naredila sam da mu se oduzmu dužnosnička kapa i pločica i da ga se baci u tamnicu.

Val mržnje podigao je Dvor na noge. Dok je posebni sud sastavljen od visokih činovnika i Visokih Ministara provodio istragu optužbe protiv osumnjičenoga, kraljevi, dužnosnici i princeza Vječnoga Mira redali su se preda mnom i molili da primijenim zakon. Svezak od trideset svitaka koji su sadržavali tisuću petsto predmeta optužbe predan je na moj stol. Predana mi je i zamolba sa stotinama potpisa. Dvor je tražio da se krvnik pogubi. Deset godina ranije bila bih s uvjerenjem branila Lai Jun Chena. Danas je moja duša, koja je prigrlila boga, bila sita ljudskih razmirica, a moja se politika zadovoljavala potezima radi pomirbe. Vladar nikada nije potpuni gospodar u svojem kraljevstvu. Bila sam primorana odustati od nakane da ga prognam i morala sam dosuditi smrtnu kaznu.

Podigao se vjetar, a planine su zašumjele. Ptice selice prelijetale su nebo i ispuštale žalosne krike. U Carskome parku krizanteme su odisale svojim gorkim mirisom i rasipale latice po rijeci Luo. Gledala sam kako raste mjesec. Za nekoliko će dana dostići puninu zrele jeseni, datuma koji su preci odabrali za javna smaknuća.

Večer uoči sudbonosnoga dana vrtjela sam se na svojoj postelji, a zatim sam zaspala. U snu sam se popela do Promatračnice. Zabranjeni grad utonuo u mrak pod mojim nogama izgledao je poput groblja kojim su crveni lampioni noćobdija u obilasku vijugali poput luckastih plamičaka.

Iznenada netko izroni iz tame u kojoj se skrivao i baci se na tlo.

- Došao sam vam se posljednji put pokloniti pred noge, reče mi Li Juan Chen zveckajući željeznim okovima.

Glas mu je odjekivao kao da govori s dna kakva bunara.

- Prije nego napustim ovaj svijet, htio sam vam reći da su sve optužbe lažne.

Nikada nisam iznevjerio povjerenje Vašega Veličanstva.

- Gospodaru Lai, počinili ste samo jednu grešku: okomili ste se na moju obitelj.

- Veličanstvo, urotila se protiv vas!

- Umorna sam. Više nemam snage razmrsivati klupko mržnje i prolijevati krv. U kraljevstvu su svi podanici osim kralja mogući urotnici. Postoji inteligentan način da se s neprijateljima sklopi mir. Zašto to niste uvidjeli? Zašto me primoravate da vas žrtvujem?

On se baci na tlo.

- Veličanstvo, još nisam pogubljen. Do posljednjeg ću se daha boriti na vašoj strani.

Veličanstvo, morate se odlučiti! Ili ćete vladati deset tisuća godina, ili će dinastija Zhou biti svrgnuta, a vi ćete biti izdani za vječnost!

Iz grla mi se otme očajan krik:

- Gospodaru Lai, pogledajte mi ruke, pogledajte moje lice. Starim i uskoro ću umrijeti! Što mi vrijedi slava, što mi vrijedi dinastija!

- Varate se, Veličanstvo, vi ste božica koja će živjeti koliko i rijeka Luo i planina Song...

- U ovome životu ja sam samo smrtnica. Kao i svi carevi koji počivaju u svojim grobnicama, i ja ću završiti u Žutoj Zemlji. Dok sam na životu, Gospodarica sam Svijeta. Kad umrem, posjedovat ću samo uzak prostor u lijesu! Gospodaru Lai, povucite se. Obitelj je poput kronične bolesti. Moja vlastita za mene je tjelesna mana. Nisam je odabrala, bogovi su mi je nametnuli. Moja dinastija i ja osuđeni smo na nestanak.

Jecaji su potresli toga čovjeka za kojega sam mislila da ga se ne može dirnuti. Njegov je plač nalikovao na prigušene urlike umiruće zvijeri.

- Kako mogu Vaše Veličanstvo ostaviti samo na ovome svijetu! Kako ćete se sami moći boriti protiv svih? Veličanstvo, preklinjem vas, dopustite da živim, dopustite da vas branim!

Steglo me u grudima. Glas mi je zadrhtaio:

- Odlazite! Obrisao je suze.

- Veličanstvo, vaše su želje zapovijed. Za vas ću otići u smrt. Neka bogovi mojega vladara obdare s deset tisuća godina blagostanja! Neka Svetoga Cara prati zdravlje još deset tisuća godina!

Podiže se vjetar i sudac nestade. Probode me oštra bol koja me probudi. Noć je bila mirna. Noćne su svjetiljke gorjele, njihova svjetlost plesala je na zidovima Palače poput umirućih krijesnica. Naložila sam da probude Blagost koja mi je zatim do svitanja svirala na citri.

Sutradan sam predvodila godišnju proslavu Mjesečeve svečanosti. Na jednom podiju plesačice su izvijale svoje duge rukave. Visoko s prijestolja ja sam promatrala tu zvijezdu u njezinu savršenom sjaju. Usred nježne srebrnaste površine razabirala sam nejasne tamne mrlje koje su njezinu svjetlost činile još čišćom, još tajnovitijom. Sudac Lai Jun Chen bio je ta nečistoća koja me pratila u mojoj osamljenosti. Te se večeri njegova glava već kotrljala po tlu, a tijelo bilo predano poludjeloj rulji koja ga je gazila. Odstranila sam bolesnu vezu. Lišila sam samu sebe svoga posljednjeg oružja.

Stajala sam sama na sljemenu svijeta. Ispred mene i iza mene ostali su samo praznina i beskraj.

Postrojbe carske straže zauzele su položaj duž prilaza, a stanovnici Dugotrajnoga Mira primili su nalog da ostanu u kućama i zatvore prozore i vrata. Popela sam se u zlatna kola da bih posjetila Mjesec koja je slavila svojih trideset proljeća. Carska povorka koračala je satima.

Brežuljci prekriveni rascvjetanim šljivicama poput valova su se rasprostirali svuda uokolo zaleđena jezera i poput grimiznih hodnika vijugali kroz snijeg. Rezidencija princeze Vječnoga Mira bila je u palači od žada i kristala. U gorionicima je plamtjela vatra. Redala su se rijetka jela. Gozba pomirbe majke i kćeri okupila je sve Velikane Carstva. Svi ti raskošno odjeveni i već pijani muškarci neprestano su podizali čaše da svemoćnoj princezi požele tisuću godina dugovječnosti. Na samome kraju dvorane za mene je podignut podij, a ja sam se, kao i obično, dosađivala ondje visoko na svome prijestolju.

Iz drijemeža me trgnulo šuštanje, pa sam podigla otežale kapke i na tlu ugledala nekakav obris. On se preda mnom pokloni, a zatim krene prema naprijed sijekući raskalašenu gomilu poput barke koja klizi kroz polje lopoča. Isprva nejasna sjena naraste i pretvori se u lijepog mladića: uočila sam četvrtasti vrh njegovih cipela i lelujanje njegove bijele tunike širokih rukava. Ugledala sam zatim i ovalno, blago napudrano lice, iskošene i tamne oči. Taj mi je stranac izgledao poznat!

Još se jednom poklonio. Iz pojasa je izvukao bambusovu sviralu i podigao bradu pogleda ponizno uprta u tlo. Iznenada je puhnuo u svoj instrument, a svijet je istoga časa prestao brujati. Zima je nestala, a probudilo se proljeće.

U pauzama između arpeggia rascvalo se cvijeće, a ugledala sam i lastavice u letu. Ozelenjela me nizina obgrlila svježinom svojih mladih trava. Na obzorju se ukazao brežuljak utonuo u sumaglicu. Jedan puteljak vijugao je kroz kukuruzna polja do samoga vrha gdje je stajala stela prekrivena natpisima. Zatim je priviđenja nestalo, a mladić mi se ponovno poklonio i smjerno udaljio koračajući unazad, a zatim nestao. Ja sam zapanjena i prestravljena ostala tako buljiti uprazno.

Pozvala sam Blagost i upitala je kako je glazbeniku ime. Rekla mi je da se zove Procvat i da vuče podrijetlo od Zhang Xing Chenga, ministra iz odsjeka za kažnjavanje u vrijeme vladavine Cara Vječnog Praoca. Zatim nadoda da bi mu moja kći Mjesec rado povjerila neku dužnost na Dvoru.

Te noći nikako nisam mogla zaboraviti to blijedo i ružičasto lice. Godinu dana ranije, dok sam silazila s planine Song, u tajnosti sam se sastala s jednim taoističkim svećenikom koji je tvrdio da živi već tisuću godina i da vidi tisuću godina u budućnost.

Prisjetila sam se zagonetnog proročanstva: "Kraj će doći kada Nebeska Princeza puhne u bambusovu sviralu."

Budući da je Procvat stigao, Kraj je započeo. Bambusova me svirala vodila kroz tmine prema izlazu iz labirinta. Sve je zapisano.

Već sutradan poslala sam Mjesecu poruku. Iste je večeri princeza dovela svoga ljubavnika u Unutrašnju Palaču i darovala ga meni.

Dok sam držala Procvat u naručju, shvatila sam da više nisam ona ista žena. Više se nisam sramila starosti niti prezirala samu sebe. Očaj je nestao. Susret dvaju tijela bio je zapisan u Zemaljskoj Bilježnici. Procvat mi je darovao život najavljujući mi smrt.

Kad je Gospodarica Svijeta i Car dinastije Zhou zatreperila zbog muškarca, srušila se planina Tai, podiglo se Žuto more, zvijeri su zarikale u šumama, a svijet se zatresao od radosti i zaprepaštenja. Već jako dugo nisam imala službenog miljenika, pa je novost potresla Dvor. Na nagovor Visokih Ministara carski su liječnici istoga trena preporučili pretrage i zabranili mi silovite orgazme koji bi mogli biti fatalni. Njihov me trud tjerao na smijeh. Već od prve noći s ljubavnikom shvatila sam da moj užitak više nije stezanje u truhlu, titranje srca i ključanje duše. Na mojem je obzorju izašla smrt i sada me stezala svojom tajanstvenom svjetlošću. Erotizam više nije bio grubi nagon, organsko rasterećenje, traganje za radošću krivudavom stazom boli. Naslada je odsada prožimala svaki komadić okrnute kože kao i naše izmiješane dahove. Bio je smirenje, sanjivo hodočašće u kraljevstvo bogova.

Mjesec dana kasnije, kako bi me razonodio i da ne bi ostao sam u toj gineceji u kojoj je postajao metom ljubomore i zlih jezika, Procvat je u moju postelju uveo svoga starijega brata Jednostavnost, kojemu je tada bilo osamnaest godina. Preplavila me svježina njihovih lica, nježnost njihove kože i profinjen miris zelenoga lišća. Pružila sam im sve najljepše što posjedujem. U blizini Zabranjena grada za njih su izgrađene veličanstvene palače. U njihovim su se konjušnicama gomilali rasni trkaći konji koje su darovali kraljevi Zapada. U njihovim vrtovima, gdje su čunovi kružili po zmijolikim jezerima a ždralovi plesali pod sjenicama ukrašenima zlatnim zvonima, cvjetali su carski božuri. Majci i braći dodijelila sam plemenite naslove. Odsada je svih pet dječaka iz obitelji dobilo časne dužnosti. Svoje sam ljubavnike obasipala blagošću koju sam bila uskratila suprugu i nježnošću koju sam uskratila Pisaru Odanosti. Prestala sam se preispitivati i nametati si zabrane. Više nisam nastojala niti shvatiti uzroke stvari niti se bojati ranjavanja izdajom. Nježna muževnost Jednostavnosti i Procvata omogućila mi je da zaboravim taštinu muškoga falusa. Više nisam bila zaposjednuta ženka, opljačkana zemlja. Ljubav koju sam oduvijek smatrala ukradenom sada mi je darovana.

Proljeće je stiglo u Luo Yang. Lastavice su se počele vraćati na trijemove Palače. Već s prvim povjetarcem propupale su vrbe. Ubrzo je njihov srebrnasti, paperjasti cvat lepršao čitavim gradom. Mlade dvorske dame puštale su leteće zmajevе da na krajevima raznobojnih uzica plešu nebom. Buđenja su postala pravom poslasticom. Dok sam neprestance slušala eunuhe kako hvale moj blistavi izgled, moj odraz u zrcalu mi se činio mlađim. Umjesto jednog ispaloga zuba izrastao mi je novi. Zbog toga me čuda obuzela dječja razdraganost. Mojoj se inače skromnoj duši počela sviđati raskoš. Moj štedljivi duh prestao je računati. Priređivala sam raskošne bankete i plaćala

postavljanje Buddhinih kipova, s t up a i samostana. Molitve koje će svećenici ondje održavati bit će moja oporuka.

Smrt više nije bila ta ledena postelja, ta ubojita dosada. Htjela sam ovaj svijet napustiti u vrtlogu svečanosti. Politika više nije bila najvažnija. Poput kakva seljaka, koji nakon težačkog života, odluči uživati u godinama gomilanom bogatstvu, odlučila sam imenovati nasljednika. Trebalo je izabrati između sina i nećaka. Problemi su bili isti, ali ja sam bila manje napeta u odnosu na klupko ciljeva i frustracija. Čvrsto sam odlučila da sve završim. Ministri su iskoristili moje stanje duha da bi me otvoreno ukorili:

- Nekada je Car Vječni Praotac prkosio vjetru i kiši i izlagao život oštrici oružja. Sam je vodio bitke da bi savladao nered ovoga svijeta. Osnovao je dinastiju Tang za svoje potomstvo. Prije smrti, Car Visoki Praotac povjerio vam je sinove upravo zato da iz njih stvorite velike vladare. Ako danas Vaše Veličanstvo prijestolje daruje strancima, iznevjerit će njegovu volju. Koja je najprisnija veza između tete i nećaka, između majke i sina? Ako Vaše Veličanstvo imenuje nasljednikom svoga sina, i nakon deset tisuća proljeća

i jeseni još ćete primati žrtve u hramu Predaka. Ako pak Vaše Veličanstvo imenuje svoga nećaka, znajte da vaše sluge nikada nisu čule da je ijedan nećak ikada dao izgraditi hram namijenjen žrtvama za tetu!

Lai Jun Chen više nije bio ovdje da u tim riječima nazre mračne namjere uspostave staroga poretka. Bez njegove ironije bila sam manje sumnjičava.

Nesumnjivo je da su carski stjegovi nosili moje boje, da sam promijenila kalendar i da je Carstvo štovalo moje pretke kao vladare začetnike. No dinastija Tang mojega supruga nastavila je živjeti kroz njegovu lozu i kroz mene samu. Nebeska je volja bila jača od moje. Kako nisam mogla proždrijeti vlastitu djecu, odlučila sam da moja dinastija neće uzrokovati radikalnu revoluciju, da neće poteći krv. Predala sam se snazi sudbine, sudbini Carstva. Smjernost je bio despot, a Sunce nemoćan car, i obojica će biti udaljena od nasljedstva. Pozvat ću Budućnost iz progonstva. Taj je nedostojni sin zanemario svoju vladarsku odgovornost. Četrnaest godina progonstva možda je izgledilo njegovu površnost. Mladost mu se ugasila u planinskoj divljini, pa će se vratiti manje drzovit.

Početkom prve godine ere Božanskog kalendara, moj se treći sin vratio iz udaljene južne pokrajine. Vedri i buc masti princ pretvorio se u mršava, pogrbljena četrdesetogodišnjaka s bradom prošaranom sjedinama. Kad mi se bacio pred noge i nazvao me Majkom i Veličanstvom, suze su mi zamutile vid. Učinilo mi se da čujem glasove Sjaja i Mudrosti, odjeke njihovih usklika dok su bili dojenčad. Prisjetila sam se igara pola, bučnih zabava za kojih su se četvorica mojih sinova natjecala za zlatni pehar koji je moj suprug držao u ruci.

Prošlost je bila poput uragana koji je protutnjao mojim snovima. S koliko sam samo nelagode i sjete ugostila unuke, meso mojega mesa, no ipak strance koji su me već prerasli za pola glave!

Neki su mi pomalo nalikovali, drugi me pak podsjećali na Cara Visokog Praoca, te na njihova pretka, Cara Vječnog Praoca. Spokojna Radost, ta kći rođena na putu u progonstvo u tunici svojega oca, postala je princeza tajanstvene ljepote. Bilo joj je četrnaest godina, upravo koliko i meni kad sam prvi put ušla u Carski grad. Hoće li i ta djevojčica, koja je kao i Svjetlost rasla u seoskoj divljini, osjetiti istu onu vrtoglavicu?

Kad je saznao da se njegov stariji brat vratio, Sunce mu je odmah darovao svoj naslov Carskog potomka. Tri je puta pismeno ponovio svoju zamolbu. Devetoga mjeseca iste godine, Budućnost sam imenovala Vrhovnim Sinom, a njegova starijega sina Postanka Vrhovnim Unukom. Tom sam prilikom objavila i Veliki Oprost, a za narod priredila gozbe. Raskošne svečanosti prekinule su suze Misli: Smjernost je preminuo! Podlegao je istoj slabosti koja je dokrajčila Oca šezdeset godina ranije.

Narodno veselje pretvorilo se u carsku korotu. Smijeh i čestitanja zamijenili su jecaji i jadikovke. Tijelo mojega nećaka ušlo je u utrobu planine Mang. Počivat će u podzemnoj palači uz pogrebno blago dostojno moćnoga kralja koji je mogao postati car. Cijeli dvor i sav Luo Yang prisustvovali su njegovu putovanju prema nebu. Suze mojih nećaka kraljeva i jecaji pranećaka, prinčeva okruga, dovodili su me do očaja. Upravo sam im uskratila budućnost. Pobjeđeni će odsada biti izloženi osveti pobjednika.

Misao sam imenovala vođom klana Wu i prvim voditeljem obreda kulta predaka, svjesna da će se taj istančani učenjak znati svidjeti nasljedniku. Kako bih svoj klan zaštitila od osvete prinčeva Tang, umnogostručila sam bračne saveze u kojima su se moje unuke udale za moje pranećake, a moje pranećakinje su ušle u unutarnju službu mojih unuka. Kako bi u tom nerazmršivom suparništvu zavladao mir, okupila sam Budućnost, Sunce, Mjesec, Misao i njihovu djecu u hramu Deset Tisuća Elemenata. Pred Nebeskim oltarom, te pred oltarom Careva Pet Pravaca i predaka dinastije, pred visokim dužnosnicima Dvora kao svjedocima, naredila sam im da se na život zakunu da će se združiti kao ljevica i desnica jednoga tijela. Njihov zavjet da se nikada neće zavaditi zapisan je na željeznu oštricu i položen u samo srce svetišta.

Izašavši kao pobjednik iz krize nasljedstva i budući da se riješio tužitelja Lai Jun Chena, Dvor se požurio za mnom u spokoj nove ere. Na putu za planinu Song otkrila sam Šljunčanu rijeku i ondje naredila da se izgradi palača Sunčanog daha. Vješti radnici tu su duboku dolinu preobrazili u vrt neobične ljepote. Paviljoni s tirkiznim crijepom stapali su se s raskošnom šumom. Ptice su ulijetale i izlijetale kroz otvorene prozore i vrata. Vodopadi su se spuštali usred paviljona kojega su podupirala debla tisućljetnih stabala. Duge, prozirne ribe plivale su kristalnom površinom. Uzgajala sam košnice s pčelama i stada ovaca. Uživala sam gledajući Jednostavnost i Procvat kako u širokim tunikama lepršavih rukava prolaze golemom šumom magnolija da bi mi donijeli kakva ptića, lane ili leptira. Nakon dvije godine istraživanja, svećenik Hu Chao darovao mi je Napitak Besmrtnosti. Njegove su mi tablete grijale utrobu i olakšale tijelo. Popravio mi se vid i sluh.

Svijet se razbistrio. Voda je ponovno zašumjela. Zujanje pčela više nije bila samo bezvučna, apstraktna riječ. Uskoro sam primjećivala zijevanje leoparda, uzdah stabala, vjetar kako prolazi dolinom. Svaki sam dan otkrivala novi zaboravljeni šum i s užitkom osluškivala škripu dok netko podiže kapak ili kihanje kakva malenoga eunuha koji misli da sam još gluha. Kako bih zahvalila bogovima i pokazala svoju poniznost, odustala sam od naslova Cara-Koji-Posjeduje-Nebesko-Poslanstvo-I-Zlatni-Kotač. Svećeniku Hu Chaou povjerila sam zlatnu oštricu na kojoj je isklesana moja molitva upućena svim bogovima svijeta. On se popeo na vrh planine Song i položio je u rascijep jedne stijene.

Na brodove ukrašene zmajevima i feniksima ukrcala sam svoje ljubavnike, sinovi, nećake i ministre. Naš je elegantni skup uz šuštanje svile i brokata otplovio Šljunčanom rijekom duž litica gdje su vodopadi čeznutljivo milovali lišaj i mahovinu riđih i smaragdnh tonova. Mladi prinčevi trzali su žice instrumenata, a princeze su plesale s lepezama u rukama. Velikani ovoga svijeta služili su mi za vinotoke, dok sam ja sudila na natjecanju mojih ljubavnika, nećaka i sinova u pjesničkom umijeću.

Zahvaljujući energiji iz alkemije u čarobnoj tableti, poduzela sam svoje zadnje poslanstvo na ovom prizemnom svijetu: pomiriti ubilački sukob budizma, taoizma i konfucijanizma. Moja će dinastija te tri doktrine priznati kao tri potporna kineske misli. Svađe i sukobi između pojedinih pristalica bit će kažnjene smrću.

Bogovi, besmrtnici, Buddhe, Duhovi, Nebo i Zemlja smatrat će se različitim uprizorenjima jednog jedinoga Boga, izvora više božanstava. Paviljoni povezani oslikanim galerijama nizali su se u Carskome parku duž rijeke Luo. Guske, ždralovi i rode s obala obrubljenih trstikom polijetali su u blijedo crvenilo sumraka. Otvorila sam Akademiju Svetih Ždralova i zadužila Jednostavnost i Procvat da ondje sastave veliku enciklopediju Biserje Triju Sekti. Uz pomoć znamenitih učenjaka, u tom djelu od tisuću tristo svezaka sabrali su sve rasprave o budizmu, taoizmu i konfucijanizmu. Uspjela sam dokazati da, kao što iste riječi mogu iskazivati različita uvjerenja, i religije dijele iste tokove koji vode iz jedinstvena izvora Čuda.

Prigodom Mjesečeve svečanosti prve godine ere Buddhinog Stopala, u Zabranjenom sam gradu pripremila gozbu za tri tisuće uzvanika. Rijekama su plutali lampioni i čaše pune vina. Svjetiljke od žada i kristala svjetlucale su iz krošanja. Akrobati su prelijetali nebom i za sobom ostavljali tragove blijedog plamena. Tatarske plesačice s maskama na licu i ogoljela trbuha izvijale su se između vatrometnih snopova i buketa i iz ruku uzvanika uzimale improvizirane stihove. Promatrala sam pijanstvo na rumenim licima i veselje u očima i na usnama i uljuljkana grajom i glazbom, prepustila sam se ugodnom drijemežu.

Iznenada me iz sna trgne metež koji je dopirao s jednog udaljenog stola. Odmah sam dozvala eunuhe. Ispričali su mi da se moj pranećak, stariji sin Smjernosti, od smrti svojega oca kralj od Weiija i suprug princeze Vječnoga Ispunjenja, za vrijeme igre posvađao sa svojim šurjakom, Vrhovnim Unukom. Kad sam obojicu svadljivaca pozvala pred sebe, primijetila sam da je jednome poderana tunika, a drugome zakrvavljena glava. Moja je posljednja iluzija uništena. Moj je bijes razvezao jezike. I tada sam saznala da je kralj od Weiija, ojađen zbog uzastopnih poraza, počeo optuživati obitelj svojega rođaka da je ubila njegova oca. Vrhovni unuk odgovorio je da su Wuovi nezahvalnici i spletkari. Kako je alkohol zalijevao mrž-nju, moj je pranećak, koji bi bio postao Vrhovni Unuk da je njegov otac bio odabran za nasljednika, zasuo mržnjom toga rođaka i šurjaka koji mu je preoteo budućnost. Dvojica mladića najprije su se vrijeđala, a zatim su prešla na šake. Kako je srdžba razbuktala stare nesuglasice, dječaci mojih dviju loza su se potukli.

Drhtala sam od srama i razočaranja. No kako nisam htjela da se skandal pročuje, ušutkala sam poslugu, mlade prinčeve poslala na njihova mjesta i naručila zaglušujuću glazbu bubnjeva i usnih orgulja. Tek pola mjesečeve mijene kasnije okupila sam svoje dvije obitelji u hramu Deset Tisuća Elemenata u velikoj ceremonijalnoj opremi. Prinčevima i princezama naredila sam da kleknu, a zatim da se iz zlatne kutije izvadi željezna oštrica na kojoj je urezan zavjet za slogu. Pred oltarom Neba, Careva Pet Pravaca i predaka dinastije, naredila sam da se primijeni zakon.

Kralj od Weiija i Vrhovni Unuk skinuli su svoje brokatne ogrtače i kape s pribadačom od žada. Umotani u bijelu donju tuniku i raspuštene kose, bacili su mi se pred noge, pozdravili roditelje i udaljili se da bi se zatim objesili u jednom bočnom krilu svetišta. U mračnoj je dvorani vladala tišina. Ja sam netremice gledala u prazno gdje je plesala prašina. Iznenada do mene dopre lupa dvaju prevrnutih drvenih podnožaka. Hropac se otme iz grudi prve supruge mojega sina nasljednika. Upravo je izgubila svojega jedinog sina. Princeza Vječnog Ispunjenja, sestra i supruga pokojnika, iza nje se onesvijestila. Tri dana kasnije Blagost me je obavijestila da je ta nesretna unuka izgubila dijete u sedmom mjesecu trudnoće i da je umrla u lokvi krvi. Bilo joj je jedva osamnaest godina.

I Vrhovni unuk i kralj od Weiija sanjali su da će jednoga dana nositi krunu. No kruna ih je gromom ošinula.

Agata

Odvratila sam se od te proklete obitelji i okrenula se osmijehu braće Zhang. Dok sam slušala Procvat kako svira u bambusovu sviralu, zaboravljala sam razjapljenju ranu u svojoj utrobi.

Na cesti koja vodi u Palaču Nebeskog Daha posjetila sam brežuljak utonuo u maglu. Na kraju krivudavog puta koji je prolazio kroz polja kukuruza stajao je seoski hram posvećen princu iz poštovane dinastije Zhou, jednom mojemu udaljenom pretku. Kad je dosegao besmrtnost zahvaljujući vježbama čišćenja, odrekao se počasti i briga ovoga svijeta i vinuo u nebo

na leđima bijelog ždrala. Kad bih se ražalostila ili izgubila nadu, taj bi mi se prizor vraćao u sjećanje: služavke su postavile lakirane stolove, mladi eunusi pridržavali su svilene suncobrane koji su treperili, dvorske dame razvile su papir i razmiješale tintu. Blagost je držala kist. S rukama na leđima ja sam diktirala himnu Nebeskoga Princa.

Vjetar nadimlje moje dugačke rukave. Sunce mi miluje lice. Lišće kukuruza šumi nejasnim, neprekinutim šuštanjem. Nijedna ptica ne pjeva, a i zrikavci su zašutjeli. Prolazno je zrcalo vječnosti.

Nebeski Princ puše u svoju sviralu od bambusa. Najavljuje mi Kraj i Početak.

Trinaest

Zašto tijelo vene dok duša, taj glas iz dubina, ta nepogrešiva istina, još vapi za cvatnjom? Zašto je izmišljeno zrcalo, laskavac i krvnik ženstvenosti? Zašto sam ja, Car dinastije Zhou, Gospodar Svijeta i Božanstvo na zemlji, unatoč svemu opsjednuta svojom privremenom čahurom? Zašto ja, koja sam upoznala nebesku ljepotu, i dalje s toliko grčevita napora negujem svoje ovozemaljsko lice? Zašto odabirem patnju, iako još težim samo oslobođenju?

Zahtijevala sam da me bude još za mraka. Dok je Zabranjeni grad još spavao, eunuh češljari stavljaše me na muke. Na vrh glave stavljaše mi je jelenje rogove omotane vlasima, a zatim, pramen po pramen, moju kosu upletao u tu planinu crne, sjajne punđe. Rogovi, taj simbol muževnosti, trebali su mi prenijeti svoja tonička svojstva. Koža na tjemenu, tako nategnuta do krajnjih granica, uglačala bi mi čelo, sljepoočnice i obraze.

Kad je varka postignuta, dame šminkerice na moje su lice stavljale četiri sloja mirisnih masti i pudera, a zatim iscrtavale moje crte lica. Široka platnena traka omotana oko struka pridržavala mi je leđa koja su trpjela pod težinom frizure i njezinih ukrasa. Tunike uspravnih ovratnika skrivale su moj naborani vrat i splasnule grudi. Dugi su rukavi prekrivali opjegavjele ruke s crvenim, čvornatim zglobovima. Dok se Dvor oduševljavao mojom vječnom mladosti, ja sam te pohvale primala s gorkim osmijehom.

Kako prevariti samu sebe? Umarale su me česte probavne tegobe. Moja je snaga izmicala poput vodena mlaza između prstiju. Sporije sam hodala, brže bih se zadihala, a zaboravljala sam i imena i datume, pa je Blagost postala moje pamćenje. S mukom sam uzjahivala svojega trkaćeg konja. Liječnici su mi najprije zabranili galop, a zatim mi potpuno zabranili jahanje. Obuzimao bi me iznenadni bijes, a zatim bih tonula u bezvoljnost po čitave dane. Bez konja više nisam imala poleta. Više to nisam bila ja.

Stoga bih ponekad, dok se sumrak spuštao na Carski park, dala da me odnesu na vrh kakva brežuljka i ondje se zatim smjestila na terasu kakva paviljona. Na jedan moj znak eunusi bi dizali zastave, a zemlja bi se zatresla. Na to bi stotine konja izronilo iz šume i potrčalo stazom uređenom oko brežuljka. Opijena sam gledala njihova napeta tijela i grive kako vijore na vjetru. Okretne mlade jahačice ustajale bi u sedlu i izvodile akrobatske točke. Njihova gipkost u spoju s brzinom oslobađala bi me mojega nepomičnog tijela. Na udaljenom obzorju noć je, poput rastuće plime, gutala, komad po komad, moj život, trke i bitke, metež i pomamu.

Umrle su prijateljice i ljubavnice! Svakog sam mjeseca na listi preminulih, koju mi je predočavala vlada, prepoznavala prognane neprijatelje, slugu koji su se povukli, pjesnike i svećenike koji su mi predali svoja znanja. Svi su otišli. Zatvorili su vrata i ostavili me u svijetu u kojem je svjetlost jenjala zraku po zraku.

Noć je prekrila brežuljak. Upalili su se lampioni i gorionici. Negdje su svirali glazbenici. Moj se svijet suzio na dimenzije ovoga sićušnog paviljona.

Svijeće su obasjavale lica na freski koja će ukrasiti moj grob: Blagost u profilu, sa svojim čelom sanjara u ruci drži pisarnicu. Iza nje dvorske dame i služavke, naslikane po tradicionalnom kodu, savršenih proporcija i melankolične ljepote.

U drugome planu s ogradom se stapaju maleni eunusi u smeđim tunikama i crnim lanenim lakiranim kapicama. Mjesec je obješen na prodor, a svi su predmeti brižljivo iscrtani: kadionica, bonsai, okrugla lepeza s dugačkim drškom, kovrčavo pseto, vedro, čajnik. Ta skupina žena, poput pregršta božura, stoji sučelice Jednostavnosti odjevenog u tatarsko odijelo pripijenih rukava. Njihovi se pogledi ne sreću. Netremice gledaju uprazno, u nenazočnost, u mrtvaca. Procvat, taj ljupki obris, u daljini pod bambusovim šumarkom prebire na svojoj svirali.

Jedne noći grad Dugotrajnoga Mira ukazao mi se u snu. Njegove avenije s trešnjama i divljim narančama u cvatu odisale su ocvalom raskoši kakve napuštene konkubine. Njegov Zabranjeni grad je prema zlatnim oblacima izvijao vrata i streličarske tornjeve. Jata ptica kružila su ponad grimiznih zidina.

Probudila sam se obuzeta nekom neimenovanom boli. Luo Yang se tresao. Izdana je naredba. Dvor i dužnosnici su spremili namještaj, posuđe i životinje. Otvorena su južna vrata. Odzvanjalo je rzanje konja i odjekivao odmjeren korak vojnika. U svojim zlatnim kolima, kojima je upravljalo dvjesto kočijaša, užurbano sam se uputila u prošlost. Kineski Car imao je sastanak sa Svjetlosti. Bježala sam iz Luo Yanga u kojemu je sunce bilo na zalasku, prema zori Dugotrajnoga Mira.

Miris polja prodirao je kroz brokatne vratnice izvezene biserjem. Uskoro su mi snove ispunili drhtaj žute zemlje i spora glazba njezinih rijeka. Sjećanja na prošli život vraćala su se u odlomcima: u kolima koja putuju prema Dugotrajnom Miru, plakala sam šćućurena na sjedalu, trbuha zgrčena od tjeskobe. Nedostajale su mi Majka i Sestrica. Zašto se mora odrasti?

Izenada sam poskočila jer mi se učinilo da sam začula grmljavinu. Tisuće glasova uzvikivalo je u zboru: "Deset tisuća godina Svetome Caru, Deset tisuća godina Svetome Caru, deset milijuna godina dugovječnosti Svetom Caru Nebeskoga Poslanstva i Zlatnoga Kotača!" S prozora svojih kola vidjela sam samo konjanike na zlatnim i srebrnim sedlima, grimizne stjegove što vijore i šumu oružja koja napreduje. Procvat mi je dovikivao s konja:

- Dugotrajni je Mir već blizu!
- Vidim nazupčene zidine!
- Veličanstvo, narod je izašao iz grada da vas dočeka! Starci, djeca, muškarci i žene poklonili su vam se duž ceste čelom u prašini!
- Veličanstvo, čitav vam je grad pod nogama. Narod lije suze radosnice i preklinje vas za blagoslov!
- Veličanstvo, evo i avenije Grimizne Ptice. Ah, Veličanstvo, evo i Carskoga grada!

Suze su mi zamutile vid. Izronili su neki miris i obrisi koje sam prije pola stoljeća zaboravila. Njihovo je čelo bilo ponosno, pogled prazan, a kretnje su bile spore i određene. Bile su to služavke i dadilje Palače koje su došle dočekati novu Darovitu.

Bila sam tako mlada, a sada sam tako stara!

Zavjese na vratnicama su se rastvorile. Velikani s Dvora bacili su se ničice i zamolili me da izađem. Naredila sam Veliki Oprost i početak ere Dugotrajnog Mira kako bih odala počast gradu koji je dvadeset godina čekao moj povratak. Prinijela sam žrtve svojim uzvišenim roditeljima, Caru Visokom Pretku i Caru Vječnom Praocu, kao i svome suprugu, Caru Visokom Praocu. Oslanjajući se na štap, koračala sam Zabranjenim gradom u pratnji Blagosti, Jednostavnosti i Procvata.

Vidjela sam sestru kako sjedi pred svojim brončanim zrcalom sa svojim zlatnim bočicama. Milovala sam požutjele svilene svitke na koje je Nježna Konkubina Xu kaligrafirala svoje stihove. Na trenutak sam se zadržala u paviljonu gdje je Ljupka Supruga gola počivala u grimizu sumraka. Zavidjela sam svim tim ženama koje su nadirale, netaknute ljepote. Život se osvećuje životu. Preuranjena smrt tajna je vječne mladosti.

Kada je prošao zanos prvih mjeseci, iznenada sam pala od iscrpljenosti. Ruke su mi počele snažno drhtati. Moja kaligrafija, kojom sam se toliko ponosila, pretvorila se u nemirno črčkanje. Događalo bi mi se da se spotaknem, iako mi stopala nisu nailazila na prepreku. Liječnici su se izmjenjivali. Dijagnoze su pljuštale: poremećaj daha, sukob vrućih i hladnih elemenata, nered u unutarnjim ciklusima. Jedni su prepisivali napitke, kupke, kreme, drugi pak savjetovali akupunkturu, puštanje krvi, vježbe disanja. Jutarnji pozdrav postao je svakodnevni izazov: morala sam ustati, hodati, popeti se u kola, izdržati mučan put do Vanjskog dvora.

Odlučila sam jače no ikada nadvladati starost. Osnovala sam Carski vojni natječaj. Ispravljala sam ispite iz strategije i sudila na turnirima. Primila sam japanske veleposlanike koji su, nakon prekida od dvadeset godina, ponovno prešli uzburkani ocean da bi se poklonili pred vladarem Nebeskoga Carstva. Poslala sam svoga sina Sunce da povede rat protiv sjeveroistočnih Tatara koji su se ponovno pobunili. Jednu carsku princezu udala sam za tibetanskoga kralja.

Nakon smrti kralja od Sinre odaslala sam izaslanika koji je njegovu mlađem sinu pomogao da zauzme prijestolje. Ispravljene su sudske greške iz doba sudaca - krvnika, a osuđenici su oslobođeni. U red sam dovela i Carsku biblioteku. Pod vodstvom mojega nećaka Misli, stotinjak arhivista i učenjaka radilo je na sastavljanju ljetopisa dinastije Tang.

Svečanosti su se morale nastaviti. Okružena ljepotom, zaboravila sam na podrhtavanje. Promijenila sam ime Akademiji Svetih Ždralova u Komoru Vrhovnih Žrtava. Preselila sam je u Zabranjeni grad, i odsada je ta ustanova okupljala sve slavne pjesnike i slikare koji su me savjetovali kod prosudbe umjetničkih djela, sastavljali moje spise i slijedili me kad god bih izlazila. Lijepi i mirni mladići koje je ta nova ustanova obrazovala služili su mi kao čitači i bili zaduženi da svojim pjevom i plesom uljepšavaju moje gozbe.

Dvije godine protekle su od mog odlaska iz Luo Yanga. Tokom zime pojavila se gripa koja me prikovala za krevet. Oporavak je bio duži nego obično. Morala sam na mjesec dana ukinuti Jutarnji pozdrav. Kad sam ozdravila, više se nisam mogla kretati bez pomoći. To me slabljenje izbezumljivalo. Bila sam uvjerena da sam žrtva zlih duhova koji nastanjuju Palaču Velike Jasnoće.

Požurila sam nazad u Luo Yang.

Upravo je Dvor bio to neumoljivo zrcalo koje je odražavalo moje propadanje. Iz dana u dan Vrhovni Sin se sve više grbio. Iščekivanje krune preobrazilo ga je u starca. Mjesec se približavala četrdesetima, i sama je postala baka. Moji nećaci kraljevi, upleteni u sve moguće spletke, bojili su sljepoočnice u crno, a čelo im je bilo izborano. Gromovnik među ministrima je umuknuo: komornik Di Ren Jie je umro. Vlada je izgubila dušu, a ja desnu ruku.

Reforme su postale rutina. Ono što je još jučer bilo smjelo, danas je postalo dogma. Osnivačko razdoblje je prošlo.

Ministri više nisu izmišljali, već samo provodili u djelo. Blagostanje je postalo dosadno. Jedino su me ljubavnici uspijevali othrvati nevoljkosti odvlačeći me na svoje proslave. U proljeće se na rijeci Luo održavalo krstarenje, a ljeti koncerti pod vedrim nebom. Ujesen su natjecanja u pjesništvu zalijevana vinom od krizantema. Zimi bi u mojoj palači uronjenoj u snijeg izvodili lutkarske predstave kojima bih ja pisala dijaloge.

Prihvatila sam naslove Velikih Gospodara koje je Dvor darovao braći Zhang, ali sam odbila laskavi prijedlog Budućnosti, Sunca i Mjeseca da ih promaknem na položaj kraljeva. Miljenici moraju imati svoje mjesto.

No moja strogost nije mogla umiriti zabrinute ministre. Dok su se jedni dodvoravali mojim ljubavnicima kako bi zadobili moju naklonost, drugi su se bunili protiv njih pozivajući se na krepost. Jedni su mi došaptavali hvalospjeve, drugi mi povjeravali da su uzurpatori u usponu. Vladu sam prepustila njezinoj tjeskobi, a svoje ljubavnike bezbrižnom bančenju. Moja osamljenost bila je ledenija nego ikada. Sputana nekim osjećajem straha i očaja, gledala sam kako se bliži moj osamdeseti rođendan.

Bog me ponovno stavio na kušnju. Obuzeo me nemir. Kako da napustim svoje carstvo, ljubavnike, potomstvo? Kako da napustim Luo Yang i njegove božure, kanale i čarobnu ljepotu? Kako da svoj mekani krevet zamijenim lijesom, a svoju raskošnu palaču podzemnom izbom? Kako zaklopiti oči, više ništa ne čuti i pustiti da me zaborave? Kako više ne disati, više ne postojati? Kakav će biti moj sljedeći život poslije smrti? Hoću li biti prosjak nakon što sam bila vladarica? Hoću li se preobratiti u pticu koja će uzletjeti s vrha čovječanstva, ili u kamen koji se kotrlja sa sljemena jedne ispunjene sudbine?

Dovela sam u svoju Palaču istjerivače zlih duhova. U samostanima su u moje ime svećenici izgovarali sutre i molitve pročišćenja. Svoje sam svete vene podala pijavicama, a božansku glavu srebrnim iglama akupunktore. Usudila sam se pribjeći zmijskom ugrizu, trpjela sam užareno blato i ledene kupke. Nastupilo bi kratko poboljšanje, privremeno čudo, no zlo je napredovalo mojim tijelom. Više nisam mogla hodati. Dvije snažne služavke nosile su me na nosiljci. Jezik mi se zapletao. Blagost mi je bila prevoditeljica. Najjednostavniji pokreti i geste postajali su prava borba protiv mene same. Nešto što je nadjačalo moju volju upravo je odnosilo pobjedu. Bogovi kažnjavaju ljude u njihovoj oholosti. Maleni Fazan, nemaran i opušten, na kraju se života utopio u boli. Meni, koja sam čvrsto držala uzde svoje sudbine, koja sam upravljala najprostranijim Carstvom pod kapom nebeskom, oduzet je autoritet nad vlastitim tijelom.

Svakim sam danom sve više gubila kontrolu nad samom sobom. Moje kopnjenje zbunilo je visoke dužnosnike navikle na moj energični autoritet. Govorkalo se da Vrhovni Sin i njegova supruga postaju nestrpljivi, da moji nećaci dogovaraju strategiju, da sve više dvorjana napušta Jednostavnost i Procvat da bi se pridružili taboru nasljednika, da zabrinuta i izbezumljena obitelj mojih ljubavnika pokušava iskoristiti posljednje trenutke naklonosti da bi ugrabila što više bogatstava.

Nekada skriveni sukobi isplivali su na svjetlo dana. Tužitelji Lože Pročišćenja započeli su rat optužujući trojicu braće Jednostavnosti i Procvata za korupciju. Na mojem su uzglavlju ljubavnici jecali i zagovarali nedužnost svoje obitelji. Kad je pokrenuta istraga, pristigle su nove žalbe. Gomilali su se dokazi i svjedočenja. Budući da nisam mogla postupiti protiv pravila koja sam sama odredila, prognala sam krivce u udaljene pokrajine. No istodobno sam otjerala i dvojicu svojih uglednih ministara, začetnike neprijateljstava protiv Procvata i Jednostavnosti. Pod izlikom da zakon blisku rodbinu okrivljenih smatra krivima za isti zločin, suci su tražili da moji miljenici budu lišeni dužnosti i plemenitih naslova. Da bih se izvukla, bila sam primorana pribjeći lukavstvu. Na moj nagovor, Visoki Ministar Yang Si Jian se, uvrijeđen, pobunio:

- Gospodari Zhang doprinijeli su Carevoj dugovječnosti. To je za Carstvo zasluga prvoga reda. Zbog toga su zaštićeni od zločina svoje rodbine.

Nekoliko mjeseci kasnije, tužitelji su ponovili optužbe i pozvali Procvat na sud jer je pripojio plodnu zemlju u namjeri da proširi svoj posjed. Ponovno sam s vladom morala pregovarati oko njegove kazne. Mladić je osuđen na novčanu globu.

U Gineceji, Procvat je jecao. Suze su lijevale njegovim ljepuškastim licem, te prozirne kapljice poput jutarnje rose na blijedome božuru. Ovako u opasnosti, njegova je ljepota još više plijenila. Potajno sam uživala u čarima njegove tuge i zaboravila mu održati moralno slovo. Kako bih mu izmamila osmijeh, obećala sam mu da ću s vlasti udaljiti njegove neprijatelje.

Nitko nije znao da me Procvatovo beznađe ostavlja jednako neosjetljivom kao i opsesija vlade koja je u njemu vidjela suparnika Vrhovnoga Sina. Samo sam htjela sve završiti, a i bojala sam se smrti. Pripremala sam se za posljednji čas istodobno se nadajući nekom drugom izlazu. Snage koje su mi preostale usredotočila sam na svoj pakt s vremenom. Temperatura zraka u Luo Yangu naglo je pala. Jesenja kiša pretvorila se u zimski snijeg. Nebo poput željezne ploče više se nije razvedravalo. Ceste su postale neprohodne, a riječni je promet prekinut. Odsječena od svijeta, Prijestolnica je stala trošiti svoje pričuve. Naredila sam da se otvore carske žitnice za pomoć siromašnima i da se prosjacima razdijele pokrivači.

Grad je napala epidemija. Usprkos dubokim opkopima, visokim grimiznim zidinama i zatvorenim vratima, pošast je prodrla u Zabranjeni grad. Ni ljekovite trave koje sam dala paliti, ni njihov gusti dim koji je ispunio dvorane, ni molitve ni vradžbine svećenika protiv zlih duhova sijača bolesti nisu mogli spriječiti zarazu. Nakon brojnih dužnosnika, i sama sam podlegla snažnoj groznici. Ležala sam u postelji u paviljonu Ujedinjenih Besmrtnika i izgubila pojam o vremenu.

Treperile su sjenke. Plač i šapat do mene su dopirali poput udaljenih valova. Lutala sam tamnim i turobnim hodnikom nekog svijeta u kojem su bila još samo dva godišnja doba: zima koja mi je ledila kosti, i ljeto koje me pržilo. Zatim sam iznenada prešla obzorje i ugledala blijedoljubičasto nebo prošarano tajnovitim svjetlucajem. Trenutak kasnije shvatila sam da se radi o baldahinu mojega kreveta na kojem je bio napet izvezeni baršun. S mnogo sam napora okrenula glavu. U svjetlosti žižaka ugledala sam Jednostavnost i Procvat kako spavaju na samome tlu, zagrljeni poput dvoje djece u opasnosti. Obuzmu me snažni osjećaji. Navrle su mi uspomene. Prisjetila sam se Procvata koji mi je ledenim ubrusima brisao užareno čelo, dok me Jednostavnost hranio u svome naručju. Promatrala sam njihova lijepa blijeda lica i mislila na njihovu budućnost koje više nisu imali. Sinovljevi Dvor osvetit će se na majčinim miljenicima. Raskoš sadašnjosti bit će bijeda budućnosti. U njihovoj je današnjoj slavi zapisana njihova sutrašnja kazna.

Vani je vjetar njihao zvona obješena pod strehe. Njihova je zvonjava moj paviljon učinila još turobnijim.

Koje je godišnje doba? Jesam li još na životu? Nisam li već zakoračila u vječnost, nisu li moji mladi ljubavnici, ovako šćućureni i nepomični, dva žrtvovana tijela, dvije duše zatočenice moje grobnice?

Mjesec je bujao i kopnio. Jaki napici koje su liječnici prepisali ovladali su tjelesnim upalama, ali su narušili ravnotežu unutarnjih dahova. Shrvali su me snažni grčevi. Svakoga jutra nasljednik i ministri poklonili bi se pred ulaznim vratima moje palače. Kako im nisam htjela pokazati svoje izmučeno lice, iscrpljen izgled i omršavjelo tijelo, uvijek bih ih otpuštala. Još nisam umrla. Moj sin mora pričekati.

Poput dudova svilca skvrčena kao neprozirna ličinka, prepustila sam da me omata nježna pažnja mojih ljubavnika: Jednostavnost me kupao zadignuvši grimizne rukave tako da se vidjela podstava šljivine boje; Procvat je u suzama zelenim rupčićem sušio moje kraste; obraza obasjanih plamenim crvenilom, Jednostavnost je pazio na peć gdje se kuhao medicinski napitak; granatne usne Procvata puhale su nad zdjelicom ki-puće juhe gdje je plutao listić korijandra. Tanki prsti Jednostavnosti trzali su sedam žica na citri; Procvat, taj okomiti obris, puhao je u bambusovu sviralu.

Vrlo polako vratila se organička ravnoteža, pa sam ponovno dobila apetit i mogla govoriti. Kad su vidjeli da sam izvan opasnosti, Procvat i Jednostavnost vratili su se u svoje rezidencije izvan Zabranjena grada. Prve noći kad više nisu spavali u podnožju moje postelje, nisam mogla oka sklopiti. Njihova me je odsutnost učinila ljubomornom. Zamišljala sam kako Jednostavnost ljubi neku lijepu kurtizanu, dok se Procvat, već pijan, prepušta da ga razodjenu.

Ne napuštajući postelju vratila sam se Državnim predmetima. Suci su u izvještajima optuživali braću Zhang da pripremaju mračan plan preotimanja vlasti. Jedan je fiziognomičar na Procvatovu licu navodno prepoznao carske crte i nakon te spoznaje mladić je izgleda u pokrajini Ding dao izgraditi hram čija astralna pozicija pogoduje carskoj sudbini.

Okupljeni na vratima moje sobe, suci su iz svega glasa tražili trenutno uhićenje osumnjičenoga. Na koljenima kraj moga kreveta, nesposoban da progovori, Procvat je lio gorke suze. Naposljetku sam im ga predala pod uvjetom da se ispitivanje održava unutar mojih zidina.

Eunusi su odlazili i vraćali se i izvještavali me o tijeku sjednice. Nedugo zatim upozorili su me da je Procvat odbio odgovoriti na pitanja. Obuzet naletom srčanosti, stao je vrijeđati Visoke Ministre i istražne suce. Nadzornik Song Jing se razbjesnio i naredio da se donesu sprave za mučenje.

Blagost je istog trena otišla s mojim carskim pomilovanjem. Procvat se vratio na leđima jednog eunuha, okupan u krvi. On, koji bi se rasplakao za sitnicu, više nije imao suza. Bacio se na tlo da bi mi zahvalio, a zatim se onesvijestio. Moji su se ljubavnici nastanili u mojoj palači. Iz straha da će ih uhititi ili ubiti, više nisu izlazili iz toga zatvorenog svijeta. Tako sam ih uspjela zadržati kraj sebe.

Zla su jedno za drugim odlazila iz mogega tijela. Nježnosti braće Zhang bile su učinkovitije nego svi lijekovi. Počela sam ustajati i vježbati svoje prve korake. Godina se bližila kraju. Kako se ciklus zatvarao, tako se rađala nada za novim početkom. Iz svoje sam palače svijetu podarila Veliki carski Oprost. Osim pobunjeničkih voda, svi koji su osuđeni što su sudjelovali u uroti protiv moje vlasti, pomilovani su. Izdiktirala sam proglas koji eru Dugotrajnoga Mira zamjenjuje erom Božanskog Zmaja. Neka mi njegov dah, vihor koji se diže do neba, da snage da izazovem smrt!

Na jugu je proljeće već zapalilo rijeku Long. Još jedna mjesečeva mijena, i stići će i do Svete Prijestolnice. Rijeka Luo će se odmrznuti. Sunce će rastjerati oblake. Dosegnut ću taj čudesni vrhunac dugovječnosti. Moj osamdeseti rođendan bit će pobjedničko slavlje. Još će jednom cvjetati božuri iz carskog parka, a eunusi vrtlari obdarit će me novim vrstama: zelenom, blijedoljubičastom, bisernom, zlatnom...

Živjet ću.

Snijeg je plesao. Cedrovina je pucketala u brončanim gorio-nicima. Čim sam prvi put zakašljala, slušavke su požurile upaliti svijeće i donijeti mi čaj. Prve godine ere Božanskog Zmaja, dvadeset drugoga dana prve mjesečeve mijene, bila sam sretna što sam se probudila. Očima sam prešla stropom i grimiznim stupovima i pogled mi se zaustavio na golemoj grani rascvjetale šljive koju je donio Procvat. Požurila sam eunuha frizera i dame šminkerice da završe s mučenjem. Zatim sam odjenula tuniku boje šafrana s podstavom boje tinte i ljubičasti kaput od brokata podstavljen grimizom. Ležeći na krevetu, iz koketerije sam pustila da se po tlu povlači jedan kraj mojega pojasa oslikanog planinama pod zimom i zaleđenim rijekama, pticama koje prelijeću ogoljela stabla i dubokom spiljom u kojoj boginje voda u lepršavim haljinama igraju igru go.

Jedan se eunuh poklonio na vratima. Čula sam da jednu dvorsku damu izvještava da su Procvat i Jednostavnost napustili svoje paviljone i da kreću prema momemu. U mislima sam slijedila korake svojih ljubavnika: silaze stubama koje su slušavke netom raskrčile. Koračaju puteljkom, natkrivenom galerijom prolazom čije su grane otežale od snijega poput kristalnih greda i dijamantnih letvica. Procvat nosi svjetlocrveni ogrtač podstavljen samurovinom. Prati ga paž s kišobranom od voštanog platna boje borovine. Jednostavnost hoda iza svojega mlađeg brata. Umotan u plašt od bijelog damasta izvezen srebrnim nitima i podstavljen srebrnom lisicom, nosi samo kapu od pjegave kože bijeloga tigra navučenu do ušiju. Njegovi široki rukavi narušavaju putanju snježnim pahuljicama koje se u zraku nervozno uskovitlaju prije nego padnu u otiske njegovih koraka.

Toga se jutro u zrcalu na mojem licu vratilo malo ružičastih tonova. Tijelo mi je pokretala nova snaga. Poželjela sam prkositi hladnoći i vrapcima i vjevericama dati zrnja. Dan će biti dug. Očekivala sam ministre koji su trebali raspravljati o izgradnji nove ceste koja bi olakšala dopremu namirnica u Prijestolnicu.

Blagost je kasnila. Da se nije prehladila? Poslala sam jednu damu da se raspita za njezino zdravlje. Ni Jednostavnost ni Procvat još nisu stigli. Da nisu nekamo skrenuli? Poslala sam i jednu dadilju da ih požurim.

Jedva da je otvorila vrata, kad sam ugledala kako iz snježnoga vihora izranjaju šiljci i krijeste šljemova. Muškarci u oklopima popeli su se stubama i odgurnuli moje slušavke koje su pokušale spriječiti navalu. Ušli su u moju sobu i uz zveket oružja bacili se ničice pred moj krevet. Preplavio me njihov miris kože i metala namočenih snijegom i znojem.

Razrogačila sam oči i netremice promatrala te ljude. Istekao je dugi trenutak šutnje. Naposljetku mi se iz grla otme glas:

- Što se događa? Zar je u palači pobuna?

Veliki Komornik Zhang Jian Zhi istupi iz reda. Taj sedam-desetogodišnji učenjak na svoju je dvorsku haljinu navukao borbenu odijelo. Njegova bijela brada, koju je tako brižljivo održavao, sada je bila čekinjavi busen. Blagost i pokornost nestali su s njegova lica. Njegove iskričave zjenice odražavale su okrutnost i odlučnost osobe koja je upravo počinila zločin. Promrsio je kroz stisnute zube:

- Braća Zhang dugo su Vaše Veličanstvo držali za taoca. Sada su neprijatelji Carstva uklonjeni, a vi ste izvan opasnosti...

U glavi mi se zavrtjelo. Dogodilo se neizbježno. Jednostavnost i Procvat nisu mogli poživjeti, to je bilo zapisano u njihovoj sudbini. Nikada nisam saznala zašto sam ih voljela. Sada sam shvaćala da je njihovu uznemirujuću ljepotu bila isklesala smrt sama. Prošlo je osam godina, i svaki predivni dan proživljen u njihovu društvu bio je po jedna latica koju su otkidali iz svojega mesa da bi je položili na moj oltar.

Osjetila sam grč u grudima. Zatomila sam drhtaj. Pogledom sam polako prešla po blijedim licima. Obratila sam se glavnom zapovjedniku postrojbi straže Desnice Li Zhanu:

- Tebe i tvog oca obasula sam častima i bogatstvom; zašto si onda danas ovdje? On je ostao spušten pogleda, hladnokrvan i nijem. Zatim sam se okrenula Velikom Sekretaru Cui Yuan Weiju:

- Dok drugi napredovanje duguju preporukama ministara, tebe sam od samog početka tvoje karijere jedinoga ja obrazovala; što onda radiš ovdje? Zar se ne stidiš svojih postupaka?

On na koljenima zakorači unatrag, a zatim se pokloni i više ne podigne glavu. Obratila sam se i Vrhovnome Sinu:

- Budućnosti, nema smisla da se skrivaš. Vidim i sama da si i ti ovdje da me "smiriš". Sada, kada su uzurpatori ubijeni, možeš se vratiti u svoju palaču!

On probljedi, udari čelom o tlo i krene prema vratima. Sudac Huan Yan ga uhvati za rukav da bi ga zadržao i povika:

- Veličanstvo, Vrhovni Sin ne smije se vratiti u svoju palaču! Nekada vam je Car Visoki Praotac povjerio njegov odgoj, a danas je on odrastao.

Nebeska volja i želja naroda od vas traži da mu prepustite vlast!

Odgovorila sam:

- Tko je bezobraznik koji se usuđuje govoriti umjesto nasljednika? Izvedite ga!

Budućnost se otme iz stiska svoga sluge i otrča.

- Visoki Ministar Zhang Jian Zhi ponovno se pokloni.

- Veličanstvo, Vrhovni Sin je spreman vladati. Poklonite mu povjerenje!

- Vrhovni Sin je otišao. Što vi još radite ovdje? Okrenula sam se. U odsutnosti nasljednika, urotnici su se

obeshrabrili i jedan za drugim povukli. Razlegao se plač dvorskih dama. Vratile su se služavke koje sam poslala po tijela Jednostavnosti i Procvata: ulaz u moj paviljon čuvali su vojnici, nitko nije mogao izaći. Obavijestili su me da Blagost neće doći. Upravo je ona pobunjenicima otvorila vrata moje palače.

Ustala sam obuzeta nekom nepoznatom snagom. Sveti-Car-Koji-Ima- Nebesko-Poslanstvo-I-Zlatni-Kotač otvorit će sva vrata. Ići će po tijela svojih ljubavnika i pokopat će ih vlastitim rukama.

Na pragu palače prostrijelio me sjeverac. Zašto ja, koja sam izigrala sve zavjere, nisam obraćala pozornost na ovu posljednju? Jesam li toliko oslabila? Obuzela me vrtoglavica i kašljala sam dok nisam stala pljuvati krv. Ljeskanje vojničkih kopalja pretvorilo se u zvijezde razbacane u noći. Ministri sijeku tijela koja se trzaju. Vojnici leševe bacaju na kola, a zatim ih ostavljaju na obali rijeke. Snijeg pada poput razbješnjelih leptira. Snijeg

dotiče razjapljene rane nalik crnim božurima. Snijeg nestaje u razrogačenim očima, tim rupama koje upijaju nebo. Vrane šire krila i kričući se obrušavaju sa stabala. Mršavi vukovi i šakali izlaze iz šuma i povlače trbuhe po prhkome snijegu. Šiljasti kljunovi paraju ljubičasta lica, a zakrvavljene gubice ruju po rasporenim utrobama. Jedna izglednjela lisica obilazi lešine, a zatim, iznenada, otrgne Procvatove genitalije i pobježe niz ravnice.

Probudili su me krici moje duše.

U sobi pregrijanoj razjarenim žeravicama, slabi ženski plač skandirao je hropac moga disanja. Groznica mi je palila grudi, a udovi su mi ostali ledeni. Bol koja mi se širila tijelom samo je pojačavala patnju koja me tištala. Kapci su bili zatvoreni, zavjese spuštene, nisam znala je li dan ili noć. Plamen je na zidove bacaio duge i kratke sjene, i meni se učinilo da sam među njima razabrala

Procvatov obris. Sve je bilo samo noćna mora! Braća Zhan iščupat će me iz ovoga mučnog sna kad se uvuku u moju postelju. Prislonit će svoju svježu kožu uz moju, pa ćemo zajedno čekati buđenje zore, otvoriti prozore i pustiti da svjetlost rastjera ružna sjećanja. Jedan čovjek progovori. Naglo sam okrenula glavu i prepoznala Velikog Kancelara Zhang Jian Zhija na koljenima ispred mogega kreveta. Njegove mi riječi proparaju uši. Njegova me nazočnost podsjeti da se pokolj doista dogodio. Svemu je kraj: Jednostavnost i Procvat su mrtvi!

Zločinac je uzalud pokušavao opravdati svoja djela i nastojao me natjerati da potpišem ostavku. Brujanje njegova monologa me razdražilo. Ne znam koliko je dugo trajalo to njegovo uznemiravanje. Kad je vidio da šutim i ne mičem se, povukao se, a moj je nećak Misao zauzeo njegovo mjesto da bi me uvjerio u ozbiljnost situacije. Čak me i on izdao!

Naposljetku se pojavi moja kći Mjesec. Stade govoriti o mojem zdravstvenom stanju i o potrebi da se odmaram. Reče da carstvo ne može opstati bez gospodara i da je došlo vrijeme da prepustim uzde moći. Njezine su me razumne riječi podsjetile na Majku. Baš kao ona, ni moja me kći nikada nije razumjela.

Prekinula sam njezin monolog: potpisat ću ostavku ako dostojno pokopa braću Zhang u samostanu planine Mang.

Njezin je pogled odražavao nevjericu i čuđenje. No zapravo sam ja žalila nju:

- Ovu sam krunu nosila da bih Palaču spasila od nesloge i odgodila propast svijeta. Potaknut ljudskim slavohlepljem, sada je traži tvoj brat. Predajem mu ju...

Mjesec je otišla s poveljom na koju sam utisnula svoj pečat i otisak palca. Tišina je razgalila moju bol. Kad sam zaklopila oči, ugledala sam kako napreduje vojna postrojba. Začula sam zveket oružja, uzvike časnika, jeku koraka. Jednostavnost i Procvat bježali su kroz snijeg. Iznenada se lice Jednostavnosti izobličilo, oči mu se iskrenu, on se zanjiše, a zatim sruši. Procvat nastavi trčati prema mojem paviljonu. Izgubio je cipele. Spotiče se o leševe slugu i vapi: "Veličanstvo, spasite me!" Jedna strijela propara zrak i zabije mu se usred čela. Tijelo mu se ukoči. Rašire mu se zjenice. Ispusti nijemi krik, a zatim padne na koljena. Sjajni, pjenasti krvavi mlaz poteče mu između očiju i klizne nosom. Lice mu postade tako prozirno, da se na njemu mogla očitati zaustavljena misao, krhotine poezije, dah koji hlapi.

Jednostavnost i Procvat su mrtvi. Posljednja glazba u mojem životu utihnula je. Što mi sada znači sve drugo!

Budućnost je zauzeo prijestolje, a meni je namijenio naslov Uzvišenog Cara Nebeskog Zakona. Kako bi me udaljio od vjernih sljedbenika, Dvor me premjestio iz Zabranjenog grada i smjestio me u jednu ljetnu palaču na južnoj obali rijeke Luo na zapadu grada. Svakih pet dana, nova carica Mjesec te Blagost, koja je stupila u službu mogega sina i koja je promaknuta na položaj Nježne Konkubine, dolazile su mi na vrata da bi se raspitale za moje zdravlje. Svakih deset dana Budućnost je, u ime visokih dužnosnika, okupljao carsku povorku i dolazio mi iskazati svoje poštovanje. Dvor me požurivao da umrem. Sve to hinjeno uzbuđenje bilo je tek predstava koja je trebala zavarati narod i Povijest.

Unatoč naredbama prema kojima me trebalo odsjeći od svijeta, vijesti su prodirale kroz visoke zidine koje su čuvali vojnici. Klan braće Zhan je desetkovan. Dužnosnicima i umjetnicima koji su s njima prijateljevali odrubljene su glave. Nebrojene su glave tako izložene ispljuvcima naroda ispred južnih vrata Zabranjenoga grada. Carica je, u želji da provede veliku obnovu, protjerala tri tisuće služavki i dvorskih dama Palače.

Do mene više nije dopirao sav taj metež u Zabranjenom gradu. Pokora žalovanja s mene je svukla svu taštinu kao kad se svuče suvišna odjeća. Opirala sam se tako ogoljela do kosti i naoružana protiv smrti. Volja za pobjedom u meni se još više razbuktala. Počivajući na krevetu i teško dišući na usta, odlučila sam više ne plakati nad svojom sudbinom i prihvatiti volju Nebesku širom otvorenih očiju.

Budućnost je ugasio dinastiju Zhou koju sam osnovala, zatvorio sveti hram Deset Tisuća Elemenata i protjerao moje pretke iz Vječnoga Hrama. Carstvo je ponovno dobilo ime Tang. Ministarstvima su vraćeni stari nazivi, a službenim stjegovima i tunikama stare boje. Dvor je ukinuo pismo koje sam izmislila, a Luo Yang je zaostajao, te ubrzo svoj primat prijestolnice prepustio Dugotrajamom Miru. Srušen je svijet koji sam izgradila, no taj me neuspjeh gotovo i nije dirao. Izdala su me djeca koju sam donijela na svijet, ministri koje sam osposobila, Blagost koju sam oslobodila. Ni ta me užasna spoznaja nije proganjala. Nisam poslušala savjet tužitelja Lai Jun Chena i nisam istrijebila obje svoje obitelji. Nisam ubila Blagost kad su me izvijestili o njezinoj tajnoj vezi sa suprugom Vrhovnoga Sina. Moja popustljivost nije bila propust već predaja.

Poput ljepote koja vene kad se rascvjeta, već sam se svjesno pomirila da je moja dinastija Zhou samo prekratak san u snovima Povijesti.

Jučer Gospodar svijeta, danas ponižena zatočenica, zatvorenica svoga paraliziranog tijela, morala sam se suočiti s posljednjom kušnjom ovozemaljskog postojanja. Nisam prezirala Zhang Jian Zhija i njegove pristalice koji su moć preoteli vladaru oslabljenom starošću.

Opraštala sam nasljedniku kukavičluk s kojim je prigrabio krunu umirućoj majci. Shvaćala sam izbor mojih nećaka koji su nastojali isplivati na krijestu uzburkanih valova. Ti su se ljudi morali nastaviti boriti, no meni više nisu bili potrebni ni zrcalo ni pečat. Oslobodila sam se pojavnosti. Riješila sam se tereta.

Proljeće se budilo u Luo Yangu. Procvat i Jednostavnost neće vidjeti kako cvjetaju božuri ni kako se vraćaju laste. Mir je zavladao u mojem srcu. Dvor se nadao da ću umrijeti, no još sam disala. Suprotstaviti se bolesti, otvoriti oči, uroniti u život sa svakim je buđenjem bio dokaz snage, nova pobjeda. Frustracija nasljednika koji je predugo čekao pretvorila se u rasipništvo cara kojemu se žurilo da blaguje. Budućnost se opijao i trčao od svečanosti do svečanosti. Na Vanjskome dvoru, Zhang Jian Zhi i Misao borili su se za vlast. U Velikoj Unutrašnjosti, carica Wei je vidjela u Mjesecu, Velikoj carskoj Zaštitnici, opasnu suparnicu. Objе su se miješale u političke odluke i natjecale se u utjecajnosti sa suprugom i bratom.

Dužnosnici su već potajno žalili za mojom vladavinom. Pristizale su mi njihove poruke ušivene u pojaseve eunuha. Bilo je prekasno! Tijelo mi je još bilo na ovome svijetu, ali mi je duh već bio drugdje. Jedne noći Misao se uspio ušuljati u moju sobu. Bacio se u podnožje moga kreveta i briznuo u plač. Taj prepredeni nećak sada je drukčije govorio. Obećao je da će me osloboditi i osvetiti smrt Jednostavnosti i Procvata. Uzalud mi je nastojao iznuditi potpis koji bi ga ovlastio da svrgne Budućnost. Gledala sam ga sa žaljenjem. Odbila sam svoje tijelo u agoniji predati još jednom pokolju. Smaknuće mojih ljubavnika neće biti osvećeno. Dinastija Zhou umrijet će zajedno sa mnom. Dok sam živa, više neće teći krv. Carstvo neće potonuti u kaos.

Prestale su pristizati vijesti i poruke. I moji vjerni eunusi istjerani su iz Palače, a mene su nadgledale hladne i ohole žene. Nizali su se posjeti carskih liječnika. I oni su za mene bili nova lica. Umjesto da me liječe, njihovi su me lijekovi još više slabili.

Odsada sam odbijala svaki lijek. Dvor je u tome vidio odgađanje nadolazećeg razvratu. Dok sam živa, bit ću kreposna savjest, neumoljivo zrcalo. Moje mi družbenice više nisu pomagale da promijenim položaj. Vjerojatno su primile naredbu da prepuste moje tijelo raspadanju. Danonoćno su me žarile gnojne rane. Rasli su mi nokti i kosa. Žene su moju sobu ispunjavale cvjetnim buketima i košarama s voćem kako bi ublažile truli smrad svoga zločina. Car i njegov Dvor ukinuli su pozdrave. Mjesec i Blagost više nisu dolazile. Htjele su me ubiti zaboravom.

Kišna oluja natukla je breskvini cvijet. Stiglo je ljeto. Neka tajanstvena vitalnost u meni još se odupirala predaji. Moj paviljon je oživio. Jednostavnost i Procvat u tunikama bijelim poput ljiljana i zamagljenih pogleda zrakom su širili istančane mirise. Oslanjajući se na štap, Majka mi je pripovijedala o čudima Čiste Buddhine Zemlje. Maleni Fazan naglo je ulazio i izlazio. Moj nebeski suprug žurio se na put. Brodovi razvijenih jedara brodili su mojim licem i plovili oceanom u daljinu. Zatim bi zadrhtalo tlo od stotina, tisuća konja. Galopirali su mojom sobom, a grive su im vijorile na vjetru.

Moj ushićeni osmijeh preobratio je nadzornice koje su vidjele kako mi zlatna svjetlost isijava iz tijela. Bacile su mi se pred noge i odjednom me stale obožavati. Tako oprana, počešljana i nahranjena, dala sam da mi krevet postave pod prozor. Crvendači, svrake, papigice i pauni ključali su u vrtu u kojemu su venuli irisi, dok su orhideje sramežljivo pripremale svoje pupoljke. Široka staza vijugala je među bambusovim grmljem. Kamene kocke, na koje se već mjesecima nije utisnuo korak posjetitelja, bile su prekrivene vlažnom mahovinom. Promatrala sam kako se usred jezera otvaraju lopoči, svjesna da posljednji put sudjelujem u njihovu cvatu.

Oprostila sam se od jeseni koja je zauvijek otišla. Obgrlila me zima. Snijeg se spustio s neba. Sjetila sam se da sam godinu dana ranije u isto ovo doba gledala Jednostavnost i Procvat kako snježnim grudama zasipaju moje služavke. Njihov smijeh i povici još su odzvanjali, no njihovi obrisi već su se stopili s osušenim stablima. Jednostavnost i Procvat su zauvijek otišli. Nisam znala što se dogodilo s mojim služavkama. Tihi pad bijelih cvjetova razapeo je mrežicu između neba i zemlje gdje su se živi još koprcali.

Prve godine ere Božanskoga Zmaja, u noći dvadeset petoga dana jedanaeste mjesечеve mijene, snijeg je stao. Ugledala sam kako se Procvat ukazuje pred mojim krevetom. Poklonio se, a zatim puhnuo u bambusovu sviralu. Blistale su kristalne perle. Mjesec se pretvorio u srebrnu rijeku koja me ponijela na svojim valovima natopljenima odsjajima i iskrama. Na oblacima sam ugledala palače od žada, ravnice u magli, polje svjetlosti!

Sutradan, odmah u zoru, naložila sam da me počešljaju i našminkaju. Okićena svojim najljepšim nakitom i odjevena u tuniku boje vatre s donjom haljinom zasljepljujuće bjeline, jednoj sam djevojci izdiktirala epitaf koji će biti uklesan na mojoj nadgrobnoj steli postavljenoj kraj stele mojega supruga.

Ljudima koji se zaustave pred mojim grobom otkrit ću ljepote dinastije Zhou. Upoznat će njegove napredne gradove, brze konje, duboke šume i čarobne rijeke. Moći će se diviti procvatu njezinih umjetnosti i hvaliti slavu njezina pjesništva. Spominjala sam i da sam ponosna što sam obožavala bogove, štovala pretke, zauzdala ljudske pobune, posvetila Nebo i vladala u hramu Jasnoće. Načinila sam vlastiti portret, portret poniznog vladara podređenog volji jedinoga Boga, izvora svih božanstava. Kraj će biti početak, prolazno će postati vječno. Budući da sam prošla sve svoje kušnje, vratit ću se na nebo.

Sutradan, u samu zoru, zvuk rogova i bubnjeva narušio je tišinu moje sobe. Vjetar mi je donio rzanje konja i ljudske povike: Budućnost i njegov dvor upriličili su hajku u carskoj šumi.

Na vjetru su vijorile zastave. Leopardi i lovački psi trčali su pred konjima. Jeleni su bježali kroz grmlje. Grane su se previjale, bičevale uljeze, a zatim se razmicale. Snijeg je prskao s vrha krošanja i padao u obliku sitna praha. Disanje je otežalo. Srce zakucalo kao da će puknuti. Iznenada izroni jezero poput ledene kocke, zrcala vječnosti.

U jednom se mahu moja duša odvoji od tijela i vine u nebo.

Žene su se udarale u grudi i plakale. Vojnici su odjahali da upozore svojega vladara. Zajecala su brončana zvona. Iz samostana su se začule molitve. Preneražene i obuzete tugom, tkalje su napustile stanove, trgovci računice, seljaci plugove.

Svi su razderali odjeću i raspustili perčine izvikujući lamentacije. U jednoj noći s kineske je zemlje nestala glazba, smijeh i boje. S konja su skinuli izvezena sedla, ljudi su odjenuli tunike od konoplje stegnute slamnatim konopcima. Ratne galijske razvile su bijela jedra, a na svim zidinama vijorile su se zastave korote.

Dvor je promijenio moju oporuku. U skladu s mojom "posljednjom voljom", vladar mi je oduzeo naslov cara i dodijelio posmrtni naslov Uzvišene Carice Nebeskoga Zakona. Nakon duge rasprave, Zhang Jian Zhi i njegovi pristalice popustili su dužnosnicima koji su odlučno zahtjevali da se postupi u skladu s mojom željom da se vratim u Dugotrajni Mir i u grobu pridružim svojem suprugu. Palača je započela s dvadeset sedam pogrebnih obreda prizivanja duše, kupanja, odijevanja, žrtve, zazivanja i polaganja u lijes, dok su istodobno na planini Liang, nakon što su završili obrede libacije namijenjene umirivanju sjena mog supruga, službenici odsjeka za Pogrebe raskrčivali prolaz u njegovu grobnicu. Freske su ponovno oličene. Opremljene su lažne i jedna prava komora. Trobojna keramika koja je predočavala robove, kuće, životinje i namještaj gomilala se duž podzemnih hodnika.

Radovi su završeni kad je stiglo proljeće. Za pete mjesечеve mijene, na dan koji su odabrali carski vračevi, moj lijes sačinjen je od četiri sarkofaga uloženi jedan u drugi: od lakirana drveta, od srebra, od zlata i od žada, a zatim je uz stotine vaza, posuda i žara ispunjenih ledom položen na zaprežna kola koja je vuklo tisuću vojnika. Vladar, kraljevi, princeze i ugledni dužnosnici skinuli su nakit, šminku i brokat i krenuli kolima prekrivenima bijelim lanom za mojim tijelom koje je polagano napredovalo u svojem veličanstvenom dostojanstvu.

Cesta prekrivena žutim pijeskom zavijala je ravnicom Sredine. Sunce je izlazilo, mjesec zalazio. Narod pristigao s četiri strane Carstva duž puta je poredao pogrebne žrtvene darove: palače, konji, sluge i novčanice od bijelog papira i zlatnih listića nizali su se sve do Dugotrajnog Mira. Uvečer, nakon mog prolaska, muškarci bi te darove zapalili, a iz zgarišta bi se prema nebu vinulo tisuće dimnih stupova.

Moj grob, planina Liang, izroni na obzorju. Dva brežuljka koja su se uzdizala na njezinom ulazu nosila su dvije streljačke kule koje su tjerale demone. Vrata Svetoga Grada otvorila su se i otkrila palače, hramove i pagode. Konji, grifoni, ministri i kameni lavovi redali su se kraj mene dok je moj lijes napredovao carskim putem. Dvije goleme stele izdizale su se na obzorju. Jedna je blistala natpisima ispunjenima zlatnim prahom i nosila moje pohvale vladavini mog supruga. Druga, glatka poput zrcala, čekala je moju poruku namijenjenu ljudima budućnosti.

Sunce se povuklo s obzorja. Nebo se smanjilo, a zatim povuklo. U ulazu u spilju vjetar tame plegao je plamen baklji. Na freskama koje su prekrivale zidove, velika carska povorka napredovala je prema svjetlu, dok sam ja tonula u vječnu noć.

Agata

Baklje su osvijetlile prostranu komoru u kojoj su raspoređeni kovčezi s mojom odjećom, nakitom, slikama i kaligrafijama. Radnici su slijedili moju tajnu oporuku i zidnim freskama dodali portrete Pisara Odanosti, Jednostavnosti i Procvata prerušenih u eunuhe. Na stropu su moje životinje i pratilje već uživale u bezbrižnosti drugog svijeta.

Lijes je ušao u katafalk od bijelog mramora položen na postolje od alabastra ukrašeno prizorima veselja.

Obrednici su izgovorili posljednje molitve, a zatim se povukli.

Zaglušujuća tutnjava potresla je planinu. Vrata spilje su se zatvorila. Otvorila su se Vrata Neba.

Četrnaest

Carstvo me štovalo kao suprugu i majku vladara dinastije Tang. Budućnost je uništio epitaf koji sam pipremila za svoju stelu i odlučio ga nadomjestiti komemorativnim tekstom posvećenim carici, a ne više caru. Ministri i prinčevi raspravljali su o sklopu svakog ispisanog retka. Razdoblja mogega života zbunjivala su te ljude koji su me htjeli zaniijekati obasipajući me pohvalama. Proljeće je odlazilo i dolazilo. Budući da se dvorski dužnosnici nisu mogli dogovoriti kako da ispričaju moju vladavinu, moja je stela ostala neoskvrnuta pismom. Ubrzo su je zaboravili.

U Palači, Budućnost nije znao razlučiti saveznike od neprijatelja. U Gineceji je Carica Wei, uz pomoć Blagosti, htjela krenuti mojim stopama. Imenovala je svojega brata i rođaka u vladu i od toga trenutka prigodom jutarnje audijencije sjedila slijeva Caru. Podržala je Misao protiv Velikoga Komornika Zhang Jian Zhija i prognala sedamdesetogodišnjega ministra.

Kad je vidio da mu je položaj ugrožen, nasljednik, sin jedne carske Konkubine, odlučio je svoju budućnost osigurati silom. Jedne je noći, na čelu skupine koju su sačinjavali visoki dužnosnici i poručnici straže, ubio Misao, ušao u Zabranjeni grad i zatražio Caričinu glavu, a ova je pobjegla prema sjevernim vratima. Carske postrojbe stigle su na vrijeme. Ustanici su se povukli. Pobunjenome princu u bijegu neki je vojnik odrubio glavu.

Car je za nasljednika imenovao trećega sina. No Carica Wei više nije mogla čekati, te je otrovala svojega supruga i progasila se regenticom. Samo pet godina nakon dolaska na prijestolje, Budućnost je napustio ovaj svijet. Bilo mu je samo pedeset pet godina.

Dok su rodbina i pristalice nove Vrhovne Carice sve pripremali za prijem nove žene-cara, princeza Vječnoga Mira, Mjesec i Sunce, kralj od Xiana, odlučili su braniti svoju lozu. Jedne mračne noći dvadeset dana nakon smrti Budućnosti, treći Sunčev sin, Raskošno Nasljedstvo, na čelu vojske prešao je prag Zabranjenoga grada. Prenute iz blaženoga sna, Vrhovnu Caricu Wei i Nježnu Konkubinu Blagost smrt je stigla pod sabljama pobunjenika.

Mjesec je preuzela inicijativu da sina Budućnosti navede na abdikaciju i da na prijestolje nametne Sunce. Taj princ opterećen Poviješću, koji nikada nije želio vladati, drugi je put postao car. Sada je red došao na Visoku Princezu Vječnoga Mira, Veliku Carsku Zaštitnicu, da se u utjecajnosti natječe sa svojim nećakom Raskošnim Nasljeđem koji je imenovan Vrhovnim Sinom. Dvije godine kasnije, kada je Sunce abdicirao, novi vladar u jedan je dan pogubio sve Mjesečeve pristalice, a nju je primorao da se objesi u svojoj palači.

Šest godina nakon moje smrti, svi oni koji su željeli svrgnuti moju dinastiju umrli su nasilnom smrću. Uvjeren da sam na Dvor bacila zlokobne čini, Raskošno Nasljeđe u moj je Pogrebni grad poslao vračeve. Na boku planine Liang, u podnožju mogega groba, moja neispisana stela nadrastala je ravnice Sredine. Muškarci su svuda uokolo spomenika prolili ljudsku krv. Njihova crna magija koja je prizivala telurističke moći i demonski bijes trebala je moju osvetničku dušu poslati u pakao. No ja sam nastavila progoniti Carstvo. Iako je Raskošno Nasljeđe osudio na smrt sve muške članove mogega klana Wu, moja je krv tekla u njegovim vlastitim venama. Bio je rascvjetana grana, a ja njegovo stablo.

Carstvo više nikada nije ponovilo onaj čudesni procvat. Stoljeće je prošlo, a dinastija Tang slabila. Tatarske invazije, kao i vremenska erozija, uništavale su zelena sela i bogate gradove. Carsvo se raspalo na pet kraljevina, a one su uskoro propale. Od Dugotrajnoga Mira i Luo Yanga ostale su samo ruševine. Carski grobovi i prinčevske grobnice su oskvrnjeni. Posvuda su lutale horde seljaka koji su se preobratili u pljačkaše. Moje su palače spaljene. Bronca Nebeskoga Potpornja već je odavno rastopljena za potrebe neke vojske kojoj je trebalo oružje.

Vrijeme je protjecalo. Kotač sudbine se okretao. Vještine su nestale u plamenu ratova, a ljudi više nisu znali izgraditi palače koje bi doticale oblake. Tatari su izranjali iz pustinje i stepe, dinastije se izmjenjivale. Žene su se prestale baviti umjetnošću i zavile su stopala. Carevi su održavali Natječaj za mandarine koji sam osnovala i služili se Urnom Istine koju sam uvela. Primjećivali su moje zakone i održavali moje obrede. No ja sam postala simbolom ženske izopačenosti. Ljetopisi su pripovijedali da sam zadavila kćer kako bih zločin pripisala Carici Wang. Povjesničari ženomrsci optuživali su me da sam otrovala starijega sina Sjaj kad je doveo u pitanje moj autoritet.

Romanopisci su mi pripisivali razvratan život opisujući vlastite maštarije. S vremenom je istina postala neizvjesna, a laž se postupno ukorijenila.

Druge su žene vladale iza zavjese. Druge su žene vodile Carstvo, no nijedna nije zasnovala dinastiju. Drugi su carevi hodočastili na Svete Planine, ali nijedan nije doživio nebesko prosvjetljenje.

Vječnost prolazi. Bršljan opleće zidove, freske blijede. Crvi rastaču drvene potpornje koji trunu pod lišajem.

Zašto neki predmeti prolaze kroz vremensku zavjesu? Zašto se neka mjesta opiru propadanju? Zašto neko ime, neka dragocjenost ili vaza pristaju uz stoljeća poput lutajućih brodica koje napokon nalaze gostoljubivu luku?

U pokrajini, gdje se nekada nalazila Palača Sunčanog Daha, srušeno je drveće. U podzemnim galerijama staklene bočice blistaju zlokobnim odsjajem. Radnici premazani znojem boje tinte upravljaju strojevima koji iz zemlje izvlače energiju tmina. Priča se da žene u haljinama od muslina ulaze i izlaze iz stijenki od crnih kristala povlačeći duge svilene rukave.

Kažu da se uz mehaničko brujanje čuje smijeh, zvonjava zvona, zvuk svirale.

Tisuću tristo godina kasnije poplave su u Šljunčanu rijeku naplavile zemlju i šljunak. Smaragdne litice pretvorile su se u gomile crnih stijena. Još se na objema kosinama mogu naći stihovi, gotovo nečitki, koje sam dala urezati. Seljaci tvrde da se u noćima punoga mjeseca, kada se nebo razvedri i kada pod vjetrom zašušte žitna polja, još mogu vidjeti brodovi koji žu-bore zlatom, ukrašeni tisućama grimiznih stjegova koji plove uz glazbeni koncert.

Moj grob-planina promatrao je građanske ratove i strana osvajanja. Izdržao je vrućine, hladnoće i kišne oluje. Od moga zgaženog imena i zaboravljene dinastije ostala je još moja stela. Uzalud je ljudi dolaze posjetiti u nadi da će naći odgovor na svoja pitanja. Ravna i glatka, ona se tako gola uzdiže k nebu. Neki u tom izostanku poruke vide simbol moje skromnosti: htjela sam ljudima ostaviti slobodu da upišu svoje primjedbe ili hvalospjeve. Drugi na nju upućuju kao na izraz oholosti žene koja je postala car: nitko ne može tumačiti moju sudbinu.

Bog mi je uskratio oporuku da bi me učinio vječnom, da bi moju dušu prosuo zemljom:

Ja sam taj božur koji se rumeni, to stablo koje se njiše, taj vjetar koji šumori. Ja sam taj strmi put koji hodočasnike vodi k nebeskim vratima.

Agata

Ja sam u riječima, u zazivima, u suzama.
Ja sam opeklina koja čisti, bol koja oblikuje.
Ja prolazim godišnjim dobima i sjajim poput zvijezde.
Ja sam sjetan osmijeh ljudi.
Ja sam popustljiv osmijeh Planine.
Ja sam zagonetan osmijeh Onoga koji okreće Kotač Vječnosti.